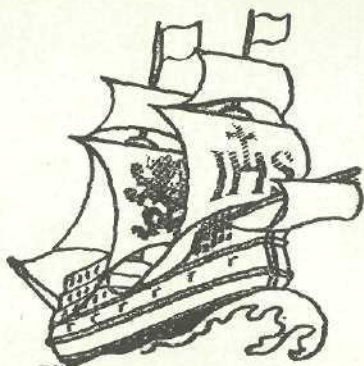

DE REDDER
DER KAJA-KAJA'S

EXCELSIOR-REEKS

I.

L. MESIDAGH S.J.
VLAAMSE JEZUIETEN VAREN UIT

II.

J. SACHOT O.M.I.
EINDELOZE JACHTVELDEN

III.

G. VAN OVERSCHELDE W.P.
BIJ DE REUZEN EN DWERGEN VAN RUANDA

IV.

GABRIEL BOUTSEN O.F.M.
DE BLAUWE VALLEI

TWEDE DRUK

V.

J. VLAMYNCK M.S.C.
DE REDDER DER KAJA-KAJA'S
(PETRUS VERTENTEN)

VI.

L. BERENS O.M.I.
AVONTURIER VAN GOD

JORIS VLAMYNCK M.S.C.

*

DE REDDER
DER KAJA-KAJA'S

PATER PETRUS VERTENTEN

DRUKKERIJ-UITGEVERIJ LANNOO ~~TIET~~
MISSIEBURO
FRANCISKANEN

**AAN DE ZUSTERS VAN PATER VERTENTEN
EN AAN ZIJN VELE VRIENDEN.**

SPEL VAN LICHT & SCHADUW

*

HEMELHUIS

PEERKEN

IN DE LAGE WEEFKAMER TE WAASMUNSTER waren de getouwen stilgevallen, waaraan Petrus Vertenten en zijn vijf zonen dag na dag hun lijnwaad en hun bestaan hadden geweven. Kloek werk, dat uit hun handen kwam, maar ze wonnen er amper het zout voor de pap mee.

Het was een harde tijd in Vlaanderen. De landbouw kwijnde, de handel lag slap, de fabriek neep de huisnijverheid dood. Armoede zat op vele dorpels. Ook te Waasmunster moest men zich op de duur gewonnen geven. Een voor een hingen de vijf zonen van Petrus Vertenten de knapzak over de schouder en trokken naar de fabriek te Hamme. De Zaterdagavond telden zij met een matte glimlach het geld op moeders tafel.

Henri, de tweede van de vijf broers, maakte op de fabriek kennis met een braaf werkmeisje van Hamme, Clemence Van den Brande, de dochter van de meestergast. In 1882 werd er bruiloft gevierd. Veel meer dan hun werklust en hun schone liefde brachten de jonggehuwden niet onder dak in het huisje, dat ze te Hamme in de Geemstraat betrokken, maar het geluk was het rijk bezit van deze twee jonge mensen. Dat geluk werd nog groter toen hun het volgende jaar een tweeling werd geboren : Valerieke en Leonieke. Na twee maanden verhuisde Leonieke als engeltje naar de hemel.

Een jaar later — 3 October 1884 — zond O. L. Heer weer een kindje, ditmaal een jongetje, zodat vader bijzonder in zijn schik was. Het werd, naar grootvader Vertenten, Petrus gedoopt en het zou eens de grote missionaris worden van Nieuw-Guinea.

Nog vier broertjes en vier zusjes zouden op Petrus volgen. Elf kinderen, die dankbaar uit Gods hand werden aanvaard. Drie nam de hemel er al vroeg terug. In het gezin werden zij met opgetogen vroomheid als engeltjes vereerd. Van de acht andere zouden vader en moeder er vijf edelmoedig aan de dienst van O. L. Heer afstaan : twee werden priester-missionaris en drie kloosterzuster.

Met de kinderen groeiden de zorgen in het gezin. Maar,
« waar mensen strijden,
helpt de Heer ».

Vader werkte met zingende ijver en spaarde op zijn « Zondagspree » het geld uit voor kolen en aardappelen. Met vrouwelijke behendigheid slaagde moeder er in de eindjes van het jaar bij elkaar te brengen. Er was geen weelde in huis, tenzij de ouderweelde, die glimlachte boven het vreugdig rumoer van dit jonge leven, dat 's avonds slapende stilviel. Het rustig Godsbetrouwen van vader en moeder droeg het gezin over alle zorgen heen.

Peerken — zo noemden ze Petrus thuis — groeide op tot een gezonde, ietwat tengere kleuter. Het eerste wat hij zich later herinnerde, was het avondkruisje, dat vader hem met teer-harde duim op het voorhoofd tekende : « God zegene en beware u, m'n jongen ». Dan nam moeder Peerken mee naar boven, deed hem een kruisje met wijwater maken en duffelde hem warm onder. Beneden wachtte vader, want er moest nog lang gewerkt.

Toen Peerken vier jaar was, zond moeder hem naar school. De eerste keer stribbelde Peerken tegen maar moeder brak hardhandig het verzet. De vele nieuwe kameraadjes hielpen Peerken spoedig over zijn tegenzin heen. Hij

leerde gaarne en goed, maar tekenen deed hij het liefst : huizen, bomen, paarden en vogelen. Thuis was hij ijverig bezig met bouw- en tekendoos. Moeder moest telkens komen bewonderen, als weer een huis was gebouwd of een prent gekleurd.

In de Meimaand mocht Peerken met Meetje meegaan naar het avondlof in de grote kerk. Het Lieve-Vrouwenbeeld stond dan in een lichtende wolk van bloemen. De wierook kruiste het zachte orgelspel in het wijde kerkschip, waar Peerken geknield zat naast Meetje, die bad als een engel. Schoon was dat stemmig avondlof. Maar nog schoner vond Peerken het thuis, waar moeders blanke Lieve Vrouwen op de kast stond tussen bloemen en kaarsen. 's Avonds, moe van het vele werk, stak moeder de kaarsen aan en ging zitten op een stoel om wat te rusten en te bidden. De kinderen waren naar bed, Peerken alleen mocht nog wat opblijven. Moeder bad met rustige stem de litanie van O. L. Vrouw voor. Vaders zware en Peerkens hoge stem antwoordden : « bid voor ons ». Het scheen Peerken of in die deemsterende kamer een stukje hemel was neergedaald.

Er waren avonden waarop moeder zich liet overhalen om te vertellen. « Moeder, toe, vertel nog een keer... » — « Ja, moeder, van 't glazen schip... » — « Van de zondvloed... » — « Straks, kinderen, als ge braaf zijt en uw tabbaard¹⁾ aan hebt ».

Dan was het uit met spelen. Spoedig zaten Peerken en zijn broertjes en zusjes in hun tabbaard op hun stoel. Ze keken eens naar hun blote teentjes, staken ze weer goed onder de tabbaard, schudden zich van louter welbehagen... En moeder vertelde : over de zondvloed, toen het weken aan een stuk regende... en het water steeg, steeg tot boven de hoogste bomen en bergen...; over de rijke prins, die op een glazen schip een schone prinses ging halen in een ver

---

¹⁾ Tabbard = lang slaaphemd.

land om ze tot koningin van zijn land te maken... » En daar kwam een varken met een snuit en het vertelselke is uit ! Dan gingen de kinderen slapen met in hun hoofd het wonderse vertelsel dat liep door hun droom. Tot de nieuwe dag aanbrak met schoolgaan, spel en altijd nieuw plezier.

's Zondags mocht Peerken met vader meegaan naar de hoogmis. Soms kreeg vader het te kwaad onder het sermoen van de oude pastoor en begon te knikkebollen. Peerken moest dan opletten voor twee, want Meetje vroeg altijd waarover er gepreekt was. Na de mis gingen vader en Peerken de kruisweg en baden met gestrekte armen vijf Onze Vaders en vijf Wees-gegroeten voor de grote Kruis-Lieve-Heer.

Na de middag ging vader kaartspelen bij de molenaar. Als Peerken hem kwam roepen voor de vespers, kostte het vader moeite om op te stappen, zodat ze soms te laat kwamen. « Dat halen we wel weer in », zei vader dan. 's Zomers, na vier uur, gingen ze allen samen wandelen naar de Moerheide, of verder nog, naar Elverzele, op de groene Durmedijk en door de zoele lommedreef naar het Lieve-Vrouw-kapelleke.

De schoonste dag uit Peerkens jeugd was de dag van zijn plechtige Kommunie. Twee jaar had hij de catechismus gevolgd bij Mijnheer Gustaaf, de eerste onderpastoor¹⁾. In de ogen van Peerken was Mijnheer Gustaaf een heilige, die veel hield van O. L. Vrouwke en zo schoon kon preken over de passie van Ons Heer. Elke dag werden Peerken en zijn zusjes de les overhoord door Mieke, een vroom oud vrouwtje uit de buurt. En Peerken, het kleine Peerken Vertenten, werd eerste in de eindprijskamp, eerste van meer dan 150 jongens ! Vader en Moeder waren niet weinig fier. Mijnheer Gustaaf kwam hen proficiat wensen en het oude Mieke schreide tranen van geluk.

Het was een stralende Maartmorgen, toen moeder haar

---

¹⁾ E. H. Gustaaf Rogiers, onderpastoor te Hamme van 1894 tot 1901.

jongen, gans in het nieuw gestoken, naar de kerk bracht. Peerken zat op de eerste plaats. Met de handen op zijn hart, waarin O. L. Heer rustte, bad hij voor vader en moeder, broertjes en zusjes en voor zich zelf. Het was een dag van zuiver geluk voor Peerken en heel de familie.

Elke eerste Vrijdag ging Peerken nu met moeder te Kommunie. Bij ruw weer mocht hij dan bij moeder schuilen onder haar brede kapmantel, die beiden veilig omsloot. Als ze terug thuis kwamen, leek het of moeder zachter praatte en stiller rondliep dan anders en Peerken hoorde haar soms zeggen : « Kinderen, zijt nu braaf, want ik ben te Kommunie geweest, Zou ik mij nu nog moeten kwaad maken ? » Peerken werd daar stil bij van eerbied en bewondering.

EEN JONGEN WORDT GROOT

Na zijn plechtige Kommunie werd Peerken hoe langer hoe meer als een grote jongen aangezien. In een groot gezin worden de oudsten vroeg levenswijs en leren vroeg de harde en donkere kanten van het leven kennen. Er stierf een kind in de buurt, grootvader te Waasmunster ging ter ziele, er waren de bezorgde gesprekken van de buurvrouwen, die bij moeder haar nood kwamen biechten. Er was veel armoede in de lange werkmansstraat, waar de Vertentens woonden. Peerkens ijverige ogen en aandachtige oren vingen het werkelijke, harde leven op. Het bracht een vroege ernst over de opschietende jongen.

Op een Maandagmorgen brak er te Hamme werkstaking uit. Zingend trokken de mannen in hun zondagse kleren door de straten en dwongen de werkwilligen de arbeid neer te leggen. Peerken stond geboeid te kijken naar het vreemde vertoon. Tegen de middag werden de betogers meer opgewonden. Dreigend loeide het op de markt :

« Liever dood ! Liever dood !
dat te werken, dan te werken,
liever dood ! Liever dood !
dat te werken zonder brood ! »

De stakers bestormden het huis van een rijke baas, toen plots tussen het getier het getinkel viel van een bel. « Ons Heer komt ! » De mannen knielden op de straatstenen en sloegen een kruis. Mijnheer Gustaaf droeg het Allerheiligste naar een zieke.

Het geweld was gebroken, 's Anderendaags, bij de onwil van de bazen, steigerde de ontevredenheid van de werklieden tot een klein oproer. De gendarmen chargeerden, er vielen gekwetsten.

Met een bespottelijk kleine loonsverhoging keerden de werklieden terug naar de fabriek. De volgende Zondag preekte Mijnheer Gustaaf over de sociale kwestie. « Onze werkmensen moeten goed hun brood verdienen. De bazen moeten daar wel aan denken. Het is wraakroepende zonde de werkmans zijn rechtvaardig loon te onthouden. Ons werkvolk is goed Vlaams volk. Het Geloof steekt er diep in ; werkmensen die voor Ons Heer op de knieën vallen, die zijn nog niet rijp voor goddeloze leer. »

Die Mijnheer Gustaaf ! Peerken vond dat hij meer dan gelijk had.

Hard werken en karig loon, dat was het deel van de fabrieksarbeider. Vader wist er van mee te spreken. Ook om andere redenen was hij geen vriend van de fabriek. Was hij niet op een middag thuisgekomen met tranen in de ogen ? En Peerken had hem onder het eten horen zeggen : « Moeder, wat een mens al moet horen op de fabriek ! 't Is om u de ogen uit de kop te schamen ! en ge kunt er niets tegen doen, integendeel, zegt ge iets, dan maken ze het nog erger.. Kinderen, nooit of nooit komt één van u op de fabriek ! »

Vader heeft woord gehouden, Zelf zou hij niet lang meer

op die fabriek, bij een liberale baas, werken. Op een Herfstmiddag kwam hij thuis, bleek als een doek.

« Maar vader, wat scheelt er ? » vroeg moeder ontsteld en schoof hem een stoel toe.

« Ik ben zonder werk, zelf opgezegd ! 't Is nooit goed wat ik doe, toch werk ik zo goed als een ander, en beter ! Ik weet wel waar het hem wringt, maar ik verkoop mijn overtuiging niet. Ik zal liever ander werk zoeken ! »

De kinderen keken schuw naar hun bord, het eten smaakte niet.

« Dat is niets, kinderen, » troostte vader. « O. L. Heer is er ook nog. Ik zal wel werk vinden. Peerken, wij gaan vandaag nog aardappelen steken bij de familie te Waasmunster. »

Zij vielen er midden in de kermis — het was jaarmarkt te Waasmunster ! Er werd natuurlijk geen riek in de grond gestoken ! Toen zij thuis kwamen, moest moeder hartelijk lachen om die felle « patattenboeren ». Maar vóór het avondgebed stak zij de kaarsen aan bij het Lieve-Vrouwke en allen baden om werk voor vader. 's Anderendaags werd vader aangenomen door een katholieke baas. Het zonneke scheen weer binnen in het huizeken van de Geemstraat !

Wel en wee rijpten Peerken tot vroege ernst. Hij begreep, dat vader en moeder veel zorgen droegen en hard moesten werken. Maar aan hun kinderen beleefden zij onverdeeld genoeg. Valerie, de oudste, was reeds een flinke hulp voor moeder. En Peerken ? Meester Van Hoogstaal was vol lof over zijn ijverige leerling, die nu ook de avondschool volgde. Peerken leerde dapper om vader en moeder plezier te doen. Er was nog meer. In zijn hart was een schone droom aan het bloeien gegaan.

INTROIBO

ROEPING

Op zekeren Zondag, terwijl zij samen naar de hoogmis gingen, vroeg vader :

— Peerken, wat zult ge later worden ?

— Dat weet ik nog niet, vader.

— Zoudt gij niet gaarne missionaris worden ?

— Missionaris, vader ? Wat is dat ?

— Een missionaris, jongen, dat is een priester, die naar de vreemde landen trekt om er het Geloof te prediken.

Peerken had nog nooit zijn hoofd gebroken met wat hij worden zou. Missionaris ? Hij voelde er niets voor. Was het thuis niet goed bij vader en moeder ? En zou hij van hen weggaan, voor altijd ? En van zijn broertjes en zusjes ? Peerken kreeg er bijna tranen van in de ogen.

Toen ze in de kerk kwamen, stak vader een zware dubbele frank in de offerblok : « Voor de Voortplanting des Geloofs ». Vader deed het liefst ongemerkt, maar de vlijtige ogen van Peerken hadden het toch goed gezien. Twee frank, dat was veel voor vader, die het uitsparen moest van zijn zondagsgeld, dat wist Peerken. Moeder had immers al het overige hard nodig voor het huishouden.

Vaders vraag liet Peerken niet meer los. Missionaris worden ? Hij durfde er haast niet over nadenken. Maar schoon was het toch. Toen hij op de dag van zijn plechtige Kommunie Onze Lieve Heer in zijn hart droeg, bad hij dapper om priester te mogen worden. Telkens als hij daarna te Kommunie ging, herhaalde hij die vraag. Peerken wist niet hoe naast hem moeder hetzelfde vroeg voor haar oudste jongen. Dat hij ver van huis zou weggaan en allen zou verlaten, schrikte hem niet langer af. Er was in hem een stil verlangen gegroeid, hij zag zich zelf reeds aan het altaar staan en zegenend het kruis heffen over een schaar opgesierde wilden.

Op zekeren dag hield Mijnheer Hilaar Peerken tegen op straat. — Mijnheer Hilaar Slabbaert was een goede kennis van vader.

— Peerken, ik heb gehoord, dat gij gaarne voor priester zoudt studeren. Zoudt ge geen missionaris willen worden ?

— Ja, Mijnheer.

Peerken verschoot er zelf van. 't Was er uit vóór hij het wist. Alsof een ander door hem had gesproken.

— Wel Peerken, dan moet ge Zondag na het lof eens bij mij aan huis komen, dan zullen we daar eens verder over spreken.

De volgende Zondag werd Peerken met vader ontvangen in het deftig salon en door Mijnheer en Madame onder-vraagd. Die wisselden daarna enkele woorden in het Frans met elkaar, maar Peerken verstond er genoeg van om te weten dat zij tevreden waren over zijn antwoorden.

— We zullen ons best doen, Peerken, en er allemaal een goed Vaderons voor bidden.

Toen Peerken en vader beladen met een stapel Annalen en missieboekjes buiten stonden, durfde geen van beiden de vreugde van hun hart storen. Moeder, die hen thuis opwachtte aan de deur, las de uitslag in hun blijde ogen, waaruit het geluk naar haar hart oversprong.

Voortaan kreeg Peerken in het avondgebed een speciaal Vaderons « opdat hij een goed priester-missionaris zou worden. » Een vreemde wereld ging open, als Peerken verslingerd zat te lezen in de « Annalen » van Borgerhout : Nieuw-Guinea, waarover Pater Victor De Rijcke van Melsele zulke geestdriftige brieven schreef, de Gilbert Eilanden, Nieuw-Bretagne... Geboeid bekeek hij de vele platen : vreemde landschappen, inlandse dorpen, primitieve kerkjes, bepluimde en getatoeëerde wildemannen. Heel de missie leefde in zijn verbeelding en hij werd ongeduldig om de weg op te gaan die er heen leidde.

Op een zonnige zomermorgen stapten Mijnheer Hilaar

en Peerken op het beurtschip naar Antwerpen. De brede Schelde op, Temsche voorbij, Rupelmonde, Kruikeke, de fabrieken van Hemiksem, de werven van Hoboken. En achter een woud van schoorstenen en masten, de grote stad, waarboven de ranke Lieve-Vrouwe-toren spitste in de lucht.

Met de paardentram reden zij dwars door Antwerpen naar Borgerhout, en gingen aanbellen in de Terloostraat aan het missieseminarie van de Missionarissen van het H. Hart.¹⁾

Na de drukte in de grote stad was het stille klooster een weldoende oasis van rust voor de beschroomde buitenjongen. In de spreekkamer, waar het missiemuseum onmiddellijk Peerken in beslag nam, werden Mijnheer Hilaar en Peerken ontvangen door Pater Directeur, een nog jonge Pater, met een fijnbesneden gezicht, donker haar en vriendelijke ogen achter blinkende brilglazen. Peerken doorstond kloek de ondervraging. Als hij nog wat Latijn leerde, kon hij in September de laagste klas wel overslaan. Terwijl Pater Directeur met Mijnheer Hilaar de zaken verder afhandelde, mocht Peerken de grote kloostertuin bekijken en bootje varen op de zonnige vijver. Hij maakte in de recreatie kennis met de studenten en bad met hen het rozenhoedje in de lange dreven. In de namiddag keerden Mijnheer Hilaar en Peerken naar Hamme terug. Met een hart te klein voor zijn groot geluk stapte Peerke het huisje in de Geemstraat binnen en geraakte pas tegen bedtijd uitgepraat over zijn verre reis en het missieseminarie.

Iedereen was nu voor Peerken in de weer : vader en

---

¹⁾ De Congregatie van de Missionarissen van het H. Hart werd op 8 December 1854 te Issoudun in Frankrijk gesticht door de Z. E. Pater Jules Chevalier. Door de kloostervervolgung van 1880 uit het land verdreven, vond de jonge stichting een onderkomen in Nederland, vanwaar uit de wonderbare verspreiding begon over Europa en heel de wereld. Thans telt de Congregatie 14 kloosterprovincies met 2500 leden. Naast apostolaat in de beschaafde landen, ligt haar voornaamste taak in de missies. 800 Missionarissen van het H. Hart arbeiden thans in 18 verschillende missies en werkkringen. De Belgische Provincie werkt vooral in het apostolisch vicariaat van Coquilhatstad (Belgisch Kongo) en in Brazilië. (Zie de brochure : « M. S. C. Een jonge Missiecongregatie » door J. Vlamynck M. S. C. Missiehuis Borgerhout 1946).

moeder, die voor de uitzet moest zorgen, Mijnheer Hilaar, die soms even binnenwipte, Mijnheer Gustaaf, die hem rosa leerde verbuigen. Meetje en Mieke keken met vertedering en bijna met eerbied naar Peerken, die priester zou worden en in een wolk van geestelijk geluk en schone verwachting de dagen doorleefde.

STUDENT

Begin September 1898 bracht moeder haar oudste jongen naar het Borgerhoutse Missieseminarie.¹⁾ Dapper verbeet Peerken het eerste heimwee naar huis. Hij wist welke droom hem hierheen had geleid. Spoedig voelde hij zich opgenomen in de grote familie, die tussen deze muren leefde.

Peerken — bij de studenten heette hij Piet — mocht het proberen in de vijfde Latijnse. Hard werken was het om zijn klasmakkers in te halen maar met groeiende fierheid mocht Peerken na elke prijskamp betere uitslagen naar huis sturen en op het einde van het jaar kaapte hij in verscheidene vakken de eerste prijs weg. Het volgende schooljaar haalde hij 90 % van de punten en klopte met brio al zijn klasgenoten. Heel zijn humaniora door zou hij naar de spits blijven dingen.

Uit de herinneringen van zijn studiemakkers treedt « Piet Vertenten » naar voren als een opgewekte en sympathieke jongen, een beste kameraad, die ongemerkt anderen een hart onder de riem kon steken. Vroom en ernstig, — in de

---

¹⁾ Gebouwd in 1886, moest het Borgerhoutse klooster in de bedoeling van de H. E. Pater Chevalier dienen tot internationaal studiehuis van zijn congregatie. Na enkele jaren bleek het beter — ook wegens de vlugge verbreiding van zijn stichting — de verschillende nationaliteiten een afzonderlijk studiehuis te geven in eigen land. Antwerpen bleef voorbehouden aan de Vlaamse en Waalse studenten en herbergde tevens het Scholasticaat van de Noorderprovincie (Nederland en België). In 1899 verhuisden de filosofen naar Arnhem, in 1900 betrokken de theologen hun nieuw studiehuis te Leuven. Wegens uitbreiding van de stad moest het klooster in 1908 worden gesloopt. Het werd ont dubbeld tot het tegenwoordige klooster te Borgerhout en het missieseminarie te Assche.

Vierde werd hij lid van de Maria-Congregatie — bleef hij toch in alles een echte jongen, speels en bedrijvig, een « Hammese Wuiten »¹⁾, die zich nergens de kaas van het brood liet eten. Hij leerde zwemmen in de vijver, roeien « om het zeerst » en schaatste met lenige zwier vele groteren voorbij. Zijn vaste hand deed de St.-Sebastiaansgilde eer aan op de rumoerige schutterstornooien.

Tweemaal per week trokken de studenten op wandel, liefst naar het buitengoed van Mevrouw Boscart, waar bos en dreeven schalden van het luidruchtig en hevig spel. De Zomer bracht, als feestelijke afwisseling, grote wandelingen : naar het heiligdom van O. L. Vrouw van het H. Hart te Lisp bij Lier, naar Zandvliet aan de Schelde of naar de dennenbossen van Zandhoven en Viersel, een enkele keer naar Poppel, waar over de grens heen het Antwerpse broederlijk samenkwam met het Tilburgse Missieseminarie.

Zware stormen hebben het zieleleven van de jonge Vertenten niet geteisterd, al schoof er ooit een wolkje voor de zon. In zijn Directeur, Pater Karel Offermans, een echt studentenvriend, vond Piet een vader en een leidsman, die hem veilig door alle tribulaties heen loodste. Directeur en leraars droegen hun gezag met mannelijke goedheid, die het vertrouwen van de studenten won en een ideale verhouding in het leven riep. Was deze hartelijke familiegeest niet het gedroomde klimaat om jonge zielen tot volledige ontplooiing te doen komen ?

Fris bloeide het ideaal open in de apostolische atmosfeer van dit studiehuis. Er was de dagelijkse meditatie en het avondwoordje van Pater Directeur; in de refter werden de brieven van missionarissen — oudleerlingen of oudprofessoren van het missieseminarie — voorgelezen; er waren de afscheidsfeesten van missionarissen, zoals op 5 December 1898, toen een karavaan uit Antwerpen afreisde naar

---

¹⁾ Wuiten (meerkol-Vlaamse gaai), spotnaam van de Hammenaren.

Nieuw-Bretagne. Enkele maanden later kwam Mgr Van der Stappen, hulpbisschop van Mechelen, in de kapel van de Terloostraat de priesterwijding toedienen aan vijf oudleerlingen van het Missieseminarie. Mgr Couppé, apostolisch vicaris van Nieuw-Bretagne, bracht in 1899 een bezoek aan het Borgerhoutse missiehuis. De twee kleine inlanders, die hij naar Europa had meegenomen, waren natuurlijk bij de studenten de helden van het feest.

Door zulke dagen kreeg het ideaal nieuwe bezieling en met meer moed werden daarna vierkantswortels getrokken en parasangen afgelegd. Tot de vakantie herademing bracht.

Dan was het de blijde intrede in het huisje van de Geemstraat, waar vader en moeder hun jongen blij opwachtten en een koor van joelende kinderstemmen het fraaie diploma van grote broer bezong. Het was nu voorgoed gedaan met moeders rustige werkuren. Dag en huis waren gevuld met luidruchtige vacantiepret, waarvan Petrus de gezagvolle dirigent was. Als het ooit te bar werd, kwam moeder dreigend-wanhopig tussen : « Maar kinderen, ge gaat nog ons huis afbreken ! » Vader verkneukelde zich soms als een kwa-jongen om moeders ergernis maar als hij 's Zondags in zijn « Navolging van Christus » of in de « Annalen » van Borgerhout werd gestoord, kon hij plots de deur openrukken en met vervaarlijke stem roepen : « Maar wat voor een eeuwig leven amen is dat daar toch ! » Gierend stooft de bende uiteen en joelde verder weer samen, schaterend van pret, omdat het weer eens was gelukt !

Op het bleekpleintje naast het huis bouwde Petrus met zijn kameraden en zijn broer Louis een Lourdesgrot. Niets ontbrak eraan, zelfs geen offerblok ! Maar Bernadette bakte de bouwers toch een ferme poets. Petrus en Louis trokken naar Dendermonde om een beeldje van het herderinnetje te kopen. Het was juist Dendermonde jaarmarkt. 's Avonds keerden zij terug met... vier portretjes en een platte beurs ! Moeder keef maar toen het onweer was afgedreven, moch-

ten zij 's anderendaags te Sint-Niklaas een beeldje gaan kopen. 's Avonds werd de grot ingehuldigd met kaarsen, bloemen en slingers en... een miniatuurvuurwerk.

De studentenbond van Hamme vergaderde, speelde toneel of ging met Karel Van den Driessche, de toekomstige missionaris bij de Roodhuiden en de Eskimo's in Noord-Amerika, spelevaren op de Durme. Petrus deed overal dapper mee.

Met nieuwe moed keerde hij na de vacantie naar het missieseminarie terug. In September 1900 ging Louis, onder hoede van zijn grote broer, mee naar Bergerhout om er de Zevende te beginnen. Petrus, die naar de Derde opschoof, was een rilde opgeschoten kerel geworden. Diep in hem leefde het kinderlijke Peerken voort maar het ideaal had vaster vorm gekregen, geest en hart stonden breed open voor al wat schoon en goed was.

De Poësis leidde de zeventienjarige student verder binnen in de wereld van kunst en poëzie. Zijn professor, Pater Gaillard, predikte Schaeapman, de jonge poëten grepen naar de Tachtigers en ontdekten Gezelle. Het onderwijs op het missieseminarie was geen dood ontleden van teksten, geen vullen van studenten met dorre wetenschap, maar het geduldig loswikkelen van de stenen die de bron afsloten. Opvallend is het hoe breed en persoonlijk de studenten van die generatie op het missieseminarie waren ontwikkeld, letterkundig onderlegd en ook muzikaal flink gevormd. Aan dit laatste zal de invloed van toondichter August De Coninck, muziekleraar aan het Bergerhoutse missieseminarie, wel niet vreemd zijn. Vele van zijn composities werden geschreven voor het studentenkoor en voor het eerst uitgevoerd in kapel of feestzaal van het klooster.

Tot eigen werk en persoonlijk optreden werd ruime gelegenheid geboden bij toneelopvoering en feestavonden. Pater Van Dinter, de nieuwe Directeur, richtte in 1901 de academie weer op, die, haar glorieuze naam « In Liefde

Bloeyende » ten spijt, langzaam was weggekijnd. Leden van de « edele camere » waren de studenten van Rhetorica, die in geheime vergaderingen de vrije werken van de andere klassen lauwerden of afwezen. Elk trimester werd in een academische zitting verslag uitgebracht over de werkzaamheid en een of ander groot figuur behandeld. In 1902-1903, het Rhetoricajaar van Piet Vertenten, kwamen Cicero, Schaepman en Gezelle aan de beurt. De dag werd met een toneelopvoering besloten. Piet Vertenten was twee jaar secretaris van de academie, een functie die hem reeds in de Poësis veilig werd toevertrouwd.

In de Rhetorica zette Petrus rustig de kroon op zijn humaniora. Een glanspunt in dit mooie slotjaar was ongetwijfeld het enthousiaste afscheidsfeest van de Paters Neijens en Geurtjens, die als pioniers vertrokken naar de apostolische prefectuur van Nederlandsch Nieuw-Guinea. Rome had zo pas dit gebied toevertrouwd aan de Noorderprovincie van de Missionarissen van het H. Hart. Nu de provincie een eigen missie bezat, vlamde het ideaal met feller schittering op.

Met ongeduld keken de Rhetoricanen uit naar de laatste dag van het schooljaar. De deur van het missieseminarie viel achter hen dicht en de paradijspoort tot een nieuwe toekomst ging voor hen open. Maar niet zonder weemoed zouden zij aan de gezellige jaren van Borgerhout terugdenken.

MAGNIFICAT

Na het groot verlof van 1903 reisde Petrus Vertenten naar Arnhem om er zijn noviciaat te beginnen¹⁾. Onder leiding van de goede Pater Okhuyzen, een van de eerste Nederlandse Missionarissen van het H. Hart, zouden achttien

¹⁾ Tot 1921 vormden België en Nederland één kloosterprovincie met gemeenschappelijk noviciaat en scholasticat.

jonge mannen de wegen van het geestelijk leven verkennen.

Met aandachtige ziel luisterde Frater Vertenten naar de stille stem van God, die hem nodigde naar het hoge bergland van de Liefde. Gods wind waaide koel om het hoofd van de stoute klimmer. Frater Vertenten dacht na en bad, werkte in huis en tuin, struikelde op de trappen over zijn lange toog en... toonde de scheur aan Pater Magister voor een deemoedige penitentie. Hij leerde zich zelf kennen en sneed koelbloedig de gebreken weg uit zijn ziel. Zoals een vis in het koele water, zo dook hij onder in God, die steeds duidelijker zich openbaarde in de beminnelijke verschijning van zijn H. Hart. Het werd een stemmige advent, die uitmondde in een verrukkelijk Kerstfeest.

De grote retraite van dertig dagen, naar beproefde Ignatiaanse methode, kneedde zijn ziel naar de vorm van de goddelijke Meester, die zijn ideaal was geworden. « Een hele maand zwijgen... genoeg om voorgoed het praten te verleren », schreef vóór de retraite de novice naar Hamme. Zulk een vaart nam het echter niet. Pater Magister kende zijn volk en stuurde het hijtijds op wandeling. De klepel sloeg zo lustig dat de novicen soms weg en tijd uit het oog verloren en met vlugge benen en benepen hart een uur te laat de poort binnenstapten. Pater Magister keek streng en gunde hun amper één snede brood. Broeder portier kwam meewarig te hulp en sneed hun een drievingerdikke boterham, die de gewetensvolle novicen zonder scrupule naar binnen werkten !

Met Pasen sloeg de Alleluja-jubel los in de ziel van Frater Vertenten. Hij voelde zich als vergeestelijkt en van Gods licht doorschenen.

Over het vredige hoogland schoven de zomermaanden voorbij. Op 4 October 1904, feest van St. Frans van Assisië, sprak Frater Vertenten zijn geloften uit. Nu was hij kloosterling, Missionaris van het H. Hart. Innig en vroom leefden ze te Hamme zijn groot geluk mee.

's Anderendaags ruidde Frater Vertenten Rodriguez' « Oefening der Christelijke Volmaaktheid » voor Thomas van Aquino en de handboeken van filosofie : dikke banden, waaruit twee jaar lang de zware wetenschap moest opgedolven worden. De wijsheid der ouden werd getoetst, moderne dwaalleer gewogen, de veilige leer van Thomas van Aquino gevolgd. Aanvankelijk raakten de nieuwbakken filosofen moeilijk wegwijs in die doolhof van geleerde definities, subtiele distincties en spitsvondige verdelingen. Toen mettertijd het licht begon door te sijpelen, keerde het zelfvertrouwen terug en overwon Frater Vertenten, lijk een acrobaat in het zweefrek, de duizeling bij de ijle abstracties. Er viel hard te werken op deze stof, waarin hij minder schitterde dan op de humaniora. Dor en kleurloos werd het leven echter niet, daar zorgden deze montere kerels wel voor. De « Villa Hippica » — zo hadden de Fraters hun speelzaal, een verbouwde paardenstal, geestig herdoopt — daverde van lach en muziek in recreatie en vrije tijd. De mooie golvende streek, waardoor de Rijn breed naar zee trekt, lokte tot prettige wandelingen, die onder de vakantie tot uitstapjes over de Duitse grens werden verlengd.

In zijn vrije tijd tekende en schilderde Frater Vertenten onder leiding van kunstschilder Bernard Janssen, die in het missiehuis tekenles kwam geven. De maanden vlogen voorbij. Zonder heimwee sloot Frater Vertenten in Augustus 1906 zijn filosofieboeken en begon na het groot verlof zijn eerste jaar theologie. Vroomheid en geleerdheid grepen thans dieper in elkaar. In dit gunstig klimaat groeide de ziel rustig en als van zelf naar God toe. Het werd een gezegend jaar, bekroning van zijn vierjarig verblijf te Arnhem.

Toen de zwaluwen zich gereed maakten voor hun trek naar het Zuiden, kwamen de jonge « theologanten » naar Leuven om er hun studies voort te zetten. Te Hamme, waarheen Petrus enkele dagen op vakantie mocht, was het na vier jaar een blij weerzien. Wat waren ze gegroeid en veranderd.

de broertjes en zusjes, die « hingen » aan hun heerbroer en zoveel te vertellen en te vragen hadden. Vader en moeder zaten daar droom-gelukkig naar te kijken.

Op 4 October 1907 verbond Frater Vertenten zich door zijn eeuwige geloften voor altijd aan O. L. Heer. 's Anderendaags begonnen weer de klassen. Al volgden de Fraters van de Naamse Vest de leergangen aan de universiteit niet, toch kreeg hun verblijf te Leuven van de hogeschool klank en kleur mee. Het bonte studentenleven bracht bijwijlen een guitige rimpeling in de vlakke eentonigheid van klas en studie. De studentengilden : « Met Tijd en Vlijt », « Amicitia », « Sprekersbond » hadden aan de Fraters van het missiehuis een trouw publiek, dat gaarne met een spreekbeurt de praeses in nood bijsprong. Daarbij werd een duidelijke voorkeur getoond voor sociale kwesties. Pater Jacobs, de toekomstige flinke sociale werker in Nederlandsch Limburg, trad hier reeds ijverig op.

Frater Vertenten werd lid van « Met Tijd en Vlijt », het letterkundig gild van de Vlaamse hoogstudenten en sloot er vriendschap met August Van Cauwelaert, die te Leuven in de rechten studeerde. Gustaaf Van de Woestijne, de bekende schilder, was een welkome gast in het missiehuis op de Naamse Vest, waar hij het teken- en schilderwerk van Frater Vertenten en anderen kwam keuren en aanmoedigen. Hij liet er een Lieve-Vrouwen-schilderij achter, die hij met een genegen opdracht aan het missiehuis schonk. Bij Professor Scharpé was Frater Vertenten een trouw bezoeker, de vriend van de vele kleine Scharpé's, voor wie hij elk jaar Sinterklaas speelde.

In 1908 werd tot overste van het Leuvense studiehuis benoemd Z. E. Pater Willem Geerts, die om zijn ascetische en pædagogische werken vooral in Nederland naam verwierf. Onder zijn krachtig impuls steeg de studiegeest, die in wetenschappelijke en in theologische club de stof van de klas persoonlijk zocht aan te vullen en uit te diepen. In het

tijdschrift, dat de Fraters Scholastieken uitgaven, wordt de geest van die jaren trouw weerspiegeld : ernstige wetenschap, naast levendige missieliefde en een zeer bedrijvige Uilenspiegel, met humoristische tekeningen en luimige zetten. Frater Vertenten was de illustrator van het tijdschrift. Zonder bepaald een voortrekker te zijn, deed hij overal dapper mee. In de kunstrubriek, waarin ook Pater Molenaar zijn eerste verzen en bijdragen heeft geschreven, verschenen van zijn hand enkele studies, waaruit zijn duidelijke voorkeur spreekt voor Fra Angelico en de Vlaamse Primitieven.

Boven studie en ontspanning koepelde de gedachte aan het grote doel, waaraan de priesterwijding van voorgangers blijde herinnerde. Ook te Hamme keek men verlangend uit naar de grote dagen, die in het verschiet kwamen. Op 21 December 1907 zou Petrus te Mechelen de kruinschering en de kleine wijdingen ontvangen. Enkele dagen te voren schreef hij aan moeder, wie hij een zalig feest wenste :

« O moeder, moet ik u zeggen, hoe ik reken op en gesteund word door uw gebed ! Als gij het H. Offer bijwoont en in uw oud kerkboek de zo schone misgebeden leest, moederke, denk dan steeds aan uw kind, dat geroepen is tot zo een bovenmenselijke en heilige taak, die reeds zo nabij is. En in uw H. Communies, vraag steeds aan de goede Lieve Heer, dat Petrus een geleerde maar vooral een heilige priester worde, dat zijn hart gloeiend en brandend worde van liefde tot God en tot de zielen, opdat hij zelf brandend, andere harten moge verwarmen; zelf lichtend, anderen, die lopen in de duisternis, de weg moge wijzen.

O moeder, als ik mijn ideaal in de ogen kijk, dan voel ik mij zo klein. « Ik kan echter alles in Hem, die mij versterkt », durf ik de H. Paulus nazeggen... Gij, moeder, door uw gebed, zult mij helpen een sterke priester te worden, sterk in de strijd. 't Gebed van een moeder vermag zoveel ! »

Of moeder gebeden heeft voor haar jongen, die tot zo duizelige hoogte werd geroepen ! Haar altijd biddende ziel

hielp Petrus om zich voor te bereiden op de grote dag, die snel naderde. Tegen Kerstmis 1908 werd Petrus tot subdiaken, zes maanden later tot diaken gewijd. Op 21 December 1909 bracht de priesterwijding de verwezenlijking van de droom, die zijn jeugd vervuld en aan het leven van vader en moeder een rijker zin had gegeven. Kon er schoner Kerstmis volgen op zo lange en vurige advent? Bevend trok Petrus een kruiske over de geknielde kring: vader, moeder, broers en zusters.

Na Kerstmis was het te Hamme de plechtige eremis. Een glans van fier geluk lag over de dagen van Petrus' priestervancantie.

Op Driekoningen keerde hij naar Leuven terug om zijn laatste jaar theologie te voltooien.

IN HET LAND VAN DE KOPPENSNELLERS

*

VAARWEL, MIJN BROEDER

ALS EINDE JULI DE BOEKEN DICHTKLAPPEN, blijft er nog spanning in de lucht. De afgestudeerden wachten op hun benoeming, de anderen plagen met leuke pronostieken. Pater Petrus zit op hete kolen. Na zijn priesterwijding had hij zijn aanvraag voor de missie gedaan, maar vaste toezegging had hij niet losgekregen. Het spichtig baardje op zijn kin had kloek voor zijn missieverlangen getuigd maar slechts weinig houvast geboden aan die droom.

Een brief van H. E. Pater Provinciaal brengt plots zekerheid en geestdrift : benoemd voor Nederlandsch Nieuw-Guinea ! Hoera ! Leve de missie ! Petrus is gelukkig. De droom van Peerken wordt werkelijkheid. Dankbaar gaat hij knielen voor de grote Missionaris in de kapel. Van het tabernakel vliegen zijn gedachten naar Hamme ! Wat zal die slag er brengen ? Geen nood ! In de Geemstraat zijn ze lang op deze mogelijkheid voorbereid en reeds te voren was het offer gebracht, dankbaar en fier !

Het werd een drukke tijd van voorbereiden en afscheid nemen. Het beste van zijn verlof behield Petrus voor Hamme, voor vader en moeder, broers en zusters. Nooit werd zo sterk de band gevoeld die het gezin samensnoerde. Voor allen waren het heerlijke dagen, doorglansd van herinneringen uit de kinderjaren. Moeder moest nog eens vertellen en daar zaten die grote kinderen weer klein te luisteren naar het naïeve verhaal.

Augustus ging druk voorbij. Zovele vrienden en kennissen moesten worden bezocht, zovelen wilden de missionaris hun wensen en hun steun meegeven. Heel Hamme was voor hem in de weer : de geestelijkheid, de scholen, de naaiking, zijn eigen zusters vooral, die handig Petrus bijsprongen in zijn voorbereiding.

September ! Snel naderde het vertrek. Het afscheid viel zwaar maar was doorlicht van heilig geloof. Een laatste kruisje van vader en moeder — Petrus zou hen niet meer terugzien. Allen knielden voor hun priester voor een laatste zegen. Handen wuifden het trage treintje naar St.-Niklaas na. « 't Deed me heel veel goed u daar voor het laatst in onze hof te zien staan, mij toewuivend een laatste vaarwel met zoveel liefde. De laatste die ik zag was Alice met de armen omhoog... 't Was waarheid wat zij gezegd had : « Petrus, ik kan u niet zeggen hoe gelukkig ik ben. » En zoals zij sprak, zo dacht en waart gij allemaal in uw binnenste. »

Vanuit Tilburg schreef Petrus op 13 September : « We moeten niet bang zijn eens op ons afscheid terug te denken, zo schoon, zo echt christelijk was het ! Het aandenken daaraan is voor mij zelfs zeer troostend en sterkend. O. L. Heer gaf ons die genade ! Hem zij daarvoor dank gezegd ! »

Op 15 September vierde Tilburg met het missiehuis van de Bredase Weg het afscheid mee van zestien missionarissen. Onder het Lof werden de missiekruisen uitgereikt en bij het slot van de plechtigheid gaven de priesters-missionarissen gezamenlijk de zegen aan de ontroerde menigte. Heel Tilburg wuifde hen na, toen zij achter de schetterende fanfare van het missieseminarie, naar het station werden gevoerd. Te Leuven namen de elf missionarissen voor de Philippijnen bestemd afscheid en spoorden naar Genua, waar zij zouden inschepen. De vijf « achterblijvers », die waren aangewezen voor de prefectuur van Nederlandsch Nieuw-Guinea, reisden de volgende dag naar Assche, waar zij op

het missieseminarie geestdriftig werden ontvangen. Het was juist Zondag en Pater Masure, leider van de groep en oud-professor van het missieseminarie, sprak onder het Lof in de kerk een afscheidswoord tot de gelovigen, zodat de boeren 's avonds telkens hun kaartspel onderbraken en zegden : « dat ee mij toch gepakt, zee ! »

Onder geestdriftig gejuich en een dreunende Vlaamse Leeuw tuften de vijf missionarissen de volgende morgen weg naar het Zuidstation te Brussel. « Nooit », schreef Pater Masure aan de studenten, « heeft uw lied op mij zo'n indruk gemaakt als toen ik het voor 't laatst hoorde ».

Mannen en pakken geraakten veilig over de Franse grens. Te Parijs brachten de missionarissen, tijdens hun kort oponthoud, een bezoek aan Montmartre en begoten in een Frans hotel de Franse kost met een glas Franse wijn. « Werkelijk, moeder », kribbelt Petrus in de gauwte op een prentkaart, « als ge er bij geweest waart, zoudt ge gezegd hebben : « Kinderen, O. L. Heer is met zijn schapen ! »

Met hun zware valiezen zeulen de vijf landverhuizers door de straten van Parijs naar de metro en duwen hun bagage en elkaar in de stampvolle coupé. Juist als de trein vertrekt, wordt Pater Vertenten uit het rijtuig terug op het perron geduwd. Een half uur later stapt hij aan het stationsplein als een prins uit een bijna ledige wagen, terwijl zijn confraters, nog half geraadbraakt van die akelige « ondergrondse », ongerust uitkijken naar de verloren zoon.

De missionarissen « veroveren » een coupé, die ze tot Marseille alleen zullen bezetten en richten zich knusjes in. Terwijl de trein in suizende vaart naar het Zuiden jaagt, komen de tongen los over de indrukken van de laatste dagen. In de duisterende coupé bidden de missionarissen hun rozenhoedje en hun avondgebed en zoekt elk een plaatsje op voor een hazenslaap. Al trekkebenend stappen zij 's morgens te Marseille uit de trein en klimmen aan boord van de Ophir, die hen naar het Oosten zal brengen. De kapitein stelt hun

een zaal als kapel ter beschikking, de bemanning is uiterst vriendelijk en voorkomend, zodat onze passagiers zich aanstonds thuis voelen.

Op 22 September stond de zee zo woelig, dat de Ophir vier uur aarzelde zee te kiezen en pas om drie uur voorzichtig uit de haven schoof. Aan dek stonden de missionarissen bewonderend te kijken naar de wijkende kust, vanwaar « Notre Dame de la Garde » hen moederlijk nakeek. « Daar was nog veel schoons te zien », schrijft Pater Vertenten naar huis, « als ik er reeds alle goesting voor kwijt was. Ik hield mij dapper genoeg maar voelde zo'n leegte, zo'n krieuweling in de maagstreek, dat ik eens heel goed over dek in zee moest kijken. » De andere missionarissen brachten het er niet veel beter af maar na een paar dagen was alles weer in de plooi. Schoon weer en kalme zee. Elke morgen kunnen de priesters de mis lezen. De dag is vol afwisseling : lezen, brevieren, studeren, brieven schrijven... en gezellig praten met passagiers en bemanning, die naar elkaar groeien tot een echte familie.

Op 24 September varen zij door de Straat van Messina. « Eergisteren morgen », schrijft Petrus in zijn reisverslag naar Hamme, « hebben wij een paar uur kunnen genieten van 't schoonste dat men zich zoal voorstellen kan. Ik zal die doorvaart van de Straat van Messina niet gauw vergeten. 't Weer was prachtig, volop zon en zeer kalme zee. De zee was staalblauw van kleur. Daarachter lagen aan alle kanten de bleekgele, bleekblauwgrijze rotsbergen, hier en daar bestoven met een bleekbruin. Tegen en tussen en onder de rotsen, maar vooral beneden aan zee liggen de steden en dorpen, sommige als uit de rots gekapt. Eerst voeren we niet ver van het strand waar Messina ligt, daarna laveerden wij naar de andere kust waar wij Reggio konden bewonderen. Beide steden zoals ge weet zijn nog niet zo lang geleden fel geteisterd geworden door een geweldige aardbeving. Met mijn verreijker konden wij nog zeer goed de vele bouwvallen zien. »

Op 27 September legt de Ophir aan voor Port Saïd. Terwijl er gebunkerd wordt, kuieren de passagiers door het stadje. « Huizen als teerlingen. Heel Port Saïd is een grote bazar. Van alle kanten roepen ze u te kopen ! Het wemelt van leurders en leurdertjes, die u in gebroken Nederlands aanklampen. » Pater Vertenten haalt zijn beste « Hammes » boven « en dan deden ze nog net of ze 't verstonden ! »

Voorzichtig schuift het schip door het Suez-kanaal naar de Rode Zee, die kalm is als de Durme te Hamme. De hitte brandt. In de verte steekt de Sinai zijn twee duizend meter hoge kop naar de blauwe hemel. Op 3 October viert Pater Vertenten zijn zes en twintigste verjaardag, maar de Indische Oceaan bederft het plezier. Gelukkig bedaart de zee na een paar dagen en de missionarissen kunnen weer elke morgen de H. Mis lezen. « Zo midden op zee, voorbereiding en dankzegging in 't zicht van de zee, 't is wel indrukwekkend. God, onze grote goede God, onze Heer Jezus Christus komt elke morgen bij ons op het schip om ons te voeden en te sterken ! »

Vliegende vissen en bruinvissen stoeien om het schip, dat even aanlegt te Colombo en dan met flinke vaart doorstoomt tot Padang. Vijf dagen niets dan lucht en water. Passagiers en bemanning zoeken naar afwisseling. Volksspelen worden georganiseerd; zakkenlopen, patattenrapen, janklaassenspel. Pater Vertenten tekent programma's. In de « artistenrevue » wordt de kapitein door een « sneltekenaar » verrast met een portret, dat Pater Vertenten in het geheim had getekend. De kapitein was zo in de nopjes, dat hij Pater Vertenten kwam feliciteren en bedanken voor de mooie tekening.

Na een korte halte te Padang, waar de missionarissen de populaire legeraalmoezenier, Pastoor Verbraak, begroeten, stoomt de Ophir verder langs de wonderschone kust van Sumatra en Java. Te Batavia nemen de passagiers afscheid van elkaar. De missionarissen worden hartelijk ontvangen op de pastorij van Weltevreden en gebruiken de enkele dagen

rust om inkopen te doen en het land te leren kennen. Pater Vertenten brengt een bezoek aan de prachtige plantentuin van Buitenzorg en wandelt vol belangstelling door de eigenaardige streek met « haar ontelbare vierkant-afgedamde rijstvelden. »

Op 20 October neemt de Ophir de missionarissen weer aan boord. Er zijn weinig passagiers op het grote schip maar de stemming wordt er niet minder prettig om. Met de bootslui richten de Paters een ontspanningsavond in : goocheltoeren en liederen wisselen af en, schrijft Pater Masure in zijn reisverslag, « we hebben toen over de Javaanse Zee een Vlaamse Leeuw doen donderen, dat onze boot ervan dreunde ! »

Op 25 October nemen zij te Soerabaja afscheid van de Ophir. Met de « Rochussen » gaat het nu op Celebes aan. De vaart is minder prettig wegens het overgroot aantal passagiers, die elk plaatsje op het dek en in de gangen hebben bezet. Heerlijk echter is het bergland, dat in de verte voorbij schuift. Gelegenheid tot mislezen is er alleen 's Zondags voor één priester. Aan boord zijn vele Arabieren, die zonder menselijk opzicht op het dek hun rituele gebeden verrichten. Makassar, waar de boot even aanlegt, maakt een prettige indruk met zijn brede lanen en zijn nette huisjes. Tussen Makassar en Ceram krijgt Pater Vertenten het aan de stok met een goddeloze dokter, die hij met een handige bewijsvoering schaakmat zet. Te Ambon, waar eens de H. Franciscus Xaverius het geloof predikte, stappen de vijf missionarissen op 8 November over op de « Van Riebeeck », die hen twee dagen later aan land zet te Toedal, op de Kei Eilanden, centrum van het apostolisch vicariaat van Nederlandsch Nieuw-Guinea. Hartelijk is het onthaal bij de confraters, die hen onder het gelui van de klokken en het gejubel van de schoolkinderen naar de kerk leiden voor een plechtig Te Deum. Tijd om op adem te komen krijgt Pater Vertenten niet, want om 4 uur vertrekt de boot, die hem naar Nieuw-

Guinea, het einddoel van zijn reis, zal brengen. De andere « varensgezellen » hebben te Toeal hun bestemming bereikt.

Van eiland tot eiland gaat de reis nu gemoedelijk verder. Nabij Selanoe stopt de boot zelfs enkele uren om de missionaris gelegenheid te geven een eenzaam confrater op dit eiland te bezoeken.

Eindelijk duikt uit de zee de kust van Nieuw-Guinea op, een donkere lijn, die langzaam verbreedt tot een gordijn van klapperbomen achter de witte branding.

Daarachter ligt Zuid-Nieuw-Guinea! Het Marind der Marindinezen. Stil en gelukkig kijkt Pater Vertenten naar zijn naderend land. Zacht wuiven de palmen hem welkom, als op 18 November de boot de Maro Rivier opstoot en aanlegt te Merauke, waar de nieuwe missionaris hartelijk op de missie wordt onthaald.

HET EILAND DER BOZEN

EEN NIEUWE WERELD

Vóór Pater Vertenten te Toeal de boot naar Nieuw-Guinea besteeg, had hij van H. E. Pater Prefect zijn benoeming ontvangen voor de nieuwe missiepost te Okaba, een flink kustdorp, 85 km ten westen van Merauke.

In Augustus 1910 waren Pater Van de Kolk en Broeder Hamers van uit Merauke vertrokken om de nieuwe stichting te beginnen. Met nieuwsgierige vreugde werden de twee missionarissen door de inboorlingen ontvangen. Zij kochten een gunstig gelegen terrein en begonnen onmiddellijk met de bescheiden bouw van woonhuis en kapel. Zolang de « Mei » niet op de nok stak, zou Pater Vertenten te Merauke blijven om er de taal te leren.

NEDERLANDSCH ZUID-N-GUINEA

SCHAAL 1: 2.500.000

ARAFOERA ZEE

FREDERIK-
HENDRIK
EILAND

KRAPVALSCH

KOMOLON

PRINSES
MARTINA
STR.

HABEE

WAMBI

WAKALIN

DARAGA

SANGAREE

DOMANDEE

KOEMBE

WENDEE

MERAUKE

TOBAR

BOELAKA

EROMKA

MOETUN

BIAN

KOEMBE

MERAUKE

BOEPOEL

ASSIKE

DICOEL

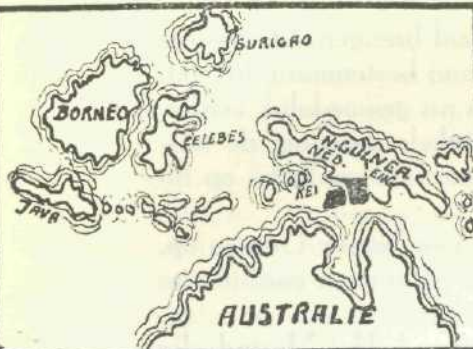
MARI

KRAU

MOETOE

FLY-RIVER

ENGELS
GEBIED

Het eerste contact met een nieuwe wereld!

Met scherpe aandacht neemt de jonge missionaris de vreemde omgeving op. Voortdurend worden zijn zintuigen verrast door nieuwe ontdekkingen, die het leven van land en volk verder openleggen. Met een confrater als cicerone bezoekt hij de omliggende dorpen — open plekken in het brede kustgordijn van kokospalmen. Een pagger van bamboe loopt om de duinenrug, waarop het dorp ligt, dat men door een nauwe opening in de omheining betreedt. Rondom een open plein liggen de lage lange hutten, slordig opgetrokken uit houten palen, bamboezen en gaba-gaba (stengel van sagoblade). Een dak van gevouwen sagobladeren, die als reusachtige pannen over elkaar liggen, hurkt op de lage « doorluchtige » wanden.

Gezinsleven en gezinswoning zijn in Marindland onbekend. De mannen van één familiegroep slapen in één mannenhut, die tot twintig britsen telt, waaronder een vuurtje kan worden gestookt tegen de nachtkoude. Een lage opening, die 's nachts wordt versperd, doet dienst als deur en venster. Vrouwen en kinderen slapen in de vrouwenhutten, die kleiner zijn dan die van de mannen.

De Marindinees houdt van openluchtlevens. Achter de hutten, in de schaduw van de palmen, ligt de soso, een zandig pleintje, waar de mannen een groot deel van de dag doden met praten, pruimen en slapen.

Voorlopig moet Pater Vertenten zijn confrater en de Marindinezen alleen aan het woord laten. De tijd komt wel, dat hij op de soso rustig zal neerhurken tussen de mannen en zijn woord een welkome afwisseling zal brengen in de soezige eentonigheid van hun zazoë (rust).

Op het strand, dat bij laag water zacht hellend en breed naar zee uitloopt, spelen de kinderen hun luidruchtig spel. De Toean is hun vriend. Zodra ze hem zien aankomen, snellen ze hem te gemoet en een stuk van de terugweg zullen ze hem straks uitgeleide doen.

Een eind buiten het dorp ligt de *gotade*, het verblijf van de jongelingen, die er hun dagen in volledige afzondering doorbrengen. Vrouwen en meisjes moeten zij angstvallig uit de weg gaan. Guitig verhaalt Pater Vertenten, hoe op de missie twee jonge kerels radeloos trachtten weg te duiken uit de dakstoel van een nieuwbouw, toen een groepje vrouwen ongemerkt was genaderd. 's Avonds komen de jongelingen bij deemstering naar de mannenhutten om er te slapen en verdwijnen vóór dag en dauw naar de *gotade*. Wie er te weinig spoed bijzet, loopt gevaar een stompe pijl in de rug te krijgen.

Achter de duinenrij liggen de tuinen van de inlanders, waar op de vettige kleigrond sago, bananen, suikerriet, sirih-peper, jammen en andere vruchten worden gekweekt. Verder op strekken de bossen zich uit en lopen naar het binnenland de onafzienbare steppen, het onmetelijk jachtgebied, waar wilde varkens en kangoeroes de jagers lokken.

Geboeid dringt Pater Vertenten steeds verder door in deze nieuwe wereld vol verrassingen. Met Pater Viegen gaat hij naar Koembe en Wendoe, twee uur te voet door de modderige wildernis, waarin men dreigt tot de oksels te verzingen. Te Jobar helpt hij Pater Van der Kooy de hulpstatie onder dak brengen en in de maanlichte nacht maakt hij er voor het eerst kennis met de dans der Marindinezen : « In de valavond zadelen wij onze paarden. 't Is een heerlijke tropische avond en 't is een verkwikking door het gras en door het bos te rijden. Er gaat een frisse geur uit van het groen en hier en daar waait ons een fijne bloemengeur tegen. De maan komt door... en na een paar uur rijden komen we te Jobar, ontzadelen onze paarden om ze te laten grazen en gaan naar het dorp. Wij hurken hier en daar neer bij de vuurkens met de pratende mensen er omheen. De kleine jongens vooral zijn steeds bij ons. Sommige hebben zich met kalk ingewreven dat ik ze niet herkennen kan. Ik beschilder er ook een paar. Een beetje meer naar zee toe staan enkele

mannen te trommelen en te zingen. 't Zijn bijna uitsluitend grote trommen die ik zie. De meeste zijn zo groot als hun bezitter. Aan de ene kant is de trommel open, aan de andere kant bespannen met een kangoeroe- of leguaanvel. Op dat vel zitten verschillende harsholletjes vast in 't midden. Om een goede klank te geven moet het vel goed spannen en het hars kleven, maar niet te veel of te weinig. Daarom staan al de dansers ('t zijn alleen de mannen die in de *Jaba-zi* mogen optreden) in een kring rond een vuurtje. Nu ziet men de ene, dan de andere zijn trommel verwarmen. De trommel wordt geslagen met de vlakke hand en ik moet zeggen, 't is dikwijls een prachtige klank, die er uit komt, en een klank die u door merg en been dringt als ge er dicht bij staat.

Bij elke slag zakt de trommelslager wat door de knieën, bij elke slag beweegt hij op dezelfde manier heel zijn lichaam, zodat alles wat aan zijn lijf hangt meebeweegt, en vooral, de veren, de pluimen, die, op de veerkrachtige schachten van kasuaarpennen gestoken, enkele decimeters boven zijn hoofd meewaaïen. Hoe meer dat het bengelt en wuift, hoe beter het is.

Er komt hoe langer hoe meer vuur in. In zingen en op de trommel slaan en te gelijk in 't bewegen van heel het lichaam bestaat de dans. Op een gegeven teken worden de vuren opgenomen en men trekt een eind verder om daar weer te dansen. Boven de troep, gedragen aan lange bamboes, bewegen zich grote grof geknipte figuren van vliegende honden. Dat is zoveel als het vaandel: ze worden bewogen op maat van de trommelslag.

't Is bijna middernacht als die van Borem, Kouakai en Sopadem te Jobar aankomen. Nu komt er voorgoed het vuur in. Ze zingen dat het klinkt. Zijn de groepen dichtbij, dan lopen sommige *Ewati's* (jongelingen) ineens met brandende fakkels naar de plaats waar ze straks zullen plaatsnemen, ze slaan ze uit om ze aanstonds weer te doen opvlammen als ze terug naar hun makkers snellen. Nu is

't in volle gang en zo zal het gaan tot vroeg in de morgen, tot het goed licht is. 't Is schoon maneschijn, in de verte ruist de zee, 't is laag water, een heel leger dansers staat nu langs heel de lengte van Jobar langs de kust. De trommels klinken zwaar, de vuren branden, de zang klinkt soms meerstemmig en één troep is nog bezig als een andere reeds met frisse stem invalt. Hier en daar loopt een man met een fakkel van gedroogd kokosblad langs de rijen, en bij dat licht glinsteren de pluimen, de geschilderde en met olie besmeerde gezichten en lichamen, 't is werkelijk toverachtig.

Wij zadelen onze paarden en rijden nog eens rond. Nu kunnen wij nog beter het terrein overzien. Tussen de dansers en de huizen is het als een groot legerkamp, waar vrouwen, kinderen en ook mannen die moe of lui zijn, praten, lachen of slapen. »

*

Spaarzaam laat Nieuw-Guinea zijn geheimen los maar elke dag worden zijn trekken scherper in de aandachtige geest van de jonge missionaris. Zijn hart is voor Nieuw-Guinea gewonnen en zingt in zijn brieven de vreugde uit hier te mogen werken. Soepel heeft hij zich aangepast aan zijn nieuwe omgeving en levenswijze. De gezondheid blijft uitstekend en zijn levenslustige aard zorgt voor een hoog moreel.

Schaduwzijden ontbreken natuurlijk niet. De taal is een kruis, dat slechts langzamerhand lichter zal worden en met veel geduld moet gedragen. De eerste kennismaking met de muskieten is van weerszijden minder vriendelijk. « Ik wilde dat ze zo groot waren als hazen », schrijft Petrus naar Hamme, « dan zoudt ge ze eens flink kunnen afknuppelen. Nu zijn het maar heel gewone muggen als in Europa... Hier doet men zelden maar één werk : muskieten doodslaan komt er altijd bij. »

Met de inboorlingen begint hij al aardig op te schieten.

Zij noemen hem « *Toean Petloes* » — de r spreken ze moeilijk uit. — Dan komen ze soms vertrouwelijk zijn broeks- pijpen of zijn mouwen plooiën, betasten zijn armen en benen om zich een juister gedachte van zijn persoontje te vormen. « *So!* » zeggen ze met schuin hoofd en fluiten dan van zachte bewondering. Bij de jongens van Jobar is dat gevoel niet onvermengd. « *Mijnheer moet meer eten, anders zal hij niet lang leven* ». En vol bezorgdheid zeggen ze tot Pater Van der Kooy : « *Ge moet Toean Petloes meer eten geven, hij heeft geen buik!* » — « *En buik hebben zij wel!* » tekent Pater Vertenten aan bij dit meewarig verwijt. « *Ze kunnen eten dat ze rond staan* ».

Met meelijdende bewondering kijkt de jonge missionaris die kloeke kerels na, die lenig en fier over het strand stappen. In hun grillige opschik zijn zij een indrukwekkende verschijning, waarvan Pater Vertenten een vlugge schets op papier werpt : « *Heel het lijf van onder tot boven is roetzwart ingewreven. Een brede, stroeve, steenroodgeverfde buikband zit strakgespannen om het middel. Onder de knieën, rond de enkels en polsen platte banden van dezelfde kleur; om de bovenarmen spangen van ivoorkleurige varkensslag- tanden of een bundel zwart-geëliede pezeriken. Op de borst kransen van kangoeroe- of hondentanden en daaronder een pak roodgeverfde varkensstaarten; rond de hals een vuist- dikke bundel donkere kralen. Voorhoofd, slapen en oren zijn roodgeverfd. De rest van het gezicht is blinkend zwart (ge- brande kamiri-olie). In de doorboorde neusvleugels steken blanke krokodillentanden of slag- tanden van een everzwijn, of nog : korte bamboebuisjes, meer dan een duim dik (ik heb er gezien van 4 cm. doorsnee). Soms wordt de boven- holte daarvan afgesloten met een bolletje zwarte was, waar- in bloedrode vruchtpitjes gedrukt zijn en in het midden steekt de scherpe nagel van een roofvogel (*kidoeb*). In de oren hangen trossen van 10 tot 20 oorringen van zwarte casuaris- pennen. De doorboorde oorlellen hangen soms tot op de*

schouders af. Boven het voorhoofd een krans van breeduitstaande casuarisvederen en een ander van fijne, goudgele pluimen uit paradijsvogelflanken. Aan de haren is een bundel verlengsels gevlochten van palmblad, wel een honderd vlechtjes, alle eindigend op een knoop, iets onder de schouderbladen. Alles druipt van ransige cocosolie.

De vrouwen zijn niet zo bont opgesmukt, maar de haarverlengsels zijn langer, zij reiken tot aan de vouw van de knieën en zijn vervaardigd uit lenige schors (*moembre*). Ook de vrouwen glimmen van olie en verf; bij feesten druipt de zwarte olie uit de haarverlengsels. »

Bij grote gelegenheden wordt met eindeloos geduld een feestelijke opschik aangebracht, die meer groots dan kunstig is. Met een hoofdtooi, die vaak meters hoog is, treden de mannen ten dans. Bij het schijnsel van de fakkels, bij het indrukwekkend zwaar gezang, bij het doordringend gebrom van de trommen maakt die groep dansende mannen met hun rhythmisch deinende hoofdtooi een overweldigende indruk.

Deze grootse en wilde schoonheid kan echter de armoede van de Marindinese kultuur niet verbergen. De Marind-anim (letterlijk : de Marind-mensen) leefden in het begin van de twintigste eeuw nog in het stenen tijdperk. Opschik en woning, wapens en werktuigen duiden op een arme materiële kultuur, lager dan bij vele andere stammen van Nieuw-Guinea. Gereedschappen van fijner maaksel, grote prauwen en kunstige trommen werden geleverd door bevriende stammen uit het binnenland.

IJzer was vóór de komst van de blanken niet bekend. De Marindinees sneed vlees met een bamboe-mes (*sok*). Zijn bijl was van steen. Stookhout sloeg hij klein met een dikke knuppel. Trommen en boten werden meer uitgebrand dan gekapt. Met scherpe schelpen en varkenstanden schaafden de inlanders de ruwheid weg van hun gebruiksvoorwerpen en boorden met harde bamboe en eindeloos geduld gaten in hun stenen knotsen.

De ijzeren messen en bijlen, die ze stalen bij de blanken of ruilden tegen kokosnoten, wekten een scherpe honger naar ijzer. Pater Vertenten vertelt, hoe enkele inlanders eens met eindeloos tobben een boei vóór het strand loswrikten en wegsleepten om het ijzer te bemachtigen. Het Bestuur stak natuurlijk een stokje voor verdere exploitatie.

Langzamerhand geraakte de jonge missionaris wegwijs in de zonderlinge zeden en gebruiken van de Marindinezen. Niet zonder verbazing vernam hij de volledige ontstentenis van hoofden in stam en dorp. Gemeenschappelijke belangen werden door de mannen op de soso besproken. Iedereen had hierbij vrij medezeggenschap. In feite gaf het woord van een dapper man of van een ervaren maar nog krasse oude dikwijls de doorslag bij de besprekingen. Zo bleef de oude vriendelijke Kenda, van wie Pater Vertenten de patriarchale kop tekende, de onbetwiste leider van Doev-Mirav, dat hij met oude gloed tot koppensnellen aanvuurde.

De stam der Marind-anim was verdeeld in een aantal totem-clans¹⁾ en sub-clans, die tot vier of vijf hoofdgroepen te herleiden zijn : de totemgroep van de kokospalm, van de zee, van de banaan, van de kasuaris, enz. Elke groep gelooft aan aloude verwantschap met bepaalde geesten, dieren, planten en andere wezens. In elke clan leven mythen en legenden, die bij sommige gelegenheden worden uitgebeeld. Elke totemgroep heeft haar eigen spreuken, jachtkreten en nieswoorden, die alle op bovenvermelde verwantschap terugslaan. Van suprematie van de ene clan boven de andere is weinig te bemerken. Elke totemgroep bewoont in het dorp, de enige territoriale eenheid, haar eigen, vaak omheinde wijk. Het huwelijk onder clangenoten is bij de Marind anim verboden. Het is hier echter wel geoorloofd een zogenaamde *amei* of totem — een vogel of ander dier, waarmee men zich

---

¹⁾ Totem : dier of plant, die als hoofd van de familie, wordt beschouwd en vereerd. Onder clan wordt verstaan een exogame verwantengroep, die haar afstamming op een werkelijke of traditionele voorvader terugvoert.

verwant voelt — te doden en op te eten. « Meer dan eens », schrijft Pater Vertenten, « heb ik Kaja-Kaja's (Marindinezen) onder het eten horen zeggen : « *Amei, hêr ah... oh!* » — « Grootvader, wat smaakt gij lekker ! »

*

Enig streven naar hogere kultuur zou men bij de Marindinezen te vergeefs zoeken. Zij lieten het hekken aan de voorvaderlijke stijl hangen en gaven de oude tradities ongewijzigd aan hun kinderen door. Telkens als de weetgierige Toean Petloes naar de reden van een gebruik vroeg, luidde onveranderlijk het antwoord : « Dat is zo onze gewoonte, Toean, zo deden onze voorvaders het ook ».

Dit star conservatisme werd bevorderd door het volledig isolement van dit land. Eeuwenlang bewaarde Nieuw-Guinea bovendien een grimmige geslotenheid, die het de naam « Eiland der Bozen » heeft bezorgd. Jorge de Meneses ontdekte het in 1526. Het was echter de Spanjaard de Otiz die het twintig jaar later zijn tegenwoordige naam gaf, wegens de vermeende overeenkomst met Guinea aan de westkust van Afrika. Nederlanders, Spanjaarden en Engelsen, die in de 17^e eeuw het eiland aandeden, betraden slechts enkele punten van de kustlijn ten noorden of ten westen.

De eer het eerst kennis te hebben gemaakt met de zuidkust, die ons hier vooral interesseert, komt toe aan de Nederlandse schipper Willem Jansz, die met zijn « *Duyfke* » in 1606 van Bantam uit de reis naar dat geheimzinnig gebied ondernam. Door het verloren gaan van het scheepsjournaal zijn weinig bijzonderheden over deze tocht bekend. Alleen weten we dat 11 van de 30 matrozen er op deze barbaarse kust het hachje bij inschoten. De latere pogingen om met de zuidkust en haar wrede bewoners kennis te maken, kostte de Hollanders telkens enkele hoofden, zodat men van lieverlede deze onverkwikkelijke bezoeken achter-

wege liet. Het sop leek overigens de kool niet waard. Er was in het gebied tussen Frederik-Hendrik-Eiland en Papoea niets dat tot kolonisatie lokte : geen aantrekkelijk volk, geen overweldigend natuurschoon en denkelijk ook geen rijkdom van de bodem. Tot de twintigste eeuw zou de zuidkust en het binnenland op de landkaart de geheimzinnige naam « Terra incognita » — onbekend gebied — blijven dragen.

In de 19^e eeuw trokken de mogendheden over Nieuw-Guinea enkele ruwe verdelingslijnen, die door latere expedities nauwkeuriger werden uitgetekend. Engeland nam het oosten in bezit, het noorden kwam onder Duits gezag en staat sedert 1919 onder Australisch mandaat. Nederland kreeg het westelijk gedeelte, eventjes 416.000 km² (12 x Nederland). Terwijl het noorden en het westen van Nederlandsch Nieuw-Guinea door opeenvolgende expedities werden opengelegd, bleef het donkere zuiden vrijwel ongemoeid, een vlugge verkenningstocht niet te na gesproken.

Het waren ten slotte de inlanders zelf, die door hun invallen op Brits gebied de beschaving zouden dwingen naar hen om te zien. Geregeld trokken de bewoners van de zuidkust op sneltocht naar het binnenland. Ook over de grens gingen zij koppen halen en drongen daarbij steeds verder in Papoea (Engels Nieuw-Guinea) door. Toen de Engelsen zekerheid hadden ingewonnen over de herkomst van de bloeddorstige rovers, gaven zij het Nederlands bestuur te verstaan, dat het uit moest zijn met die moordtochten. Begin December 1892 werd te Sarira, op de grens, een politiepost opgericht, die enkele dagen later glansrijk een aanval van de koppensnellers afsloeg. Het werd de kleine bezetting echter zo warm gemaakt, dat zij op 6 Januari dankbaar uit haar onveilig blokhuis aan boord krom van het Nederlands schip, dat geregeld de zuidkust patrouilleerde.

Jarenlang ging het oude leventje op de zuidkust ongestoord zijn gang. De moord op drie Nederlandse scheeps-officieren, die zich in December 1899 tussen Jobar en Boeti

te ver van hun schip hadden gewaagd, samen met de herhaalde klachten van het Brits bestuur, dreven de Nederlandse regering eindelijk tot beslist ingrijpen. In 1901 werd Zuid-Nieuw-Guinea tot zelfstandig bestuursgewest opgericht. Aan de Maro Rivier zou een sterke politiepост worden gesticht om de mensenjacht te verhinderen.

Op 14 Februari 1902 stoomde een kleine vloot de Maro op en zocht een geschikte plaats om er een staatspost op te richten. Vol verwondering loerden de inlanders naar de schepen, die zonder roeiers zo snel over het water schoten en nu stil gingen liggen onder grote rookwolken en wapperende vlaggen. De nieuwsgierigheid won het van de vrees. Rechtstaand roeiend in hun ranke prauwen naderden zij omzichtig onder het luide roepen van : « Kai-aah ! Kai-aah ! » — vrienden, vrienden ! De blanke mensen op de grote boten wenkten hen vriendelijk toe en riepen in het Maleis : « Kwè' orang Kaja Kaja ? » ~ « Zijt gij Kaja-Kaja's ? »¹⁾ De inlanders verstonden het verkeerd maar het effect was uitstekend. De vreemdelingen noemden hen « vrienden ! » Zo werd kennis aangeknoopt en voor het eerst bestegen deze primitieven de valreep van een oceaanstomer.

Op 14 Februari 1902 waaide de Nederlandse driekleur boven de nieuwe stichting Merauke. Aanvankelijk bleef het boter tot op de bodem maar heel spoedig begrepen de inlanders dat zij hun onbeperkte vrijheid hadden verbeurd. In het geheim beraadslaagden de mannen van verscheidene dorpen hoe zij de indringers zouden verdrijven. Met 2000 man overvielen zij in de nacht van 26 op 27 Februari de jonge nederzetting. In de duisternis liepen zij tegen iets vreemds : prikkeldraad. De schildwacht gaf alarm. De kleine bezetting schoot de aanvallers uiteen, die een aanzienlijk getal doden achterlieten. De vreemdelingen hadden met één

1) Toen de inboorlingen later vernamen dat men hen, na die eerste ontmoeting, overal « Kaja-Kaja's » noemde, hebben zij zelf hartelijk gelachen om die « vriendelijke » naam. Zij noemden zich zelf : « Marind-anim » ~ mensen van Marind.

slag hun superioriteit bewezen. Merauke werd voortaan met rust gelaten maar voorlopig bleef de veiligheid besloten binnen de prikkeldraad. Meer dan een vreemdeling zou zijn roekeloosheid met het hoofd bekopen, maar met de jaren werden zulke gevallen steeds zeldzamer. De inlanders leerden in het onafwendbare berusten.

UEBERMENSCHEN

De komst van de vreemdelingen had echter het zelfbewustzijn en de overmoed van de Kaja-Kaja's niet geschokt. Zij beschouwden zich zelf als de *anim-ha* — de « echte mensen », en zagen uit de hoogte neer op de verachtelijke binnenlanders en de opdringerige vreemdelingen. Wel hadden ze het moeten afleggen tegen de geweren van de *Poe-anim* (vreemdelingen, *poe* is nabootsing van een geweerschot) en konden ze niet ontkennen dat een mes beter sneed dan een schelp. Maar trots en fier stapten zij de blanken voorbij.

De blanken? Armoezaaiers waren het, door de honger uit hun eigen land naar hier gedreven. Waarom waren ze anders zo belust op kokosnoten, die hier tot voedsel voor de varkens werden geworpen en bij duizenden in de bossen lagen te rotten? Boden zij er niet alles voor: messen en bijlen, tabak, dekens, enz., allemaal artikelen, die de Kaja-Kaja's hadden leren waarderen?

Hun land, Marindland, was het schoonste en beste ter wereld! Waar schoot de sagopalm hoger de lucht in? Waar groeide weelderiger de kokosboom? Gaf de zee niet elke dag vis in overvloed en leverde de jacht niet trouw varkens- en kangoeroevlees?

De binnenlanders vreesden de kustbewoners en zochten hun vriendschap te winnen. Tegen enkele schelpen ruilden zij grote prauwen, trommels, paradijsvogelveren, waarop de vreemdelingen zo driftig jacht maakten.

Marindland was een paradijs op aarde en de Marindi-

nees wandelde er rond als de prinselijke bezitter. Elke Kaja-Kaja bezat meer grond dan hij kon bewerken. Zijn tuinen stonden zwaar van vruchten : bananen, suikerriet, klappers, zoete aardappelen, broodvruchten, enz. Hongersnood was in dit land onbekend en was overvloedig eten niet de grootste rijkdom van een Kaja-Kaja ?

« Van nature », schrijft Pater Vertenten, « is de Marin-dinees een optimist, hij vindt het leven veel te prettig om lang te kniezen. » Geen wetten, geen belastingen, geen bestuur noch politie, weinig werk en veel eten, een voortdu-rend dolce far niente.

Eens per jaar, na de regentijd (Mei-December), spitten de mannen met de i t o of houten spade de tuinen om. Als ze twee dagen de zware kluiten hebben losgewiegeld en ge-keerd, liggen ze voor enkele dagen tegen de vlakke om van de zware inspanning te bekomen. Z a z o e — rusttijd !

In de maneschiijn gaan ze gaarne op varkensjacht. Over-dag moet natuurlijk de schade ingehaald. Dan liggen ze zalig te maffen onder de palmen. Vooral na een verre snel-tocht moet een lange z a z o e worden gehouden. Op de soso liggen ze dan putten in de grond, knutselen, praten en pruimen, drinken hun borrel w a t i ¹⁾ en zinken voor enkele uren weg in de zaligheid van een zware slaap.

« Na elk feest », lezen we in een artikel van Pater Ver- tenten, « als ze de nacht door gedanst hebben en zich hees geschreeuwd, dan ligt heel het dorp 's anderendaags te

---

1) Wati is een plant, een pepersoort (*Piper metisticus*), die veel zorg vraagt en ongeveer 1 meter hoog wordt. De bereiding tot borrel is zeer primitief. De lange stengels worden van hun bladeren ontdaan en in stukjes gebroken, gesneden of ge-beten. Men kauwt de stukjes stengel (gewoonlijk laat vader dit vervelend karweitje opknappen door vrouw of kinderen) en spuwt het kauwsel uit in een gepolijst potje, vervaardigd uit een kleine kokoschaal. De verbruiker roert even met de vinger in het bruin-groene vocht om het bezinksel op te lossen, schraapt duchtig de keel, giet de borrel in de mond en laat hem weer in het potje lopen. Zo is het drankje op tem-peratuur. Nu giet hij het weer in de mond, en slikt het kranig door. Het moet zeer wrang en bitter zijn, want de meesten trekken er lelijke grimassen bij. Aanstonds drinken ze wat water of bijten op iets dat zoet en sappig is. Vrij spoedig treedt de bedwelming in.

slapen dat ze zweten, dan kan zelfs een felle zon ze niet wakker stoven. Verheffend is zo'n aanblik niet. Als die benede wakker wordt, dan is tussen geeuwen en gapen hun eerste woord *zazoe ohoh!* Moe, lamlendig en katterig kruipen ze recht, poetsen en verven zich op, bijten tot over de oren in een dikke feestkoek waarin varkens- of kangoeroevlees is gebakken en zeggen: « 't is groot feest, wij geven het nog niet op! wij gaan weer dansen en zingen! »

De vrouwen wieden en verzorgen de tuinen, halen brandhout aan uit de bossen, raspen kokosnoten, kloppen sago en bakken van het meel lekkere koeken. Buiten de jacht, de sneltocht en de zwaarste tuinarbeid, vullen de mannen de dagen met luilekker nietsdoen.

De eentonigheid van het *zazoe*-leven der *Kaja-Kaja*'s wordt gebroken door de feesten die in de Marindinese maatschappij legio zijn. Het slachten van een varken, de geboorte van een kind, het huwelijk en het afleggen van de rouw, het opklimmen van een jongen of meisje naar een van de vele geledingen waarin het *Kaja-Kaja*-leven is ingedeeld, het zijn zovele gelegenheden om feest te vieren: dagen van veel en goed eten en dansen naar hartelust. Weken, soms maanden wordt het feest voorbereid: er moet eten zijn voor de vele genodigden, er moet brandhout gehaald, bamboe gekapt waarmee het feestterrein wordt afgezet. Heel het dorp leeft mee. De tuinen worden geplunderd, de varkens sneuvelen onder de zware knots, de *Kaja-Kaja*'s leggen de laatste hand aan hun feesttoilet. Als de genodigden zijn aangekomen, worden de meterslange koeken verdeeld. In de maneschijn zet de feestdans in. *Urenlang* klinkt het eentonig-zwaar gezang van de mannen en het doffe rumoeren van de trommen. *Urenlang* dansen en springen de *Kaja-Kaja*'s tot de zon opkomt. Dan nemen de mannen hun wati-borrel en heel het dorp slaapt een gat in de dag om 's avonds opgefrist het feest te kunnen voortzetten. De zware stemmen vlechten hun eentonige zang doorheen het donkere

dreunen van de trommen, fakkels wandelen over het feest-terrein, sierlijk dansen de groepen onder het wuiven van de pluimen en de hoge hoofdsieraden. Een schouwspel van grootse schoonheid, waarin de wilde overmoed van de Kaja-Kaja's zich uitleeft.

KOPPENSNELLERS

Met een mild hart, dat in alles het goede zocht te waarden, schreef Pater Vertenten op 8 Januari 1911 naar huis : « Hoe langer hoe meer kom ik tot de overtuiging dat er van onze Kaja-Kaja's iets te maken is. Mogen zij spoedig een menswaardiger en gelukkiger leven leiden. Dat « spoedig » zal er wel zo heel gauw niet zijn, maar bidt, opdat O. L. Heer de bekering van dit in zovele opzichten ongelukkig volk bespoedige ».

Het dagelijks gelaat van het Marindinese leven mocht een nieuweling misleiden, maar met de ervaring groeide bij Pater Vertenten de zekerheid, dat achter het vriendelijk en zelfs vredig voorkomen van deze Kaja-Kaja's — levenslustige praters en feestvierders — veel onbewuste wreedheid stak. Het Ueberschliche, waarop hij reeds meer was gestoten, brak bij sommige gelegenheden fel en wreed naar buiten. In het barbaarse koppensnellen nam het een gruwzame vorm aan.

Geregeld trokken de kustbewoners in het droge seizoen, vooral van October tot December, het binnenland in, overvielen de dorpen en sneden de koppen af van de volwassenden die in hun handen vielen. Met hun bloedige buit keerzij in luidruchtige triomf naar de kust terug en hingen de gesnelde koppen als trofeeën in de hutten omhoog.

Die moordtochten op grote schaal hebben duizenden mensen het leven gekost. « Zonder de minste overdrijving mogen wij beweren », aldus Pater Vertenten, « dat één geslacht van 15000 Kaja-Kaja's minstens 30.000 slachtoffers vroeg.

Naar een vrij juiste schatting woonden hier in 1900 ongeveer 15.000 mensen aan de zee kust. Dat geslacht van 15.000 vroeg meer dan 15.000 mensenoffers. Immers : het sterftecijfer stond niet ver beneden het geboortecijfer en laten we het zelfs zeer gunstig nemen : 16 op 1000 per jaar, dan komen wij nog tot ongeveer 15.000 doden op één mensenleeftijd. Al die doden hadden ook hun snel- of kopnaam. »¹⁾

---

¹⁾ « Een Kaja-Kaja heeft meerdere namen » tekent Pater Vertenten aan, « en elke naam heeft betekenis, maar de naam is de kopnaam ».

Bij het zoeken naar een verklaring van het koppensnellen kwamen de theorieën vaak met elkaar in tegenspraak. Het is onze bedoeling niet hier alle theorieën aan te geven of een ervan te verdedigen. Wij beperken ons tot het vermelden van de voor naamste en gunnen hierbij van zelf het meeste ruimte aan de verklaring die Pater Vertenten heeft voorgesteld en die hij in een onafgewerkt gebleven studie met meer klem trachtte te bewijzen.

Sommige ethnologen zagen in het koppensnellen een vorm van Demacultus, andere, zoals Kruyt, volgden een animistisch spoor en beweerden dat de kustbewoners in het binnenland zogenaamde zielestof of een beschermgeest gingen halen. Tegenover de bekende minachting van de Kaja-Kaja voor de lkom (binnenlander) krijgt deze verklaring volgens Pater Vertenten geen vaste grond onder de voet. Volgens Dr Jan van Baal was het koppensnellen oorlog, rooftocht en ritus te gelijk (« De Bevolking van Z. N. Guinea onder Nederlandsch Bestuur : 36 jaren » blz. 17). Pater Geurtjens ontwikkelt in zijn boek « Oost is Oost en West is West » (Het Spectrum - Utrecht - Brussel, 1946) de theorie dat het koppensnellen in de grond niets anders is dan een rituele moord berustend op magie... en verband houdt met hun voornaamste kultuur, die der kokosnoot, die volgens hun legende uit een gesnelde kop is ontstaan. (blz. 174-175).

Na jaren omgang met de Kaja-Kaja's, na ernstige studie en veelvuldige bespreking met confraters en koloniale, schreef Pater Vertenten zijn uitkomst neer : « De kustbewoner gaat op sneltocht om namen te hebben, en die namen blijven hun volle waarde behouden, al is het slachtoffer jaren geleden vermoord en werd de kleine, die de naam krijgt, jaren later geboren.

Wij hebben het honderden keren gevraagd : waarom toch gaat gij op sneltocht ? Altijd was het antwoord : « *igiz-nango* », om namen te hebben. Jarenlang heb ik dat antwoord niet begrepen. Na tien jaar meende ik het te verstaan en ik ben sedertdien in mijn mening versterkt; vergeleken bij het binnenland is de zee kust rijk en gezond, dat beseft de Kaja-Kaja zeer goed. Hun land was het echte land zoals zij de echte mensen waren. Om dat kostbaar bezit — het erf der vaders — ongestoord te bewaren, moest men de grenzen er van verzekeren. Zij deden het zo goed door het snellen, dat zij nooit een inval van een vreemde stam te vrezen hadden. Ze deden het onbarmhartig. Voor elke Marind moest een lkom vallen, dat was de maatstaf, die ze gaarne overschreden.

De Kaja-Kaja ging geen land veroveren; hij had het niet nodig; hij was niet blij met een mensenhout, zoals de hongerige binnenlanders, hij schopte de rompen der snelden van zich af; maar de koppen nam hij mee, als trofee; men zou aan de kust zien, dat hij de glorie van Marind had hooggehouden, een lkom gevangen, ze zouden zien wie hij gevangen had. En hij bracht ook de naam mee.

Namen hebben betekenis bij de Marind-Anim. Daar is veel, dat ze gaarne willen

Een massamoord ! Maar voor de Kaja-Kaja's stak deze bloedige sport vol poëzie : het enge, eentonige dorpsleven verlaten, vreemde streken zien, waarover zij zoveel hadden horen vertellen, een paar maanden avontuur, waarop behendigheid en dapperheid aan bod kwamen, dat alles gaf waarde en reliëf aan hun leven.

Niet zeldzaam waren de mannen, die vijf, zes, tien koppen hadden gesneld. Het was een sport, een passie, die ook buiten de gewone sneltijd op eenzame bezoekers werd gevierd. In de ogen van de Kaja-Kaja's was het geen moord. De binnenlanders, de *Ikom*, waren geen echte mensen. Geen Romein zag ooit met meer minachting neer op een barbaar dan een Kaja-Kaja op een *Ikom*.

Melo van Mewi was een sympathieke jonge kerel. Toen zijn dorp, ondanks de vermaningen van de Toean Padri, weer op sneltocht zou gaan, zei Pater Vertenten hem : « Melo, ga toch niet. Gij zijt een goed mens. Koppensnellen, dat is moord ! Dat mag niet, dat is slecht. » Met een meelijdende glimlach zag Melo hem aan : « Och, Toean Petloes, gij begrijpt dat niet ! Dat mag gerust. Dat zijn geen mensen. Daar steekt helemaal geen kwaad in. Toean, de namen zijn op, wij moeten op sneltocht gaan. Een echte naam is een kopnaam ».

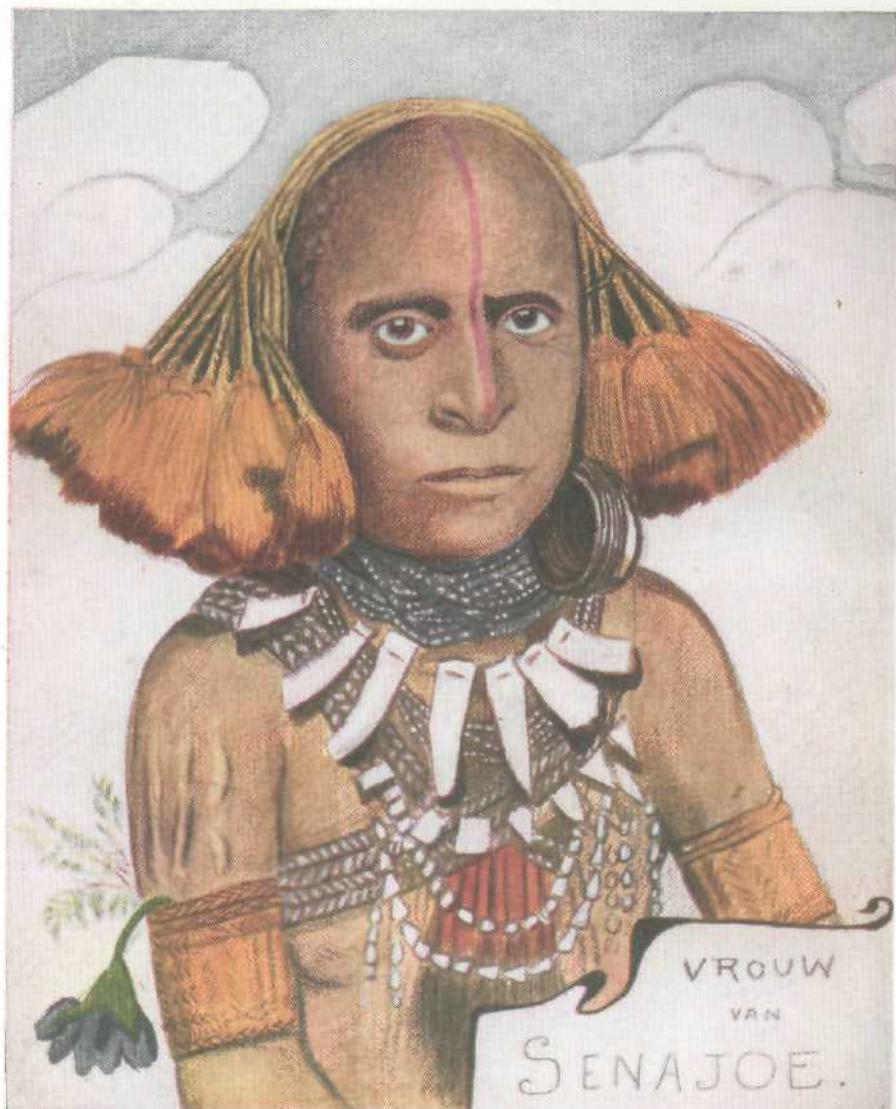
*

---

onthouden : aardrijkskunde van binnen- en buitenland, mythologie en geschiedenis. Ze bewaarden dat alles in namen : de honden droegen de namen van bevriende planten en de varkens de namen der snelterreinen; trommen en boten droegen de namen hunner Dema's, elke naam was een herinnering en vaak het onderwerp van een gesprek. De moderne geschiedenis, de hunne, legden ze vast in de namen hunner bloedeigen kinderen. Op het koppenfeest van Mewi in 1913 (het was een varkensfeest hadden ze gezegd) kon één feestvierder zijn enthousiasme niet langer bedwingen : « Digoel isaak aah ! ooh ! » riep hij : « oh ! de Digoel verslaan ! » Dat was zijn triomfkreet en hij verried daar meteen — tot ontsteltenis der ouderen — waarom ze feest hadden en waar het hun op sneltocht om te doen was geweest.

Namen halen, het grote Digoel-gebied en de grens van Papoea machteloos houden, dat was één en hetzelfde. »

Naar een kleurentekening van E. P. P. Verstenen, M. S. G.

Het plan van een sneltocht bezielt plots het eentonige dorpsleven. In opgewekte stemming, die door gesprek en verbeelding tot een roes wordt opgedreven, verlopen de voorbereidingen. De mannen zien hun wapens na en maken er nieuwe, de vrouwen kloppen grote voorraden sago, de tuinen worden inderhaast bijgewerkt. Elke morgen stijgt de Ajasee, de indrukwekkende strijdzang, op het zwaar gebromder trommen, boven het strand en de bouwende bossen. Hoort! *De ajasee!* Sneltocht weldra!

Bij kleinere sneltochten gaat alleen een keurbende volwassenen mee: jonge kerels, sterke vrouwen om de lasten te dragen, enkele jonge meiden en een paar ondervindingrijke kranige ouden als leiders van de expeditie. Op grote sneltochten, naar het Digoelgebied b. v., trekken hele dorpen er op uit.

Als naar een feest gaan de snellers op weg. 's Avonds wordt inderhaast het bivak opgeslagen: een paar stokken onder een bladerdak of een schutting tegen de wind. Regen is in dit seizoen niet te vrezen. De tocht is vol afwisseling. Er wordt gejaagd en gevist, halt gehouden om te eten en te rusten. Naarmate het doel van de tocht nadert, is meer omzichtigheid geboden. De verkenners hebben de nabijheid van mensen gesignaleerd. Met de speurzinnigheid van een jachthond zagen zij het aan riet en gras, waar prauwen voorbij kwamen in het nat seizoen, ze merkten het aan voor ons onzichtbare paadjes in het bos, aan gebroken takjes, een verlaten visfuijk. Als de Ikom lucht krijgen van hun aanwezigheid is de kans verkeken. Overdag mag geen vuur meer gestookt, er wordt niet meer gezongen. In voorzichtige stilte kronkelt de karavaan verder.

Enkele verspieters gaan het snelterrein verkennen. Door ongebaand bos of moeras sluipen ze voort, blijven soms uren lang liggen in een sloot of onder een struik. In hun meesterlijke camouflage zijn zij één geworden met hun omgeving. Als ze voldoende inlichtingen hebben

verzameld, wordt door de leiders tot de aanval besloten.

In de grootste stilte omsingelt de bende het argeloos-sla-pende dorp. Alle paden en uitwegen worden bezet. De knots over de schouder, de hand aan de pijl op de boogpees of aan de lanswerper, wachten de aanvallers op het eerste licht. Allen dragen kransen van kasuaris- of paradijsvogelveren op het hoofd. Hun gezicht is ingewreven met kalk en rood-gebrande aarde. De ogen staan strak, wildgroot en bloed-belopen.

Plots scheurt een wild uitdagend gehuil de morgenstilte. De aanvallers slaan zich met de vuist op de borst en schreeu-wen vaders naam : « De zoon van Widoe komt om u te snellen », « de zoon van Widoe, de zoon van Mojoe, de zoon van Kamenap, de zoon van Kalmoe... komt te voor-schijn, laten we vechten. »

Dol van overmoed en strijd lust storten zij zich op het dorp. Paniek bespringt de hutten. Sommige aangevallenen wer-pen zich koen in de strijd, de meeste verliezen het hoofd, enkele werpen zelfs de wapens weg en zoeken radeloos een donkere schuilhoek, andere pogen vechtend te vluchten. Overal botsen zij op aanvallers. Knotsen slaan, bogen kra-ken, pijlen en lansen suizen door het rijzende licht. Boven de verwarring uit huilen de jachtkreten van de snellers. De strijd is spoedig beslist. Al wat ongeveer 13 jaar is en meer wordt ongenadig gesneld : meisjes en vrouwen zowel als strijdbare mannen en ouderlingen. De slachtoffers worden vastgehouden of gebonden en moeten hun naam zeggen vóór ze met de vlijmscherpe sok of bamboemes onthalsd wor-den. Hoewel de lkom een andere taal spreken, houden de Kaja-Kaja's vol, dat zij hun naam zeggen, als die gevraagd wordt. Die naam zal de kopnaam zijn van een kleine Kaja-Kaja aan de kust. Zijn echte naam, zijn gloriennaam.

Dappere slachtoffers bieden onversaagd hun hals aan. Er zijn er, die staande onthoofd worden. Het bloed spuit hoog uit de slagaders. Soms springt de romp op en het gebeurt.

vertelt Pater Vertenten, dat de armen in een laatste zenuw-greep de moordenaar omvatten.

Zuigelingen laat men liggen naast de onthoofde lijken van de moeders. Kinderen van twee tot zeven jaar gaan mee naar de kust en worden als eigen kinderen in een familie opgenomen. Wat te groot is om mee te voeren en te klein om te snellen, laat men lopen. Die komen een volgende keer aan de beurt.

Uit de mond van een onvervalste koppensneller, die in zijn glorietijd vijf koppen had gehaald in het binnenland, heeft Pater Vertenten de lugubere scène van een overval opgetekend : « Kalmoe van Mewi had een jonge man gevat en rolde er mee over de grond. Enkele zijner kameraden kwamen te hulp en hielden het slachtoffer vast aan armen en benen, met de rug tegen de grond.

Kalmoe was opgestaan en boog zich over hem. Met een vriendelijke tinteling in de ogen had hij hem heel kalm gezegd : « Mijn kind, wees toch niet bang ! Wij willen u geen kwaad. Ik neem u aan tot mijn zoon. Wij zullen samen naar de zee gaan. Daar is het goed en schoon. » Zo praatte hij nog een tijdje door en toen hij merkte, dat zijn woorden en gebaren de ongelukkige kalmeerden, had hij hem gevraagd : « Welk is uw naam ? » Na nog eens vragen en hervragen had die man gezegd : « Wangei ». Was dat zijn naam ? Volgens Kalmoe zeer zeker. Was dat niet het antwoord op zijn vraag ? Het zou mij niet verwonderen dat hun « echte » namen dikwijls verwensingen zijn. (zij verstaan elkaars taal niet).

Scherp hadden de moordenaars toegeluisterd. Wangei ! Wangei ! Wangei ! Allen mompelden en herhaalden tevreden : Wangei ! heel dikwijls om het toch niet te vergeten.

De snellers zien elkaar in de ogen, trekken de wenkbrauwen op, ze weten het en om het nooit meer te vergeten, zullen ze het die dag en de volgende dagen honderden malen herhalen. « Wangei, hebt gij nog andere namen ? »

Toen het slachtoffer hierop niet reageerde, heeft Kalmoe hem met zijn bamboemes, dat hij achter zijn rug verborgen had gehouden, het hoofd afgesneden en wel zo diep mogelijk in de hals. Vlijmscherp is de sok en het onthalzen is het werk van enkele ogenblikken.

De huichelachtige glimlach was nu van Kalmoe's gezicht verdwenen en maakte plaats voor een harde grijns, terwijl hij voordeed, hoe hij met enkele halen de hals doorsneed tot op de nekwerfels, deze met een handige draairuk doorbrak, nog enkele pezen doorsneed en de romp met een verachtelijke schop van zich afstampte. »

*

Slechts bij uitzondering werd op sneltochten mensenvlees gegeten, al hebben vele Kaja-Kaja's het wel ooit geproefd. De tovenaars namen dikwijls een portie en droegen stukken mee om ze als ingrediënten bij hun kunst te gebruiken. Bij de binnenlanders, die onder elkaar ook duchtig snellen, komt menseneten meer voor, maar over hun vele donkere praktijken op hun sneltochten zijn de Kaja-Kaja's tegenover vreemden niet loslippig.

Na de overval vluchten de snellers weg tot ze zich veilig voelen. De gesnelde koppen krijgen hun eerste opmaak. De huid wordt losgesneden en afgestroopt, de schedel ontvleesd, de holten opgevuld. Een kromgebogen latje Spaans riet vervangt de neustop. Heel de kop zit nu ingepakt in fijne reepjes. Zorgvuldig wordt de scalp weer over alles heen getrokken.

Met rijke buit trekt de karavaan naar de kust terug : koppen, knotsen, lansen en pijlen, paradijsvogelveren, al wat de rijkdom van een Kaja-Kaja uitmaakt, gaat mee. Men verlangt naar huis, het heimwee naar het strand heeft plots deze bloeddorstige bende te pakken. IJlboden snellen vooruit met het blijde nieuws van terugkeer en rijke vangst. Langs

versierde wegen trekken de helden het dorp binnen. Het is een hartelijk en ontroerend weerzien : er is algemene omarming, men wrijft de gezichten tegen een, velen wenen. Jonge kerels slaan elkaar van doller pret op de rug. De kalkokers vliegen knallend open tegen de stammen van de palmen. De trofeeën worden bewonderd, de heldendaden en de tocht breed verteld. Dagenlang is het een druk heen en weer geloop van geburen en vrienden. De geroofde kinderen krijgen een nieuwe vader en moeder en vergeten weldra hun klein verleden, waarvan zij zo bloedig werden losgescheurd.

Met een groot koppenfeest wordt later het succes gevierd. Tijd noch moeite wordt aan de voorbereiding gespaard. Midden op het omheinde feestterrein staat de versierde Roege (kapetanboom). Zijn evenwijdige horizontale takken worden met sterke sagostengels verbonden tot twee of drie platformen, zwaarbeladen met bananentrossen. Aan een hoge beschilderde mik worden de gesnelde koppen tot een lugubere feesttros samengeregen. « Veel volk van heinde en verre », schrijft Pater Vertenten. « Overvloedig eten. De varkens zijn geslacht, de reuzekoeken verdeeld. De zon zinkt in de zee. De ouden vormen een kring rondom de feestboom. In hun linkerhand houden zij de zware trommen, die rusten op de grond. Met de rechterhand slaan zij de trommen, dat het gaat door merg en been. De zware mannenstemmen zetten de plechtige Ajaseezang in. Het is groots maar van een sombere grootsheid. Stilaan maken de ouden plaats voor krachtige mannen, die het heel de nacht zullen volhouden.

Achter de grote kring trommelslagers staan in dichte rijen de zangers opeen en achter hen de vele zangeressen. Bij elke trommelslag knikt heel de groep veerkrachtig door de knieën en hun soms meterhoge pluimversieringen bewegen op hetzelfde rythme. Dat duurt tot de zon opkomt. Overdag slapen ze.

De tweede nacht bereikt het feest zijn hoogtepunt. Nu is het de *Samb Zi* : de grote zang. Een wild triomflied. Het

wordt iets duivels. Razend roeren de trommen, steeds fanatieker klinkt de zang.

De maan blinkt boven de zee. Groepsgewijze, zingend en dansend, komen de naburige dorpen over het strand naar het feest. Aan lange bamboezen, hoog boven de hoofden, wuiven waaiers van pluimen en allerlei emblemen van de totems, nagemaakte vogels en dieren. Fakkels gaan aan en uit. Het is fantastisch. In het dorp worden verschillende groepen gevormd. Boven de hoofdgroep rijst de *Roege*. Langs een sterke bamboe klimmen de meestgevierde jonge mannen naar het hoogste platforme...

Zo heb ik Kamogem van Okaba op de *Roege* zien staan. Hij stond daar te dansen hoog in de lucht, met de hand aan de stam. Heel zijn slanke opgesmukte figuur was één met het rythme van de trommende en zingende groep onder hem. De fakkels van beneden tekenden zijn kleurig silhouet tegen de fluweel-blauwe lucht, rond hem stonden als een aureool de vonken-spattende sterren van Orion ».

WOLKEN

Het werd Pater Vertenten met de dag duidelijker, dat er meer dan één vuiltje aan de Kaja-Kaja-hemel was. Onbezorgd en onbedreigd leefden de koppensnellers in hun aards paradijs en boden de pseudo-geleerden stof tot enthousiaste bespiegelingen over de onverminkte gelukstaat van de natuurvolkeren. Hoe kon de missionaris toch schrijven : « dit in vele opzichten ongelukkige volk » ?

Dagelijkse omgang had hem geleerd, dat deze gevreesde koppensnellers zelf voortdurend onder vrees leefden voor geheimzinnige machten, die hun geluk bedreigden : de *Dema's* of geesten (niet te verwarren met de *Heiss* of geesten der afgestorvenen). Wondere, persoonlijke krachten zijn die *Dema's*, met eigen werkgebied, eigen naam en functie, met hoedanigheden en gebreken. De ene ware God kenden de

Marind-anim niet. De Dema's zijn de verklaring van alle raadsels, die voor de geest van deze primitieven opduiken. Zee en land, mensen en dieren, bomen en planten, heel de wereld is door de werking van de Dema's of uit hun evolutie ontstaan.

De oorspronglegenden van dit volk grijpen voortdurend terug naar de machtige tussenkomst van deze geheimzinnige wezens. De beeldspraak van deze primitieven is soms van een bijbelse grootheid. « Zo herinner ik mij, » schrijft Pater Vertenten, « dat een van de mannen van Okaba na een lang verblijf in het binnenland aan zee terugkwam. Zijn hart was gelukkig het strand terug te zien. Met ogen groot van bewondering en blijdschap keek hij naar het grote wijde water, dat daar blinkend te deinen lag in de morgenzon. — *Doev ah ooh !* — riep hij, — *Joolma, deeseezib ajoewah !* — O heerlijk zeestrand ! zee, Joolma, zoon van de Diepte, wat zijt gij schoon !

Heel het leven van de Kaja-Kaja's is met Dema-cultus doortrokken. Achter al het buitengewone en zonderlinge zien zij de gedaante en de macht van een Dema. Op een reusachtig wild varken, dat het spoor van de jagers kruist, durft geen Kaja-Kaja te schieten. Een Dema-varken ! De pijlen zouden afschampen en de schutter zelf treffen ! Kijkt een *ndiek* (reiger) u kalm aan zonder weg te vliegen, laat af, het is zeker een Dema-reiger !

Het rijk van de Dema's is het rijk van de vrees. Met angstige eerbied wordt over hen gesproken. Om ze te vriend te houden moeten stipt hun voorschriften nageleefd, de oude ceremonieën geëerbiedigd. In hun heilige bossen mag geen hout of bamboe worden gehakt, noch gerucht gemaakt. De geheime sekten : Majo's, Imo's en Arapa, moeten trouw hun inwijdingsritus en andere plechtigheden vieren om mens en dier voor straf en onheil te vrijwaren. Ieder Kaja-Kaja heeft persoonlijke krachtformules, korte bezweringen en aanroepingen, die van vader op kind overgaan en bij voorkomende

gelegenheden bescherming bieden tegen een boze Dema.

Het meest geducht zijn de *Tiek-Dema's*, de geesten, die naar willekeur beschikken over de *tiek* — de besmettelijke ziekten. Hoe afgelegen dit volk ook leefde, de besmettelijke ziekten vonden in de laatste eeuw herhaaldelijk de weg naar Marindland. In de *tiek*-verhalen leefde nog de panische schrik van de *Kaja-Kaja's* voor de besmetting.

Tijdens de Spaanse griep, die in 1918-1919 de bevolking neersloeg, « heb ik gezien, gehoord en gevoeld », schrijft Pater Vertenten, « welk een radeloze schrik over een primitief volk komt, bij besmettelijke ziekte. Toen heb ik beter begrepen het vele wat ze doen om de *Tiek-Dema* tevreden te stellen en van hun grenzen te verwijderen ».

Jaarlijks moeten de leden van de *Imo*-sekte de *Tiek-Dema* wegbrengen. Dagenlang wordt er vergaderd en gezongen, ontzaglijke prairiebranden worden ontstoken die de lucht verduisteren door hun geweldige stapelwolken. Nachten achtereen wordt er gewaakt terwijl de *Gaga* (een soort litanie) als een plechtige psalm door de bossen dreunt. De voorzangers zingen de namen van vreemde plaatsen en streken, die ze kennen, de namen van de dorpen waar ze op sneltocht zijn geweest. Heel het vijandelijk gebied wordt bedacht. Daarheen moeten de *Tiek-Dema's* verhuizen.

Om de *Dema's* te voldoen werden ooit mensen geofferd. De exploratie heeft destijds de *Imo's* verrast bij een dergelijke plechtigheid. Men vond de verse bloedige resten van een in stukken gesneden vrouw! In zijn boek: « Vijftien Jaar bij de Koppensnellers » vertelt Pater Vertenten, hoe jaren geleden, een jonge man als losprijs voor de *tiek* aan de zee werd geofferd. « De jongeling, die in het geheim daartoe was aangewezen, werd kleurig opgeschilderd en zwaar versierd. Lange haarverlengsels werden hem aangevlochten. Al de *Imo*-leden kwamen naar het strand en trokken de vele prauwen in zee. Alles gebeurde in stilte en het was zeker een indrukwekkend schouwspel. Al de leden

waren van het hoofd tot de voeten roetzwart beschilderd, voor op het voorhoofd droegen zij bloedrode vlekken, één boven het voorhoofd en één op elke slaap. Over borst en rug droegen zij kruisbanden van bleke biezen met zwarte reepjes doorvlochten.

Ver in zee gekomen liet men de opgesierde jongeling alleen in zijn prauw en deed ze kantelen. Hij werd *Etob-tamoe*, een offer, letterlijk, het « eten » van de zee. Al kon hij zwemmen, de zware haarverlengsels beletten hem het hoofd boven te houden en hij verdronk. »

T O V E R I J

Uit Dema-geloof werd de toverij geboren.

Van de Dema's krijgen de *Messaav-anim*, de tovenaars, hun wondermacht om te betoveren en te genezen. Van op verre afstand en in het geheim kunnen zij de mensen allerlei voorwerpen in het lijf schieten, die verwonden en de dood veroorzaken.

Als een donkere vloek hangt de toverij over dit volk. Van kindsbeen af hoorden zij erover spreken, overal in hun leven stoten zij op *kambara* — toverij ! Ziekte en dood herinneren er voortdurend aan. Oude mensen en kleine kinderen worden ziek en sterven. Geen Kaja-Kaja die er zich aan ergert. Jonge en volwassen mensen kunnen ziek worden, krijgen kwaadaardige wonden. Een ziekte geneest, een wonde droogt op. Gebeurt dat niet, dan is er toverij in het spel.

Een vriend-tovenaar wordt ontboden : zijn hocus-pocus zal de boze Dema verjagen en de zieke genezen. Heeft een vijandig tovenaar een stuk hout, een beentje, een splinter, een stuk mes in het lijf van de zieke geschoten, dan zal de macht van de vriend-*messaav* het dodelijk voorwerp te voorschijn toveren. Kalm onderzoekt hij de patiënt, wrijft vette kokosolie op de buik van de zieke. Zijn twee duimen duwen steeds dieper, beschrijven symmetrische figuren. Met een

bundeltje gras, doordrenkt met kokosmelk, masseert hij verder. Na de operatie wordt de zieke naar zee gedragen en er gewassen. In het grasbundeltje vinden vader en moeder of een ander familielid het « corpus delicti ». Het gaat van hand tot hand, men zegt niet veel, knikt veelbetekenend : « oh ! die tovenaars ! » De oorzaak is weggenomen, de zieke zal genezen.

« Als ik er bij was », vertelt Pater Vertenten, « bleef de massage duren en duren, en nooit kwam er iets te voorschijn. Ik keek scherp toe. Dat doen de anderen niet, zij hebben vertrouwen in de man. Als deze ziet, dat men het toch niet merken zal, krabt hij al eens aan zijn haarverlengsels of tussen zijn buikband of armmof, alsof hij die wat wil optrekken of verschuiven : in alle geval, hij ziet kans om een of ander voorwerp in het grasbundeltje te schuiven. Dat voorwerp : een pijlpunt, een spijker of wat dan ook, heeft hij meer dan eens van te voren in bloed gedoopt.

Te Okaba haalde een tovenaars eens de kop van een fles vol gestold bloed uit het lichaam van een vrouw ! Daags te voren had men de *messoav* bij het pasgedode varken van een Chinees ruilhandelaar gezien om er gestold bloed machtig te worden. Nog vermakelijker werd de historie, toen op een hoop vuil de rest van de fles werd teruggevonden, die precies op de kop paste.

Kaja-Kaja-geloof kan tegen een stootje ! Bewaart niet bijna elke inlander een of ander voorwerp dat hem uit het lijf werd getoverd ? Kambara zou niet echt zijn ?

Boemaya van Alakoe had een pijnlijke wonde, waarover hij zich zeer schaamde. Gevolg van zedeloosheid. Pater Vertenten verzorgde hem. Op zekeren morgen riep Boemaya hem toe, blij als een kind : « Toean, ik heb uw medicijn niet meer nodig. Moeder, laat eens zien wat de tovenaars uit de wonde gehaald heeft ! Nu zal ik genezen, Toean ! » En moeder toonde de missionaris een kinnebak van een kangeroe, zwart van gestold bloed !

« Boemaya was jong », voegt Pater Vertenten er aan toe, « hij stond op trouwen, hij is nooit getrouwd, hij kwijnde weg en stierf, zoals zo velen, zo heel velen ! »

Suggestie speelt ooit een heilzame rol, massage werkt soms uitstekend. Maar zeer dikwijls geneest de zieke niet. Zulke mislukking verzwakt echter in genen dele het gezag van de tovenaar. Men heeft hem te laat geroepen, een machtiger collega neutraliseerde zijn invloed of de zieke werd opnieuw betoverd.

BLOEDWRAAK

Drie of vier dagen na het overlijden, wordt het lijk van een volwassene of van een jonge man opgegraven. Met een scherpe schelp opent men de blaasjes, die door het lijkvocht werden gevormd. Dit vocht wordt in een klapperdop of in een schelp opgevangen en met wati vermengd door de oudste broer of een ander familielid van de afgestorvene gedronken. Met de arm om de hals van de dode zal hij een nacht in het graf zijn roes uitslapen. In die griezelige omhelzing zal hij in zijn droom de ziel van de overledene ontmoeten, met wie hij door het drinken van het lijkvocht reeds in contact is getreden, en van hem vernemen welke tovenaar de dood heeft veroorzaakt. De familie weet nu wie de moordenaar is. Een tijd later zal men de dader vinden, doorstoken met een lans en met pijlen doorboord. Recht is geschied, een waarschuwing gegeven aan de tovenaars en een gevoel van veiligheid aan heel de familie.

Op een tocht naar Sangasee vond Pater Vertenten op 25 April 1913 te Alakoe achter een grote hut het verse lijk van een jonge man, een zekere Siki. Men had hem met een bijl het achterhoofd ingeslagen en verder met pijlen afge maakt. Bloedwraak !

Een flinke jongeman van Alakoe, Eeuwbouw, was gestorven. Waske, zijn oudste broer, zou hem wreken. De ziel

van Eeuwbauw had hem, tijdens zijn slaap in het graf, gezegd : « Siki is de moordenaar. »

Toen Siki op zekeren morgen nietsvermoedend naar de mannenhut stapte, sloop Waske hem achterna en gaf hem met zijn bijl een vreselijke slag op het achterhoofd. Enkele ingewijden, die op de loer lagen, joegen hun scherpe pijlen in het wankelende doel. Niemand waagde het in de buurt te komen uit vrees voor de *gova*, de ziel, die om het lichaam blijft rondwaren, tot het vergaan is.

Pater Vertenten knielde bij Siki neer en trok hem voorzichtig de pijlen uit het lijf. Een *sok* — lange pijl met lancetvormige punt — stak in het hart. Water en bloed gulpte er uit, toen de missionaris de pijl uit de wonde trok.

« Op een afstand stonden de moordenaars. Zij hielden hun grote bogen nog in de hand. Als spoken stonden ze daar, gezicht en lijf, armen en benen met witte klei ingewreven. Ik stapte op hen toe :

— Lafaards, die onschuldigen vermoordt, in de binnenlanden en in eigen dorp.

— Toean, wij nemen bloedwraak. Siki had Eeuwbauw vermoord.

— Dat is niet waar. Eeuwbauw is aan ziekte gestorven. (hij stierf aan longontsteking, wij hebben Eeuwbauw goed gekend).

Wila, een neef van Eeuwbauw, wijst naar het verse graf.

— Ik zal het berichten aan de grote Heer, die in Merauke woont.

Toen zag ik hun ogen van kleur veranderen.

— Lafaards zijt gij ! Waarom treft ge niet een van de grote tovenaars van Alakoe ? Kangoeroes zijt ge (de kangoeroe is bij de Kaja-Kaja's het zinnebeeld van vrees en lafheid, zoals het varken symbool is van moed en dapperheid). Die mannen durft ge niet aan, maar wel een man van weinig aanzien, van wiens familie gij geen weerwraak te duchten hebt. Wat had Siki tegen Eeuwbauw ?

Ze zeggen niets, weten geen antwoord. »

De toorn van de Toean bevreemdde hen. Toverij moet toch gestraft, als ze ten kwade wordt aangewend ! Maar is zij ook niet een zegen, waaraan velen het leven danken ? Zijn de tovenaars niet ingewijd in allerlei geheime kunsten en knepen, juist om te helpen, te genezen, te onttoveren ? Dat sommigen misbruik maken van hun macht, doet geen afbreuk aan deze overtuiging. Grote tovenaars geven een gevoel van veiligheid aan heel hun familiegroep.

Arme, arme Kaja-Kaja's !

DE MISSIE

DE VERKENNER

Pater Vertenten gruwde voor de wreedheid, die hij achter de kleurige schermen van het Kaja-Kaja-leven ontdekte. Veel kon echter wegens atavisme, adat en omstandigheden worden vergeven. « Barmhartigheid is een christelijke deugd », schreef Pater Vertenten, « en indien er in onze christelijke landen, bij gebrek aan diep christendom, nog wrede dingen gebeuren, hoe kan men dan barmhartigheid verwachten bij een primitief volk als de Kaja-Kaja's. Medelijden zoudt ge tevergeefs bij hen zoeken ».

Koppensnellerij, bloedwraak en andere uitingen van wreedheid waren slechts tekenen van de ontaarding, die woekerde in de Marindinese maatschappij. De vestiging van het Nederlands bestuur zou een rem zetten op het ongestoorde wildemansleven van de Kaja-Kaja's. De voortreffelijkheid van de Nederlandse geweren dwong hen te berusten in de hinderlijke tegenwoordigheid van de vreemdelingen en hun schandelijke practijken in te binden.

Wat de regering door de macht zocht te bereiken, zou in

de volgende jaren de missie door prediking en persoonlijke invloed betrachten.

In 1902 namen de Missionarissen van het H. Hart der Nederlandse Provincie de nieuwe apostolische prefectuur van Nederlandsch Nieuw-Guinea over van de Nederlandse Jezuïeten. De eerste missionarissen, H. E. Pater Mathias Neijens, apostolisch prefect, en E. Pater Geurtjens landden op 8 November 1903 op de Kei Eilanden, centrum van de nieuwe missie.

Reeds op 22 Juni van datzelfde jaar had de W.E. G. Heer Kroesen, eerste assistent-resident van Nederlandsch Nieuw-Guinea, aan de kloosteroverheid in Nederland laten weten, dat missionarissen op de Zuidkust welkom zouden zijn. Een woning werd te Merauke te hunner beschikking gesteld.

Pas in April 1904 kon de apostolische prefect op deze uitnodiging ingaan en ter plaatse de mogelijkheid van een missionering bestuderen. De W. E. G. Heer Kroesen was één zorg om de missionaris in zijn taak te helpen. Toen Pater Neijens hem zijn voornemen mededeelde om enkele inlandse dorpen langs de kust te bezoeken, stelde de assistent-resident aanstonds soldaten ter beschikking om de veiligheid van zijn gast te verzekeren.

Pater Neijens wees dit aanbod vriendelijk van de hand. De aanwezigheid van de soldaten zou argwaan wekken bij de inboorlingen en de poging van de missionaris bemoeilijken.

Pater Neijens trok opzettelijk zijn lange zwarte toog aan om zich goed van de andere blanken te onderscheiden. Met veel aanmaningen tot voorzichtigheid, een kistje verbandmiddelen en twee woorden Marindinees begaf de missionaris zich op weg naar het eerste dorp. De Kaja-Kaja's lagen er rustig te soezen in de schaduw van de palmen. Niet zodra hadden zij de ongewone vreemdeeling opgemerkt, of ze veerden woest en schreeuwend recht. Na enkele ogenblikken stond de missionaris in een dreigende kring van lansen, pijlen en knotsen, waarachter de olieglimmende lijven en de

wantrouwende ogen van wel vijftig Kaja-Kaja's. « Ik bleef onverschrokken te midden van die troep dier-mensen », vertelt Pater Neijens. « Ik deed mijn best om die mensen te laten zien, dat ik niet gekomen was met vijandige bedoelingen : ik lachte en knikte vriendelijk met het hoofd, nam snoeren en kralen, zwaaide er mee naar hen toe om te kennen te geven, dat alles van hen was en trachtte aldus door gebaren te laten zien, dat ik kwam als een vriend.

Een der Kaja-Kaja's, zeker de moedigste, kwam reeds dichterbij en waagde het eindelijk om die vreemde blanke aan te raken; en toen dit goed afliep, wilden de anderen tonen, dat zij ook niet bang waren. De kring werd nauwer en allen moesten de bezoeker eens aanraken. Anderen trokken eens aan mijn grote baard en weldra werden zij zo vertrouwelijk, dat ze met hun vuile handen in mijn baard kwamen wroeten, of mij met wilde ogen kwamen aanzien onder uitroep van : « só, só, só ! » En ik putte mij maar uit in vriendelijkheid, gaf kraaltjes, en boog en knikte met het hoofd en... had aller vriendschap verworven !

Nadat de eerste kennismaking zo gelukkig was afgelopen, en de algemene verwondering en het vreugdebetoon waren bedaard, klopte ik de dichtstbijstaande wilde op de borst en zeide : *Kai !* (goed). Dit begroeten werd beantwoord met een springen van blijdschap, met uitroepingen van plezier. Nu ging ik de gehele rij langs, klopte de mensen op de borst, en zeide telkens : *Kai ! kai ! kai !* Zij waren dus allen « goed », goede mensen. Vervolgens wees ik met de hand op en neer naar mezelf en de omstaande wilden; en herhaalde : *Kai ! kai ! kai !* « goed ! goed ! goed ! » Wij zijn goed voor elkaar, dus zijn wij goede vrienden... en de lui sprongen en schreeuwden van de pret !

Daarop richtte ik mij tot een der Kaja-Kaja's en vroeg : *igies ? igies ?* (naam ? naam ?). Die wilde had toch zoveel verstand om te begrijpen dat ik naar zijn naam vroeg. Hij zeide dus zijn naam. Ik had mijn notitieboekje reeds klaar en

schreef die naam op : Wangeer. Daar begrepen die kop-pensnellers niets van, wat die mijnheer daar deed, terwijl hij met zijn hand over een wit blaadje ging. Bij de volgende deed ik juist hetzelfde en zo de gehele rij langs. Nu begon ik de namen van mijn boekje af te lezen. En telkens als een wilde zich bij zijn naam hoorde noemen, was dit een losbarsting van vreugde en bewondering !

Maar nu was ook mijn woordenschat uitgeput. Wat nu gedaan ? — Ik had bemerkt dat mijn baard zo geweldig de bewondering had gaande gemaakt van die wilde mensen, die zelf slechts zeer weinig baard hebben. Ik nam dan mijn baard in mijn hand, schudde er eens *flink mede* en vroeg wederom : *igies ? igies ?* Verschillenden gaven tegelijk antwoord. Ik nam wederom mijn notitieboekje, schreef dat woord op (*hos*) en zette erachter : betekent « baard ». Dan betastte ik mijn oren, mijn neus, mijn oogleden en vroeg telkens : *igies ? igies ?* Ik kreeg een woord te horen, schreef dat op, en zette er de betekenis achter. Ik nam wat zand, een houtje, een klein tam varken — begon te gaan, te lopen, te springen, deed alsof ik dronk, alsof ik sliep, en telkens vroeg ik : *igies ? igies ?* Mijn woordenschat begon toe te nemen !

Nu springt plotseling een der wilden vooruit en vraagt : *wô igies ? wô igies ?* Dat woordje *wô* verstond ik nog niet. Doch uit de toon waarop dat gezegd werd, maakte ik op, dat die wilde naar mijn naam vroeg. Wat zou ik antwoorden ? Neijens klonk zo vreemd; mijn voornaam Mathias al evenzeer. Ik zou dus mijn beroepsnaam maar geven, en met krachtige stem antwoordde ik : « Missionaris ! »

Allen moesten die naam vol verwondering en blijdschap herhalen en zij maakten ervan : *misno-rei ! — Sô, sô, misno-rei ! sô, sô, misno-rei !* klonk het aan alle kanten en dat alles ging gepaard met springen en fluiten en geschreeuw van pret en verbazing.

Ik had aldus ongeveer vijftig woordjes in mijn boekje

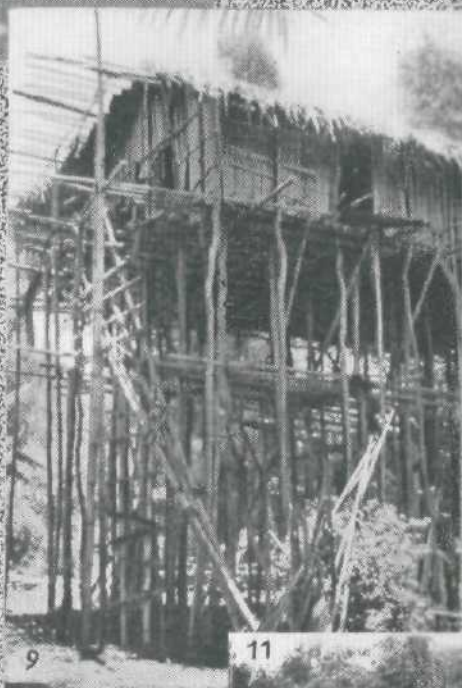

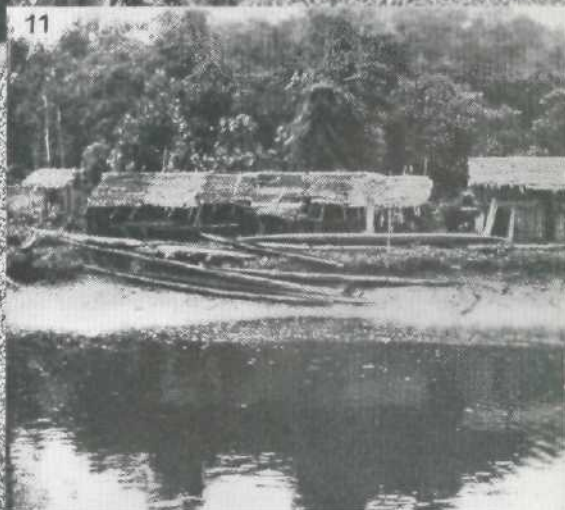
7

8

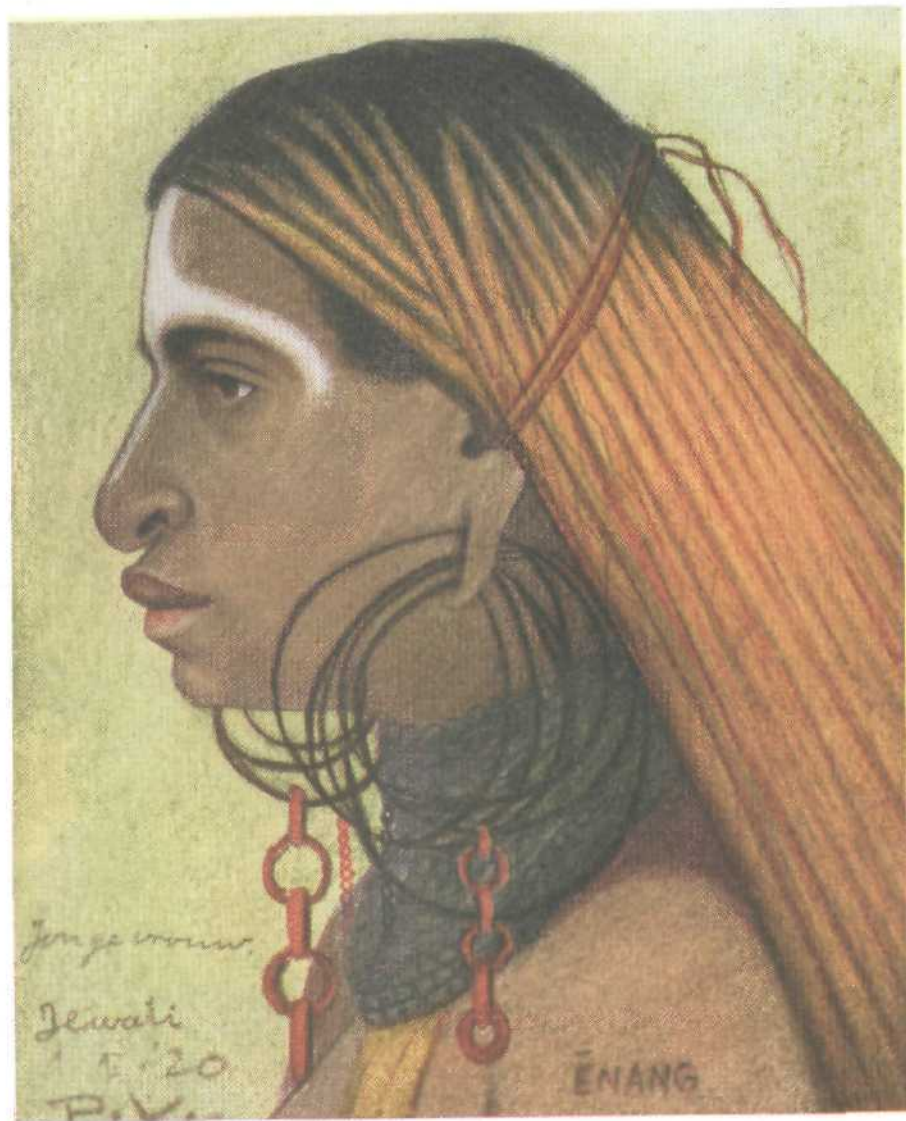
9

11

10

Naar een kleurentekening van E. P. P. Vertenten, M. S. C.

staan. Ik nam onder het uitdelen van kraaltjes en met vriendelijk knikken en lachen afscheid van mijn nieuwe vrienden en aanvaardde voldaan de terugtocht naar Merauke. »

Elke dag keerde Pater Neijens naar zijn nieuwe vrienden terug en herbegon de zeer oorspronkelijke en prettige taalles. Na twee maanden had hij zich stevig in de vriendschap en de taal der Kaja-Kaja's ingewerkt.

Met bewondering schreef « Het Bataviaansch Nieuwsblad » : « De Pastoor (Pater Neijens) is zijn liefdewerk begonnen en men moet de moed bewonderen, waarmede de man hier midden tussen een hem vreemde omgeving zich beweegt. Zonder zich aan iemand te storen stapt hij 's morgens op, wandelt langs het strand en verbindt tot in het zesde kampongscomplex de gewonden, helpt de zieken en wint de bevolking voor zich. Wat nog nimmer een bestuursambtenaar of ruiler deed, doet hier de apostel des Heren : zonder enig verweer begeeft hij zich te midden dier oermensen. »

Pater Neijens keerde naar de Kei Eilanden terug om de eerste missionarissen voor de Zuidkust te halen. Enthousiast was zijn indruk niet : « Wat ik daar gehoord en gezien heb, heeft mij genoeg doen begrijpen, dat men er hard zal moeten werken en veel lijden. Als we na tien jaren een kleine kern hebben, mogen we blij zijn. »

De toekomst zou hem gelijk geven.

PIONIERS

Op 14 Augustus 1905 zette « De Valk » de eerste missionarissen te Merauke aan land : de Paters Nollen en Braun, de Broeders Van Roessel en Oomen. Alleen Pater Nollen en Broeder Oomen waren definitief aan de nieuwe missie verbonden. De assistent-resident stond de missionarissen een bamboehuis af, waarin zij de schamele meubeltjes onderbrachten, die de confraters van de Kei Eilanden

edelmoedig hadden afgestaan : een paar tafels en kasten en enkele stoelen. Vier schragen met zeildoek bespannen werden 's nachts tot primitief bed opengevouwen. Na enkele weken mochten de missionarissen hun enge bamboewoning ruilen tegen drie ruimere gebouwen uit inlands materiaal. Een terrein van verscheidene hectaren werd aan de missie afgestaan. Broeder Oomen zette er onmiddellijk de spade en het houweel in.

Einde December bracht de St. Andrew, de kleine schoener van de Papoea-missie, Broeder Hamers naar Merauke. Jarenlang was deze handige timmerman op Nieuw-Bretagne aan het werk geweest. Hij werd de eerste bouwmeester op de Zuidkust.

Dag voor dag gingen de Paters naar de naburige dorpen om in contact te komen met de inboorlingen en de taal te leren. Zij gingen steeds ongewapend, deelden kraaltjes uit aan de kinderen, verzorgden de zieken en verbonden de gewonden. De blanken te Merauke stonden versteld over de durf van de missionarissen, die zich zonder verweer waagden in de afgelegen dorpen. Een vreemdeling zonder escorte liep alle kans letterlijk een kopje kleiner te worden gemaakt. De missionarissen gingen en keerden ongedeerd. Het waren : *Kai-anim* — goede mensen, vrienden. De kans op martelaarschap leek in dit land van koppensnellers eerder gering.

Naarmate de missionarissen beter de taal verstonden en het volk leerden kennen, kregen zij een scherper beeld van de toestand op de Zuidkust. Van de vijf eerste missionarissen waren er vier vroeger werkzaam geweest bij de menseneters van Nieuw-Bretagne. De Kaja-Kaja's leken hun nog dieper gezonken dan de inboorlingen, die zij ginds hadden achtergelaten. Aan bekering viel er voorlopig niet te denken. « Hoe meer ik ze (de Kaja-Kaja's) leer kennen », zei Pater Nollen, « hoe meer ik zie, dat we nog lang zullen moeten wachten eer er van bekering sprake kan zijn. »

Nu en dan kon een kind in stervensgevaar worden ge-

doopt. De missionarissen begonnen met de jeugd. Zij openden een schooltje, dat het in de eerste jaren nooit verder bracht dan vijf wispelturige leerlingen.

De materiële toestand verbeterde echter met de dag. De Broeders timmerden, smeedden en bouwden. Het dorre terrein werd door hun labeur herschapen tot een vruchtbare tuin, die keur van fruit en groenten opbracht. Een bescheiden veestapel werd opgezet en er heerste weldra een bonte bedrijvigheid op het missieërf van Merauke.

Over dat beetje zonneshijn viel plots de schaduw van het kruis. Broeder Oomen, de stoere ontginner, stierf op 16 September 1906 aan typhuskoorts. De drie missionarissen verdeelden zijn werk onder elkaar tot de nieuwaangekomen Broeder Verhoeven het hun in Januari 1907 weer uit de handen nam. Nog geen maand na zijn aankomst bezweek deze flinke helper aan dysenterie. Het hart van de missionarissen beleefde kwade dagen.

De uitbreiding van de Kei-Missie noodzaakte herhaaldelijk verandering van personeel. Pater Braun werd in 1906 naar Langgoer op Klein Kei geroepen om er de leiding van de catechistenschool op zich te nemen. Pater Cappers, zijn plaatsvervanger te Merauke, moest in 1909 om gezondheidsredenen weer inschepen. Broeder Van Roessel was reeds vroeger vertrokken en werd vervangen door de Broeders Jeanson en Joosten. Na zijn benoeming tot regulier overste van de prefectuur verhuisde Pater Nollen in 1909 naar Langgoer. Hetzelfde jaar kreeg Nieuw-Guinea drie verse krachten : Pater Viegen, Pater Van der Kooy en Pater Van de Kolk, die het pionierswerk op de Zuidkust zouden opdrijven. Twee bijstaties, Jobar en Wendoe, werden opgericht. Pater Van der Kooy bediende Jobar en bewerkte de dorpen ten zuid-oosten van de Merauke- of Maro Rivier. Pater Viegen resideerde in de hoofdstatie en bezocht de dorpen ten westen van de Maro, met Wendoe als middelpunt.

O K A B A

GINOE

Op Ginoe, de groene hoogte, die op de zee en op Okaba neerkijkt, stak de « Mei » op de nieuwe missiestatie. Acht maanden had Broeder Hamers met wispelturige en onhandige Kaja-Kaja-hulp bomen geveild en tot balken en planken verzaagd, bamboe uit de bossen gehaald en uit dit materiaal enkele bescheiden gebouwtjes opgetimmerd.

Het kerkje, dat fier zijn kruis boven Okaba ten hemel stak, was 12 meter lang bij 5 m. breed en 6 m. hoog. De witgeverfde wanden waren van gespleten bamboe, het dak van sagoblad. Een eenvoudig houten altaar was voorlopig het enig kerkmeubel.

Links stond de pastorie, een nette woning van 11 meter lang bij 6 meter diep, met een veranda tegen zon en regen. Achter deze « villa » staken enkele bijgebouwtjes zich ietwat verlegen weg. Verder stond het schooltje, dat op 25 leerlingen was berekend.

Broeder Hamers behaalde eer met zijn werk. Zelf zou hij er weinig voldoening aan beleven. De koorts vergalde zijn laatste dagen te Okaba maar de dankbaarheid van de bewoners zou hem volgen naar Merauke en weldra naar Nederland, waar hij te Arnhem, plots maar niet onvoorbereid, stierf in October 1913.

Op 16 Februari 1911 stapte Pater Vertenten te Merauke op de « Okaba », het broze verbindingsteken tussen het centrum van de beschaving op de Zuidkust en de vooruitgeschoven post. « Per Okaba ad Okaba ! » Schichtig danste het tjokvolle tweemastertje van 13 meter lengte bij 2 1/2 m. breedte op de gramme zee. Een beroerde « zesdaagse » voor iemand die, zoals Pater Vertenten, zeeziek werd van zodra hij water zag. Op 22 Februari eindelijk vlekte daar vóór hem tegen het donker gordijn van klapperbossen de witte pastorie van Okaba.

Pater Vertenten voelde zich hier onmiddellijk thuis, bij de vaderlijke Pater Van de Kolk en de joviale Broeder Van Santvoort, die sedert enkele weken op Ginoe was aangekomen. Toen een week later, na de stille inzegening van het kerkje, O. L. Heer zelf de armoede en de eenzaamheid van zijn missionarissen kwam delen, was het geluk van de drie pioniers volkomen.

Op St.-Jozefsdag, 19 Maart, werd het kerkje plechtig voor het publiek opengesteld. Ruim 400 man van Okaba, Mewi, Alakoe en Tawala hadden de uitnodiging van de missionarissen beantwoord. Van het begin af was het gebouwtje al veel te klein. In betrekkelijke stilte volgden de neergehurkte Kaja-Kaja's de plechtige hoogmis, door Pater Van de Kolk opgedragen. Pater Vertenten en Broeder Van Santvoort fungeerden als misdienaars en koorzangers.

Na de mis brachten emmers gekookte rijst de feestelijke stemming onder de kerkgangers. De *Samb-anim* (oudere mannen) kregen pruimtabak, de kinderen pronkten tegen elkaar op met hun kleurige kraaltjes. Heel de dag door was er nieuwsgierig geloop en druk gebabbel op het missieërf. Toen de avond stilte bracht, rees in het rustige kerkje uit drie dankbare harten een hoopvol gebed.

TROOSTELOOS WERK

Vol moed vatten de missionarissen hun taak op. Broeder Van Santvoort laadde als man van alle werk de materiële zorg voor de missiepost op zijn brede schouders: om de beurt was hij bakker en kok, ontginner en hovenier, soms een gelukkig jager, die op tafel de welkome afwisseling bracht van een vers stukje kangoeroe of wild varken. Pater Vertenten kreeg als werkterrein Okaba, Mewi, Alakoe en Tawala. De algemene leiding en de overige dorpen bleven voorbehouden aan Pater Van de Kolk.

Geregeld gaat Pater Vertenten zijn « parochies » bezoe-

ken. Ook naar Makalin en Iwol, naar Alatip, Wambi, Sangasee en andere omliggende dorpen zullen zijn tochten hem dikwijls brengen.

Met een flinke wandelstok — kloeke remedie tegen kwade honden en varkens — en zijn reiszak met geneesmiddelen en snuisterijen trekt Pater Petrus 's morgens op. Het is langs het strand een frisse wandeling in de schaduw van de klappers. De zon speelt met de grillige golvenkammen, die hun bruisend schuim uitwaaieren over het strand. Ver in zee zijn in een halve kring vrouwen aan het vissen met hun schepnetten. *Patoerkes* (jongens) staan met pijl en boog visjes te schieten in de aanrollende golven. « *Toean, éhe!* » roepen hun schelle stemmekens boven het zeegeruis. « Waar gaat gij heen ? » — « Naar Mewi » — « *Toean éhe!* ga en kom dan terug ! » De *Toean* gaat. In het groot geruis van de schitterende zee. In de stijgende warmte, die begint te wegen als hij het dorp nadert. Bij de eerste grote hut slaat een heel bataljon honden aan : echte hongerlijders met mager lijf en grote steile oren.

Er is weinig leven in het dorp. De vrouwen zijn naar de tuinen om brandhout en sago, enkele mannen zijn op jacht. « *Toean Petloes, éhe!* » Op zijn kleermakers gaat de missionaris zitten bij een groepje pratende en pruimende mannen, in de schaduw van een trosje palmen. Het kleine dorpsnieuws valt in de enge kring. Scherp luistert de missionaris naar de muzikale klanken met hun lenige nuances — o moeilijk mysterie voor een oningewijde. Niet lang geleden is het dorp nog op sneltocht geweest en daarom zijn de voorzichtige monden van deze mannen bedachtzaam in hun woorden tegenover deze blanke. Liever laten ze de *Toean* vertellen van zijn verre land. Als het gesprek dreigt te stikken, vragen zij om een tekening.

Pater Vertenten klappt zijn tekenboek open. Uit de eerste lijnen groeit stilaan de kop van Aljaw, die vlak vóór hem zit. « Ik moest hem soms zeggen, wat achteruit te gaan zit-

ten, want hij dacht vast : hoe dichter hoe beter ! Hij draaide zijn kop nu eens links en dan eens rechts, dan lag hij weer met zijn neus over mijn tekenboekje, maar enfin, ik kreeg hem toch. Er was natuurlijk algemene belangstelling en 't onbrak niet aan vleierende beoordelingen; en lachen dat ze deden toen het zowat begon te lijken ! *Jambolde*; zeiden ze, dat kunnen alleen de *Bolanda-anim oetne* ! (blanken). Tussendoor nog een paar kwinkslagen aan het adres van Aljaw : « ziet hem eens met zijn grote kop ! » enz. enz., en toen vonden ze (ik was zowat een kwartiertje bezig) dat het lang genoeg geduurd had. « *Tiske* » zeiden ze, « 't is al klaar ! schei er nu uit, Toean, 't is al schoon genoeg. »

Vóór de missionaris opstapt, moet hij de snuisterijen uit zijn reistas laten bewonderen. Vooral het vergrootglas en het kristal krijgen een nooit verwelkende belangstelling vanwege deze grote kinderen. Ze twisten om het eerst door de *malob* (regenboog) te kijken, fluiten en lachen van plezier; « alles is rood ! alles is met regenboog ! » en als zij hun makkers daar zo beregenboogd zien zitten schelden zij ze uit voor al wat lief is. Zij schrikken van hun eigen handen en voeten, als ze door het vergrootglas kijken en lachen dat ze de tranen in de ogen krijgen. « *Boeja* ! » — « *Namik* » Broers ! Ik ga ! — « *Sta op* » zeggen ze, « en ga ! Daar gaat hij ! »

Kinderen komen toegelopen. Ze krijgen kraaltjes uit de wonderzak van de Toean en mogen verrukt luisteren naar het tikken van het uurwerk. Straks zal hun blij gesnater hem uitgeleide doen tot ver buiten het dorp. Met uitgestoken hand in de richting van Okaba blijven ze nog een tijdje roepen : « *Toean éhe* ! »

De missionaris bezoekt eerst nog enkele zieken en verbindt hun wonden. Wat een miserie woekert in die verwaarloosde lichamen ! Kewa heeft een grote etterende wonde aan zijn rechterbeen; Kawidoe ligt achter haar windmat te rillen van de koorts; bij de oude Panal — 't is ongelooflijk, maar toch

waar — hebben de muizen hele stukken van zijn tenen afgeknabbeld. Als een Marind-Anim zijn wati-roes uitslaapt, kan hij half verbranden vóór hij wakker wordt.

Op een dankwoord moet de missionaris niet rekenen. Zelfopoffering kennen deze natuurmensen niet, hoe zouden zij die bij anderen waarderen? Doen zij de Toean geen genoeg door zich te laten verzorgen? Hij doet het wat gaarne!

« Eens » vertelt Pater Vertenten, « kwam in Okaba een man bij mij, met een been dat van onder tot boven ontstoken was, al wonde en etter. Hij had er de tovenaars voor geraadpleegd, allerlei middelen voor geprobeerd. Wijl niets hielp, mocht ik er mijn krachten eens aan beproeven.

— Toean, verbind mijn been!

Mijn maag keerde bijna om. Ik heb de wonde gewassen en gezalfd, het zieke been zorgvuldig verbonden.

Toen het gedaan was, floot mijn patient een zacht gefluit van louter bewondering, dat ik het er zo goed had afgebracht!

— Toean, ge kent dat goed! Krijg ik nu een grote pruim tabak!... Had ik hem niet mogen verzorgen? Hij kreeg niets en vond, dat ik een gierigaard was!»

Als een barmhartige Samaritaan gaat de missionaris rond in de dorpen. Hij krijgt contact met de mensen en tracht hun vertrouwen te winnen. Hij leert hun taal en laat op deze barre grond het tere zaad van zijn woord vallen. Aan bekeringswerk valt voorlopig niet te denken. Naarmate de missionarissen dieper doordringen in de Kaja-Kaja-wereld, brokkelen hun illusies weg voor het nuchter besef, dat bekering slechts de bekroning zal zijn van jaren geduld en gebed. « 't Zal nog een heel tijdje duren » schrijft Pater Vertenten in Augustus 1911 naar huis, « alvorens het eigenlijk bekeringswerk een aanvang neemt. De mensen zijn hier te diep vervallen in allerlei dwaas bijgeloof en wat erger is en er moeilijker uit te krijgen zal zijn, in zeer diepe zede-

loosheid. Naar 't lichaam hebben ze niets te kort, maar hun zielen vergaan, en, ongelukkig genoeg, daar schijnen ze niet veel om te geven. Gods genade is machtig en zij alleen kan deze ruwe zondige harten bekeren tot God... Eerst moet een geslacht verdwijnen en dan zal onze werking dieper ingrijpen.

Vooreerst zal de enige troost die wij van ons werk hebben, wel zijn, dat wij de stervenden dopen. »

Zo had Pater Vertenten het geluk te Mewi twee oude vrouwtjes kort na elkaar te dopen. Bij zijn tweede bezoek aan Sangasee kwam hij juist op tijd om een oude sukkel, Sileke, de hemel binnen te smokkelen. Blij seint hij deze veroveringen naar Hamme, waar ze telkens tot meer gebed worden aangespoord en tot groter dankbaarheid om de gave van het geloof.

Over het algemeen hadden de Kaja-Kaja's er weinig tegen in stervensgevaar te worden gedoopt. Te Doev-Mirah verneemt Pater Vertenten dat Angin-imoe (reuk van sierhout !) gestorven is. 's Morgens was hij nog naar Makalin geweest. « *Kambara* » zeiden de mensen, hij is door toverij gestorven. « *Toean* », zei een lange kerel, « doe maar naar uw gewoonte, was hem het hoofd » (Kaja-Kaja-term voor dopen). — « Broer, ik kom te laat, Angin-imoe is dood, maar hij was een brave man, hij zal wel boven zijn (in de hemel). »

Kandikov (onrijpe aardappel !) was eens de trots van Okaba. Nu kwijnt hij weg aan een ongeneeslijke ziekte, gevolg van diepe zedeloosheid. Pater Vertenten verzorgde hem. Aandachtig luisterde Kandikov naar de onderrichting van de missionaris maar schoof het doopsel steeds zachtjes achteruit : « *Alinde, Toean !* » — Later, Mijnheer. Toen het op zijn einde liep, zei Pater Vertenten : « Kandikov, gij zijt nu erg ziek, gij zijt mijn broer; gij kwaamt dikwijls bij ons en toen hebben wij u eten gegeven en tabak. Gij zijt bang voor onze gewoonte het hoofd te wassen om naar de hemel te gaan. Daar moet ge niet bang voor zijn, Kandikov, dat doet geen kwaad aan het lichaam, dat is voor het binnenste

(de ziel). Toeàn Joseph (Pater Van de Kolk) heeft in Makalin een man het hoofd gewassen, hij werd gezond en loopt weer. Onze gewoonte is een schone gewoonte. Toeàn Deo (De Heer God) wil het, Kandikov, hier beneden is het slechts een kortstondig verblijf, hierna is het de eeuwigheid. Gij spreekt schone woorden, gij wilt het slechte niet meer. Zal ik u nu het hoofd wassen? Als ge dan later zult sterven, dan gaat gij naar boven en zult daar altijd gelukkig zijn. » — « Nu niet, Toeàn, 't is nu avond, kom morgen op de middag. »

« En ik ben er op de middag heen gegaan », schrijft Pater Vertenten aan een confrater, « hij scheen mij te verwachten en had zich opgericht. Nu was het goed... — Kandikov, zei ik, ga nu liggen, dan zal 't beter gaan, zo moet ge te veel hoesten. — Ik moest zijn arme vuile deken wat verder over hem trekken en toen doopte ik hem Hilarius, ter herinnering aan een persoon, die me zeer dierbaar is... Hilarius was zeer tevreden en sliep weldra in. Enkele dagen later is hij gestorven. Ik heb hem op zijn praalbed gezien, gans opgeverfd en opgesmukt tussen hele bundels sierplanten, wati en pi-sangs. De uitdrukking van zijn gezicht was zeer kalm. Ik heb toen gebeden : o Heer, geef hem de eeuwige rust; en heb God bedankt, dat ik die arme en verstoten « duts » heb mogen dopen. »

*

Op het missieërf te Okaba bleef het intussen een drukke begankenis van bezoekers, die hun nieuwsgierigheid naliepen. Er was zoveel te zien bij de Toeans : de diepe waterput, de « honden met de houten oren » (geiten), de kleurige platen, die je kon bewonderen terwijl je lekker koel lag op de cementvloer. En dan viel er wellicht iets af voor de geduldige bezoeker : een pruim tabak, een handvol rijst, een stuk chocolade of peperkoek, allemaal lekkere dingen, die het wantrouwen van elke Marindinees deden wegsmelten.

Heel laconiek merkte Pater Van de Kolk op, dat het paadje naar de keuken door de grote en kleine barrevoeters veel meer belopen werd dan het wegje naar de kerk. Want toen de eerste nieuwsgierigheid was geluwd, verslaptte bij de inlanders de ijver voor kerkbezoek en Zondagsonderricht, dat weldra op niet meer dan een toevallig en sterk afwisselend publiek mocht rekenen. Door de week zag het kerkje zelden andere bezoekers dan de drie Toeans, die er des te drukker aanliepen.

Kerstmis naderde... De Kaja-Kaja's beloofden talrijk op te komen naar het feest. Pater Van de Kolk zou de nachtmis doen, Pater Vertenten zou zijn cither bespelen en Broeder Van Santvoort zou Kerstliedjes zingen...

Het bamboe-kerkje was versierd met groen en kleurige doeken. Op het altaar brandden de kaarsen met fiere vlammetjes. Rond de Kerstkribbe door Pater Vertenten uit kisthout gezaagd, bloeiden de vele lichtjes... Door de open deur sneed het licht een spie in de nacht. De missionarissen wachtten...

Middernacht! Niemand was gekomen, tenzij de duizenden muskieten, die hun kerstlied zongen... Traag sloot Broeder Van Santvoort de deur op de nacht, die ruiste van zee en sterren. Aan het altaar begon Pater Van de Kolk de voetgebeden.

Toen in de wachtende stilte na het Sanctus de Consecratiebel rinkelde, bogen drie eenzame mensen hun knie voor het Kerstkindeke, dat in het donkere Okaba was neergedaald.

Door de open vensters viel het ver gebrom van dronken trommen en de hete zang van dansende Kaja-Kaja's.

Na de Mis werd in de kluis het Kerstfeest gevierd. Broeder Van Santvoort zong oude Kerstliederen, Pater Vertenten begeleidde op zijn cither... Pater Van de Kolk luisterde naar de stem van zijn verre land, die om deze drie mensen de diepe vreugde weefde van de kinderen Gods.

De volgende dag herbegonnen de missionarissen hun troosteloze taak. Met een blind vertrouwen klampten zij zich vast aan O. L. Heer en aan de hoop op de toekomst. « We zijn niet ongelijk aan de H. Johannes de Doper, als andere stemmen eens roependen in de woestijn : « bereid de weg des Heren ». schrijft Pater Petrus naar huis.

« 't Komt er minder op aan of wij of onze opvolgers de troost smaken van het echte bekeringswerk, er moeten er zijn die zaaien en anderen die oogsten... Bidt veel voor deze arme mensen opdat ook zij eens kennen de vrede en 't geluk van christelijk leven en hierna de eeuwige heerlijkheid. — Als ik er aan denken mag, dat wij of onze opvolgers eens onschuldige zwarte Kaja-Kaja-kinderkens tot O. L. Heer zullen mogen leiden en Jezus doen neerdalen in hun hartjes, dan zou ik de tranen wel in de ogen krijgen.

Neen, zover als in Hamme zijn we nog niet, maar 't kan eens komen en 't zal eens komen. Is dat geen gedachte, aanmoedigend genoeg om heel zijn leven aan deze mensen te besteden, al zou men persoonlijk niet veel troost hebben van zijn werk ? » (brief van 11-4-1912).

Het zag er inderdaad naar uit of deze droom nog vele jaren op verwezenlijking zou moeten wachten.

De missionarissen hadden in het begin klederen uitgedeeld, waarmee de inlanders aanvankelijk als pauwen paradeerden. Het was een succes, dat gedeeltelijk te danken was aan de gestreelde ijdelheid van de Kaja-Kaja's : « gijlie zijt Marindinezen, blijft dat, wordt geen vreemden (daar zijn ze gloeiend tegen) houdt al uw versierselen, dat is schoon, maar zo helemaal ongekleed, dat is niet schoon : Toean Deo (de Heer God) wil dat niet. »

Maar weldra legden velen de kleren weer af en renden weg om ze aan te trekken zodra zij de Toean zagen opdagen. Na een paar maanden dienden de kleren en stoffen

nog om wat rommel in te pakken en de sagokoeken af te dekken. Daartoe bleken ze veel doelmatiger dan boomschors !

Het onderwijs van de jeugd viel voorlopig van het programma. De wildzangen van Okaba gaven de voorkeur aan het lustige strandleven boven het saaie schoolgaan en werden door de volwassenen niet aangedreven tot meer waardering voor « vreemde wetenschap ». Zonder lezen en schrijven kon een Kaja-Kaja zich immers best door het leven slaan. Zijn telkunst, die met behulp van handen en voeten zonder struikelen tot « twintig » klom, herleidde alle problemen van « hogere rekenkunde » tot het allesomvattende « veel » !

Voorlopig diende het schooltje tot bergplaats van de kokosnoten ! Om meer dan één reden verboden de Kaja-Kaja's aan hun kinderen de weg naar de missie. Zij waren maar bang dat argeloze kindertaal te veel geheimen uit hun donker leven zou loslaten. Kwamen de Toeans niet van hetzelfde land als de Grote Heer, die te Merauke woont en het koppensnellen bestraft, als hij het te weten komt ?

De Toeans hielden van kinderen en zochten hun vriendschap te winnen door kraaltjes en snuisterijen. Wat hadden de Padri daarmee voor ? Wilden ze soms de kinderen lokken om ze dan mee te voeren naar hun ver land ?

Het verbod had een verkeerde uitwerking. Eerst in het geheim, weldra openlijk bleven de kinderen naar de missie komen. De Toeans waren vriendelijke mensen, daar was op de missie zoveel te bewonderen en vaak wat lekkers te verdienen. Zo werden de kinderen van Okaba en Mewi dikke vriendjes met de Toeans en dagelijks klonk hun blij geroep over het missieërf.

Ook de volwassenen waren de missionarissen niet ongenegen. Zij vonden, dat het verstandige mensen waren en noemden hen : vrienden, echte broers, al stak er in die benaming meer beleefdheid dan overtuiging. Er waren immers

in het leven van de Padri zoveel raadsels, die hun heidens verstand te boven gingen en een voorzichtige houding voorschreven. Eén zaak was hun reeds duidelijk geworden : de missionarissen gaven niets om kokosnoten en paradijsvogelveren, waar de andere blanken zo dol op waren. Het wilde er echter bij de Kaja-Kaja's niet in, dat zij alleen gekomen waren om hun goed te doen.

Wat zochten die Toeans eigenlijk ? Waren ze misschien hun land ontvlucht omdat er gebrek aan eten was ? Toen in 1911, door het lang uitblijven van de boten wegens zware zee, de voorraad van de missie uitgeput geraakte en de missionarissen tegen tabak sagomeel moesten kopen, toonden de inlanders zich niet scheutig en zeiden spottend : « het zijn hongerijsers ». De kinderen brachten een soort wilde aardappel, die ze zelf niet lustten en die geen vuur kon gaar koken. Het was een harde tijd maar « we troostten ons met de gedachte dat wat versterving wel past in een missionarisleven », schreef Pater Vertenten, toen alles weer in de plooiën viel.

Op het vele goed, dat de Kaja-Kaja's over hun Toean Padri aan de vreemdelingen wisten te vertellen, volgde steeds met een medelijdende glimlach : *moha-rik* — het zijn vrijgezellen, zij hebben geen vrouw ! Het celibaat van de missionarissen intrigeerde deze primitieven. Wat was een vrijgezel in Marindland ? Een dikke sukkelaar ! Wie haalde brandhout voor hem uit de bossen en wiede zijn tuinen ? Wie klopte er sago voor hem en bakte vis en lekkere sago-koeken ?

Samoei zat te praten met Pater Vertenten :

— Toean, waarom trouwt ge niet ?

— Samoei, ik ben een Padri en die trouwen niet !

— Toean, gij houdt veel van kindertjes. Ge moet trouwen ! Daar zijn nog veel jonge meisjes in ons land.

— Samoei, zoudt gij met een vreemde vrouw willen trouwen ? Had ik willen trouwen, dan ware ik in mijn land ge-

bleven en had een blanke vrouw genomen. Daar zijn vele, goede en schone vrouwen in mijn land.

— Toean, het is een zo groot geluk kinderen te hebben !

Samoei staart voor zich uit en fluit zachtjes, hij fluistert de naam van Nalwo, zijn jongen, zijn schat.

— Samoei, vader en moeder hadden veel kinderen : elf (de handen plus één van de voet). Toen ik nog een knaap was als Nalwo heeft God in mijn kinderhart het verlangen gelegd Priester te worden, Padri. De Toean Padri wijden zich gans aan God en de zaken Gods, zij leren Zijn leer en verkondigen Zijn wet, zij hebben de leiding in het huis Gods voor het gebed en de ceremonies. Zij verlaten alles om gans aan God te kunnen zijn.

Samoei staart voor zich uit, een zacht gefluit moet zijn verwondering uitdrukken.

— Als kind heb ik aan vader gezegd : « vader, ik zou gaarne priester worden », en in mijn hart heb ik er voor gebeden. Toen heeft vader mij naar de grote priesterschool gebracht in een heel groot ver dorp. In gebed en studie ben ik daar opgegroeid. Toen ik de school geëindigd had na vele jaren, toen ik de wijsheid Gods had geleerd in de Heilige Boeken, toen ik een jonge man geworden was met een baard, toen heeft een Oeskoop, een grote Toean Padri, mij gevraagd : « Petrus, wilt gij Priester worden in eeuwigheid, leven voor God alleen in blijvende onthouding, als Priester, die dagelijks offert op het altaar, de mensen het woord Gods leert, hun zonden vergeeft en hun leven richt naar het goede ? »

Toen heb ik geantwoord : « Toean Oeskoop (Bisschop) hoe zou een zwakke mens zulks kunnen ? Maar ik vertrouw op God, die mij roept en met Hem zal ik sterk zijn. Ja, in Gods naam, ik wil Priester zijn in eeuwigheid. » En toen heeft de Toean Oeskoop mij de handen opgelegd, en met vele priesters en vader en moeder tot getuigen, tot Priester gezalfd in de kerk. Zou ik nu op uw raad, Samoei, mijn woord

breken ? Gij, die mijn echte vriend zijt, wat zegt gij nu ? »

Samoei fluit niet meer, zijn ogen staan strak en groot, hij, de primitief, Samoei, staat hier voor iets machtigs, dat nooit in het brein van een Kaja-Kaja is opgekomen.

— *Jaba-doer-anim ke jo*, zegt hij : « gijlieden (Paters) hebt grootse onthouding » (het kan ook betekenen : gij zijt zeer zedig, groot zedig).

— Samoei, als ik getrouwd was, dan ware ik nooit naar hier gekomen, dan was ik met vrouw en kinderen in mijn land gebleven, bij vader en moeder en familie. Dan zoudt ge mij nooit hebben gekend !

Met diepere genegenheid is Samoei die morgen van mij heengegaan. Maar niet allen hadden de fijngevoeligheid van die man, niet allen stelden zoveel belang in ons. »

De meesten vonden het celibaat belachelijk. In dit zedeloze land omgaf het de missionarissen als een heilige schuts en maakte op de Kaja-Kaja's een diepere indruk dan ze wilden bekennen. Zedigheit had waarde, ook in de ogen van een primitief. Altijd sprak men de Toean Padri eerbiedig aan en slechte taal werd in hun bijzijn niet geduld. Voor hen gingen de jonge meisjes niet op de vlucht, zoals bij de aankomst van een andere vreemde in het dorp.

Langzamerhand vielen allerlei vooroordelen weg. De verzorging van de zieken won genegenheid en sympathie. Steeds meer deden de inlanders een beroep op de hulp van de Toean Padri, als de macht van de tovenaars te kort schoot. Tijdens zijn studiejaren te Leuven had Pater Vertenten de lessen gevolgd van een dokter-missionarismvriend en die kennis kwam uitstekend van pas in een land, waar hygiëne en verzorging volledig ontbraken. Met Perubalsem, kinine, enkele ontsmettingsmiddelen en zalfjes waren hier wonderen te verrichten. Niet zonder succes zette deze geïmproviseerde dokter, kort na zijn aankomst, een gebroken arm ineen, wat de omstanders deed fluiten van bewondering en de patiënt van pijn. Zijn naam was gemaakt !

Broeder Van Santvoort legde een prachtige banaantuin aan kweekte jammen en zoete aardappelen. Van ver en nabij kwamen de Kaja-Kaja's om die tuin te bewonderen. Dat was mannenwerk !

Door hun voortdurend bezoek aan de dorpen leerden de missionarissen beter de taal van het volk kennen. Ze werden niet langer als vreemdelingen beschouwd. In de titel : « *Samb-anem* » — heren, grote mensen — waarmee ze begroet werden, stak eerbied en sympathie.

Liefde en geduld haalden langzamerhand de muur van wantrouwen omver. « Dat ging bijna onmerkbaar. Men voelt of ziet geen de minste verandering en dat stemt wel eens weemoedig. Het wordt feest, groot feest en de heidense gewoonte zegeviert over heel de lijn. Overmoedig wordt er gedanst en in 't geheim viert men bacchanaliën. Velen lachen met u... en toch, is er in de harten iets geboren, dat er vroeger niet was. Het is heel tenger nog en bijna onmerkbaar : het is het wondere « zaad » van Gods woord, dat hier en daar een weinig goede grond gevonden heeft. Ge voelt u machteloos maar God zal wasdom geven. Uw taak gaat veel dieper en vraagt veel meer geduld dan die van de ontdekkingsreiziger. De missionaris moet de zielen bereiken, de harten winnen, de gedachten omkeren, ingewortelde gebruiken uitroeien.

Jaren van voorbereiding zijn nodig voor de komst van de Verlosser : een lange Advent ! »

Genade alleen kan hier overwinnen en die genade moet afgebeden worden. Als de bekoring klimt naar het hart van deze eenzame wroeters : « zou men niet beter zijn tijd en zijn kracht elders besteden dan hier geduldig te wachten op de oogst », klemmen de missionarissen zich vast aan hun priesterlijk Godsvertrouwen. Eens komt de dag !...

Aan het morgenaltaar richt de missionaris zijn hoop op tot sterke zuil : het optimisme van de dwazen van het kruis zingt in zijn ziel het rustig zonnelied van vertrouwen !

Met onverstoorbaar geduld neemt Pater Vertenten elke dag zijn taak weer op, bezoekt de dorpen en verzorgt de zieken. In de schaduw van de kokospalmen treft hij telkens groepjes mensen aan; ze zitten gezellig te praten en te knutselen, uit biezen vlechten ze matten of mandjes, uit rotanreepjes arm-, been- of buikbanden. Anderen maken bogen of pijlen, ze pruimen, kauwen wati, poffen bananen, een visje of ander eten op de smeulende vuurtjes.

Stilaan krijgt de missionaris vaste praathoeken. Hij spreekt over Marind, vertelt over landen van overzee, beantwoordt vragen, neemt taalnota's. Ongemerkt wordt het goede zaad gestrooid.

Er waren twee vragen, die de beste ogenblikken van de Marindinezen bezig hielden: waar verblijven de *heiss* — de geesten van de afgestorvenen — en waar ligt de oorsprong van de mens? De eerste vreemdelingen, die op de Zuidkust waren verschenen, — kooplui en paradijsvogeljagers — beweerden, dat Soerabaja — op Java — de verblijfplaats was van de geesten. Zij hadden ze daar gezien in het gelukkig bezit van vele en goede dingen, die de vreemdelingen uit hun verre land hadden meegebracht. Om die goederen te bemachtigen hadden de *heiss* veel kokosnoten en paradijsvogels nodig. De vreemdelingen boden zich aan om al wat familie en vrienden voor hun *heiss* bestemden, naar Soerabaja te brengen!

Lange tijd nadien heette het nog van iemand die gestorven was: *Soerabaja-mit* — hij is naar Soerabaja, het geestenland, waarover de Kaja-Kaja's zo weinig wisten en zo graag alles vernamen.

Over de oorsprong van de mens — de Marindinees! — hadden zij vele en wondere verhalen, die ze nooit moe werden te vertellen of te beluisteren. Uit de mond van Wai-zib, een eerbiedwaardige patriarch met heldere rustige ogen en

volle geelwitte baard om zijn bronzen gezicht, heeft Pater Vertenten de volgende oorspronglegende opgetekend :

« Het is héél lang geleden, dat héél ver aan de kanten van Imaz (westen) de Dema's groot feest hielden, de Dema's, die mensen zouden worden. Gij, vreemden (ze spreken zelden van blanken) waart daar ook met een boot (wij waren toen ook nog Dema's).

Op het feest begon het te regenen, geweldig, een stortvloed; alles kwam onder water te staan, en het water steeg, steeg... tot wij buiten kennis geraakten (= wij mensen, toen nog Dema's). Alleen Ngiloei, de eerste hond, een Demahond, hield zich zwemmend boven en zwom naar het droge, de *Samb paree* — (hierdoor verstaan ze de grote terreinverheffing, die ongeveer parallel loopt met het zeestrand en gemiddeld een goed kwartier achter de dorpen gelegen is. In vroeger tijden kwam de zee zeker tot daar). Daar begonnen de mensen hun ondergrondse tocht van het Westen naar het Oosten. Ngiloei, de hond, ging mee bovengronds (is de hond niet de onafscheidbare gezelschap van de mens?).

Om te weten of de Dema-mensen daàr waren, dabte hij kuilen in de grond en lei zijn oor te luisteren. Als hij gestommel hoorde beduidde dat : « de Dema's wandelen » en Ngiloei liep mee. Het bleek hem dat ze de zandrug volgden en wel in oostelijke richting. Door herhaaldelijk dabben was hij zeker van hun aanwezigheid. Hoorde hij niets, dan was dat een teken, dat de Dema's sliepen en dan legde Ngiloei zich ook te ruste.

Na vele dagen en nachten kwamen ze zo in de streek van Kondo. Weer ging Ngiloei aan het dabben. Dat was aan de kreek Sandau, bij de Kondoput, die zéér diep is en zijn naam gegeven heeft aan heel de streek.

Maar de Dema der plaats, de vuurdema, schold de hond uit en beval hem op te houden : « het zijn de mensen die aankomen », zegde hij, « mijn mensen ». En Ngiloei trok verder het land in.

Na hun onderaardse reis kwamen de Dema-mensen uit in de kreek Sendar en rolden daarin verder. Nog hadden zij de echte mensenvorm niet : de benen zaten aaneen met een vlies; de armen zaten aan het lijf met vliezen, de vingers en tenen zaten met vliezen aaneen zoals de tenen van zwemvogels. Ogen, oren, neus en mond waren nog vastgegroeid en gesloten. Ze geleken héél veel op grote Anda-vissen.

Een grote Dema-reiger (ndiek) die daar aan de kreek op de loer stond zag de mensen voor vissen aan en pikte ernaar. Maar hij had niet gerekend op de harde schedel, hij pikte zo hard, dat zijn snavel ervan omhoog. Dat is de oorzaak van de kromme snavel der ndiek-reigers.

De vuurdema verbood de reiger de mensen kwaad te doen. « Het zijn mensen » zegde hij, « mijn mensen » !

Wel mocht hij ze uit het water halen en voorzichtig neerleggen tegen een nabij heuveltje, dat nu nog te zien is.

Maar de Dema-mensen rilden van de kou (zoals elke Kaja-Kaja die uit het zeewater komt, sterk afgekoeld door de bries) en de vuurdema had medelijden met hen. Hij haalde brandstof bijeen, allerlei rietsoorten : *Sododimb*, *Taat*, enz., ook bamboes, en stak er de vlam in.

Nu voelden de mensen zich behaaglijk, maar dat niet alleen, het vuur deed de rietstelen zwellen en openpaffen: paf! paf! paf! en door dat paffen scheurden de oogspalten, de neusgaten en oorholten open, de mensen zagen en hoorden !

Het vuur laaide hoger op en toen een dikke bamboe met een geweldige knal opensprong, scheurden al de gesloten monden, allen riepen : Waaah ! De mensen hadden de spraak gekregen !

Toen nam de Dema zijn sok of bamboemes en sneed bij allen de vliezen weg tussen de benen, armen, vingers en tenen. Hij wierp die in het water van de kreek en ze veranderden in bloedzuigers.

(Nu nog is de Kondostreek rijk aan bloedzuigers en nu nog voelen de diertjes zich één met de mens, als ze de ge-

legenheid hebben hechten zij zich aan hem vast en zuigen zijn bloed !)

Ondertussen waren de vreemdelingen-Dema's daar ook aangekomen. Met hun boot voeren zij de kreek af. Zij raakten even vast aan de kant, (nu nog kan men zien, waar ze hebben vastgezeten !) maar de stroom maakte ze los en dreef ze verder.

De vuurdema, in zijn grote drukte, zag ze te laat. Ze riepen om vuur. Hij wierp een grote haak naar de boot om ze te enteren, maar hij wierp niet ver genoeg, de haak viel in 't water en de boot dreef steeds verder af.

« Vuur ! » riepen ze.

De vuurdema ging te water. Tussen twee kokosschalen droeg hij vuur en hield het hoog. Tot de mond moest hij te water gaan en had nog juist de tijd hun het vuur te werpen.

Vuur is een gave der Dema's, van de goden, ook wij danken ons vuur — onder welke vorm dan ook — aan de Vuurdema !

« Toean, dat is de waarheid, zó heeft grootvader mij dit alles verteld, toen ik nog een klein kind was, en hij heeft er steeds bijgevoegd : « Later zullen de vreemden weerkomen, héél zeker, en dan zult ge geen sago kloppen, niet spitten, niet in de kokosbomen klimmen, niets zult ge doen en alle werk laten staan om te gaan zien naar de vreemden ! » en zo is het waarachtig gebeurd, toen de vreemden eindelijk zijn gekomen.

Dat is mijn verhaal : het is uit ! »

— Toean, nu is het uw beurt : vertel ons uw oorsprong-verhaal : *Miet-mieën*, oorsprong van hel en aarde en van de eerste mens !

En Pater Vertenten vertelt. De zuid-oostenwind jaagt het duinzand op, de Toean zit beschermd achter een grote hut en nog heeft hij gezicht en oren vol zand. Allen hebben hun bogen tegen de hutten gezet en héél de groep zit in een grote halve cirkel vóór hem.

« Allen zwijgen en luisteren eerbiedig. Men hoort alleen het fluiten van de wind in de holle bamboezen der omheining en het zacht gefluit van de toehoorders, wanneer ze hoofdschuddend hun instemming en bewondering te kennen geven. De macht van de eerste bladzijde van de Bijbel houdt hun aandacht en verbeelding gevangen:

Alle mensen gemaakt door de Ene, Algrote, Alwijze, Almachtige Dema : God, die ons Zijn Kinderen noemt. Alle mensen broers en zusters, bloed van één bloed, van één en hetzelfde ouderpaar. Wat moet Adam een oerkrachtig mens geweest zijn, dat héél de mensheid uit die éne mens stamt, wiens lijf door God zelf werd geboetseerd, in wiens neusgaten God zelf de adem des levens blies !

Is er grootser beeldspraak om Gods scheppingsdaad uit te drukken dan het Woord Gods zelf ?

Moord is zonde, grote zonde. Koppensnellers zijn broedermoorders. Dat weten ze nu. Dat is voorgoed gedaan. De open handpalmen van heel de vergadering moeten de Toean Padri overtuigen, dat het hun oprecht gemeend is en dat ze nooit meer op hun gegeven woord zullen terugkomen ! »

De missionaris staat recht. « Toean, wacht even ». — Met de gestrekte rechterhand doet Wai-zib een teken, dat iedereen moet blijven, met de linkerhand wenkt hij een jongen van een jaar of tien en plaatst de knaap vlak vóór de Padri :

— Toean, geef hem een naam : de naam van de eerste mens.

— Adam, zegt de Toean, gij zijt Adam.

— Adam, zegt de patriarch, en heel de vergadering herhaalt : Adam ! Adam !

Dat is voor hen een plechtig ogenblik.

— Toean, herneemt de oude, zijn naam is nu Adam en nooit meer zullen wij de grote taal vergeten, die gij vanavond gesproken hebt. »

Lang zal het niet duren of weer zullen ze op sneltocht gaan. En evenmin zullen ze afzien van het vele andere kwaad, dat hun ziel vergiftigt : bloedwraak, levend begraven, zedeloosheid. De missionaris staat voor een berg van boosheid en bederf. Nietig hamert zijn mager woord elke dag tegen die massa. Er schijnt berst noch scheur in te komen.

Het gebeurde, dat de missionarissen weinig volk in de dorpen aantroffen : wat kinderen, vrouwen, zieken en oude mensen. De rest was op sneltocht naar het binnenland. Vroeger gingen ze om de twee, drie jaar, soms meer. Na tien jaar koloniaal bestuur ging het koppensnellen ongestoord verder, al gebeurde het met meer omzichtigheid.

De « Grote Heer » te Merauke had het koppensnellen verboden. Er werd zelfs te Okaba een politiepost gelegd, maar toen geen straffen vielen, herbegon het lieve leventje als voorheen.

In October 1910 trokken 14 dorpen rondom Okaba samen op reuzesneltocht naar het binnenland. Men schatte het aantal *sok-anim* (de mensen met het bamboemes) op vijf duizend. In het grootste geheim was de expeditie voorbereid maar ten slotte kon zulke omvangrijke onderneming niet verborgen blijven. Een stoombootje politieszoldaten voer de Boelaka Rivier op om de snellers in het binnenland op te vangen of te verrassen. Toen de vijf duizend dapperen er lucht van kregen, keerden zij in kleine groepjes terug naar de kust. Daar er geen straffen vielen, waagde Sangasee reeds in April 1911 een nieuwe kans en keerde terug met dertig koppen en evenveel geroofde kinderen. Doev-Mirah en de andere kustdorpen volgden spoedig dit stoute voorbeeld na.

Machteloos stonden de missionarissen tegenover deze georganiseerde moordpartijen. Om hun ontstemming te tonen, bleven ze een tijd weg uit de dorpen, een scherpe afkeuring

die de Kaja-Kaja's sterk aangreep, zodat zij beloofden nooit meer op sneltocht te gaan. Ze gingen toch.

De assistent-resident had gezegd : « Als de lui weer op sneltocht gaan, zullen ze gestraft worden. Zegt hun dat maar. » De missionarissen schemden met deze bedreiging, maar toen er toch niet werd ingegrepen, toonden de Kaja-Kaja's zich driester dan ooit. Gesnelde koppen kwamen tot in Merauke. Als er koppenfeest werd gehouden, ging de politie er heen uit belangstelling. Er waren ruilhandelaars, die meedansten en aan de snellers tabak, messen en andere artikelen gaven om die op een volgende tocht bij bevriende bosbewoners te ruilen tegen paradijsvogels. Vruchteloos drongen de missionarissen bij het bestuur aan op krachtdadig ingrijpen. Alleen macht kon hier tot rede dwingen. De Kaja-Kaja's hadden heilig ontzag voor een geweer. Eén politiemann kon een heel dorp koppensnellers aan.

Toen er weer eens bonte sabbath was gevierd, organiseerde de assistent-resident een gewapende expeditie, sterk genoeg om heel Nieuw-Guinea te veroveren. Onverrichterzake keerde ze terug, onder voorwendsel dat men niet over voldoende macht beschikte. De schrik alleen had bijna heel Sangasee op de vlucht gejaagd. Aan een paar achtergebleven oude mensen liet men zeggen, « dat het moest uit zijn met die grappenmakerij ! » Alakoe, dat op sneltocht was, liet men ongemoeid. Het gevolg van die slappe houding was, dat de missionarissen vierkant uitgelachen werden en de koppensnellers een tartende houding aannamen. Okaba, dat twee jaar door zijn Toean Padri werd weerhouden, trok opnieuw om koppen naar het binnenland. Lang genoeg had men ze voor *kangoeroes* — bangeriken — uitgemaakt. Dat was een steek in het hart van de missionarissen !

Eindelijk, in Januari 1915, werd beslist en krachtdadig tegen het koppensnellen opgetreden. De nieuwe assistent-resident, de W. E. G. Heer Plate, kwam met twee boten en een sterke politiemacht naar Okaba om de koppensnellers

eens kranig de les te lezen. De schrik sloeg de Kaja-Kaja's om het hart en de grootste roepers hadden de snelste benen. Sangasee, het beruchte snellersnest, kwam het eerst aan de beurt. Leugens en schone beloften baatten niet. De gesnelde koppen moesten worden ingeleverd. Na drie dagen onderhandeling bracht Sangasee... drie koppen van de zestig, die ze in de laatste twee jaren hadden gesneld. Sommige Kaja-Kaja's namen bij de onderhandelingen zelfs een uitdagende houding aan. Er moest een voorbeeld gesteld. Een man viel tot straf van zijn verregaande onbeschaamdheid, drie anderen werden opgeleid als gijzelaars en de overigen kregen enkele dagen respijt om tot inkeer te komen. De andere dorpen zagen dat het ernst was en kapituleerden na kort verzet. « Rond Okaba », schreef Pater Vertenten, « over een kustlengte van zes uur, werden in de laatste weken door de inlandse politie ongeveer negentig versgesnelde mensenhooften opgehaald. Honderden andere hoofden werden verbrand, vernietigd of gewoon achtergelaten. In één mannenhut vond men negentien schedels van onthoofden. Baalzakken vol afgeslagen hoofden, neen, dat klinkt toch te plat, te wreed, te naar, en tóch was 't hier de volle werkelijkheid ! »

De koppensnellerij had een gevoelige klap gekregen. De Kaja-Kaja's waren nu onder een hoedje te vangen en beloofden eeuwige beterschap, al zou een of ander oud-koppensneller niet altijd het jeuken van zijn vingers bedwingen. « Nu ik met eigen ogen », schreef Pater Vertenten aan het slot van een brief, « zoveel versgesnelde hoofden heb gezien, met strak gespannen en toegenaaide oogleden; nu ik een op het vuur geroosterd armpje zag met ineengekruld handje, nu ik in de grote, weemoedige ogen heb gelezen van een inlands gestolen kind, nu is mijn afkeer voor zoveel wreedheid nog groter geworden. Des te groter ook is onze blijdschap nu er krachtig en tactvol wordt opgetreden om zulke treurige feiten in de toekomst te voorkomen. »

Te midden van het troosteloos werk en bij het pijnlijk besef van eigen nutteloosheid, hielden de missionarissen het hoofd recht. De uitmuntende samenhang en hartelijke broederlijkheid, die deze eenzame wachters verbond, bleef als een lichtplek het donker leven doorglanzen. Waren zij niet met vier, om de dagelijkse miserie te dragen : O. L. Heer in de stille kapel, die hun vluchtheuvel was, als de vloed der ontmoediging kwam opzetten, en deze drie, die slechts één hart en één ziel vormden ? Een gelukkige trits : de goede Pater Van de Kolk, de levenslustige Broeder Van Santvoort en de eeuwige optimist Pater Vertenten. Zij waren als broers wonderlijk op elkaar afgestemd. Sterk hebben zij in die jaren de genade van de kloosterlijke gemeenschap ervaren en de waarheid van het bijbelwoord overtuigend bewezen : « een broeder geholpen door zijn broeder is als een sterke stad ».

Met blijde dankbaarheid gingen in latere jaren hun gedachten terug naar Okaba. In hun vrijwillige eenzaamheid leefden deze drie missionarissen als de gelukkigste mensen ter wereld.

Merauke, de meest nabije staats- en missiepost, lag 20 uur verder. Blanke bezoekers versleten de dorpel op Ginoe niet. Om de maand bracht de boot uit Merauke nieuws van de beschaafde wereld. Meer dan eens hield de holle zee de boten langer terug en dit uitblijven scherpte danig de honger van hart en geest naar krachtiger voedsel dan de dunne Kaja-Kaja-praat.

De koerier bracht telkens een feestelijke stemming in de kluis. De brieven gingen rond, de pakjes werden broederlijk verdeeld, het nieuws in de bladen vlijtig gelezen en besproken. Trouw komen de brieven uit Hamme, de lange epistels, waarin de liefde en de fierheid van heel het Vertentengezin om strijd het woord vragen. Petrus verkneukelt zich om de tintelende geest van deze bonte familiekronek. De kinderen

groeien, het leven laat de teugel meer spel maar de wonderlijke geest van het vaderhuis wast met die groei en welstand mee.

Trouw brengen de berichten uit Okaba leven en blijdschap in het huisje van de Geemstraat. De brieven van Petrus worden er na de middag in een feestelijke stilte voorgelezen voor heel de familie. De brieven van de jonge Pater Vertenten : zij tonen de fijngevoelige en dankbare ziel van de schrijver op ieder bladzijde. In allen stelt hij belang, op alles is hij bedacht. Hij vraagt en plaagt, troost en sterkt, richt en raadt. Als oudere broer en als priester is Petrus de vraagbaak en de geestelijke vader van allen, nu het groeien-de leven zovele problemen opwoelt in hart en geest van broers en zusters. Er zijn die fijne bemoedigende briefjes aan Valerie, die als een tweede moeder het huishouden helpt beredderen en straks meer alleen zal staan, als Marie haar ontluikende kloosterroeping zal volgen. Er is een lovend woord voor Fernanda, die op school de eerste prijs heeft weggekaapt. Elk krijgt op tijd en stond een woord of een wenk, waaruit de lieve attentie spreekt... Voortdurend gaat zijn bezorgde aandacht naar vader en moeder : hun portret staat vóór hem op tafel en bij gelegenheid worden ze door hun priesterjongen zacht gekapitteld om het nu maar rustiger aan te leggen.

En dan vertelt Petrus' sierlijk geschrift bladzijden lang over het leven te Okaba en over zijn Kaja-Kaja's : hun taal, hun gebruiken, het koppensnellen — met een geruststellende nota ! — het wel en wee van de missie en het volmaakte geluk van de missionaris. Heel de familie wordt ongemerkt betrokken in het bekeringswerk op de Zuidkust : zij geeft haar namen aan de eerste dopelingen van Petrus, zij bidt en werkt voor dit apostolaat, dat een familietaak is geworden.

In de volmaakte « drieëenheid » van Okaba is alles gemeenschappelijk. Samen smullen ze aan de prinselijke bezending, waarmee een nicht van Petrus de eentonige keuken

van Okaba bedenkt; samen glimlachen zij over de naïeve briefjes, die de kinderen Scharpé aan hun vriend-missionaris, Pater « Fertende », schrijven; samen snoepen zij van de Sinterklaas, waarmee Louis, de jongere broer van Petrus, heel Okaba gelukkig maakt. Als in 1912 de katholieken zegevierend uit de kiesstrijd komen, zingen deze Vlaming en deze twee Nederlanders een Brabançonne en een Vlaamse Leeuw, dat de kluis eronder kreunt.

Elke dag studeerden de missionarissen de moeilijke taal, vulden schriften en notaboekjes met woorden en vormen, waarachter zij de sleutel trachtten te vinden, die dit ingewikkeld mechanisme zou openleggen. « Wij staan hier voor het verbazende feit », schrijft de knappe taalkundige Pater Geurtjens, « dat wij bij een der meest laagstaande volken een nog niet eens door schrift vastgelegde taal aantreffen, die met een verrassende logica is opgebouwd; die ingewikkeld is niet door verwarring maar alleen doordat haar mechanisme zo wonderfijn is uitgewerkt tot in de kleinste onderdelen en bijzonderheden. » (Oost is Oost en West is West, bl. 102).

Het was zeker geen gemakkelijke taak om met geen ander hulpmiddel dan twee oren een taal te leren, die zo grondig van de onze verschilt en met een overweldigende rijkdom van spraakkundige vormen allerlei schakeringen weergeeft. In zijn boek « Vijftien Jaar bij de Koppensnellers van Nederlandsch Zuid-Nieuw-Guinea » (Davidsfonds 1935) geeft Pater Vertenten een proefje van het ingewikkeld mechanisme dat het Marindinees beheerst. Eén voorbeeld moge hier volstaan. In het eerste « Nederlandsch-Marindineesch Woordenboek » (Weltevreden 1922), dat door Pater Vertenten en Pater Van de Kolk werd uitgegeven, wordt « dragen » door dertig verschillende woorden vertaald, die alle een bijzondere wijze van dragen aangeven.

Pater Vertenten zette te Okaba een Marindinese vertaling van de catechismus op. Meer dan twintigmaal zou hij ze omwerken en verbeteren. Welkom was hem bij dit werk

de hulp van een Chinees, Baba Geo, die sedert 1902 op Nieuw-Guinea verbleef en steeds onder de Kaja-Kaja's had geleefd. Daar hij de taal vlot sprak en vrij goed op de hoogte was van het katholiek geloof, waartoe hij zich aangetrokken voelde, had de missionaris aan hem een veilige vraagbaak. Het was geen geringe moeilijkheid de abstracte begrippen van onze godsdienst, zoals : liefde, geloof, hoop, enz. weer te geven in Kaja-Kaja-taal, waar die begrippen totaal ontbreken of door omschrijving moeten worden uitgedrukt.

Stilaan geraakten de missionarissen beter thuis in het Marindinees en konden zij vlotter met de Kaja-Kaja's omgaan. Naar het getuigenis van de heer Van Baal was Pater Vertenten een der meest beslagen kenners van deze taal, die hij met groeiende gemakkelijkheden hanteerde.

Mettertijd werden de levensomstandigheden te Okaba gunstiger. De grote tuin, die Broeder Van Santvoort had aangelegd, leverde allerlei groenten op; varkenskweek en jacht brachten af en toe een lekkere brok op tafel; de « gierige » geiten gaven toch melk genoeg om de koffie te kleuren en een hartig papke te koken. Toeën Hendrik (Broeder Van Santvoort) bakte met ingevoerd meel lekker brood; de bananenplanting bood een rijke keus van inlandse en vreemde variëteiten, die de begerigheid van de Kaja-Kaja's opwekten. Op het missieterrein, dat ongeveer 5 ha. besloeg, werd een kleine kokosplanting aangelegd, zodat na enkele jaren Okaba voor eigen onderhoud zou instaan.

Rondom de woning plantte Pater Vertenten sierstruiken en legde bloembedden aan, die echter wegens de droogte niet konden tieren. De kamers kregen onder zijn verfborstel een frisse kleur: voor de kapel schilderde Pater Petrus enkele tafereelen, waarvoor de Kaja-Kaja's met fluitende bewondering stilstonden. Nog meer succes kenden de stenen gepolychromeerde beelden van het H. Hart en van O. L. Vrouw, die Pater Van de Kolk uit Nederland kreeg toegezonden. « Die steenmensen » zoals de beeldrijk-naïeve taal der Ka-

ja-Kaja's ze noemde, maakten felle indruk op de inlanders.

De regelmatige bezoeken aan de dorpen, de kleine vreugden en tegenslagen van het missielevens, nieuwe vondsten en ontdekkingen brachten steeds welkome onderwerpen voor studie en recreatie.

's Avonds rookten de missionarissen een rustige pijp, diepten op uit het verleden en het vaderland, of lieten hun plagend woord los, dat tot verzet prikkelde. Het schriel en spichtig baardje, waarmee Pater Vertenten te Okaba was aangekomen, moest het dikwijls ontgelden. « Ge zult eens zien », schreef Petrus naar Hamme, « hoe mijn baard gegroeid is ! Weet Ge wat Pater Van de Kolk en Broeder Van Santvoort niet begrijpen ? Wel : dat ik aan mijn baardje kan knippen en toch iets laten staan. En weet ge, waarom ik mijn baardje borstel en niet kam ? Wel, zeggen ze, opdat ik ten minste nu en dan wat haar aan mijn kin zou voelen, het haar van de borstel namelijk. Zo lachen ze met een mens, maar ik kan u verzekeren, dat ik ze ook niet spaar ».

Op naam- en verjaardagen werden de bloemetjes buiten gezet. In September 1912 ging Pater Vertenten voor enkele dagen op vakantie naar Merauke. Toen hij op 3 October op Ginoe binnenviel, verraste hij de twee thuisblijvers, die bedremmeld met de laatste guirlandes in de handen de indringer ontvingen. Heel zijn kamer was feestelijk behangen voor zijn verjaardag. Op zijn naamdag, 29 Juni 1913, was er plechtig feestdiner, « aangeboden door de parochianen van Okaba » ! Zelfs het leuke menu ontbrak niet !

OP LEVEN EN DOOD

HET MODELDOORP

Er was vooralsnog in de oude Kaja-Kaja-maatschappij geen barst of scheur te bekennen, waarlangs het geloof kon binnendringen. Wel is waar ontmoetten de missionarissen nergens positieve tegenstand, maar de heidense bolster om het hart van dit volk was zo dik en vast, dat goedheid en genade er vooreerst niet doorheen kwamen.

Zo diep zat bij de volwassenen het kwaad ingeroest, dat over hun bekering tot het kristendom een kruisje mocht worden gemaakt. De onnatuurlijke afzondering van de jongelingen in de *gotade* ondermijnde hun zedelijk leven en bemoeilijkte elke poging tot verheffing. Vrouwen en meisjes, die dagelijks naar de tuinen trokken, ontsnapten nog het meest aan de invloed van de missie. De kinderen, die de missionarissen genegen waren, en meer ontvankelijk bleken voor het goede, stonden voortdurend onder invloed van hun verderfelijke omgeving.

Toch was het werk van de missionarissen niet helemaal vruchteloos geweest. In drie jaar hadden zij 150 volwassenen in stervensgevaar gedoopt en verscheidene kinderen de hemel binnengesmokkeld. Hun verblijf op deze dorre kust kreeg alleen reeds door deze geringe uitslag een rijke zin, die door een woord van de grote Missiepaus treffend wordt belicht : « Al was er maar één ziel te redden, daarvoor zou ik u tot de grenzen der wereld zenden. »

Er was echter nog meer : de missionarissen hadden de taal geleerd, die steeds gewilliger werd in hun vreemde mond; ze hadden het vertrouwen van de inlanders gewonnen, die hen « echte vrienden » en « medelijdende mensen » noemden, bij wie ze steeds drukker aanliepen om heul voor hun ziekten en wonden. Nog om een andere reden was de aanwezigheid van de Toean een zegen voor de Kaja-Kaja's :

de omgang met zedelijk hoogstaande mensen was voor deze primitieven een stil verwijt en een voortdurende afkeuring van het ongeremde wildemansleven. De gedachte van goed en kwaad, van een hoger Wezen en een ander leven, die door de missionarissen op de « praathoecken » van de dorpen werd rondgestrooid, wekte geen bekeringen maar mocht ooit een splijtzwam worden, die dit baldadig leven zou scheuren.

Hoe langer hoe meer kwamen Pater Van de Kolk en Pater Vertenten tot de overtuiging, dat alleen het stichten van nieuwe dorpen redding kon brengen voor dit diepgevallen volk. Men moest van de grond af beginnen, de jeugd en de gezonde volwassenen afzonderen en onttrekken aan de invloed van de bedorven en zieke omgeving. Uit de nieuwe kernen kon een gezond en krachtig, weldra kristelijk volk opgroeien.

Twee artikelen van Z. E. Pater De Clercq (later Mgr. De Clercq † 1939) in « Onze Kongo » (1912), dat Pater Vertenten regelmatig van zijn vriend Prof. Scharpé ontving, versterkten hen in die mening. « Dat artikel was voor ons een genade, een licht en een kracht » schreef Pater Vertenten. « Eerwaarde Pater De Clercq toonde daarin aan, dat de enige manier van evangelisatie in zulke omstandigheden was : de welwillenden afzonderen, ze trekken uit hun verderfelijk midden. » Het succes van de kapelhoeven in Kongo bewees de waarheid van deze bewering¹⁾.

De eerste nederige en aarzelende pogingen om te Okaba een modeldorp op te richten liepen op een mislukking uit. De kinderen mochten niet komen, de volwassenen bleven weg. Het heil zou komen van Merauke. Daar waren reeds

---

¹⁾ Kapelhoeven, bijposten in Belgisch Kongo door de Paters Jezuïeten rondom hun grote missieposten gesticht. Zij hadden vooral tot doel de jeugd voor een zekere tijd te onttrekken aan het bedorven, heidens milieu om ze bijeen te brengen voor kristelijk onderricht, vorming en handwerk. De kapelhoeven stonden onder leiding van een catechist en werden regelmatig door de missionarissen bezocht. Ondanks zeer goede uitslagen op alle gebied, moesten de kapelhoeven wegens stelselmatige vijandigheid van niet-katholieken worden opgegeven (1912) (Zie Katholieke Encyclopedie : Kapelhoeve).

verscheidene jongens op de missie. Hun aantal was zo wispelturig als hun karakter. Ze werden onderhouden door de missie, kregen er onderricht van Pater Van der Kooy en hielpen Broeder Joosten bij het handwerk. Vier van hen poetsten de plaat en traden in dienst van een ruilhandelaar te Mewi. In het begin was alles koek en ei, maar ze moesten naar hun zin te hard werken, kregen geen nieuwe kleren en te weinig eten. « Waar de spoeling dun is, blijft de Kaja-Kaja niet lang. » Dikwijls kwamen ze naar de missie te Okaba. De eerste, die er voorgoed bleef, was de achttienjarige Baja van Wendoe. Om zijn onhandigheid werd hij weggejaagd door de ruiler, die hem in dienst had genomen en in een oud plunje gestoken. Baja vond zijn nieuw verblijf zo ideaal, dat hij overal luide propaganda voor de missie begon te maken. Na een week waren er op Ginoe al drie geklede jongens, die in het schooltje werden ondergebracht. Zij vonden het puik logies. Dank zij de propaganda van de onhandige maar niet onverstandige Baja, kwamen er steeds meer liefhebbers. Zij kregen oude muskietennetten, een slaapdeken, kleren, tabak, enz... Zij dansten en trommelden veel, werkten nu eens hard, dan weer helemaal niet, maar zij waren tevreden, de koning te rijk. Na ruim een maand woonden er reeds een vijftal jongens en tien jeugdige geklede families op de missie. De missionarissen moesten hutten bouwen en kleren naaien uit alle macht om de aanvragen bij te houden. De oudste jongens trouwden de een na de andere en betrokken een kleine afzonderlijke woning, de eerste gezinswoningen op Zuid-Nieuw-Guinea (1914).

Zo ontstond op het terrein van de missie een nieuw dorp. Het wonder was gebeurd onder de ogen van de verraste missionarissen : hun plan, hun droom liep onverwacht snel naar de verwezenlijking.

Alles was nog onvast en voorlopig. Aarzelend en tastend moest men de juiste weg zoeken, die liep langs veel desillusie en teleurstelling. Maar de grondslag van een nieuwe

toekomst werd hier gelegd. Nieuw-Okaba betekende een radikale hervorming van het Kaja-Kaja-leven. Kleding, onderricht, Zondagsrust waren een nieuwigheid op de Zuidkust. De gezinswoning vooral bracht een revolutionnaire zwenking in het maatschappelijk leven van dit volk, waar man en vrouw niet onder eenzelfde dak leefden, maar afzonderlijk in de grote mannen- en vrouwenhutten.

Voortdurend liepen nieuwsgierigen aan en af op Nieuw-Okaba, waar zowat de hele dag door getromd werd, gefloten en gezongen. Nieuwe kandidaten meldden zich aan, al werd meer dan een door menselijk opzicht of door tegenstand van zijn familie weerhouden. De oude Kaja-Kaja's konden moeilijk luchten dat hun kinderen een andere weg opgingen, anders gekleed en getooid waren dan zij. Een schets van Pater Van de Kolk levert ons een typisch staaltje van deze strijd tussen oud en nieuw : « Walaw is een van de volgelingen van Baja. Hij was al opgenomen in de *gotade* of jongelingenhut van Sangasee. Op een regenachtige dag kwam hij hier aangezet, van top tot teen zwart ingesmeerd met roet en olie, de gewone « dracht » der jongelui. Alvoorens hem zijn eerste broek te geven sneden wij hem zijn vettig haarverlengsel af, en de lapjes varkensvlees van zijn armen. (fatsoenlijk gezegd zijn die « lapjes » niets anders dan dat gedeelte van 't varken waarmee de timmerman zijn zaag insmeert). En toen stuurden we hem naar de grote waskom, de zee. Baja ging mee om hem te helpen in het reinigingsproces. Na een minuut of tien riep Baja « Toean, een stuk zeep, als 't u blijft, 't gaat er niet af ! » — Enfin, de bovenste dikke laag verdween toch en de zwarte Walaw kwam lichtbruin uit 't verkwikkend bad. Elke dag zo'n bad en de onderste laagjes zullen ook wel verdwijnen, ofschoon er vastgegroeide randen zitten om zijn hals en bovenarmen.

Zo'n overgang van ongekleed tot gekleed is altijd verrassend. Het persoontje verandert er helemaal door : er ontpopt zich een heel ander wezen, een beschaafd gezicht, een fraaie

bronskleurige huid, heldere ogen, fijn kort kroeshaar. De kleren maken verder de man. Die vieze wilde van een half uur geleden is een nette jonker : slank, statig, proper.

Walaw was gelukkig. Maar de volgende dag had hij reeds een zware proef te doorstaan. Zoals gewoonlijk kwam de familie af om de « overloper » weer terug te halen. Luid wenende kwamen Walaw's vader en moeder naar Okaba. « Toean », zei Walaw, die hen zag aankomen, « zeg maar gauw dat ze naar huis moeten gaan; ik blijf hier ! »

— Neen, Walaw, dat moet ge zelf zeggen. Wilt ge hier blijven, goed. Wilt ge weer mee terug gaan, ook goed. Ge moet zelf beslissen.

— Ik blijf, was 't korte antwoord, en meteen ging hij vader en moeder te gemoet, die nog harder begonnen te wenen en zingend weeklaagden, toen ze hun lieve Walaw zagen naderen in zijn nieuw pak. De vader bleef op een afstand zitten huilen met 't gelaat afgewend. De moeder kwam nader en Walaw vloog haar wenend om de hals. 't Werd hem te machtig. Na een paar minuten luid weeklagen wederzijds, vermande zich Walaw en zei : « Moeder, ga maar naar huis; ik blijf hier ! » en hij ging vlug van haar heen, blij dat het grote woord eruit was.

Toen was het spel ook ineens afgelopen. Het weeklagen hield op. Vader en moeder waren gekalmeerd en namen hun betelpruimpje. Nu was het mijn beurt om tot hen te gaan. Ik meende hen wat te moeten troosten, maar 't was helemaal niet nodig.

— Toean, onze Walaw moet bij u blijven, hij wil bij u zijn. Best, opperbest ! Als de pisangs rijp zijn, zullen wij er veel brengen voor Walaw : als 't *engei* (feest) is, moet hij komen, enz, enz... »

Niet altijd verliep de overgang zo vlot als bij Walaw. De nieuwe levenswijze was een breken met het oude en dierbare, met een lange en trotse traditie. Dat ging niet zonder zeer en tegenwerking.

Van blanke zijde werd ooit op de modeldorpen scherpe kritiek uitgebracht, als zou de missie door haar hervormingen het Marindinese leven hebben ontworcht en ontkracht; het zelfbewustzijn van de inlander werd gedood door hem bij herhaling voor te houden, dat hij een wilde was, wiens zeden beestachtig waren; de oude gebruiken werden zonder onderscheid afgeschaft en de leemte niet aangevuld. Het scherpe antwoord : « dat is een leugen ! » is een des te feller afstraffing van deze gemakkelijke bewering, daar ze komt uit de zachtmoedige mond van Pater Vertenten zelf.

Het gevaar voor overdrijving was niet denkbeeldig maar het werd bedwongen door het gezonde beginsel, dat Pater Vertenten kernachtig formuleerde : « al het eigenaardige moet zoveel mogelijk behouden ». Diezelfde opvatting werd door Pater Van de Kolk in een artikel scherp belicht : « Wij proberen zoveel mogelijk te voorkomen, dat men 't goede van 't vroegere Marindinese leven met 't kwade verwerpt : dans, feesten, gezamenlijke tuinarbeid, gezamenlijke jacht, eigen gebruiken, taal, manieren, enz., trachten wij zoveel mogelijk ongeschonden te bewaren. 't Moeten op de eerste plaats Marindinezen blijven met hart en ziel en zeden : er is genoeg goeds in hun karakter en hun leven om er op voort te bouwen. Alleen het slechte en barbaarse moet verdwijnen : koppensnellen, menseneten, kinderroof, toverij, bloedwraak, ongebonden huwelijksleven, zedeloosheid, enz... Die grote ongerechtigheden moeten verdwijnen en dat is al een hele schoonmaak. Heel de mens verandert er door ».

Die taal wijst op een hoog besef van de kiese en zware taak, die de missionarissen op zich hadden genomen. Dat hierbij ooit gearzeld werd voor de keuze van de middelen en van de weg, dat sommige proefnemingen minder gelukkig uitvielen en vergissingen werden begaan, zal alleen hen verontwaardigen, die de ontzettende moeilijkheden van zulke hervormingen niet scherp beseffen.

In de opbouw van de nieuwe maatschappij op de Zuidkust

zou de school een rol spelen, die men niet licht kan overschatten. Naast de eerste gezinswoningen werd in het modeldorp te Okaba een nieuw schooltje opgetrokken, dat met armoedige middelen en een bescheiden programma zijn grootse taak opnam. In een brief aan de studenten van het missieseminarie te Assche hangt Pater Vertenten een levendige tekening op van het primitieve schoolwezen te Okaba : « Doorluchtig is de school in letterlijke zin. De wind heeft er vrij spel en men kan er langs alle kanten in en uit kijken. 't Is er fris en dat is 't voornaamste. Zelf heb ik uit oude vermolmde planken vijf banken gemaakt, ze zijn aan de ene kant veel dikker dan aan de andere, daar was geen schaven aan. Wij doen het er mee en zij zijn tot nog toe niet bezweken.

Tegen de wand staat een kist met leien en griffels, verder is er een schrijfbord, ook zeer primitief, en een oude kist is mijn leraarstoel.

Daar geef ik school, driemaal in de week : Maandag, Woensdag en Vrijdag, 's morgens van 8 tot 9 1/2, ook wel eens tot 10, dat hangt meer van de leerlingen af dan van mij.

't Moet hun natuurlijk zo interessant mogelijk gemaakt worden; met veel afwisseling hoop ik er de goesting bij hen en bij mij in te houden. Zonder dat worden hun oogleden gauw te zwaar, ze zijn geen geestesinspanning gewoon.

Als er gebeld wordt, komen ze aangesukkeld, want deze moet nog eten, gene ligt nog een dutje te doen, een derde is even naar zijn tuin geweest.

De school begint met het heilig kruisteken. Nu kunnen ze het al goed maken, maar in de beginne werkten zij het op alle manieren af : van rechts naar links, van onder met een draai naar boven, met de linkerhand, enz...

Dan komen enkele vermaningen, waarbij ze zelf nog meer vermaningen geven dan ik, want zij weten het zeer goed als dit of dat niet in de haak is. — « Ja, Mijnheer, zeer goed ! » ze zullen het niet vergeten ! Dezelfde dag echter

ondervinden zij al dat de wil goed is maar het vlees zwak. Hoofdzaak is dat ze zo doende langzamerhand goede manieren leren.

Daarna maak ik op het bord een zeer eenvoudige schematische tekening van een vliegende vogel, een krokodil of iets anders: daar zijn ze fel op, want tekenen doen zij gaarne en dan leren ze meteen de griffel hanteren, die zij eerst « pottelood » noemden en nu « penna batoe » (Maleis, woordelijk : stenenpen). Daarop volgt rekenkunde, dit wil zeggen, tellen. We zijn al tot veertig. In hun eigen taal kennen ze slechts drie telwoorden : één, twee en drie : verder hand is vijf; twee handen is tien; twee handen en één voet is vijftien; twee handen en twee voeten is twintig. Daarom waren wij genoodzaakt de Maleise getallen in te voeren. — Ge zoudt denken : daar is niets vervelender dan dat; maar zij hebben er veel leut in, vooral als zich iemand vergist, en ge kunt ze gemakkelijk een kwartier met tellen bezig houden zonder dat zij er iets op tegen hebben.

Daarna vertel ik hun een en ander over een onderwerp dat hun aandacht gaande maakt, b.v. de zon, de maan, de sterren, dat de wereld rond is, waar het ijzer vandaan komt en hoe het gemaakt wordt tot bijlen, messen, enz... hoe een stoomboot er uit ziet van binnen, enz... enz... dat horen zij gaarne en ze zouden allen gaarne een reisje maken naar het blanke land : dat het er koud is, schrikt hen niet af, ze zullen veel kleren aantrekken, maar ik moet meegaan !

Dan is het a, b, c, of liever, zover zijn we nog niet : a, e, o, i, oe. Dat schrijven en spellen zij. Stillekensaan zullen zij ook de medeklinkers leren.

Ik voor mij zie er weinig nut in, maar ze willen het zelf per force wat kennen. Ze zijn al te groot om lezen en schrijven te leren, zij hebben er het geduld en de wilskracht niet voor... Enfin, wie weet, als zij jaren en jaren naar de school blijven gaan (zo vinden zij het niet vervelend), dan kunnen zij misschien nog hele bollebozen worden. Heeft iemand bij-

zondere aanleg en wilskracht, dan zal ik hem gaarne verder helpen.

Een paar, anders de beste jongens, kennen nu nog geen a uit een i.

Als de gevraagde het niet weet, steken ze elkander op. A noemen ze : hard gapen, i = aan lekker, die klank uiten ze om te kennen te geven dat iets heerlijk smaakt, oe = *sapi eesol* = 't geluid dat een koe maakt, e = ewee ! een uitroep die zoveel betekent als : dat is jammer ! — Dan spreken ze nog van een letter met één vishaak, n en een met twee vishaken, m.

Een voornaam iets is het aanleren van wat Maleis, dat de voertaal is van heel Oost-Indië. Ze kennen reeds enkele woorden en raden naar andere. Zij onthouden tamelijk wel, vooral de woorden met opvallende klank.

't Leste is 't beste : geloofsonderricht met platen. Nu blijven ze niet op hun plaatsen maar gaan op de eerste bankjes zitten of komen bij het bord staan. Op allerlei vragen moet ik dan voorbereid zijn, want op de plaat met Adam en Eva b.v. interesseert hen niet alleen Adam en moeder Eva, maar al 't gedierte, 't geboomte en 't gebloemte van het paradijs.

Ik heb wel eens die platen horen afkeuren omdat er te veel op staat, maar mij dunkt dat men de mensen moet nemen zoals ze zijn. Heel die omgeving van Adam en Eva b.v. maakt hun die plaat veel interessanter, ze zien dat het echte mensen zijn, die daar een schone hof hadden, 't versterkt eer het voorgestelde dan dat het er de aandacht van aftrekt.

Als zij de zondvloed afgebeeld zien, dan sidderen zij als zij een man en een slang samen een boom zien beklimmen om zich te redden !

Seetan of Satan vinden zij een gemene kerel, een slechterik, maar ze vinden ook iets in hem belachelijks en aantrekkelijks te gelijk. Als de duivel er bij komt, al staat hij nog zo verdekt opgesteld, dan hebben zij hem in de gaten :

« seetan aeeh ! » Wat is hij toch tuk op mensen ! zie hem eens trekken met die touwen en kettingen ! Daar zit in dat wilde en woeste iets aantrekkelijks voor hun wilde natuur en zij hebben voor geen halve cent medelijden met de verdoemden.

Ze kijken dan ook altijd met nieuw genoegens naar de plaat die de vuurplaats (hel) voorstelt. Dan moet ge ze horen : zie hem daar eens zitten met zijn staart en zijn vleugels als van een vliegende hond ! Hij is toch niet mis, die Seetan ! Zie die « duvel » eens trekken en sleuren. En slangen zitten er ook al en overal is er vuur !

Als ik er hun dan bijvertel, dat Satan zelf vreselijk gepijnigd en gekweld wordt, altijd, en dat ook alle slechte mensen, alle koppensnellers, ontuchtigaards, bloedwrekers en andere schelmen daarheen moeten, dan verliest Seetan van zijn prestige en zij krijgen een heilige schrik voor de hel, waar vuurpijn is en altijd honger en dorst. Het laatste vinden ze wel zo erg. Stillekensaan zullen de grote waarheden ook invloed krijgen op hun doen en laten.

Als de school uit is komen ze nog eens dichterbij de plaat bezien, vooral als Seetan er op staat.

De afbeelding van God de Vader, van Jezus en Maria vinden ze zeer sympathiek en steeds hebben ze uitroepen van bewondering voor hen over. Is dat niet reeds een eerste genade ? »

Acht internen en zeven externen (getrouwden) volgden in de « doorluchtige » school van Okaba, de eerste geestelijke exploratie op de Zuidkust.

Met ups en downs ging Nieuw-Okaba vooruit. Aan het kort verslag der regering over de afdeling Zuid-Nieuw-Guinea ontleende « De Java-Post » de volgende regels : « Ook het missiewerk te Okaba gaat aardig vooruit. Het zogenaamde modeldorp bestaande uit ongeveer 12 huisjes, elk bestemd voor een of twee huisgezinnen, telt thans reeds 49 geklede pupillen. Bij het bezoek van de assistent-resident

aan het schooltje, waar zeer elementair onderwijs wordt gegeven in het rekenen, Maleis, goede manieren en een weinig godsdienst, werd hij verwelkomd met « Lang zal hij leven », hetgeen niet onaardig gezongen werd ».

Er scheen een kentering gekomen in de geschiedenis van Marindland. In de modeldorpen van Okaba en Merauke begon nieuw leven te botten, Zou hieruit een blijde toekomst openbloeien voor dit arme volk ?

De Marindinezen zelf beseften, dat de oude glorie was getaand. Gedaan het koppensnellen, bloedwraak, levend begraven en meer dergelijke wreedheden. Met weemoed dachten de oude Kaja-Kaja's aan de vroegere tijd terug met zijn wilde machtsvertoon en het trotse uitvieren van de geweldige passies. Het grootse koppenseest, dat Mewi na de welgelukte sneltocht van 1912 met veel tamtam had aangekondigd, slonk na de felle afstraffing in 1913, tot een bescheiden varkenskermis : een bleke glans van vroegere glorie.

Een nieuwe tijd brak aan. De regering stelde in elk dorp een soort burgemeester aan, een nieuwigheid in deze hoofdeloze maatschappij. Het stenen tijdperk was afgesloten. De Marindinezen konden het niet langer stellen zonder ijzeren mes en bijl, zonder schop en deken. De beschaving bezocht ook dit verwaarloosde land en dreef de achterlijke bewoners een nieuwe weg op.

Hoe moest de verdere ontwikkeling worden geleid ? De wakkere assistent-resident Plate schreef in 1913 in « De Java-Bode » : « Door het stichten van nieuwe modeldorpen, onder leiding van de katholieke missie. »...

Het was een officieuze erkenning van de weldadige werking van de missionarissen,

H O G E N O O D

Het bescheiden maar bemoedigend succes van de modelkampongs te Merauke en te Okaba wekte stoute verwach-

tingen. Reeds keerden de missionarissen hun blik naar andere punten van de Zuidkust. Jobar, Wendoe, Koembe, Sangasee, Wambi zouden zovele vluchtheuvels worden tegen het wassend bederf, zovele kernen van nieuw en sterk leven.

Toen kwam de oorlog. De missie werd van haar levensbronnen afgesneden. De steun uit het moederland bleef achterwege en de aanvoer van nieuw personeel werd stopgezet. De droom plooiden zijn jonge vleugels in.

Het lag voor de hand dat de overheid, bij de opgedrongen beperking, het weinig lonend Nieuw-Guinea het eerst zou laten vloten. Hoe goedkoop het onderhoud van een modeldorp ook was, weldra moesten de missionarissen op de Zuidkust sparen en spijkeren om de eerste stichtingen recht te houden.

Het gebrek aan personeel noodzaakte wijzigingen waarvan Nieuw-Guinea het grote slachtoffer werd. Hoogerwaardde Pater Neijens was, op eigen verzoek, ontslagen als apostolisch prefect. Pater Nollen, religieus overste van de missie, volgde hem op. In Juli 1915 werd Pater Van de Kolk als superior regularis naar Langgoer op Klein-Kei geroepen. Pater Viegen moest om gezondheidsredenen Nieuw-Guinea verlaten, Pater Van de Kooy werd uit Merauke teruggetrokken om de pasgestorven Pater Maaywee op Kei te vervangen. Als enig priester bleef Pater Vertenten op de Zuidkust achter, met de zorg voor twee modelkampongs, een stervend volk en een droom die bij zijn eerste vlucht neerstortte. Broeder Van Santvoort en Broeder Joosten bleven mee op de eenzame bres. Met de dood in het hart moesten de missionarissen Okaba verlaten om het steunpunt Merauke bezet te houden.

Het modelkamp te Okaba werd onder toezicht gesteld van een welwillende Chinees. Om de drie maanden zou Pater Vertenten uit Merauke overkomen.

Okaba opgeven! Het was een harde slag, die de mis-

sionarissen dapper opvingen. « Ik heb nog een gevoel van heimwee » schreef Pater Vertenten, « maar dat zal wel slijten. O. L. Her weet alles best. Hij bescherm en beware het kleine kuddeke en sterke ons in onze nieuwe werkkring. »

De oorlog versperde Pater Neijens de terugweg naar Europa. Edelmoedig bood de oud-prefect zich aan om Pater Vertenten bij te springen. Als plaatsvervangend overste zou hij te Merauke verblijven en zich vooral inlaten met de Keiëse kristenen en het hospitaaltje van de missie. Dank zij de aanwezigheid van Pater Neijens te Merauke kreeg Pater Vertenten meer bewegingsvrijheid en kon hij zich onverdeeld geven aan zijn dierbare Kaja-Kaja's. Geregeld bezocht hij de dorpen ten oosten en ten westen van Merauke en om de drie maanden Okaba, waar het modeldorp kwijnde onder het achteloos beheer van de Chinese opzichter. Gelukkig kon Pater Vertenten hem spoedig vervangen door een oppassende Manillarees, Liberato Ga, die zijn taak ter harte nam.

Okaba bleef een oasis in het wegstervend land. In de omliggende dorpen werden bijna geen kinderen geboren. Ongeveer alle jonggehuwden waren er door venerische ziekten aangetast. Het sterftecijfer steeg voortdurend. De kwaal, waaraan Nieuw-Guinea binnen kort moest ten onder gaan, greep het volk onbarmhartig naar de keel. Des te schriller was de tegenstelling met Nieuw-Obaka, waar gezonde en blijde mensen woonden en kindergejoel de dag vulde. Er rustte zegen op Nieuw-Obaka. In 1916, na een bezoek aan de modelkampong, schreef Pater Vertenten opgetogen : « Zondag laatstleden heb ik zes kleinen mogen dopen. Hoe gunstig steekt het geboortecijfer van onze kleine modelkampong af tegen dat der oude dorpen. De lui zeggen het zelf, niet zonder weemoed en jaloezie : « Mijnheer, wat hebt gij vele kleinkinderen. » En dan moeten zij steeds horen : « Ja, onze kinderen (jonggehuwden van Nieuw-Okaba) hebben geluisterd naar ons woord. Ze zijn niet ziek en hebben mooie

kindertjes ! Hadt gij vroeger naar ons geluisterd, dan zouden er ook in de dorpen bij u vele mensen zijn, weinig zieken en vele kleintjes ». Daar kunnen ze niets tegen inbrengen en kijken verlegen naar de grond.

Wat is er al veel veranderd op de Zuidkust ! Vroeger, overmoedig leven, sneltochten en snelleesten, groot en klein opgesmukt en geschilderd voor de grote dansen, die nu hier, dan daar gegeven werden.

Men loopt niet meer rond met bloeddorstige plannen, de bevolking moet nu de klappertuinen uitdunnen en schoonhouden. Gezond en nuttig werk. De steeds voortwoekerende geslachtsziekten hebben de gelederen gedund en blijven ze dunnen. De troef is eruit. »¹⁾

*

In 1916 kwam Pater Geurtjens uit Kei op onverwacht bezoek naar de Zuidkust. Met Pater Vertenten « de hartelijkste confrater die men zich wensen kan en uitstekende cicerone » ondernam hij een uitstapje naar Okaba. Toen het zeilbootje vastliep op een zandbank en hoge tij moest afwachten om vlot te geraken, lieten de twee missionarissen zich aan wal zetten en trokken een eind te voet de kust langs. Te Koembe, waar de zeilboot hen zou komen oppikken, werden zij hartelijk ontvangen door de regerings-assistent, de heer Pelemonia. « Pastoor Vertenten », schrijft Pater Geurtjens in zijn « Reisindrukken van Zuid-Nieuw-Guinea », « was hier zo min als langs heel de kust een onbekende en hij heeft een benijdenswaardig talent om met deze lui om

¹⁾ In het binnenland ging de oude roes ongestoord verder. « De Oenoem-anim en de Tepan-anim (die aan de bovenloop van de Bian wonen) gingen op sneltocht bij de Jeëi-anim boven Merauke. Zij haalden er achttien koppen. Vier jongetjes, één meisje en één jonge vrouw namen zij levend mee.

De Jeëi-anim trokken uit wraak naar de Bian en snelden er mensen van Sokwam. De Wonam-zee-anim, die aan de Eli wonen, een zijtak van de Bian, overvielen en snelden lui van Makeo, die te slapen lagen van de dans. Gelukkige natuurmensen, niet waar ?] »

te springen. Ik was even op mijn eentje het dorp ingekuierd en weldra ontmoette ik hem daâr, omringd door een talrijk gehoor. Hij was gezeten op een klapperstronk : zijn toehoorders stonden, zaten of lagen in een kring rondom hem in 't zand, al oor en belangstelling en af en toe hun ingenomenheid luchtend door zacht gefluit, welwillend kopschudden of een bewonderend so ! Een succesnummer was een preek tegen 't koppensnellen.

Die preek hadden ze al meer gehoord, maar dat moest de Pastoor nog eens weer vertellen, want dat was toch zo schoon. Ik heb ook zeer aandachtig die preek gevolgd met de beste voornemens om er ook mijn nut mee te doen.

Gezeten op een klapperstronk tekende de Pastoor met een stok in 't zand een kringetje en daarin twee punten. Dat was de eenvoudigste voorstelling van het aards paradijs met Adam en Eva erin, die ik ooit gezien heb. (U weet Pater Vertenten is een talentvol schilder). Zien jelui, sprak de Pastoor, in de beginne schiep de Grote Geest twee mensen, man en vrouw. Die mensen nu kregen kinderen. Streepjes paarsgewijs uitgaande van 't kringetje verbeeldden de eerste mensenkinderen. Die mensen waren broers en zusters, maar al is dat nu ook tegen de adat (gewoonterecht) van alle mensen, toch trouwden die onderling omdat er nog geen andere mensen waren. Deze eerste mensenparen werden weer in een kring ingesloten. Daaruit gaan de andere streepjes, tonend weer hun nakomelingen aan. Ziet jelui, vervolgde de Pastoor, zo ging het voort tot er heel veel mensen kwamen, en de kringen, die zich al verder uitbreidden, toonden duidelijk aan, dat ze de wereld al verder en verder bevolkten, en zo werden de enen Marindinezen of Kaja-Kaja's, anderen Hollanders, anderen Ambonezen, anderen Chinezen, anderen Je-anim, anderen Magatrikkers en al de andere stammen in de binnenlanden.

Die zijn dus ook allemaal van dezelfde stam en dus allemaal broeders en is snellen dus ook broedermoord, hetgeen

ook tegen de Marindinese moraal indruist. Om hun sneltochten te vergoelijken, maken zij dan ook de stammen in 't binnenland voor minderwaardige mensen uit.

Met gespannen aandacht volgden zij het vertoog van de Pastoor en waren het roerend met hem eens, en de snuggersten onder de troep wisten aan de anderen nog met veel bombarie de preek te commenteren en ze waren er wèl van overtuigd dat koppensnellen eigenlijk toch niet past. Maar toch is 't maar heel gelukkig, dat na al te lang en schandelijk onverschillig toezien, de Regering met haar sterke arm die overtuiging een beetje steunt. »

's Anderendaags zetten de reizigers per boot hun tocht voort naar Okaba, waar Pater Geurtjens met bewondering de modelkampong bezocht. « Ruim een twintigtal zeer eenvoudige doch nette huisjes rijen zich aan weerszijden van kerkje en pastorie. In deze huisjes wonen de lui, die door 't aannemen van kleren willen breken met de oude heilloze gewoonten en gebruiken hunner wilde omgeving. De kleding is hier een levensvraag, in de volle zin van het woord : een vraag van leven of dood. Dit is nu eenmaal een feit, ook niettegenstaande het geleuter van sommige hooggeleerden over deze kwestie. Zolang toch deze wilden vasthouden aan de voorschriften hunner opsieringen, die alle door het gewoonterecht zeer nauwkeurig geregeld zijn, worden zij verondersteld tot hun oude maatschappij te blijven behoren en zich te onderwerpen aan de adat met al hare voorschriften. En dit betekent voor dit volk niet meer of minder dan zijn eigen doodvonnis. Door 't aannemen van kleren breken de lui openlijk met deze adat en al hare instellingen. En het streven der missie is, om op deze wijze van dit volk nog te redden wat er nog van te redden is, en dat zal in het gunstigste geval nog maar een treurig overschotje zijn. Waarlijk, de toekomst van dit land ziet er zeer donker uit. »

*

Terwijl Nieuw-Okaba bij gebrek aan stuwende leiding statu quo bleef, ontwikkelde Merauke zich snel onder de waakzame zorg van de missionarissen. Het missieërf werd spoedig te eng voor het groeiend aantal Kaja-Kaja-gezinnen, die zich bij de modelkampong aansloten. Er moest met plaats en behuizing handig worden gewoekerd. De grote loods werd omgebouwd tot een complex kamers, waarin vele jonge gezinnen een onderkomen vonden. Maar ook deze ark werd te klein. In 1916 telde Merauke reeds negentig gekleden. Het voorbeeld van de vreemden, die over het algemeen werkzamer en netter waren dan de Kaja-Kaja's, werkte gunstig in op de bewoners van het modeldorp.

Toen verkreeg Pater Neijens, die bij het bestuur hoog aangeschreven stond, van de regering het in de buurt gelegen terrein (kampong Baroe), waarop jaren terug de groots opgezette kultuurtuin van Merauke wegens de schraalheid van de grond was mislukt. Het modeldorp zou beter gedijen. Er was plaats in overvloed. Zes ruime dubbelwoningen kwamen mee aan de missie en er kon naar hartelust worden bijgebouwd. Broeder Van Santvoort heeft daar zijn sterke kracht aan besteed. Toean Mathias (Pater Neijens) bediende het hospitaaltje van de missie; hij had de genegenheid van de zieken, die hij met grote toewijding verzorgde en graag een versnapering toestak. Van het bestuur kreeg hij alle nodige geneesmiddelen en zelfs een kleine maar vaste subsidie. Er kwam een cementen vloer, die hij zelf geregeld schrobde. Zijn aanwezigheid gaf de arme sukkel een rustig vertrouwen in de voor hen vreemde omgeving. Het nieuwe kerkje van Merauke, dat in die dagen kant en klaar kwam, zag er netjes uit. Het kampongvolk woonde er graag de diensten en het onderricht bij. Er werd gebeden en met gloed gezongen door de katholieke Keiëzen en ook door de Kaja-Kaja's. De zon stond hoog boven de modelkampong van Merauke. Pater Neijens, die met begrijpelijk pessimisme de toekomst van Marindland beoordeelde, kreeg weer moed en

bekende : « Pater Vertenten, die jonge lui zijn kloek en gezond en levenslustig. Het zal nog gaan... »

De optimistische Vlaming glimlachte... Hij had zijn droom: « overal modeldorpen te stichten », nog niet opgegeven. Dààr lag de redding. De oorlog had de plannen vrijdeld, gaf hem nu weer een harde klap. In het voorjaar van 1916 schreef Hoogerwaarde Pater Prefect : « Geen geld meer in de kas, bestel alleen het hoogstnoodzakelijke, eten en kleren voor de missionarissen en tracht voor de rest zelf uw plan te trekken. Hebt ge geen geld om langer de internen te onderhouden, dan laat ze in Gods naam naar huis gaan. »

De internen naar huis sturen ! Dat nooit ! Dat ware de genadeslag voor het werk, dat zoveel inspanning had gekost en zulke verwachtingen gewekt. De missionarissen keerden zich met sterker vertrouwen naar de Goddelijke Voorzienigheid en begonnen hun jaarlijkse retraite. De laatste dag van deze bidweek bracht een Chinees — toen nog heiden — een milde gift. Had *Maka Toehan* (De Grote Heer) zijn vogeljacht niet overvloedig gezegend ? Mocht hij dan geen 500 gulden geven aan de missie, « die niet betaald wordt door de staat en zoveel doet voor de inheemse bevolking » ?

Pater Vertenten scherpte zijn bedelpen en schreef in « De Java-Post »¹⁾ : « Zijn wij door gebrek aan middelen verplicht een deel onzer missie op te geven, dan komt natuurlijk Zuid-Nieuw-Guinea als zijnde het minst en het minst-belovend het eerst aan de beurt.

Dat zou wel erg jammer zijn, en — hoe klein ons succes tot nog toe was — het zou ons hard vallen.

Wij hebben geen cent tractement, en ons werk wordt niet

---

¹⁾ Het katholieke weekblad van Nederlandsch Indië, dat de Paters Jezuïeten jarenlang met zoveel talent hebben geleid. Dankbaar is Pater Vertenten steeds gebleven tegenover dit tijdschrift, dat geregeld artikelen en berichten over de missie van de Zuidkust opnam. Dikwijls werden die door de Indische dagbladpers overgenomen en zij droegen aldus niet weinig bij tot het bekendmaken van de toestanden op Zuid-Nieuw-Guinea en tot de reactie die er eindelijk op volgde.

noemenswaard gesubsidieerd. Hoogst dankbaar zullen we zijn om iedere aalmoes. »

De administratie van het tijdschrift gaf het voorbeeld : 25 gulden; de goede Mgr Luypen z.g. deed er vijftig gulden bij. Elk nummer van « De Java-Post » bracht nieuwe bijdragen. andere werden rechtstreeks naar Merauke gestuurd. De Heer A. H. Parreau, protestant, die in 1916 Nieuw-Guinea bezocht en sindsdien een bewonderende genegenheid voor Pater Vertenten onderhield, publiceerde een beldbrief van de « Pastoor der Kaja-Kaja's » en opende een steunlijst voor de katholieke missie van Merauke.

De missionarissen leefden zuiniger dan ooit en werkten met rusteloze ijver. Broeder Joosten klopte sago met zijn jongens en plantte zoete aardappelen. Het voedselprobleem werd met de hulp van het vruchtbare land vrij gemakkelijk opgelost. Overvloed was er niet maar het werk kon in stand gehouden. De missionarissen knipten en naaiden zelf kleren voor het modeldorp. De fijne snit was er niet bij gediend maar een Kaja-Kaja heeft meer oog voor kleur dan voor vorm. Guitig vertelt Pater Geurtjens, hoe hij in 1916 te Merauke als snijdersgast terecht kwam in de naaikamer, waar hij ijverig oude en nieuwe broeken en sarongs leerde stikken.

In die krappe oorlogsjaren bleef de toekomst onzeker. Elke dag rezen nieuwe problemen maar de Voorzienigheid en de scherpzinnigheid van de missionarissen vonden telkens een gelukkige oplossing. Zo viel nu en dan door het donkere wolkendek een sprankel zon, een ogenblik van troost, die weer over alles heen hielp. Het was niet de vreugde om rijke garven, maar het zien kiemen en groeien van het lastig-gestrooide zaad.

« Er zijn vele dagen, dat men dat niet ziet en niet voelt, allesbehalve, men weet het alleen. Op een dag als Kerstmis laatst (1916) ziet men dat en het vertroost het hart. Zoals wij nu Kerstmis gevierd hebben, hadden wij het hier nog nooit gedaan.

Toen middernacht de kerkdeur openging, was het een lust voor de ogen; alles hel verlicht, vooral het hoogaltaar met daarboven de schilderij van de aanbidding der Drie Koningen, en links het kribbetje. In een grot de H. Familie, onderaan enkele schaapjes, boven een engel met « Gloria in excelsis Deo ! » en daarboven een flikkerende ster. De beeldjes waren wel uit plankjes gezaagd en uit karton geknipt, maar 't voldeed goed, 't was kleurig en 't sprak tot deze mensen meer misschien dan een preek dat doen kan.

Wierook krulde op uit het wierooksvat, wentelde boven in 't koor en vulde 't kerkje. Onze jongens zongen een Kerstlied in Kaja-Kaja-taal op de wijze van « Stille Nacht » (tekst van Pater Vertenten). De eenstemmige mis « Janua Coeli » van Griesbacher voerden zij goed uit onder leiding en begeleiding van Pater Dr. Neijens, die ze hun met veel geduld en moeite geleerd had. Na het H. Evangelie een korte preek over de grote gebeurtenis. Onder de stille mis een ander Kerstlied in de landstaal en « Venite adoremus ».

— 't Was *waningap ha* ! zeiden ze, prachtig ! Onder de H. Mis gingen verschillenden ter H. Tafel, ook een kristen Kaja-Kaja. (De kleine kinderen van onze modelkampongs zijn gedoopt, de grotere nog niet, ze zijn catechumenen).

...Jongens, die met vader nog meegingen op sneltocht, zelfs mensenvlees aten, zongen nu ter ere Gods en baden. Eén der voorzangers, Deemoel van Sangasee, maakte drie jaar geleden de wreedheden nog mee. Hij heeft een mooie sopraanstem. 't Is een goede vlugge jongen, ik hoop hem hier te houden, later kan hij dan zijn kennis meedelen aan zijn gewezen speelkameraden van Sangasee.

Natuurlijk mocht ook de meer stoffelijke kant van het feest niet ontbreken. Onze jongens hadden het beter dan anders en op Tweede Kerstdag waren er volksspelen met allerlei prijzen, door een goede weldoener uit Indië ons bezorgd. De Weledelgestrenghe Heer Berkhout, assistent-resident, was zo vriendelijk door zijn tegenwoordigheid de

spelen op te luisteren en schone prijzen te geven. Er was : doelschieten, hardlopen, zaklopen, vogelschieten, kangoeroespelen, enz. enz. Allen waren er zeer over voldaan. 't Volgend jaar zullen zij meer dan ooit verlangen naar Kerstmis. »

Klinkt het niet als een sprookje : Kaja-Kaja's, die Kerstliederen zingen ! Er was een jubel in het hart van de missionarissen, die Gezelle mochten nazeggen :

« Mijn hert... mijn hert is krank, en broos,
en onstandvastig in 't verblijden;
maar als 't hem welgaat énen stond,
't kan dagen lang weer honger lijden ! »

*

Er was vooruitgang, die nieuwe moed schonk, al maakten de missionarissen zich geen illusies. « De natuur forceert men niet, » schreef Pater Vertenten in 1917, « ingeroeste manieren veegt men niet uit de zielen als modderspatten van 't gezicht. Gods genade en veel geduld zijn nog nodig. Maar eens zullen de catechumenen van nu kinderen worden van onze Vader, schaapkens van de ene ware Herder. »

Die hoop zal Pater Vertenten recht houden als in de volgende jaren alles rondom hem dreigt weg te zinken en zelfs zijn naaste medewerkers zijn optimisme als een naïeve vlucht uit de werkelijkheid afwijzen.

In de kleine communiteit van Merauke herleefde intussen de hartelijke familiegeest, die het leven te Okaba zo aantrekkelijk had gemaakt. Deze vier vormden een zeldzaam klaverblad : de vaderlijke Pater Neijens, de gulle Pater Vertenten en de twee Broeders Van Santvoort en Joosten, joviale en trouwe harten.

Aan de ervaren en zeer hoogstaande Pater Neijens had Pater Vertenten veel te danken. Hij was in die drukkende oorlogsjaren de sterke steun van zijn jongere confrater, die practisch alleen stond voor het hopeloze werk op de Zuidkust.

Samen baden zij hardop hun brevier in de kerk of op de

veranda. Samen overwogen zij plannen en mogelijkheden voor de toekomst, samen lazen zij boeken en bespraken de wereldgebeurtenissen, die Pater Neijens danig interesseerden. De oud-prefect leerde zijn jongere medebroeder gewijs worden in officiële papieren en regeringszaken, wat Pater Vertenten later uitstekend van pas zou komen.

« Als we samen te Merauke waren, speelden we des avonds steeds kaart met de Broeders », vertelt Pater Vertenten, « en dat ging er zeer gezellig toe. Waren de Broeders afwezig, b. v. om met de mannen en de jongens hout te kappen voor de nieuwe woningen, dan speelden we nooit kaart. Dan was het « comédie » of « tragedie » au choix. Dat was enig. Ik herinner mij, hoe Pater Neijens op zekere avond Molière voorlas : « l'Avare ». We hebben toen tranen gelachen. Toen hij de scène voordroeg, waar de gierigaard half gek wordt, « les beaux yeux de la cassette », kwam onze Keiëse bediende uit de keuken gelopen, hij wist niet wat er gaande was en dacht, dat Toean Mathias iets kreeg. »

Pater Neijens was een zeer ontwikkeld en belezen man, goed op de hoogte van godsdienst en wetenschap, kunst en letteren. Hij kende Italiaans uit zijn studententijd te Rome en sprak Frans als de beste. Hij was bovendien een boeiend causeur. « Als hij iets interessants gelezen had, » aldus de schalkse Pater Vertenten, « kon hij daar ook levendig over vertellen. Een tijd lang sprak hij veel over oude geschiedenis: Egypte, Assyrië, enz. Nu had Pater Neijens een buitengewoon geheugen en ik vroeg me verwonderd af : hoe kan die man dat allemaal onthouden ? Tijdens zijn afwezigheid lei ik toevallig de hand op de bron van zijn gesprekken uit de laatste tijd : « Histoire Ancienne » en toen hij terug kwam, begon ik hem te vertellen uit de oude tijd en wist er nu natuurlijk meer van dan hij. Een tinteling in zijn ogen zei me : « jij deug niet ! »

Van 1917 af ondernam Pater Neijens — op verzoek van H. E. P. Prefect — geregeld dienstreizen naar Banda Neira.

Ambon en Ternate.¹⁾ De thuiskomst van Pater Neijens was telkens een kermis. Toen hij na de oorlog Nieuw-Guinea voorgoed had verlaten, droeg hij de beste herinneringen mee aan zijn verblijf te Merauke en schreef dat hij sedert zijn vertrek steeds een leemte bleef voelen.²⁾

HET STERVENDE LAND

In 1917 richtte bestuursassistent Pelemonia te Koembe een groot feest in naar de oude trant. Van heinde en verre waren de Kaja-Kaja's opgekomen : vijftienhonderd tot twee duizend man haalden hun hart op aan de oude dansen en voorstellingen, die heel de nacht de wilde, soms grootse pracht van Marind deden herleven.

Toen het licht deze primitieve glorie deed verbleken, ging de één-dag-bezoeker heen vol bewondering voor deze kloeke kerels en met een sterk geloof in de toekomst van deze stam.

De missionarissen wisten het beter. Toen zij jaren geleden op de Zuidkust kwamen, troffen zij er een volk aan, dat trots en sterk zijn wilde glorie droeg. De kampongs bleken flink bezet, gezinnen met vier of vijf kinderen waren geen uitzondering. Het koppensnellen moordde het binnenland uit en handhaafde de hegemonie van de kustbewoners. Opschik, dans en feest waren een brallend vertoon van overmoed en macht. Op zedelijk gebied bestonden er tal van ergerlijke vergrijpen en misbruiken, die als *adat* (gewoonterecht) waren ingeburgerd. De jeugd werd over het algemeen geëerbiedigd en bleef gezond.

Sinds jaren hadden de missionarissen dag voor dag de achteruitgang kunnen volgen van dit volk, dat spoedig maar

---

¹⁾ Eilanden in Nederlandsch Oost-Indië. Omdat ze slechts af en toe door een reizende Pater werden bezocht en buiten het toenmalige arbeidsveld van de missionarissen lagen, kregen ze de naam : diaspora. Pater Vertenten werd na die benoeming van Pater Neijens aangesteld tot plaatsvervangend overste op de Zuidkust.

²⁾ Pater Dr Neijens stierf op 29 September 1941 te Elat op Groot-Kei. Tot aan zijn dood bleef hij in dienst van de missie, die hij zelf had gesticht.

een schaduw meer was bij vroeger. Reeds in 1906 verschenen de eerste tekenen van kwaadaardige venerische ziekten, waartegen geen kruid scheen gewassen. Na 1910 werden de gevallen steeds talrijker en na enkele jaren was heel de kust besmet. Van dorp tot dorp kon men de verwoestende voortgang van de kwaal volgen. Het was treurig om te zien hoe krachtige jonge mannen en vrouwen wegwijnden, verschrompelden en na korte tijd stierven. Het geboortecijfer daalde angstwekkend, het sterftcijfer toonde aan, hoe ontzettend snel en zeker de gesel toesloeg. Okaba telde in 1911 268 inwoners, zeven jaar later nog 130 ! In diezelfde periode zakte de bevolking van Mewi van 240 op 80. Makalien, dat in 1914 370 inwoners telde, had er in 1918 nog 311. In zeven jaar was $\frac{1}{3}$ van de kustbevolking door de vreselijke kwaal weggerukt.

Daar de wonden niet genazen en ook tovenaars er aan bezweken, beschouwden de Kaja-Kaja's deze ziekte als een straf van de Dema's, wegens overtreding van hun voorschriften. Vooral de Dema's van het Brawa-bos nabij Merauke schenen ontstemd en het leek geen toeval, dat de kwaal het sterkst rondom Merauke voortwoerde. (Daarom werd aanvankelijk van Merauke-wonden gesproken.) De vreemdelingen stoorden zich immers niet aan de Dema-wet, die verbod in het Brawa-bos hout en bamboe te kappen. De Dema's, machteloos tegenover de vreemdelingen, wreekten deze schending op de Marind-anem, die de missionarissen te hulp riepen om dat bamboe-kappen te doen ophouden. De Kaja-Kaja's lieten echter hun slechte en perverse gebruiken niet varen, zodat de ziekte ongenadig voortwoerde.

Waarschijnlijk werden deze venerische ziekten door de vreemdelingen, meer bepaald door Australiërs, op de Zuidkust gebracht. Naar het zeggen althans van de inboorlingen kwamen zij vroeger in Marindland niet voor. Na de vestiging van het Bestuur in deze gewesten, spoelde een stroom van vreemdelingen : paradijsvogeljagers en andere gelukzoe-

kers, over de kust. Onder hen trof men allerlei minderwaardige elementen aan, wier zedelijkheidsgevoel soms ver beneden dat van de wilden stond. Door dit schuim werden de venerische ziekten in het land verspreid. In dit laagstaande en zedelijk verworden volk grepen zij met onrustbarende snelheid om zich heen.

Een sombere treurnis viel over de dorpen, waar de dood zijn rondgang hield. Een lamme onverschilligheid, een algemene moedeloosheid sloeg dit wegstervend volk, dat zijn oude glorie zag verzwinden in een roemloze en onafwendbare ondergang.

In het missiehospitaaltje te Merauke zochten velen heil voor hun kwaal. Met bewonderenswaardige toewijding verzorgden de missionarissen de walgelijke wonden. Het onmogelijke werd gedaan om het de zieken zo aangenaam mogelijk te maken. Zij kregen een bed met een muskieten-net, zij mochten vrij rondlopen en hun onmisbare vuurtjes stoken om er hun dagelijkse kost op te bakken of te braden.

Sommigen vonden tijdelijk verlichting of genezing. Niet zodra waren hun wonden dicht of de verpleegden keerden terug naar hun dorp en het lieve leventje herbegon als voorheen. De wonden gingen weer open, de sukkelaars sleepten nog een tijd hun wegterend lichaam voort en stierven.

In 1915-1916 heeft de gouvernementsarts, Dr Sitanella, die zich bijzonder voor de Kaja-Kaja's interesseerde, veel kampongs langs de kust onderzocht. De besmetten werden ondergebracht in het gemeentehospitaal te Merauke, waar de geneeskundige dienst niets verwaarloosde om het hun naar de zin te maken. Daar zij niet vrij mochten gaan en keren en zich weldra gruwelijk verveelden, trachtten velen te ontvluchten. Zelfs zwaar-zieken waren met geen prikkeldraad binnen te houden. Een man, die niet meer gaan kon of staan, kroop 's nachts onder de afsluiting door, waar zijn vrienden klaar stonden om hem naar zijn dorp terug te brengen.

Genezen werd er ten slotte niemand. De inlanders ver-

loren begrijpelijkerwijze hun vertrouwen in de geneesmiddelen van de blanken en keerden zich opnieuw naar de toverkunsten van hun inlandse kwakzalvers.

Voorlopig bracht de geneeskunde geen uitkomst. Het enige middel voor de redding van dit veroordeelde volk was het modeldorp. De jeugd en de gezonde volwassenen moesten in afzondering gevrijwaard tegen de besmetting. Alleen op die wijze kon een nieuw en sterk geslacht worden opgebouwd. Okaba en Merauke waren een proef, die in de andere dorpen van Marindland moest worden herhaald. Op eigen krachten kon de missie dit grootse reddingswerk niet aan. Zij bezat er de nodige middelen niet toe en vooral, het ontbrak haar aan macht om onwilligen desnoods te dwingen en kwaadwilligen te weren. Als de regering niet bijsprong, bleef het beste streven van de missionarissen vruchteloos. Herhaaldelijk vestigde Pater Vertenten de aandacht van het bestuur op de schromelijke toestanden op de Zuidkust. Desnoods met dwang moesten de gezonde elementen worden afgezonderd, de gezinswoningen verplichtend gesteld; er moest streng opgetreden tegen al wie de rechten van de welwillenden zocht te verkrachten.

Pater Vertenten klopte aan dovemansdeur.

In 1917 bracht de reguliere missieoverste, Z. E. P. Van de Kolk, een bezoek aan Zuid-Nieuw-Guinea. Beter dan wie ook kon deze oud-pastoor van Okaba over de toestanden op de Zuidkust oordelen. Hij had dit volk nog gezien in volle wildemansglorie; hij had in zijn priesterhart de hoop gedragen dit volk op te tillen en te kerstenen. Enthousiast had hij te Okaba het werk aangepakt, maar spoedig ervaren, dat hier alleen met veel geduld en na veel tijd iets te winnen viel. Toen de achteruitgang van dit volk zich met de dag duidelijker aftekende, was het modeldorp verrezen als een lichtpunt in de donkere werkelijkheid. Maar wegens de oorlog moest Okaba opgegeven en de missie werd op haar vertrekpunt Merauke teruggeworpen.

Na twee jaar afwezigheid sloeg hem met ontzetting de snelle kurve van de ondergang. « In zeven jaar tijd is een derde van de hele kustbevolking weggestorven en 't geboortecijfer is bijna nul. Wat zal er na zeven jaar nog over zijn van heel de Kaja-Kaja-wereld der Zuidkust, die nu reeds geslonken is tot nauwelijks 8000 ?

De enkele nieuwe dorpjes, die de missionarissen met heldhaftig geduld trachten te stichten, zullen 't enige zijn dat weldra overblijft van dit verdwijnend volk. Enkele gezonde en volgzaam gezinnen en jonge lui sluiten zich aaneen, nemen de kleding aan, bouwen fatsoenlijke huizen en laten zich leiden tot een beter en netter leven; de overigen zullen wegsterven in verderf en ellende, gelijk er reeds honderden wegstierven. Ik heb verbaasd gestaan, hoe mannen en vrouwen, die twee jaar geleden nog flink en gezond waren, nu door de vreselijke volksziekte waren aangetast; levende geraamten met afzichtelijke wonden en bijna onkenbaar. Een jonge man, vroeger een prachtkerel, zag ik terug en herkende hem niet; een gelaat waarin slechts vier akelige holten ogen, neus en mond aanwezen. Spreken kon hij bijna niet meer : 't voedsel moest men hem in de mondholte leggen op de zichtbare tong. Afschuwelijk !

En zo zag ik vele jonge levens half of heel verwoest door de straffende gevolgen der bandeloosheid. Men noemde mij zovelen, die reeds bezweken waren : die en die en die, een paar jaar geleden nog zo flink, zij stierven de een na de andere. Slechts een paar kinderen waren in die tijd nog geboren. En toch gaat 't oude wilde leven door; nam de regering geen strenge maatregelen om de maatschappelijke instellingen van dood en bederf te bestrijden, de kwalen zouden in niets worden gestuit. Maar ook nu nog is het te vergeefs, te laat. »

Een doffe moedeloosheid overviel de oud-missionaris van Okaba. Met een schrijnend weegevoel ging hij door dit land van de dood. Pessimistisch besloot zijn verslag : « Met de

treurige overtuiging, dat dit eens zo sterke, belangwekkende, veelbelovende volk na enkele jaren in hoofdzaak zal zijn verloren voor de toekomst, voor de beschaving en voor God, verliet ik Nieuw-Guinea weer met een diepe weemoed in de ziel. Maar des te heldhafter leek me 't leven en werken der missionarissen die op hun post blijven aan 't sterfbed van een wild volk om nog enkele zielen te winnen voor de hemel. »

Er was inderdaad bovenmenselijke moed nodig om in dit stervend land nog langer de nutteloze wacht op te trekken. Het optimisme van Pater Vertenten was niet blind voor de treurige werkelijkheid, die dagelijks iets van de kleine, koppige hoop wegknaagde.

— « Tien jaar lang het volk — ons arm volk — zien uitsterven en machteloos er tegenover staan ! Zo goed als geen geboorten meer en nergens hulp zien opdagen ! » In zijn artikelen en schetsen heeft hij dagboek gehouden van de schrijnende ondergang van zijn volk en van de desillusies van zijn missionarishart.

En toch gaf hij de worsteling niet op om het tengere leven, dat nog opschoot tussen de vele graven te beveiligen en te redden. « Zolang er leven is, is er hoop », was de leuze van zijn koppig vertrouwen. Hij bleef op zijn post, met zijn groot hart gebogen over al het leed, dat zijn dierbare kinderen teisterde. Zijn priesterwoord troostte en zalfde en als uit die wrakken van mensen een reingewassen ziel ontsnapte naar het betere leven, sloot hij hen de ogen en herbegon zijn liefdewerk bij een volgende sukkelaar.

Alsof de ellende nog niet groot genoeg was, viel plots een nieuwe gesel over het land. In December 1918 brak de Spaanse griep uit. Een der eerste stoomboten die na de oorlog Merauke aandeden, bracht de vreselijke epidemie over.

Het werd een ramp voor dit verzwakt en wegwijnend volk. De mensen stierven als vliegen. Een panische schrik

sloeg de bevolking. De Kaja-Kaja's vluchtten weg uit de dorpen, naar het zeestrand of diep de bossen in. De modeldorpen liepen leeg. De drang naar zelfbehoud riep het brutale egoïsme van de primitief wakker : vaders en moeders lieten hun stervende kinderen aan hun lot over : kinderen bekreunden zich niet om hun zieke vader of moeder, maar vluchtten voor de dreigende dood. Er bestond geen bloedverwantschap meer, geen familie, geen vriendschap : alleen de waanzinnige vrees voor de besmetting en de zucht om te ontsnappen.

Als barmhartige Samaritaan trokken de missionarissen rond en predikten overal met de daad het Evangelie van de liefde. Het heeft bij sommige inlanders een diepe indruk nagelaten. « Als allen ons verlieten, bleeft gij bij ons », zeiden ze later tot Pater Vertenten.

In een brief heeft de missionaris zijn treurige gang door het stervende land getekend : het is in al zijn soberheid een schrijnende bladzijde uit het grote lijdensverhaal van Marindland.

« 12 December 1918 — De Spaanse griep is in 't land. Ik kom in Boeti.

Ingra ligt te hijgen achter een kleine omheining van dor klapperblad, zoals zovele anderen !

En Poegan ligt dood op zijn mat. Zijn vrouw is ook gestorven : zijn grote zoon, waarop hij zo fier was, waarvan hij mij telkens zei : « Mijnheer, bezie hem een goed ! Wat een kerel ! », Bonang trekt zich niets aan van de oude lui. Hij lijdt aan syphylis, wellicht ook aan de nieuwe ziekte.

Poegan ligt daar, de knieën opgetrokken, de mond vol droge sago !

De mensen zijn als door de hand Gods geslagen. De meesten zijn ziek en de gezonden blijven liever elk op hun plaats, bekommerd alleen om de naaste verwanten; aan deze kant van het dorp weet men niet wie er aan de andere kant gestorven is.

Twee oude sukkels, een man en een vrouw, willen Poegan begraven, maar het gaat niet. Ik stel voor hen te helpen, wat ze gaarne aannemen. « Mijnheer, gij zijt sterk, draag vóór, wij tweeën achterna. » Zo doen wij. Het zand brandt, 't is heet om te stikken, nu en dan moeten wij rusten. De vrouw had reeds een kuil gegraven, maar te kort, ik maakte hem iets langer. De mat van de dode en wat kajoe-poetihschors leggen wij over het lijk en vullen de kuil met mul zand.

Arme Poegan, blind naar lichaam en ziel ! Laatst heb ik nog met hem zitten praten over de eeuwige waarheden; hij luisterde graag, ik hoop dat ze licht hebben gebracht in de duisternis van zijn geest en in zijn hart verlangen ontstoken naar God, die zich over hem ontferme !

14 December 1918. — De mensen zijn radeloos. Onze modelkampong is leeg; allen gevlucht, sommigen in de bossen, de meesten naar het strand.

In Nowari sterven de eersten. Men begraaft de doden en ontvlucht het dorp. Links en rechts op het zeestrand liggen de mensen achter één of twee klapperbladeren, die hen wat beschermen tegen de zon.

16 December '18. — Weer sterven er en de meesten vluchten de tuinen in. Ook daar blijft men ziek, sommigen varen de rivier op, zieken meevoerend, anderen keren weer naar het strand.

Ik doopte enkelen onzer catechumenen. Anderen, die reeds beter zijn, knielen naast mij in het zand, wij bidden samen, de stervenden bidden hardop mee, hoewel het hun veel moeite kost en ik hun zegde dat bidden « met het hart » voldoende was.

In Nowari sterft de kleine Pius, enkele maanden oud. Een engeltje in de Hemel ! Naar landsgebruik wordt de kleine in het kindermantje begraven, waarin moeder hem droeg; 't mantje wordt niet in het graf gezet, maar opgehangen aan een stevige stok.

Achter Sopadem heeft men een dode onbegraven laten liggen, de roofvogels trekken het lijk aan stukken. Elders hadden de honden het lijk ener vrouw reeds gedeeltelijk weggevreten.

18 December '18. — In Jobar sterft Wani, een jonge vrouw uit onze model-kampong en haar kindje Basilius. Enkele dagen geleden waren beiden nog kerngezond.

't Graf is nog niet dicht en reeds komt men met het lijk aandragen van de zuster van Wani, een stevige jonge meid.

In Boeti in 't zand onder de klapperbomen liggen zieken links en rechts. Midden onder hen slapen op één mat Johanna en haar zusje Christina, twee kleine meisjes van 6 en 4 jaar oud. Vader en moeder zijn pas gestorven. De kindertjes zijn ook zwaar ziek geweest maar nu aan de beterhand. Ik maak ze stilletjes wakker en stop ze de handjes vol biscuits. Zij gaan zitten op de gevouwen knietjes, eten, kijken mij aan met grote ogen en zeggen niets. Morgen krijgen zij weer.

Verzorging, hoofdzaak in deze ziekte, hebben de mensen hier zo goed als niet. Een stuk suikerriet, een gepofte oebi of pisang is alles, en nog is er niet altijd iemand die het hun geeft. Met een blik biscuits kan men hier velen gelukkig maken. Toen de wd. Directeur der Merauke Co. zulks vernam, stuurde hij mij aanstonds een mooie bezending. God lone hem!

In al die miserie heb ik verscheidene mensen in goede stemming kunnen dopen en enkele heel zwarte engeltjes de hemel binnengesmokkeld.

4 Januari '19. — Juiste gegevens over heel de kust heb ik nog niet, maar ik schat dat $\frac{1}{5}$ der Kaja-Kaja's het slachtoffer wordt van de Spaanse griep. Aan deze kant van de Merauke-rivier is het zeker zo, en ook tussen Koembe en Merauke.

In Borem en Sarira stierven reeds 87 van een kleine 300 inwoners en 't zal wel 100 worden. Sterke jonge lui

vallen even goed als sukkels, alleen de kinderen blijken meer weerstandsvermogen te hebben.

't Is niet zonder zorg dat wij de toekomst te gemoet zien. Ook onze model-kampong moet er aan geloven, 18 van de 150 stierven.

Wat in deze epidemie ook bijzonder uitkwam, is het brutale egoïsme van de natuurmens. Men zorgt voor zich en de naaste verwanten, van de rest trekt men zich niets aan, voor hen is een teug water, een pisang te veel!

Wel heb ik moeders bewonderd, die zelf zeer ziek, nog voor een arm, ziek kindje zorgden.

Pater Neijens is juist, toen de ziekte op zijn ergst was, een week in Wendoe geweest, om van daar, links en rechts zieken te helpen. Hij heeft er in-treurige tonelen beleefd. Onder meer was in Birok een vrouw gestorven; haar zui-geling, een tenger kindje, dat zij in haar ijlkoofts een oortje had afgerukt, wilde men levend met haar begraven!

En nu de strand-kampongs zo klein worden, vragen de overblijvenden aan onze gekleden in het dorp te komen en te blijven. Enkelen luisterden daar reeds naar en keren niet naar de model-kampong terug. Vroeg of laat is het hun ondergang, ook lichamelijk, maar daar denken ze nu niet aan. Hun bloedverwanten zijn blij en prijzen ze, én... 't is altijd gemakkelijker en meer volgens de ingeroeste natuur zich maar te laten gaan, aan wet noch regel gebonden te zijn, naar hartelust te dansen en te slapen, halve en hele dagen. »

Langzamerhand nam de ziekte af en keerden de mensen uit de verschrikking en uit de bossen naar de dorpen terug. Maar de *Tiek* had een vreselijke gaping in de al dunne gelederen geslagen. 1/4 van de kustbevolking was aan de gesel bezweken.

Van April 1914 tot Mei 1919 was 40 % gestorven. En de overlevenden dreigde de langzame maar zekere ondergang aan de gevolgen van bandeloosheid en bederf. De

modelkampongs — anker van vertrouwen bij het ongenadig wegspoelen van het leven — waren leeggelopen. Menselijkerwijze gesproken was de toestand hopeloos geworden. Is het te verwonderen dat de overheid er aan dacht deze uitzichtloze missie op te geven ?

Ook volgens Pater Neijens betekende de Spaanse griep de genadeslag voor Zuid-Nieuw-Guinea. Hij was zó pessimist, dat Pater Vertenten hem beleefd maar beslist moest tegenspreken, alleen reeds om het moreel van de Broeders op te houden, die zo diep leden onder de drukkende toestand. Toen Pater Vertenten hem in alle ernst vroeg, welke beslissing hij zou nemen, indien hij ervoor stond, antwoordde hij : « Merauke zou ik in elk geval aanhouden... » — « Toen moest ik toch in mezelf glimlachen, » schrijft Pater Vertenten, « want Merauke behouden, was alles behouden, wat er op dat ogenblik was, en later zou men verder zien. Practisch waren we het dus eens, alleen : ik had altijd nog moed en vertrouwen in de toekomst. De geschiedenis heeft bewezen dat de optimist ook hier het dichtst bij de werkelijkheid, bij de waarheid stond. »

DE NOODKREET

Te midden van de totale ontreddeing en de algemene neerslachtigheid, bleef Pater Vertenten koppig hopen en vertrouwen.

« Hoe kon die man in die jaren nog opgeruimd van de dienstreizen terugkomen ? » Het geheim van zijn onwrikbaar geloof in de toekomst : « in cruce salus » — in het kruis ligt het heil. Hij beschouwde de beproeving die zo hard de missie sloeg als het teken van de uitverkiezing. Eens zou de bezoeking in zegen verkeren.

Het hoefde echter geen betoog : zonder Gods bijzondere genade en een onmiddellijk krachtdadig ingrijpen van de regering, was de Zuidkust onherroepelijk verloren. De missie alleen kon dit volk niet uit de modder optillen. Nog eens

moest de regering gewaarschuwd, maar nu met een felle stem, die bezweren en dreigen durfde.

Pater Vertenten besloot de publieke opinie wakker te schudden. Van op het zinkende schip wierp hij zijn noodkreten over Indië. In « De Java-Post » verschenen verscheidene artikelen, die een scherpe aanklacht bevatten en klare cijfers naast een practisch actieplan voorlegden : « Zuid-Nieuw-Guinea sterft uit » (1919 bl. 302) — « Jeremiade » (1920 bl. 15) — « De ethische richting als moordnares op Zuid-Nieuw-Guinea » (1920 bl. 181). We laten hier in zijn geheel het eerste artikel volgen : het is een welsprekend document, dat als hoofdartikel in « De Java-Post » verscheen.

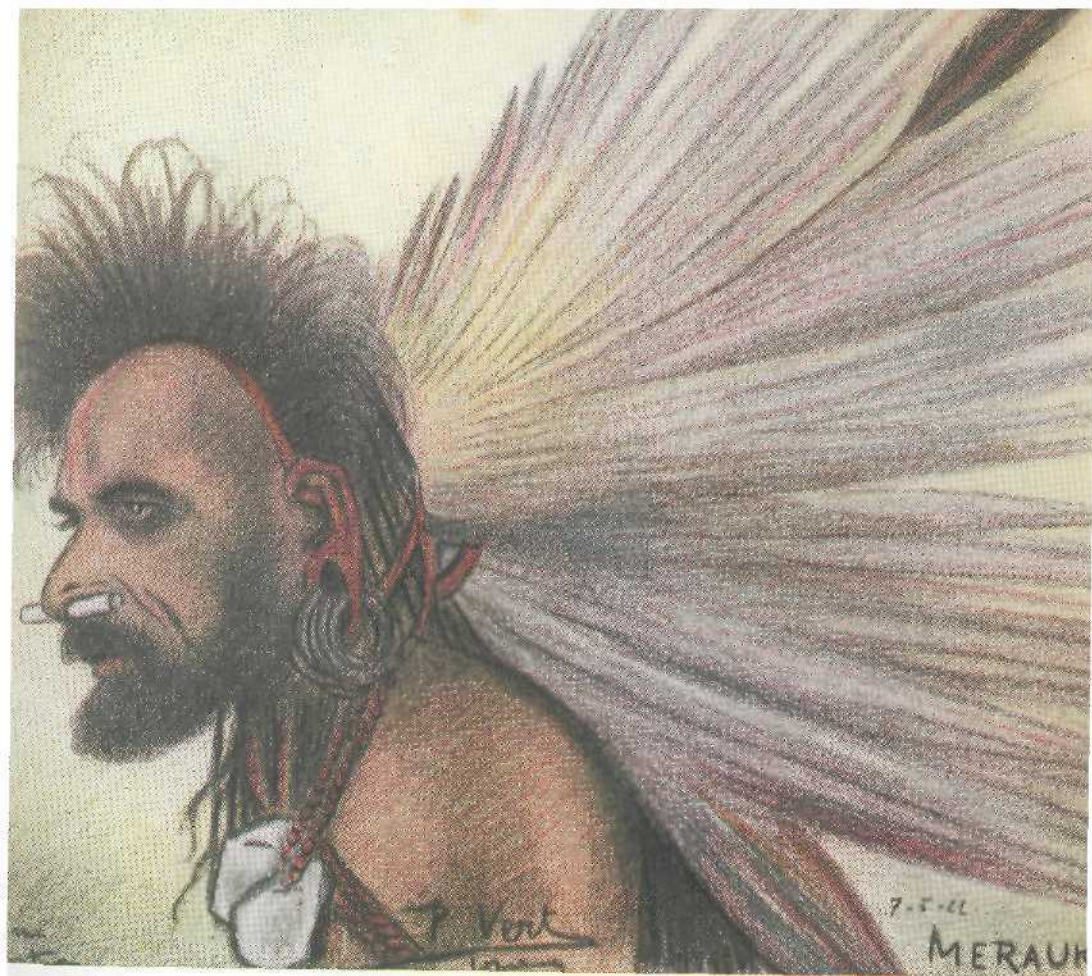
ZUID-NIEUW-GUINEA STERFT UIT

« De bevolking van Zuid-Nieuw-Guinea sterft uit, dat is een feit. Weet de regering dat ? In alle geval, er wordt niets gedaan om daartegen *doeltreffende* maatregelen te nemen.

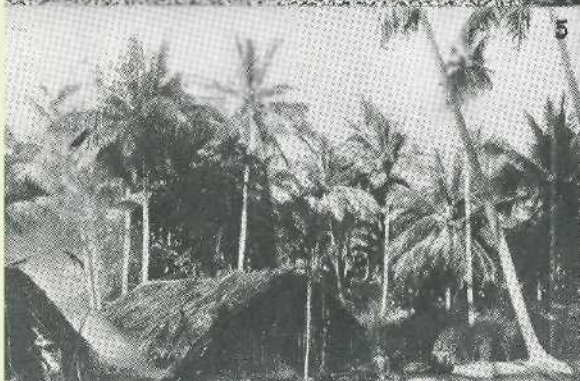
Eerst een paar statistieken.

De volgende cijfers zijn juist in zover een menselijke berekening in casu juist kan zijn. Ik heb hier mijn zakboekjes naast mij liggen met al de namen van groot en klein der verschillende dorpen van de Wambi-groep en van alle plaatsen gelegen tussen de Bian en de Baladip-rivier, zoals wij die optekenden in April 1914. Op de dienstreizen hierheen (centrum : Okaba) heb ik reeds met weemoed de namen doorgestreept van de velen die gestorven waren. Hoevele bekenden zijn heengegaan in de bloei des levens, aangetast door venerische ziekten.

Deze keer heb ik vele namen moeten doorschrappen, slachtoffers van de Spaanse griep. Maar men vergeet niet dat velen daarvan venerisch ziek waren in hoge graad of dat vroeger geweest waren, waardoor hun gestel ontegenzeggelijk blijvend aan weerstandsvermogen verloren had. Deze ziekte heeft een niet te miskennen invloed gehad op het

Naar een kleurentekening van E. P. P. Vertenten, M. S. C.

5

grote sterftecijfer in de Spaanse-griep-tijd : 20 tot 25 % van de toenmalige bevolking (December 1918).

Namen der kampongs	Aantal inwon. April 1914	Gestorven in 5 jaar April 1914-Mei '19		Waarvan gestorven aan Spaanse griep	
Groot Sangasee Es ¹⁾	357	140	} 45 %	± 84	
Groot Sangasee Mahai	296	141			
Tawala	72	32	} 42 %	± 17	
Alakoe	125	50			
Mewi	107	45	42 %	± 15	
Okaba	192	75	39 %	± 30	
Makalin {	Es	198	65	} 34,6 %	± 30
	In	48	16		
	Mahai	126	48		± 20
Inwolje	176	70	44,9 %	± 40	
Wenil					
Doev Mirav	161	72	44 %	± 38	
Es Wambi	196	66	38,9 %	± —	
Papis-Otiv	241	94	39 %	± —	

Gemiddeld stierf hier dus in vijf jaar tijd 40 % der bevolking. 't Geboortecijfer is daarenboven (behalve bij de gekleden in onze twee nieuwe kampongs) zo laag, dat men het gerust verwaarlozen kan. Ook dit komt op rekening dezer ziekte.

Ziehier de cijfers der Merauke- en Koembe-districten :

Namen der districten	Aantal dorpen	Aantal inwoners				Gestorven in 4 jaar tijd
		in 1915	in 1916	in 1918	April 1919	
Merauke	6	1034	1000	844	± 600 + 32 ²⁾	39,8 %
Koembe	11	2420	2328	2120	± 1597 ³⁾	34 %

¹⁾ Es = oostelijk; Mahai = westelijk; In = midden.

²⁾ + 32 Hier zijn bedoeld de 32 jongelingen, die deze dorpen sedert 1915 verlieten om zich aan te sluiten bij onze nieuwe kampong. Zou men daar geen rekening mee houden, dan zou men het sterftecijfer iets overdrijven.

³⁾ Deze cijfers werden mij verstrekt door de Heer Pelarmonica, bestuurs-assistent van het Koembe-district.

Ik zou nog vroegere statistieken kunnen opmaken, maar deze gegevens zijn ruim voldoende om aan te tonen, dat het volk reeds jaren uitstervende is.

De Spaanse griep versnelde slechts tijdelijk het tempo. Wat moet er gedaan worden ?

Theoretisch beschouwd zou men zeggen :

1° De zieken genezen; 2° De gezonden vrijwaren.

1° DE ZIEKEN GENEZEN.

Anderen beschouwen dit als het eerste wat men doen moet en tot nog toe was dit het enige waar men iets voor deed. — Ik beschouw het helemaal als bijzaak. Waarom ?

In het gemeentehospitaal te Merauke is een ruime afdeling voor de zieke Kaja-Kaja's. Er staan twee grote rijen bedden met muskietennetten. De patiënten hebben vrijheid van beweging, kunnen (zoals ze dat zo gaarne doen) rond en onder het huis op vuurtjes hun eten poffen : pisang, oebi, vis, etc... Maar die afdeling is leeg. Met zachte dwang zijn er een tijdje patiënten geweest. Zodra ze mochten, wisten dat ze mochten, keerden allen naar de dorpen terug. Sommigen hielden het in het hospitaal *der missie* iets langer uit; maanden bleven ze soms maar niet zodra gingen de wonden wat aan 't genezen of ze gingen heen, met de belofte terug te zullen komen, zodra de wonden weer groter werden !!

Wil men dus zijn hoop stellen op dokters en hospitaal, dan zou men met dwang moeten werken.

Maar, afgezien van de grote onkosten, welke de verpleging van zovele zieken zou meebrengen, cui bono ? wat nut ? Want :

1° Radicale genezing is onmogelijk.

Vraag aan de inlandse artsen J. B. Sitanala en Raden Mohamed Stamboel, die zoveel voor de Kaja-Kaja's voelden, ze met voorliefde behandelden, of ze ook maar één patient blijvend hebben genezen.

De Heer Sitanala heeft een man van Nowari, Seroe, naar Ambon gestuurd ter behandeling. Men heeft hem behandeld met 666 (een in de laatste tijden uitgevonden medicijn). Seroe kwam terug dik en glanzend, zijn wond was uiterlijk wat dicht gegroeid, maar de dokter moest ze spoedig weer openen om de etter een uitweg te geven. Na een paar maanden was Seroe zieker dan ooit en stierf.

2° Tijdelijke genezing

is wel mogelijk in sommige gevallen, maar :

a) Raden Mohamed Stamboel was zelfs van mening, dat velen, als er genezen aan is, spoediger herstellen in het dorp aan het strand, waar ze zich thuis voelen, dan in het hospitaal, waar heimwee en verveling hen overvallen.

b) Zijn zij (tijdelijk altijd) van hun wonden genezen, dan zijn ze gauw overmoedig, beginnen weer het wilde leven van voorheen en zijn een groter gevaar voor de anderen dan toen ze zich schaamden wegens vieze wonden.

Zó is de werkelijkheid en daarom beschouw ik medische hulp als bijzaak.

Zieken verzorgen is schoon, 't is een werk van barmhartigheid, zèlf behandelen wij àlle zieken (en welke wrakken soms !) die naar ons hospitaaltje komen, maar *dat kan het volk niet redden.*

Er blijft dus alleen over :

2° DE GEZONDEN VRIJWAREN.

En al aanstonds maak ik hier onderscheid : men heeft *de ouderen* en men heeft *de jeugd.*

1° *De ouderen.* De weinigen die tot nog toe immuun bleven of de zieken, die uiterlijk althans genezen zijn, die late men in de oude dorpen. Die mensen zijn niet meer voor verandering vatbaar. Die leven tóch als vroeger, zo niet bij weten van het Gouvernement, dan *zeker* in het geheim. Zij zouden slechts remmend werken, wanneer men hen met de jongeren redden wou.

Gezien dus de physische en morele toestand dezer maatschappij blijft practisch alleen dit over :

2° *De jeugd.* (en hieronder versta ik alle jongelui van beider kunne en ook de jonggehuwden, vooral de gekleden, die nog niet aangetast zijn). — *de jeugd* dus (weinig talrijk maar gezond) redden, het jong geslacht afzonderen in nieuwe kampongs. Onze twee kleine model-kampongs (Merauke en Okaba) leveren het bewijs dat dàar de jonggehuwden gezond blijven en een gezond kroost verwekken.

De Missie kan *enkelingen* redden, die van zelf tot haar komen, en dat zijn bijna uitsluitend jongelui uit de onmiddellijke omgeving (in Merauke b. v. uit Nowari, Boeti, Jewati); de anderen, dus verreweg de meesten, ontgaan onze invloed, omdat zij willen blijven bij hun eigen sago- en klappertuinen.

Dwang alleen kan hier redding brengen en dwingen kan alleen de Regering.

Dwang dus ? Natuurlijk. Aan een kind dat aan 't verdrinken is, vraagt men niet of het gered wil worden, en of vader en moeder dat wel goed vinden. Men redt het en daar mee uit.

De Regering zou over heel de kust op de meest geschikte plaatsen nieuwe dorpen kunnen stichten onder toezicht van de gezaghebber of bestuurs-assistent.

Nu zoveel klapperbossen en terrein in concessies worden afgestaan, zal men toch nog wel hier en daar een goede strook kunnen afzonderen voor de natuurlijke eigenaars zelf. »

*

Het artikel sloeg in. Dag- en weekbladen op Java en in Nederland namen het in zijn geheel over. De Heer F. Tillemans, de bekende hygiënist en onvermoeibare strijder voor de volksgezondheid in Nederlandsch Indië, vestigde in

de pers herhaaldelijk de aandacht op dit sympathiek en indrukwekkend S. O. S.¹⁾

In de Tweede Kamer interpelleerde de heer J. H. T. van Zadelhoff, sociaal-democraat, de regering over de toestand op Zuid-Nieuw-Guinea. In zijn antwoord deelde minister De Graeff mede, « dat het in de bedoeling van de regering lag verdere pogingen tot redding van de bevolking in Zuid-Nieuw-Guinea op te dragen aan de Rooms-Katholieke missie, welke genegen is met de steun der regering op de ingeslagen weg voort te gaan. Een specialist zal naar Zuid-Nieuw-Guinea worden gezonden, ten einde meer zekerheid te erlangen omtrent de aard der in Nieuw-Guinea heersende ziekte en in overleg met het bestuur der Missie maatregelen te beramen tot bestrijden daarvan. »

De kogel scheen door de kerk !

Uit het hierboven aangehaalde artikel van Pater Vertenten blijkt, hoe weinig heil de missie verwachtte van geneeskundige tussenkomst. De missionarissen en de geneesheren, die de aangetaste bevolking hadden behandeld, konden immers geen enkele definitieve genezing bewerken. Feitelijk was nooit een doorgevoerd onderzoek ingesteld. Wel had Dr Van der Meer, die in 1916 ter verkenning naar de geteisterde Zuidkust werd gezonden, een hoog percentage van besmetting vastgesteld maar over de aard van de ziekte verkreeg hij geen zekerheid. Hij moest per omgaande naar Ambon terugkeren en droeg enkel het vermoeden mee, dat men te doen had met dezelfde ziekte, die reeds vroeger in West-Indië was gesignaleerd.

De missionarissen bleven van oordeel, dat men zich voorlopig moest beperken tot het afdammen van de besmetting : het gezonde gedeelte van het volk, vooral de jeugd, vrijwaren tegen de kwaal. De verzorging van de zieken kon enkel

---

¹⁾ Dankbaar vermeldt Pater Vertenten in zijn « Vijftien Jaar bij de Koppensnellers » en bij andere gelegenheden, hoe de schrijver van « Kromblanda » steeds het streven van de missie en vooral deze aanklacht heeft gesteund.

verlichting, geen genezing brengen. In die zin antwoordde de Apostolische Prefect op een vraag van de burgerlijke geneeskundige dienst, « of de R.-K. Missie de medische verzorging en in het bijzonder de stelselmatige bestrijding van de ziekten onder de Kaja-Kaja's zou kunnen ter hand nemen ? »

In Maart 1920 richtte het hoofd van de Geneeskundige Dienst te Batavia tot de Apostolische Prefect een brief, waarin hij de zienswijze van de missie bijtrad : « Met grote waardering nam ik kennis van het reddingswerk, dat blijkens Uw schrijven van 12 April 1918 nr 14 door de Rooms-Katholieke Missie op Nieuw-Guinea ondernomen is om de Kaja-Kaja's aldaar moreel op te heffen en een einde te maken aan de gebruiken van die volksstam, welke de verspreiding van verwoestende venerische ziekten in de hand werken.

De weg die de Missie daartoe heeft ingeslagen nl. de oprichting van modelkampongs, waarin het nog gezonde gedeelte der Kaja-Kaja-bevolking wordt ondergebracht met verbod van verdere gemeenschap met hun zieke stamgenoten, komt ook mij in de gegeven omstandigheden de juiste voor, en gaarne ben ik dan ook bereid aan die maatregel mijn volledige steun te geven.¹⁾

In verband daarmee verzoek ik U, Hoogerwaarde, beleeft mij door tussenkomst van de nieuwbenoemde resident van Nieuw-Guinea te Merauke te willen meedelen, zo mogelijk onder overlegging van een omljnd plan, welke steun van Regeringswege de Missie zich voorstelt voor haar arbeid nodig te hebben.

Verder bestaat dezerzijds het voornemen om ter onder-

---

¹⁾ « Nooit », tekent Pater Vertenten hierbij aan, « hebben wij in de modelkampongs verboden, dat de bewoners geen gemeenschap meer mochten onderhouden met hun familie, waaraan zij zo gehecht zijn. Dat ware het onmogelijke vergen. Alzonderlijk wonen in gezinswoning op zekere afstand van de oude kampong, het aannemen van kleding en last not least, godsdienst-onderricht, bleken voldoende schadelijke gemeenschap te weren. »

zoek van de juiste aard der venerische ziekte welke genoemde bevolking van Nieuw-Guinea decimeert en tot het beramen in overleg met de Resident en met Uwe missie, van de verdere maatregelen tot beteugeling dier ziekte, een geneeskundig specialist zo spoedig mogelijk derwaarts te zenden ».

In zijn antwoord van 2 September 1920 legde de Apostolische Prefect het gevraagde plan voor, hetzelfde, dat Pater Vertenten weldra te Batavia aan de Gouverneur-Generaal zou overhandigen. Samen met de Apostolische Prefect en de Reguliere Overste had de Apostel der Kaja-Kaja's dit plan uitgewerkt tijdens zijn vacantiereis op de Kei Eilanden in 1920.

Na tien jaar eenzame arbeid op de Zuidkust mocht Pater Vertenten wel even op adem en onder de mensen komen. Pater Van de Kolk nodigde hem uit tot een omreis op de Kei Eilanden. Het werd een gezellige tocht langs de missieposten, waar vele oudbekenden pionierden voor de Heer en waar de herinneringen uit de studiejaren rond de avondlamp herleefden. Hartelijk vooral was het weerzien van de vroegere medewerkers op de Zuidkust : Pater Van de Kolk, Pater Van der Kooy, Pater Viegen, Broeder Jeanson en anderen.

De missie op Kei had zich in de laatste jaren snel ontwikkeld. De missieposten werden vermenigvuldigd, het kristelijk leven bloeide er beloftevol open onder de tere zorg van de missionarissen. Scholen en kerken rezen er kloek uit de grond en werden druk bezocht. De missie leidde zelf haar catechisten en onderwijzers op : een flinke schaar Broeders stond in voor veekweek, zagerij, bakkerij en voor eigen scheepstimmerwerf, die reeds een kleine missievloot had te water gelaten. De Zusters verzorgden de zieken en waren belast met het onderwijs van meisjes en vrouwen. De missie leek een biënhal vol ruisende bedrijvigheid. Er heerste onder de inlandse kristenen een opgewekte geest, die soms in zangvereniging en fanfare een luidruchtige uiting vond.

Voor iemand als Pater Vertenten, die door Nieuw-Guinea op geen gebied was verwend, bracht dit bezoek uren van onvermoede weelde en ontroering mee. In de hoofdstatie Langgoer woonde hij 's avonds na zijn aankomst het lof bij. « Toen kreeg ik een gevoel over mij, dat ik jaren niet gekend had. Ik dacht terug aan 't vaderland, aan de kerk, aan het klooster, ik voelde mij als iemand die uit de woestijn komt. »

's Anderendaags, 31 Mei, feest van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart, droeg Pater Vertenten de hoogmis op. Het keurig-uitgevoerd Gregoriaans klonk hem als hemelse muziek. Aan de nuttiging reikte hij de H. Communie uit aan 250 kristenen. « Het greep me in de ziel », schreef hij, « vooral toen ik de H. Hostie reikte aan vier kleinen van Merauke, hier op school, vroeger opgegroeid in de wildernis en die daar nu als engeltjes knielden aan de kommuniebank. De kleinste, Mia, ontving staande Onze Lieve Heertje, ze was te klein om te knielen op die grote bank. »

Vol bewondering voor het grote werk, dat hier door zijn confraters werd opgebouwd, reisde Pater Vertenten rond op Klein- en Groot-Kei : een feest voor zijn hart, dat zich hier verhaalde op de troosteloosheid van zijn werk in Marindland.

Half Juli scheepte hij weer in naar Nieuw-Guinea. « Ik ben nu weer op Merauke terug. Toen we met de boot de rivier invoeren, voelde ik me weer thuiskomen. 't Is hier zo 'n heel ander werk : veel kleiner, veel primitiever, nog steeds pionieren bij een uitstervend volk. Maar wij hopen met Gods genade nog een kern te redden.

Op mijn eerste wandeling naar de stranddorpen viel het mij meer dan ooit op, hoe dit ras verdwijnt. Dat stemt weemoedig. In Boeti vond ik een jonge man dodelijk ziek. Hij vroeg mij niet om *obat* (geneesmiddel) maar om gedoopt te worden. Hij was in de beste stemming en heel gerust is hij de eeuwigheid ingegaan. Zo iets verzoet weer veel, maar meer nog dat ik in onze kleine nieuwe kampong meer werking van Gods genade meen te bespeuren. »

DE REDDING

DE ZEGENRIJKE TOCHT

In November 1920 kwam de nieuwe resident van Zuid-Nieuw-Guinea, de Heer N. Lulofs, te Merauke aan. Onmiddellijk stelde hij zich op de hoogte van de toestand en nodigde Pater Vertenten uit naar Batavia te gaan, waar voor Januari een bestuursvergadering der residenten van Nederlandsch Indië was belegd. Daar zou ook de toestand op Zuid-Nieuw-Guinea worden besproken en Pater Vertenten zou gelegenheid krijgen de plannen van de missie aan Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal zelf voor te leggen. De Resident hechtte er aan, dat niet de Apostolische Prefect maar Pater Vertenten zelf de zaak zou bepleiten, daar deze reeds zo lang in Nieuw-Guinea verbleef en er de laatste jaren als plaatsvervanger van de Apostolische Prefect was opgetreden. Bovendien was Pastoor Vertenten door zijn artikelen en brieven in « De Java-Post » en andere bladen geen onbekende meer voor het publiek. Na ruggespraak met zijn overheid, nam Pater Vertenten dit aanbod met beide handen aan. Op voorstel van Resident Lulofs werd de Pastoor van Merauke telegrafisch gemachtigd tot een dienstreis naar Batavia.

Op 17 December scheepte Pater Vertenten in en kwam na een vlotte reis, over Langgoer, Ambon en Soerabaja, op 11 Januari te Batavia aan. In afwachting van de bestuursvergadering voerde hij besprekingen met verscheidene voor-
aanstaande persoonlijkheden, die hij inlichtte over de toestand op Nieuw-Guinea en voor zijn plannen zocht te winnen. Te Weltevreden, Buitenzorg en te Batavia hield Pater Vertenten lezingen over de Kaja-Kaja's. Alle bladen van West-Java brachten verslag uit over deze indrukwekkende causeries.

Op Maandag, 17 Januari, gaf Pater Vertenten in de

Katholieke Sociale Kring te Batavia een voordracht, die door de Gouverneur-Generaal en vele hoge ambtenaren werd bijgewoond. In een uitstekend gestelde rede, die door lichtbeelden en inlandse liederen werd opgeluisterd, hing de missionaris een schilderij op van Marindland met zijn interessante bewoners en hun schrijnende ellende. Hij besloot met een hartstochtelijk beroep op de landvoogd om hulp voor dit volk, dat zijn ondergang te gemoet ijde, als niet spoedig met sterke hand werd ingegrepen. Anderhalf uur had de zaal geboeid geluisterd. « Een zeldzaam lang en warm applaus », schrijft de verslaggever van *De Java-Post* « vertolkte de diepe indruk, die dit heerlijk pleidooi op de aanwezigen gemaakt had. Eenieder was vol van die prachtige avond ».

De sympathieke persoonlijkheid van Pater Vertenten had reeds te voren de slag voor Nieuw-Guinea gewonnen. De Gouverneur-Generaal wenste nader kennis met hem te maken en nodigde hem uit op de thee. De leidende kringen stelden er een eer in Pater Vertenten te ontvangen en hem hun steun toe te zeggen.

Op 29 Januari 1921 had in het paleis op het Koningsplein de langverwachte bespreking plaats, die over de toekomst van Nieuw-Guinea zou beslissen. Aanwezig waren : Z. Exc. de Gouverneur-Generaal, de Directeur van Justitie, het Hoofd van de Burgerlijke Geneeskundige Dienst, het Hoofd van het Bureau Buitenbezittingen, Resident Lulofs en Pastoor Vertenten.

Hier volgen, uit de documentatie van Pater Vertenten zelf, de hoofdlijnen van het plan, dat door de missie aan de Gouverneur-Generaal werd voorgelegd :

A. Vooreerst beperken wij ons tot de kustbevolking en wel tot het grootste en voornaamste gedeelte : vanaf de kampong *Borem* tot en met de *Wambi*-groep. Aan de afgelegen *Eromka-anem* in het westen en de geringe *Kondo*-groep in het oosten kunnen wij vooreerst onze aandacht niet schenken.

Vier hoofdpunten moeten dan bezet worden : *Merauke, Koembe, Okaba, Wambi.*

In elk dezer plaatsen komt een Pastoor en een Broeder. Onder leiding van deze laatste kunnen de scholen, huizen, etc. opgetrokken worden.

Een twaalftal scholen worden gesticht op de meest geschikte punten en elke school kan het centrum van een modelkampong worden.

B. *Opmerkingen.*

1) Voorafgaand plan is een algemeen plan. Voorlopig zal de missie het niet ineens kunnen uitvoeren, ook wegens gebrek aan personeel. Men zou echter alvast met twee standplaatsen kunnen beginnen, b. v. *Merauke* en *Okaba.*

2) Alle kinderen der respectievelijke dorpen moeten de school des voormiddags bezoeken. Na schooltijd keren zij terug naar hun families.

3) De jongelingenhuisen (*gotades*), kweekscholen van luiheid en ontucht, worden opgeheven. De jongelui moeten helpen bij de opbouw van scholen en huizen, moeten in de buurt tuinen aanleggen en onderhouden. 's Avonds keren zij naar hun families terug.

4) De gekleden en jonggehuwden moeten de nieuwe gezinswoningen betrekken (te verstaan : zij die niet door venerische ziekten zijn aangetast) en vormen de eerste kern van de modelkampong. Deze jonge mannen evenals de jonge lui onder n° 3 zouden ontheven zijn van andere herendiensten, maar moeten werken aan opbouw en onderhoud van de nieuwe kampong.

5) De jonge meisjes late men voorlopig in de families tot zij in het huwelijk treden.

6) Zij die in het huwelijk treden moeten zulks aangeven op het kantoor. Zij moeten zich aanstonds vestigen in de modelkampong.

7) Zij die besmet zijn worden onverbiddelijk uit de modelkampong geweerd.

8) Streng worden zij gestraft, die jonggehuwden lastig vallen volgens de oude adat, vooral wanneer zij dreigen met toverij.

9) Internaten voor jongens en meisjes zouden aanbevolen worden.

N. B. Wat betreft de nummers 2 en 5 : een buitenstaander zou geneigd zijn te denken dat strenge afscheiding noodzakelijk ware. Dit is echter niet het geval. Het is een feit, dat kinderen en jonge meisjes zelfs nu in de kampong niet worden besmet, op enkele uitzonderingen na. En wat de jonge lui betreft : door het opheffen der *gotade* wordt het grootste gevaar gekeerd.

Toezicht en practisch onderricht in hygiëne zullen de gevallen van besmetting tot een minimum reduceren, vooral wijl de jonge lui dan niet zo lang zullen wachten om in het huwelijk te treden.

Zo hopen wij een geleidelijke maar zekere overgang te krijgen. Na enkele jaren zullen de oude kampongs zo goed als verdwenen zijn en plaats gemaakt hebben voor de nieuwe, gezonde dorpen van een herlevend volk.

Wat de kerk en de godsdienst betreft, wordt natuurlijk ieder volkomen vrij gelaten.

Het onderricht moet althans de eerste tijden niet beogen zoveel mogelijk bij te brengen dan wel de verstandelijke vermogens geleidelijk op te heffen en te ontwikkelen.

De gebouwen zouden ten laste der Regering komen.

C. Een bescheiden subsidie wordt voorgesteld voor de geestelijken, de goeroes en de internen.

De Gouverneur-Generaal keurde de voorstellen van de missie goed en zegde volledige steun van de Regering toe. Voor de uitvoering van het plan achtte hij het ongewenst wettelijke voorschriften in het leven te roepen, behalve voor de subsidies. « Alle nodige orders zouden worden gegeven bij wijze van een bestuursmaatregel, die uit oogpunt van

hygiëne nodig werd geacht. In andere omstandigheden, b. v. ter bestrijding van pestepidemie, werden vroeger reeds dergelijke maatregelen getroffen, die diep ingrepen in het volksleven en de persoonlijke vrijheid beperkten ».

De conferentie te Batavia was een keerpunt in de geschiedenis van Nieuw-Guinea. Eindelijk kon met krachtige ruggesteun van de Regering het reddingswerk op de Zuidkust beslist worden aangepakt. De kleine hoop verkeerde in groot vertrouwen.

In de voornaamste steden van Java hield Pater Vertenten lezingen over Zuid-Nieuw-Guinea. Zijn warm woord, zijn sympathieke eenvoud en zijn onbaatzuchtig streven voor de redding van de Kaja-Kaja's wekten alom enthousiasme voor het edel werk van de missie.

De bladen brachten hooggestemde verslagen uit over deze frisse en boeiende voordrachten. Na de causerie, die Pater Vertenten op 4 Februari te Bandoeng hield in de aula van de H. B. S., schreef « De Java-Post » : « Niet een krachtige stem heeft Pater Vertenten ter beschikking maar een aangenaam, goed gearticuleerd geluid met een natuurlijk-ongekunstelde stijl, met levendige afwisseling en lenige buiging. Hij vermoeit nooit zijn gehoor en vermoeit juist daarom weinig zijn spraakorganisme. De laatste volzin na twee uren « volgesproken » te hebben was even verstaanbaar als 't begin.

Er waren verrassende feiten die een schok door de vergadering joegen, er waren Kaja-Kaja-liederen, welke de muzikale spreker voordroeg op een manier, die toejuichingen met spontaan handgeklap afdwong. »

In heel Nederlandsch Indië werd de naam Vertenten synoniem van al wat edel en groot is. Uit spontane bewondering voor de apostel der Kaja-Kaja's, ontstonden in de grote steden van Indonesië de *Vertenten-comité's* die zoveel zouden bijdragen tot het reddingswerk op Zuid-Nieuw-Guinea.

Op 16 Februari 1920 werd te Batavia in de Katholieke Sociale Kring het plaatselijk comité gesticht, dat als centrale zou fungeren van alle andere plaatselijke comité's op Java. Luitenant-Generaal Swart, vice-president van de Raad van Indië en erevoorzitter van het comité, zette het doel van de nieuwe stichting uiteen : « geld en goederen inzamelen ten einde het werk, door Pater Vertenten ondernomen tot behoud van het Kaja-Kaja-volk, te steunen ». Alles zou steeds in overleg met Pater Vertenten worden geregeld : verantwoording van de giften zou in de bladen verschijnen. De onafhankelijke comité's, die reeds op sommige plaatsen waren gevormd, zouden zelfstandig werken, maar voor meer eenheid en doeltreffendheid in de actie het centrale comité te Batavia op de hoogte houden. « Het Nieuws van den Dag van Nederlandsch Indië », dat een uitgebreid verslag gaf van deze stichtingsvergadering, ging voor met een gift van 100 fl.

Heel Nederlandsch Indië deed mee in dit gebaar van spontane edelmoedigheid, van de hoogste gezagdragers tot de man van de straat en het armste dienstmeisje. Uit Koeta Radja (Sumatra) stuurde E. P. Verbruggen O. Cap. weldra 850 fl., opgehaald voor het reddingswerk onder de Kaja-Kaja's. (Andersdenkenden bleven bij de katholieken niet ten achter. Op Borneo gaf de heer Chaillot, oud-zeeofficier en niet-katholiek comité-lid, lezingen over Nieuw-Guinea, waar hij aan de exploratie 1912-1913 had deelgenomen. De eerste inschrijvingslijsten, die door het comité werden rondgedragen, sloten met 1500 fl.

Tot aan hun opheffing in 1925 zouden de Vertenten-comité's vrij regelmatig grote sommen en belangrijke zendingen goederen uit Indonesië naar Nieuw-Guinea sturen. Naast de hulp van de regering heeft deze vrije steunactie het reddingswerk van Pater Vertenten mogelijk gemaakt.

Einde Februari 1921 keerde Pater Vertenten met hooggestemd vertrouwen naar Nieuw-Guinea terug. Langs de

pers zond hij zijn afscheidsgroet aan Java, waar hij zovele vrienden en weldoeners achterliet.

« En de mens keerde weder terug naar zijn volk », schreef « De Java-Post » in een lovend artikel, dat het grote werk van de missionaris en zijn edele menselijkheid in het licht stelde.

HET DAGHET IN DEN OOSTEN

Einde Maart 1921 was Pater Vertenten van zijn succesvolle reis te Merauke terug. Geestdriftig werd het ondankbare werk weer opgevat. Eindelijk kreeg de Zuidkust een kans met alle waarborg voor welslagen. De missieoverheid zegde haar beste hulp toe, de Gouverneur-Generaal, de regering, de publieke opinie stonden achter de missie. Resident Lulofs droeg het plaatselijk bestuur op alle mogelijke medewerking en steun te verlenen.

Merauke toonde zich echter weinig enthousiast... voor deze verstoring van de ambtelijke rust. Pater Vertenten werd ontvangen met het koele : « Pastoor, als ik u vragen mag : zachtjes aan, a. u. b. ! »

Het ging om een uitstervend volk !

Gelukkig kwamen in 1922 andere mannen aan het bewind, die hoger begrip toonden voor hun taak en alle krachten inspanden voor de redding van de Kaja-Kaja's. De bestrijding van de ziekte werd nu ernstig doorgedreven en met onverhoopt succes bekroond. Reeds bij zijn eerste bezoek aan de Zuidkust, in November 1920, had Resident Lulofs een specialist, de bekende dokter Cnopius, meegebracht om de ziekte te bestuderen. Het onderzoek bracht spoedig zekerheid dat men hier stond voor dezelfde ziekte, die reeds vroeger in Brazilië werd aangetroffen en ook in West-Indië sporadisch voorkwam. Inspuitingen met *Tartarus emeticus* (*stibiatus*) kenden prachtig succes.

Dr Cnopius kon slechts drie maanden op Nieuw-Guinea blijven maar zijn werk zou door de gouvernementsarts

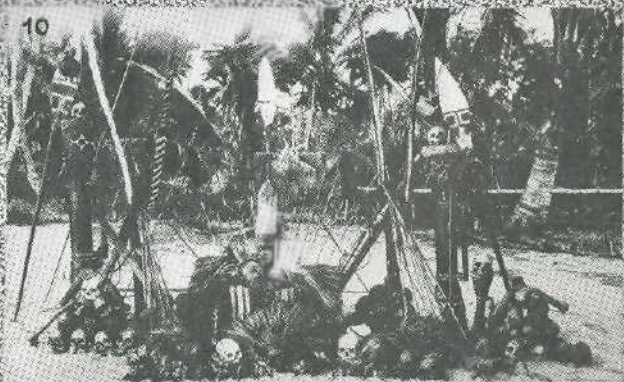
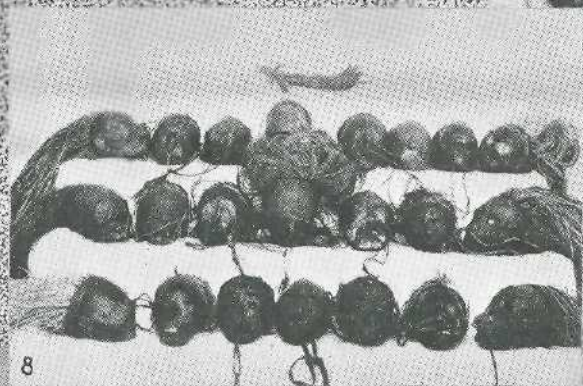
te Merauke worden voortgezet. Menig zieke, vroeger ongeneeslijk, keerde nu genezen naar huis terug. In December 1921 had de Indische arts, Dr Hakim, reeds 60 verpleegden als genezen uit het hospitaal ontslagen. Wegens gebrek aan personeel kon pas einde 1922 de bestrijding systematisch worden doorgevoerd onder leiding van Dr Thierfelder, die met deze speciale opdracht door de regering naar Nieuw-Guinea was gestuurd. « In 11 maanden tijd », schreef de heer Tilleman in « Vrije Arbeid » (Oct. 1925), « behandelde Dr Thierfelder 1800 zieken, per dag gemiddeld 45 ! Dit betekent 81.000 behandelingen met meer dan 40.000 injecties. Hiervoor moet gemiddeld zes uur per dag onafgebroken gewerkt worden. Als men hierbij voegt de vele operaties, ziekenverpleging als temperatuuropname, verstrekken van medicijnen, reizen in het binnenland, enz., dan staat men vol bewondering voor deze toewijding boven alle lof verheven. »

In twee jaar werden ongeveer 3500 patiënten behandeld en gezond ontslagen. Toen Dr Thierfelder in 1926 Nieuw-Guinea verliet, had hij de besmetting van 25 % op 5 % teruggebracht. Mevrouw Thierfelder, die ook dokter was, heeft haar man al die tijd met dappere toewijding bijgestaan. Pater Vertenten bracht een dankbaar eresaluut aan de hoge opvatting, waarmee beiden hun taak hebben vervuld in belangloze genegenheid voor de Kaja-Kaja's.

Het was verblijdend te zien hoe, met het leven, ook het vertrouwen in de dorpen terugkeerde. Van heinde en verre kwamen inboorlingen naar Merauke om er verpleegd en genezen te worden. De doffe gelatenheid week voor hoopvolle vreugde. Er kwam weer kinderzegen in de dorpen.

Intussen was over heel de kust de gezinswoning ingevoerd, dank zij het energiek optreden van het bestuur. De mannen- en vrouwenhutten werden gesloopt, de *gotades* omvergehaald. « In anderhalf jaar », seint Pater Vertenten in Mei 1925, « werden er langs de kust door de inlanders

Naar een kleurentekening van E. P. P. Vertenten, M. S. C.

meer dan 1100 gezinswoningen opgetrokken onder leiding van de missiebroeders ». Dit was ongetwijfeld de meest ingrijpende maatregel voor de zedelijke genezing van Marindland. Bestuur, Missie en dokter waren van oordeel, dat de stam der Marind-anim reeds toen grotendeels van de ondergang was gered, al zou het nog jaren aanlopen, eer het volk zijn vroegere kracht had herwonnen.

Bij de inrichting van de nieuwe dorpen werd in zoverre van het plan der missie afgeweken, dat heel de bevolking zonder onderscheid in de gezondmaking werd betrokken. Dank zij het succesvol bestrijden van de ziekten, leverde dit verruimde opzet niet langer gevaar op. Pater Vertenten legde zich bij deze beslissing van het bestuur neer met de apostolische beschouwing : « Als het goede maar gedaan wordt. »

Overall werd de schoolplicht ingevoerd. Alle grote dorpen bouwden achtereenvolgens hun schooltje, waarin de jeugd van heel de omtrek onderricht ontving. De kleine dorpen zouden volgen naarmate personeel en middelen het toelieten en de noodzakelijkheid zich opdrong. De grote school van Langgoer op de Kei Eilanden stond in voor de nodige goeroes (onderwijzers).

In 1921 waren reeds drie scholen met hun onderwijzerswoning in aanbouw, terwijl voorbereidingen werden getroffen tot het oprichten van drie andere scholen. In 1922 schreef Pater Vertenten over de school van het nieuwe Wendoe : « De school is klaar met plaats voor 60 kinderen, en ze zal goed bezet zijn, want ze is berekend voor Siri, Boeka, Wendoe, Demaree en Birok. Ook de school van Oeroemb, Noh-Otiv en Jatoemb is gereed, met banken en al. Op Wendoe is reeds de wakkere goeroe Hiëronymus Talaut ».

In 1925 waren er reeds vijf scholen met een 260 leerlingen. Drie andere wachtten op hun goeroe. Een jaar later waren reeds twaalf onderwijzers aan de arbeid in twaalf dorpen langs de kust, Begrijpelijkerwijze was het begin

zeer primitief. Alleen het allernoodzakelijkste schoolgerief was voorhanden en dikwijls moesten de missionarissen al hun vindingrijkheid aanspreken om het gebrek te verhelpen. Het aanvankelijk onderwijs omvatte godsdienstondericht en de eerste beginselen van lees- en rekenkunde, naast enkele praktische lessen.

De algemene schoolplicht bracht mee, dat elke onderwijzer stond voor een zeer verscheiden gehoor, van dreumesen tot jongens, die reeds de baard voelden kittelen. Vruchtbaar kon het onderricht in dergelijke omstandigheden niet genoemd, maar de jeugd werd onttrokken aan bederfelijke invloed en stilaan doordeesemd met nieuwe gedachten. Dat was de grote winst, die rijkelijk de goedheid en het eendeloos geduld beloonde, waarmee deze kinderen van koppen-snellers en oermensen moesten worden aangepakt.

Ook het eigenlijke missiewerk kreeg grotere vaart. Nieuwe missionarissen sprongen bij en maakten een eerste verwezenlijking van de uitbreidingsplannen mogelijk. Pater Vertenten verbleef als plaatsvervangend overste en vertegenwoordiger van de Apostolische Vicaris¹⁾ te Merauke, van waaruit hij de dorpen ten oosten van de Merauke Rivier bewerkte. Pater Geurtjens, die uit de missie van Tanembar werd teruggetrokken, bezette Okaba en werd belast met de dorpen tussen Bian en Alamba. Pater Van der Kooy vestigde zich te Wendoe en droeg zorg voor het gebied tussen Merauke- en Bian Rivier. Een vierde hoofdpост werd door Pater Tyburg gesticht te Wambi.

Broeder Joosten bleef te Merauke, Broeder Van Santvoort keerde naar Okaba terug. Met zijn Keiëse timmerlieden bouwde Broeder Van Hest, die ging waar het dringendste werk hem riep, onvermoeid scholen en kerkjes in de verschillende dorpen. Onder leiding van dit flink drietal,

---

¹⁾ De prefectuur van Nederlandsch Nieuw-Guinea werd in 1920 tot apostolisch vicariaat verheven. Eerste apostolische vicaris werd Mgr Aerts, voorheen religieus overste in de Philippijnen.

dat spoedig versterking kreeg, werden de gezinswoningen langs de kust opgetrokken.

In 1924 hadden Merauke, Okaba, Wendoe en Sopadem hun eigen kerkje. Hetzelfde jaar werd te Mboeti, waar in 1923 Pater Nic. Verhoeven met zijn jonge ijver het werk van Pater Vertenten kwam verlichten, aan de bouw van een kerk begonnen.

Intussen zon de missie op verdere veroveringen. Eromka, twintig uren boven Okaba, werd thans ook in het reddingsplan opgenomen. In 1925 zou een goeroe er een schooltje openen, in afwachting dat een vast missionaris de nieuwe post kwam bezetten en uitbouwen.

Met Pater Geurtjens en Pater Tyburg voer Pater Vertenten uit naar Wamal en Eromka om er een terrein voor de missiepost te zoeken. De motorboot had een lading hout, stenen, dakijzer en proviand aan boord. Een gedeelte werd aan de Zewa Rivier, een uur ten oosten van Wambi, afgeladen. Vóór de kampong zelf kon er, vanwege de felle branding, niet gelost worden. Toen de « Kalapa » de Zewa uitvoer, stond er een geweldige deining. De boot stampte en stak haar neus herhaaldelijk in de hoge golven. Zware rollers sloegen over boord, zodat Pater Vertenten, die wegens onverbeterlijke zeeziekte in de kajuit was gevlucht, spoedig als in een badkuip lag. Achter het Vleermuizen Eiland, buiten de wind, werd het anker uitgeworpen, en behalve de kapitein, gingen allen aan land om onder geïmproviseerde tenten te overnachten. Eten en kleren werden aan wal gebracht. 's Nachts wierp een geweldige storm de boot op het strand. De volgende morgen zette de hoge zee de boot nog verder op het droge. Vier dagen en vier nachten leefden de missionarissen op zijn Robinson Crusoe's op het kleine eiland, dat een vijftal meter boven de zee uitsteekt. Eindelijk bedaarde de storm. Bij hoogwater kwam de boot weer vlot. Mits flink pompen bleef men het inlopende water baas en kon de reis voortgezet. Het avontuur liep nog gelukkig

af, al was een deel der lading door het zoutwater bedorven.

Te Wamal werden 78 kinderen voor de school opgetekend. Verder waren er nog 37 kinderen beneden de vijf jaar. De nieuwe post zou toekomst hebben. Jovid en Dokib kwamen eveneens in aanmerking voor een schooltje.

Ook in deze verre uithoek van Marindland begon het volk zich te herstellen. Met vreugde schouwde Pater Vertenten terug op de weg, die sedert 1921 was afgelegd : overal vooruitgang en herleving.

Geestdriftig schreef hij naar Java over de kentering, die het aanschijn van de Zuidkust had veranderd. Het Vertenten-comité werd thans ontbonden maar om de kostbare hulp, die de leden en de pers hadden geboden bij de redding van dit volk, bleef de missionaris allen dankbaar in zijn herinnering en in zijn gebed gedenken.

DE EERSTE GARVEN

1922 opende een nieuw tijdvak voor de Kerk in Zuid-Nieuw-Guinea. Op Tweede Paasdag vierde Merauke het eerste grote doopfeest in het land van de Koppensnellers : 29 Kaja-Kaja's ontvingen wel voorbereid het H. Doopsel en naderden ter H. Tafel.

Eindelijk begonnen bloemen te bloeien op de weerbarstige grond van de Zuidkust. Na jaren wachten, na de vele alarmkreten om het uitstervend volk, na de hoopvolle reddingspogingen van de laatste maanden, mocht Pater Vertenten van uit Marindland triomf roepen : « Een stervend volk herleeft ! »

« Superabundo gaudio » — « ik vloeï over van vreugde », schreef hij enkele dagen na het feest, « en gij allen, die zoveel bidt en voelt voor onze dierbare missie, moet u verheugen over het grote blijde feit, dat ons aller hart met diep geluk heeft vervuld : het eerste grote doopfeest onder de Kaja-Kaja's !

— Neen, de wonderen zijn de wereld nog niet uit. Na zeventien jaren van zware missiearbeid zijn de eerste vruchten der genade hier gerijpt. Hoe jammer, dat de dappere en taaie werkers der eerste ure daar niet mochten bij zijn, zelfs Pater Van der Kooy en Broeder Joosten niet ! « *Alius est qui seminat, alius qui metit* », zo gaat het op 't missieveld : « de een zaait en een ander maait. »

15 jonge mannen uit de modelkampong en 14 jongens uit het internaat zijn goed voorbereid gedoopt op Tweede Paasdag en ontvingen op diezelfde dag voor 't eerst de Heilige Communie.

Daar kwam een stille wijding over die 29 in de voorbereidingstijd, men voelde de genade werken in die simpele harten.

Eindelijk kwam de grote dag.

Kerkje en kerkpad waren feestelijk versierd. De Catechumenen, in het wit gekleed, werden afgehaald onder een baldakijn, dat door de Katholieke Keiëzen als een soort van kapel op fietsen voortbewogen werd.

De stoet volgde de kruis- en lichtdragers onder het zingen van de psalm : « Zoals het hert verlangt naar de waterbronnen, zo verlangt mijn ziel naar U, o God ! »

Onder de roerende plechtigheid van het doopsel voor volwassenen was ons kerkje propvol. Buiten aan de open vensters volgden vele belangstellenden de plechtigheid. Ook vele opgesierde Kaja-Kaja's.

Na het H. Doopsel : plechtige hoogmis.

Toen ik de H. Communie uitreiken mocht aan onze jonge christenen, stokten mij de woorden in de keel, want ik wist dat Jezus daar nu zijn intrek nam in reine harten, bij mensen van goede wil !

Met trom en gong en dans werden de nieuwe christenen langs een kleurig versierde weg naar ons eenvoudig internaat gebracht, waar een feestelijk ontbijt hen wachtte. Europese kindertjes strooiden bloemen voor hun voeten en Europese

dames bedienden hen aan tafel. Eten, goed eten ! dat is nummer één in het Kaja-Kaja-leven. Maar vandaag hebben ze voor het eerst iets veel beters geproefd. Ze hebben geen honger. Na het ontbijt hadden ze slechts één verlangen : dicht bij ons te zijn. Zij weenden van aandoening ! Pater Geurtjens had nooit zoiets gezien. De blijdschap straalde uit hun ogen en zij omhelsden ons spontaan — en ferm hoor ! — en konden slechts herhalen : « vader, ons hart is nu zo héél gelukkig ! »

Heel Merauke nam deel in de vreugde. De lucht hing heel de dag vol feestgeluiden van zang en dans, van sonore trommen en koperen gongs.

Des middags, te drie uur, plechtig lof, dank-lof. Alleluja's klonken uit Kaja-Kaja-onden en Kaja-Kaja-harten.

Des avonds in alle eer en deugd : blijde dans. Dat was nu eens een feest zonder zonde en volgens aller getuigenis : *waningap-ha* : buitengewoon mooi. »

« Dat zijn van die dagen », schreef Pater Vertenten aan het slot van zijn jubelbrief, « zoals alleen Onze Lieve Heer er geven kan en zoals er niet veel voorkomen in het leven !

« En te mogen zeggen », voegde hij er aan toe, « dat dit doopfeest het eerste is van een lange serie, nu reeds in 't nabije verschiet ! »

In stijgende heerlijkheid zouden de doopfeesten elkander opvolgen langs de Zuidkust. Op 15 Augustus 1923 werd het tweede doopfeest te Merauke gevierd : 29 nieuwe kristenen, onder wie 8 vrouwen en 3 meisjes. Acht kinderen deden op die dag hun eerste H. Communie.

Pater Nollen, die op 15 Augustus 1905 de eerste H. Mis in Marindland had opgedragen, verrichtte de plechtigheid. De grootvader van een zijner dopelingen, de kleine Clara Soekei, was vroeger zijn grote vriend. Haar vader was eens de meest gevierde jongeman en koppensneller van Jobar. Ook op de andere posten jubelde weldra de vreugde om de eerste oogst. Op 7 Juni 1924 mocht Pater Van der Kooy te

Wendoe het H. Doopsel toedienen aan 16 jongens en 18 meisjes. Verscheidene andere kandidaten, die te licht werden bevonden, wachtten met ongeduld hun beurt af.

Het volgend jaar vierde Pater Geurtjens te Okaba zijn eerste doopfeest. Wambi, Koembe en andere dorpen zouden weldra aan de beurt komen.

Vele moeders boden haar kleintjes aan om te dopen. Te Noh-Otiv kerstende P. Van der Kooy op één dag 18 kinderen.

Er klonk jubel in de jaarverslagen van de Apostolische Vicaris, nu hij, na zovele onvruchtbare jaren, telkens nieuwe veroveringen mocht melden.

In 1923 werd Mgr Aerts in triomf op de Zuidkust ontvangen. Te Merauke en te Koembe diende hij het H. Vormsel toe aan de eerste kristenen.¹⁾ Ook Wendoe en Okaba ontvingen het vererend en bemoedigend bezoek van de Toean Oeskoop. Er was grote vreugde in het hart van de Bisschop, er was een ontroerende dankbaarheid in het hart van de « Apostel der Kaja-Kaja's », toen hij zag hoe de genade van Kristus heel de Zuidkust overstroomde.

OP VERKENNING NAAR DE DIGOEL

Tot nog toe had de missie zich noodgedwongen tot de kust beperkt. Daarachter lag een onmetelijk binnenland, door enkele vlugge expedities onvoldoende verkend, waar men een talrijke bevolking vermoedde.

Nu het werk op de kust eindelijk vruchten afwierp en de komst van nieuwe helpers de toekomstmogelijkheden breder openlegde, keerde de missie haar aandacht ook naar het donkere binnenland, waar de oude Kaja-Kaja-roes nog ongestoorde sabbath vierde. Wanneer zouden beschaving en kristendom hun intrede houden bij die verre en beruchte stammen, die uit de verhalen van vogeljagers en verkenneren een lugubere faam hadden gekregen?

¹⁾ Er waren te Koembe reeds katholieke Keiëzen, Manillarezen, enz.

Op 4 October 1923 ondernam Pater Vertenten met assistent-resident Van Haastert en Dr Thierfelder een verkenningstocht langs de Digoel, de grote weg naar het hart van Nieuw-Guinea. Reeds vroeger had de missionaris de bestuurspost Assike aan de Digoel bezocht, maar een verblijf van een paar dagen op een bestuursplaats, waar weinig inboorlingen verbleven, bood geringe gelegenheid tot diepere kennismaking.

Een kleine motorboot bracht de drie verkenners en hun dragers tot Boepoel aan de Boven-Merauke. Vandaar ging het te voet over het heuvelende land tot Moetin, aan een zijtak van de Bian. Onderweg ontmoetten zij bij Dewakai de detachementscommandant met — goed aan een touw — een twintigtal mannen van Miel, die ten strijde waren getrokken tegen lui van Koaw en er twee mensen hadden onthoofd.

Na een paar rustdagen te Moetin brak de karavaan op naar Kapevako aan de Bian, die in het droog seizoen ongeveer vijftig meter breed is. Klimmend en dalend over een bos- en waterrijk land trok de kleine expeditie verder naar Assike, de bestuurspost aan de machtige Digoel. Het werd een dagenlange, harde tocht. De atmosfeer was broeierig en de pasgevallen regen had de zware kleigrond glibberig-week gemaakt.

Te Assike ontmoetten zij twee Engelsen, Rocke en Jackson, die met tranen in de ogen vertelden, hoe zij onlangs, op paradijsvogeljacht, hun makker George Penrose hadden verloren. Ondanks hun bezorgde waarschuwingen voor de vijandige «steenmensen», die met geen vreemdeling in aanraking wilden komen, was Penrose toch alleen opgetrokken. Aan de Boven-Kawoh moesten nog veel paradijsvogels zitten. Waarom zou hij niet doorzetten? Hij kende heel Nieuw-Guinea, Brits en Duits gebied had hij doorkruist. Nooit had een inlander hem kwaad gedaan.

Glimlachend trok Penrose met enkele boy's er op uit en

drong steeds dieper het heuvelland in. Op zekere dag liep een van de boy's weg met een geweer. Om in het vervolg dergelijke poets te voorkomen, legde Penrose 's avonds alle geweren onder zijn bed bijeen.

In de vroege morgen van 14 Juli overvielen inlanders het bivak. Omdat de geweren niet in hun bereik lagen, vluchtten de boy's hals over kop de duisternis en het bos in. Twee vielen ter plaatse. Penrose zelf werd door 7 pijlen getroffen. Met wanhopige kracht slingerde de sterke man de aanvallers van zich af en liet zich langs de steile heuvelkant, waartegen hij uit voorzichtigheid het bivak had opgeslagen, naar beneden glijden. Een boy, die zich daar ook had verstopt, nam zijn gewonde Toean op en legde hem een eind verder tegen een boom. Van een ontsnapte boy vernam Jackson het vreselijke nieuws. Onmiddellijk snelde hij met enkele jongens te hulp. Nog vóór de avond bereikte hij de plaats van het bivak, joeg de feestvierende kannibalen uiteen, vond nog een halfafgekloven arm en been van een der vermoorde jongens en trof zijn vriend stervende aan onder de boom. Penrose herkende hem, keek hem betekenisvol aan en sloot toen voor altijd de ogen. Zijn doodstrijd moet vreselijk zijn geweest. Hij hoorde het overmoedig gelach van de Kannibalen, die zijn jongens verslonden. Heel de dag had de sterke man geworsteld tegen de dood. In zijn stuiptrekkingen had hij een geul onder zich gegraven, die bijna zijn graf werd.

Jackson verborg het lijk van zijn vriend in de rotsen. Hij had gedaan wat hij kon. Nu moest hij zien weg te komen uit het voortdurend levensgevaar, dat hem bedreigde. Hij besloot met zijn boy's in een paalwoning¹⁾ te overnachten en te waken tot de morgen aanbrak.

Midden in de nacht zagen zij een vuur naderen. Blijkbaar kwam iemand op verkenning vóór de aanval werd ingezet.

¹⁾ In het binnenland worden de hutten vaak op 5 tot 7 meter hoge palen gebouwd. Vooral schrik voor de koppensnellers heeft deze bouwtrant doen ontstaan.

Jackson wilde schieten maar zijn boy hield hem met geweld terug. Langzaam naderde het vuur; de boy wachtte, liet het vuur tot onder het huis komen, loste toen een schot : raak ! Nu begreep Jackson het talmen van zijn boy : de verkenners droeg het vuur aan een lange stok, zodat men, door op het vuur te schieten, de drager zeker zou hebben gemist.

Jackson was thans met de politie op weg om het lijk van Penrose te zoeken en naar Merauke over te brengen.

Dit tragisch verhaal zette onze verkenners aan tot omzichtigheid op hun verdere tocht. De « Anna », die van de monding af de Digoel was opgevaren, nam de reizigers en hun 28 dragers aan boord en stoomde drie dagen stroomopwaarts tot aan de Moejoe Rivier. Na nog twee dagen optornen tegen zware stroming vol hindernissen moest de motorboot wegens ondiepte van de rivier en omgevallen bomen achterblijven. Te voet rukte de karavaan verder tot aan de Kowah Rivier, waar 's avonds het bivak werd opgeslagen.

Van het land en zijn bewoners, die de volgende dagen door korte expedities werden verkend, geeft het reisverhaal van Pater Vertenten vele belangrijke bijzonderheden. De heuvelachtige bosstreek, met plotse vergezichten op een rivier in de diepte, is mooi, vruchtbaar en gezond. In het noorden schemert de wazige lijn van de eerste uitlopers van het gebergte, waarboven de Korian zijn vulkaantop naar de hemel heft.

Vóór de komst van de vogeljagers kleurden talloze paradijsvogels hier het donkere bos. Schitterende vogels en bonte vlinders : vlamrode, gele, witte, helblauwe, spelen er in de zonneschijn.

Na het eerste aarzelende contact met de vreemdelingen verloren de inlanders weldra de schuwe onrust, die sprak uit hun ogen en uit elke beweging. Voortdurend zijn zij op hun hoede tegen elke mogelijke overval.

« De uiterlijke verschijning van de Digoelbewoners »,

noteert Pater Vertenten, « is niet indrukwekkend als die van de grote, forsgebouwde en overdadig opgesmukte Marindanim. De Digoelbewoners hier zijn kleine gedrongen kereltjes, over het algemeen goed geproportionneerd. Slechts enkelen dragen haarverlengsels, de meesten hebben kort kroezelhaar, enkelen binden witte vederen aan kleine vlechtjes op het achterhoofd. De neusvleugels der mannen zijn op twee of meer plaatsen doorboord en daarin steken ze bij voorkeur roofvogelnagels. Een fraaie indruk maakt de brede band van witte kralen (coyx) die de meesten (ook de kleinere jongens) om het hoofd dragen. Op de borst en aan de hals dragen zij ivoorkleurige varkenstanden, ook hondentanden zijn zeer gewild, en enkelen dragen reepjes, waarop kleine witte porceleinschelpjes zijn genaaid, die hier zo grote ruitwaarde hebben. Om de buik dragen velen lange smalle rotanrepen gewonden. Als zij ten strijde gaan, omwinden zij heel de borst en de buik met zulke repen, die dienst doen als harnas...

De vrouwen met haar vezelrokjes zien er heel wat gekleider uit dan haar zusters aan 't strand. Ook zij doorboren de neuzen, wat noch vrouwelijk noch fraai staat. »

Het viel sterk op, hoe dungezaaid de bevolking was in dit vruchtbaar land. Koppensnellerij en kannibalisme hebben heel dit gebied uitgemoord. Opmerkelijk was het gering aantal vrouwen en oude mensen, die als gemakkelijker prooi het eerst in handen vallen van de mensenjagers. « Tussen Bian en Digoel », schrijft Pater Vertenten, « tussen Assike en Mapi, van Assike tot Bian-Kapa, woont zo goed als niets meer ! Elke dag, kan men zeggen, wordt op een of meer plaatsen van het enorme Digoelgebied mensenvlees gegeten...

In het algemeen doodt en eet men alleen lieden van vreemde stam. Dit jaar nog wilde een der Digoeljagers alleen naar huis. Hij werd gedood en opgegeten. Sluipmoord geldt hier niet als laag, dat heet slim ! Mensenvlees

is hier een lekkernij en een gewild ruilartikel. Een heel been met dij en al heeft de waarde van een ijzeren bijl. Men kan stukken mensenvlees kopen met honden- en varkenstanden en vooral met de geliefde porceleinschelpjes, waarvan ik boven sprak.

Op de wegen graven zij mensenkuiten met scherpe pieken en punten. Op de bospaden steken zij vlijmscherpe bamboes en pijlen, opdat een onwillekeurige roep of beweging hen zou waarschuwen tegen een naderende vijand. Steeds zijn zij gewapend, harnassen en schilden staan klaar voor het gevecht. »

De heer Van Haastert liet zich door een man vertellen, hoe zij te werk gingen met hun slachtoffers : « de buik wordt overdwars opengesneden en men neemt er de ingewanden uit, ook die worden gegeten. Wat wij zeggen van een varken « daar gaat niets van verloren » zeggen zij van een mens. Men snijdt benen en armen af bij de gewrichten. De hand wordt boven het vuur geroosterd en tot stukjes gekapt. Het hoofd wordt met haar en al op het vuur gebakken, daarna slaat men met een bijl, vroeger een stenen bijl, de schedel stuk, om de hersens er uit te halen en ook die te verorberen.

Of het goed smaakt ? Oh ! heerlijk ! geen beter vlees dan mensenvlees ! Zij hebben er zo de smaak van beet, dat zij dorpsgenoten, ja eigen kinderen die verongelukken, opeten ! Van betrouwbare vogeljagers hoorden wij, dat op zekere dag een paar lui als gidsen mee zouden gaan. Toen men zou vertrekken, verontschuldigen zij zich, want er was een ongeluk gebeurd, een der kinderen was uit het hoge huis gevallen met dodelijk gevolg. Eerst de volgende dag konden zij meegaan, wat ook geschiedde, en zij droegen bij zich als een gedeelte van hun proviand gebraden stukken van het verongelukte kind. »

Gaarne had Pater Vertenten nog dieper doorgedrongen in dit land en nader kennis gemaakt met dit wild en deer-

niswekkend volk. Maar het werd tijd om op te breken. Wat hij echter gehoord en gezien had, was een meer dan voldoende aansporing om deze barbaarsheid spoedig naar de keel te grijpen. « Barmhartigheid », luidt het aan het einde van zijn boeiend verslag, « mag niet de kleinste deugd zijn ener koloniale regering, die meer in altruïstische dan in egoïstische motieven haar rechtstitels vinden zal. Welk een schone taak is hier nog voor de regering en de missie weggelegd ! De toestanden hier beschreven roepen om barmhartigheid in de vorm van een vaderlijk maar krachtig bestuur, dat zeer streng, ja onverbiddelijk optreedt tegen moord en menseneterij vooral. Dat klinkt niet ethisch, maar is het in hoge mate. »

Krachtig zou Pater Vertenten bij de regering aandringen op een spoedige vestiging van bestuursposten in het binnenland. Het zou echter nog enkele jaren aanlopen voor de missie in staat zou zijn haar zegenrijke werking tot het Digoelgebied uit te breiden.

Te Assike wachtte de « Anna » de reizigers op om hen langs de Digoel terug naar de kust te brengen. De reis had een bewogen slot. Op een stormachtige nacht, even voorbij Wambi, verspeelde het schip zijn laatste anker. Door defect aan de motor had het de rivier niet kunnen halen en moest buiten blijven. De boot was zó lek, dat men er ruim negentig petroleumblikken water per uur moest uitscheppen en de matrozen konden niet meer. Toen liet de assistent-resident de boot stranden : een gebonk en geschok van de andere wereld in die hevige branding. Er stond een meter water in de boot. 's Nachts regende het en toen de passagiers, doornat en verkleumd aan wal geraakten, was hun eerste werk zich te warmen en te drogen aan een groot vuur van klapperblad en... een bakje koffie te zetten.

Te voet — 25 uur ver — keerden de schipbreukelingen naar Merauke terug.

Primitieven dragen in hun bloed de wilde erfenis van vele geslachten. Genade alleen, tijd en geduld vermogen deze diepgemerkten om te vormen tot voorbeeldige kristenen. Wie ter wereld is daar sterker van overtuigd dan de missionaris, die dagelijks ervaart hoe zwakheid zegeviert over de goede wil en de beste voornemens van zijn pasgedoopten?

Bij de veelvoudige desillusies, die de missionaris aan zijn nieuwbekeerden beleeft, overrompelt hem soms de vreugde om een schone daad, een rechte ruk naar het hoogste in een zwakke natuurmens.

Pater Vertenten wist uit welk hout zijn jonge kristenen waren gesneden. « Met veel geduld en liefde », schreef hij, « moet men de zielen vormen, dan krijgt men er ook smaak in. De groei ener ziel is veel belangrijker dan een kunstwerk. » Met priesterlijke goedheid hielp hij zijn bekeerlingen door menige val en soms wilde buiteling heen, stijgen naar het schoon beleven van hun geloof. Zwak bleven zij, maar iets was in hen veranderd. Zij berustten niet langer in hun zondig leven maar keerden zich telkens met vaste wil af van het kwaad. Rouwmoedig kwamen zij in de biecht vergeving en nieuwe sterkte zoeken. Was dat op zich zelf reeds niet verbazend bij kinderen van koppensnellers?

Als zij heel erg hadden misdaan en schaamte hen weerhield van de lastige beschuldiging, wachtten zij op de terugkeer van *Toean Petloes*. Was dat geen blijk van buitengewoon vertrouwen? Soms kon de missionaris heilig-verbaasd staan voor de teerheid van geweten bij een primitief. « Eens », vertelt Pater Vertenten, « kwam er een bij me — hij wilde de volgende dag ter H. Tafel naderen — die heel leuk de voorbiecht veranderde als volgt: « Ik belijd aan de alwetende God en aan u, Vader, dat ik *niet* gezondigd heb ». Als ge dan weet en voelt, dat zo iemand de volle waarheid spreekt, dan juicht ge omdat eindelijk onze heilige gods-

dienst vat krijgt op de zielen, hun hoger leven en dieper geluk brengt. »

In 1924 richtte Paus Pius XI z. g. een comité op tot redding der van honger stervende kinderen in Rusland. Heel de katholieke wereld beantwoordde edelmoedig de pauselijke oproep. Mgr Aerts wenste, dat de kristenen van zijn vicariaat ook hun bijdrage zouden leveren en stuurde daarom een omzendbrief naar zijn missionarissen. Aan Pater Vertenten schreef hij : « Ik zend ook aan u copie van mijn circulaire maar natuurlijk kan daar in Merauke nog niet veel van komen en ik begrijp dat. »

De volgende Zondag preekte Pater Vertenten over de deugd van barmhartigheid en arm Rusland. « Geen eten hebben, onkruid en vuilnis verorberen van honger, sterven van honger, dat is volgens een Kaja-Kaja toch wel het allerergste wat een mens kan overkomen. Natuurlijk zouden ze helpen, groot en klein ! » En zij deden het ! Triomfantelijk mocht de missionaris melden : « Wij zenden van arm Zuid-Nieuw-Guinea ruim tweehonderd gulden naar arm Rusland ! »

Wie de ingeboren zelfzucht van de Kaja-Kaja's kent en dan ziet hoe kinderen hun snoepcenten offeren en anderen heel hun spaarpot leegschudden « voor de kinderen van het land Rus », begrijpt welk een zelfoverwinning in die tweehonderd gulden besloten ligt. Dat stemt bemoedigend bij een arbeid, die zelden beloond werd met opvallend succes.

*

Bij de beschaving en de kerstening van een volk kan de rol van de school niet te hoog worden aangeslagen. De school kneedt de jeugd en meteen de toekomst van een volk. Het was in Nieuw-Guinea niet anders. Zeer juist schreef Dr van Baal in 1937 : « De maatregelen van het Bestuur, die behalve verschaffing van medicijnen, niet anders in-

hielden dan verbod, vernietiging of afbraak, hadden dan ook slechts zin naast de positieve arbeid van de missie. Die arbeid ten opzichte van het nieuwe geslacht is in hoofdzaak geslaagd. Het is juist de school, die leven brengt in het dorp. In die school groeit de jonge generatie met een nieuwe blik op het leven. Van het positieve werk van opbouw der maatschappij is de missieschool het middelpunt, het begin en het einde. »

Daarom hebben de missionarissen zich geen moeite gespaard om spoedig in de voornaamste centra scholen op te richten. Welk een som van inspanning dat vroeg, weten alleen degenen, die er onmiddellijk bij betrokken waren. Maar het was noodzaak en het werd een zegen.

Een kostbare hulp bij het onderwijs waren de *goeroes* (inlandse onderwijzers). Elke school met haar goeroe dreef een wig in het heidense oerwoud, elke school was een voorpost van beschaving en kristendom.

In de eerste jaren kwamen de *goeroes* uit de Kei Eilanden. Doorgaans waren het oud-catechisten, doorbrave kerels en voorbeelden van kristelijk leven. Elke goeroe was een winst voor het werk, maar ook een kruis voor de missionaris, want voortdurend moest hij gecontroleerd en aangewakkerd worden. Aan zich zelf overgelaten, bleek hij niet opgewassen tegen zijn taak. De grillen of de zwakheden van een of ander goeroe haalden Pater Vertenten heel wat last en onaangenaamheden met het bestuur op de hals. Maar diepe teleurstelling om het falen van één enkele werd vergoed door het sublieme voorbeeld van anderen. Cassianus, de goeroe van Merauke, had een goede vrouw en verscheidene kinderen. Zijn vrouw werd zwaar ziek en stierf. Cassianus was een gebroken man. Toen Pater Vertenten hem zijn deelneming kwam betuigen in die zware rouw, antwoordde de goeroe met zachte, rustige stem : « Toean, het is de wil van de Algrote Heer, en wij, catechisten, wij weten het bij ondervinding : hoe meer goeroes en goeroe-vrouwen ster-

ven, des te meer groeit de Kerk Gods ! » Dat was subliem. Die man begreep en beleefde het diepste kristendom : het geheim van het kruis.

Een zegen voor het werk was ook de uitmuntende verstandhouding en het hartelijk verkeer tussen de missionarissen en de bestuursambtenaren. De rol van Pater Vertenten kan hierin moeilijk overschat. Zijn sympathieke persoonlijkheid palmde iedereen in : om hèm deed men alles, aan hèm kon men niets weigeren. Nooit zou de reddingsactie zo vlot zijn verlopen, als hij niet de leider van het werk was geweest. Officiële hulp en daadwerkelijke steun liggen veelal ver van elkaar. De sympathie voor Pater Vertenten deed ze hier samenvloeien.

De missionarissen waren steeds welkome gasten bij de blanken, die op hun beurt graag kwamen buurten op de missie. Geen boot legde aan te Merauke of kapitein en officieren brachten een bezoek aan Pastoor Vertenten of noodden hem uit op de thee aan boord.

Nooit echter zouden die ideale betrekkingen met het bestuur en de blanken aanleiding geven tot z. g. « vriendschappelijke » toegevingen, waarvan de missie of de inboorlingen het gelag moesten betalen; want waar recht in het gedrang kwam, durfde Pater Vertenten op zijn stuk blijven staan tegenover wie ook. Duidelijk blijkt zulks uit de geschiedenis van de Kalapa-maatschappij, die werd opgericht om de copra op de Zuidkust uit te baten. In 1919 had de maatschappij belangrijke concessies voor klappercultuur verkregen. De Kaja-Kaja's stonden sommige gronden af, vooral kokosplantages, die zij konden en wilden missen. Later werd met morele dwang en bedriegelijke middelen steeds meer grond aan de Kaja-Kaja's ontfutseld. De regering werd op een dwaalspoor gebracht. Het bestuur van de maatschappij wist niets af van het gepleegde onrecht. De inlanders klaagden steen en been, weenden over het

verlies van zoveel dierbare grond, maar hun onbeholpenheid stond machteloos tegenover het onrecht. Toen kwamen zij hun nood klagen bij de missie, die hun verdediging op zich nam. Wijl vertrouwelijke actie niet hielp, zag Pater Vertenten zich verplicht publiek het recht van de inboorlingen te verdedigen. Dit optreden was geheel belangeloos en zo eerlijk en rechtvaardig, dat men nooit openbaar iets heeft gezegd of geschreven tegen deze tussenkomst van de missie. Jaren heeft het geduurd eer recht geschiedde. Jarenlang hebben de missionarissen gestaan in de delicate en moeilijke positie : het gezag hooghouden en tegelijk als aanklagers optreden tegen de vertegenwoordigers van dat gezag, die verkeerd handelden of het onrecht duldden. Herhaaldelijk kwam de zaak voor de Volksraad van Nederlandsch Indië. Assistent-Resident Lulofs verklaarde persoonlijk aan Pater Vertenten, na kennisname van al het gebeurde : « Pastoor, ge hebt niet alleen gelijk, ge hebt overschot van gelijk. »

In 1925 werd Assistent-Resident Van Klaveren uit Amboïna naar Zuid-Nieuw-Guinea gezonden om de kwestie te bestuderen en een oplossing voor te bereiden. Pater Vertenten trad als tolk op bij de onderhandelingen, die leidden tot een bevredigend vergelijk. De ingepalmde tuinen werden onmiddellijk teruggeschonken, de andere, waarvoor een jaarlijkse schadeloosstelling was voorzien, keerden naar hun eigenaars terug, toen de maatschappij voorgoed haar ondernemingen op de Zuidkust stopzette. De Kaja-Kaja's bleven de missie dankbaar om haar onbaatzuchtig optreden, waardoor zoveel dierbaar eigendom opnieuw in hun bezit kwam.

Lovend schreef en sprak Pater Vertenten over de gelukkige samenwerking tussen missie en plaatselijk bestuur bij het reddingswerk op de Zuidkust. Hierboven werd er voldoende op gewezen, hoe de sympathie van de ambtenaren voor Pater Vertenten deze verstandhouding in de hand werkte. Des te pijnlijker heeft het Pater Vertenten gegriefd,

dat juist mensen, met wie hij door jarenlange vriendschap en samenwerking was verbonden, achter zijn rug minachtend schreven over de missie en de hardbevochten resultaten.

In 1925 moesten de subsidies, die in 1920 voor 5 jaar aan de missie waren toegekend, worden vernieuwd. Het officieel rapport, dat bij deze gelegenheid van uit Merauke naar Batavia werd gestuurd, hekelde het beleid van de missie en schreef dat zij niets had gedaan voor de opheffing van de Kaja-Kaja's. De Pastoors hielden zich alleen bezig met de gekleden en lieten de rest ongemoeid. De Broeders werden in beslag genomen door het bouwen van scholen en kerken en keken niet om naar de gezinswoningen die onder hun leiding moesten opgetrokken.

Op zijn zachtst gezegd getuigde dit verslag van een verregaande lichtzinnigheid. Luchthartig werden beweringen neergepend, feiten partijdig voorgesteld om de missie bij het hoger bestuur in discredit te brengen.

Met één pennetrek werd heel het levenswerk van Pater Vertenten en van zijn confraters neergehaald door mensen, die beter wisten en zich vrienden noemden. Het was voor Pater Vertenten de bitterste ontgoocheling, die ooit zijn gevoelig hart heeft gekwetst. Een slag in het volle gelaat! Hoe hard die aankwam, voelen we in een artikel: « Minachten en waarden », dat in Mei 1925 verscheen in « De Java-Post ». Er kleeft bloed aan die regels! « Mensen, die toch beter moesten weten, schreven achter onze rug om: « Invloed der missie? Nul. Waarom ze dan verder geldelijk steunen? » Altijd hadden we tegenwerking van alle kanten. Nu dat nog, van mensen, die wij om hun vele verdiensten zo dankbaar waren. Van uw vrienden moet ge 't hebben. Dat heeft ons véél pijn gedaan. »

In Juni 1925 kwam de heer van Klaveren naar Zuid-Nieuw-Guinea op inspectietoelt. Met eigen ogen kon hij zich vergewissen van het werk van de missie en haar invloed op de Kaja-Kaja's. Te Mboeti woonde hij de eerste katho-

lieke processie bij die in Marindland uittrok. Het was een reuzesucces : « Een zo glorieuze uiting van de nieuwe maatschappij, dat het een demonstratie was van de jonge kracht, die geboren is en zich ontwikkelt op Nieuw-Guinea. » De heer van Klaveren stond verbaasd over deze topprestatie door Pater Verhoeven en Pater Vertenten met primitieve middelen en onhandige Kaja-Kaja's verwezenlijkt en noemde deze optocht de grootste katholieke demonstratie die hij in het Oosten zag.

In zijn verslag aan de Gouverneur-Generaal toonde hij aan hoe groot en hoe zegenrijk de invloed van de missie op de inboorlingen was. Het resultaat van jaren arbeid kwam langzaam tot stand, maar dat kon niet anders, gezien de omstandigheden en het gering personeel. De missionarissen leefden zelf in krotten en het zou onredelijk zijn al hun kracht en tijd op te vorderen voor het bouwen van gezinswoningen, waarvoor de staat ten slotte zelf moest instaan.

Dit schitterend getuigenis redde gedeeltelijk de subsidies, maar de verhouding tussen missie en ambtenaren was bedorven. Deze laatsten wisten geen raad met zich zelf, vooral tegenover hun beste vriend, Pater Vertenten, die ze zo in de rug hadden geschoten. Later kwam alles in orde maar intussen was Pater Vertenten, diep gedesillusioneerd, reeds op verlof naar Europa vertrokken.

Wrok heeft nooit zijn gemoed ontsierd, er is geen verwijt over zijn lippen gekomen maar dit achterbakse werk en dit misprijzen van zijn levenstaak heeft hem zeer diep gegriefd.

VLAANDEREN ROEPT

De oorlog, die in Augustus 1914 over Europa was losgebroken, sneed voor Pater Vertenten alle verbinding met het vaderland af. Vier jaren lang zou hij geen nieuws van huis ontvangen. De onzekerheid omtrent het lot van zijn

dierbaren was voor het hart van de verre missionaris een pijnlijke beproeving. Zijn bezorgdheid werd nog verhevigd door berichten over terreur in het gemartelde België, die via het telegraafkantoor van Ambon tot Nieuw-Guinea doordrongen. Zijn vertrouwen op de Goddelijke Voorzienigheid temperde zijn onrust, die in gelovig gebed tot volkomen overgave en vrede bedaarde.

Het schaarse nieuws over zijn familie ontving P. Vertenten uit Nederland, waar zijn broer Louis¹⁾ onder de oorlog werkzaam was. Zo vernam hij de dood van vader, die in 1916 te Hamme na lang sukkelen en een kort ziekbed was gestorven.

De wapenstilstand in 1918 bracht ook voor het hart van Pater Vertenten een ware bevrijding. Weer was het opbeurend contact met de familie mogelijk. De jaren van versterkte scheiding hadden het samenhorigheidsgevoel verhevigd; de dood van vader en straks het vroegtijdig afsterven van zijn jongste broer Florimond († 1919) haalden de banden nog nauwer aan. Er lag in zijn brieven een onverholten tederheid, die zich vooral concentreerde op moeder. Nu de weg naar Europa weer open lag en het vooruitzicht op verlof scherper werd, groeide het verlangen haar terug te zien tot een zoete obsessie : « Ge kunt niet geloven, hoe groot mijn verlangen is u allen eens terug te zien, vooral moeder. » Meer dan eens betrapte Pater Vertenten zich op gedachten en dromen, die hem naar Hamme vooruitliepen. « De laatste tijd rijd ik veel te paard, » schreef Petrus in Juli 1923. « En als ik dan op een zonnige dag — en 't zijn hier bijna altijd zonnige dagen — door de palmbossen rijd, dan denk ik dikwijls aan huis en de komende vakantie — Moeder — en 't is effenaf waar ! — dan betrap ik mijzelf soms dat ik aan 't zingen ben van 't eerste liedje dat ik van U leerde :

Kleine Jan kwam van den akker,
hm, hm, hm, fafa, la la la !

...Ge ziet dat ik met mijn verbeelding al dikwijls in

---

¹⁾ Pater Louis Vertenten, Missionaris van het H. Hart, in 1913 tot priester gewijd.

Hamme zit ! Andere keren ben ik met mijn meetje in Elversele en ga van kapelleken tot kapelleken. Wat zal het mij goed doen, als O. L. Heer mij die blijdschap schenkt, al die oudbekende plaatsen en nog meer al die oudbekende mensen terug te zien. »

Dat zou nog een tijdje aanlopen. Zieke en oude missionarissen kregen begrijpelijkerwijze de voorrang. Pater Vertenten wachtte geduldig zijn beurt af.

In 1924 vertrok zijn broer Louis naar Kongo, waar de Belgische provincie der Missionarissen van het H. Hart zo pas een missie op de Evenaar had aanvaard. « 't Is helemaal niet uitgesloten » schrijft Petrus naar huis, « dat ik ook nog eens in Kongo terecht kom, nu onze Provincie een eigen missie heeft. Of ik niet gaarne zou terugkomen ? Heel gaarne. Maar al zal ik een stuk van mijn hart hier laten, ik maak mij geen zorgen daarover. Wij zijn daar goed, waar O. L. Heer het wil en wij kennen Zijn H. Wil door onze overheid. Beslist die, dat ik naar Kongo ga of in België blijf, dan ga ik naar Kongo of blijf in België. Als ze mij maar niet naar de Eskimo's sturen, » laat hij er leuk op volgen, « want daar zou ik bevriezen na zólang gestoofd te zijn door de tropische zon. »

Herhaaldelijk duikt de volgende maanden die veronderstelling over Kongo op en groeit naar een vrij grote waarschijnlijkheid. « Een reden te meer, » vond Pater Vertenten, « om hier mijn uiterste best te doen ten einde zoveel mogelijk latere missionarissen te laten profiteren van de opgedane ervaring, van de taalkennis vooral. »

1925 was daarom druk bezet. Er moest nog zoveel worden afgewerkt, vooraleer hij gerust kon vertrekken. Tussen reizen en administratieve beslommingen door werkte hij aan een vertaling van het Evangelie en van de Gewijde Geschiedenis. In September geraakte eindelijk het « Marindinese Woordenboek » persklaar.¹⁾ De missiegeschiedenis moest

¹⁾ Het eerste deel: Nederlands-Marindinees verscheen in 1912 (Vertenten-Van de Kolk).

bijgewerkt en enkele beloften nagekomen, « om zonder bult in Hamme te geraken ».

In de kerk van Wendoe en van Mboeti borstelde Pater Vertenten twee grote muurschilderingen, vrij ontworpen naar Wijnand Geraedt. De meer dan levensgrote afbeelding van de Gekruiste maakte op de Kaja-Kaja's een geweldige indruk.

In November 1925 kon Pater Vertenten eindelijk naar Hamme het blijde nieuws van zijn aanstaande afreis seinen. Vooraleer naar Europa in te schepen, zou hij eerst op Java een reeks propaganda-lezingen houden over de missie van Zuid-Nieuw-Guinea.

Van heinde en ver kwamen de Kaja-Kaja's afscheid nemen. Zij gunden Toean Petloes best een reis naar zijn land, maar toen zij er lucht van kregen, dat hun Toean wellicht niet zou terug keren, protesteerden zij met ontroerende aanhankelijkheid.

Op de vooravond van Kerstmis 1925 scheepte Pater Vertenten te Merauke in. Drie weken later stapte hij te Djokjakarta op Java aan land. Daar kwam Mgr Van Velzen hem van Batavia te gemoet gereisd met het droeve bericht, dat moeder op 30 December overleden was. « Dat is de zwaarste dag in mijn leven geweest », bekende Pater Vertenten later. Die avond verspreidde de radio over heel Insulinde het bericht : « de moeder van Pastoor Vertenten is overleden ».

Een paar dagen na Kerstmis was moeder ernstig ziek geworden. De Heer Deken, die haar berechtte, had haar gezegd : « Ge moet u goed houden. Moeder, want Petrus is op weg. » ~ « 't Zal aan mij niet liggen, Heer Deken, » had ze moedig geantwoord, maar er aanstonds aan toegevoegd : « als God 't anders beschikt, is 't ook goed. »

Zacht en vredig was zij gestorven, zonder haar Petrus weer te zien. Het laatste offer van die heilige, heldhaftige moeder, die de last van een groot gezin en de slagen van

het leven met voorbeeldige dapperheid had aanvaard. « Moeder woonde het dichtst van allen bij het tabernakel, » placht de Heer Deken van haar te zeggen.¹⁾ Daar had zij de kracht gevonden tot alle offers, daar lag het geheim van haar vroom en sterk zieleleven, dat zij aan haar kinderen wist mee te geven.

Een maand lang hield Pater Vertenten in de voornaamste steden van Java lezingen over de Kaja-Kaja's. De eerste conferentie ging door te Batavia in aanwezigheid van de Gouverneur-Generaal en vele hoge ambtenaren. Overal werd de Pastoor der Kaja-Kaja's sympathiek onthaald. Bij zijn eerste rondreis in 1921 moest de noodkreet geslaakt om een stervend volk; nu mocht gewezen op verheugende heropleving. Het werd een dank- en zegetocht voor de Vlaamse missionaris, die de kans niet onbenut liet om zijn levenswerk aan de welwillendheid van Nederlandsch Indië aan te bevelen. « Mataram », het dagblad van Zuid-Midden-Java besloot het verslag over de lezing, die Pater Vertenten op 29 Januari te Djoka had gehouden met deze hartelijke woorden : « Pastoor Vertenten was het, die aan het hoofd van de kleine, zich zelf opofferende schare van missionarissen in die barre streken uit liefde voor een hogere roeping de strijd aanbod tegen het kwaad dat dit kinderlijke volk (de Kaja-Kaja's) verteerde.

Hij is daarin geslaagd.

Wanneer straks Pastoor Vertenten in het oude land uitrust van de vermoeienissen van de volbrachte arbeid, zal die rust meer dan verdiend zijn. Voorgoed zal zijn naam verbonden blijven aan het volk der Kaja-Kaja's, dat hij wist op te heffen uit de poel der ellende en evenzeer als hij dit volk een warm hart toedraagt, hebben de Kaja-Kaja's in hun dankbaar hart een plaatsje ingeruimd voor hun aller vriend en weldoener, een plaatsje, waaruit zijn beeltenis nimmer verdreven zal kunnen worden.

¹⁾ Het Vertenten-gezin woonde sinds 1913 vlak achter de kerk, tegenover het koor.

Pastoor Vertenten heeft zich in de harten van dit volk een gedenkzuil opgericht, hechter dan graniet.

... Wij wensen de strijder van het levensgeluk van het volk der Kaja-Kaja's een goede reis en een goed verblijf in het oude Vlaanderen toe en wij durven daarbij de hoop uitspreken, dat hij later er toe zal worden geroepen terug te keren tot het volk van Zuid-Guinea's strand, dat hem niet missen kan. »

Op 17 Februari scheepte Pater Vertenten in op de « Tjerimai », die hem na een vlotte reis op 13 Maart te Marseille aan wal zette. Na een paar bezoeken aan confraters in Zuid-Frankrijk, ging het over Parijs naar Antwerpen, waar de missionaris zich bij zijn overheid aanmeldde. Fier en gelukkig loodsten zijn zusters hem naar Hamme mee.

Er lag een schaduw over het blijde weerzien : Moeder was er niet meer, maar in het stille huisje achter de kerk herinnerde alles nog aan de lieve dode : haar zacht portret, dat van het schouwke neerzag op de teruggekeerde zoon; haar muts met binders die aan de kapstok hing naast haar oude, vaak verstelde Vlaamse kapmantel. 't Was alsof moeder zo pas van de kerk was thuisgekomen en straks weer de keuken zou binnentreden.

Met stralende ogen en verrukt hart ging Pater Vertenten door het goede oude land van Vlaanderen, waar vrienden en verwanten hem opwachtten. En terwijl Vlaanderen niet wist, welke grote zoon was teruggekeerd, zonden Nederlandse bladen van alle kleur hun reporters naar Hamme om de grote man van Nieuw-Guinea te interviewen.

Maurits Roelants reisde hem voor « De Telegraaf » achterna naar Sinaai, waar Pater Vertenten te gast was bij drie gedaagde kozijns.

« In de halfschaduw van een achterkamer, naast de tafel, waarop de dikke druppelglazen voor het plechtig familie-onthaal stonden gevuld en tussen zijn kozijns, ernstige oude dorpers, onderbrak Pater Vertenten zijn verhaal. Hij rees

recht, vrij groot in de rechte schede van zijn kapot. Een gulle lach trok een witte lijn tussen snor en baard, beide nog goed zwart. Uit de heldere bruine ogen straalt de hartelijkheid, zij tintelen geestig in twee gouden brilringen. Drie rechte, energieke trekken tussen de wenkbrauwen en overigens het ronde, iets gebruinde gelaat van een gulle Vlaming. »

Naast de Leuvense kachel luistert Maurits Roelants mee naar de warme, door optimisme bezielende stem, die voor de kozijns de wondere Kaja-Kaja-wereld oproept. Als een bode komt melden, dat de tafel gedekt staat, moet heel het gezelschap mee naar kozijn De Vos, « In den bonten Os », lokaal van de duivenliefhebbers, onder de kerktoeren.

« Buiten vóór de kerk, ligt tussen een rechthoek van lage gekleurde huisjes een weids groene dries. Dikke bomen staan er krom. In het midden rijst een metalen gaaipeers en terzijde verzamelt een dubbele telefoonpaal op tien rijen al de telefoondraden van de streek.

— Mijn oud geliefd Vlaanderen ! zegt stralend Pater Vertenten.

Hij wijst naar het geelgroen Lenteloof tegen de kerkmuur op het kerkhof :

— « Daar ligt de grote componist Tinel begraven. Hijzelf heeft op die plek gestaan en gezegd : hier wil ik rusten. »

Er is een straling van geluk in de ogen van de missionaris, die onder het gulle weerziensmaal, waarbij alleen Pallieter ontbreekt, verder moet vertellen over de vreemde wereld, waarin hij 15 jaar had geleefd.

Enkele dagen later kwam Pater Hyacinth Hermans O. P. naar Hamme als reporter van « De Maasbode ». — « Pater Vertenten wachtte ons op aan het kleine stationneke. Zijn rijzige figuur in het zwarte priesterkleed, met zijn gebaarde bronzen kop, waarin de blijde ogen lachten, stond recht tegen het monument der gevallen Belgische krijgers uit Hamme, hij zelf als 't levende monument en de bloei-

ende trots van zijn vroom-Vlaamse dorp, dat zulke sterke zielen kweekt. »

Aan het slot van drie prachtige artikels over deze Vlaamse missionaris schreef Pater Hermans : « Zoals Sint Willebrord de apostel was der Nederlanden, is Pater Vertenten de apostel der Kaja-Kaja's geworden. »

Intussen had ook Vlaanderen zijn grote zoon ontdekt. In verscheidene bladen zoals « De Standaard » — « Ons Volk Ontwaakt » — « Hooger Leven » — « De Gazet van Antwerpen » — « Pro Apostolis », enz., verschenen bijdragen van Pater Vertenten en artikelen over zijn leven en werk in Nieuw-Guinea. Davidsfonds en studentenbonden organiseerden missieavonden, waar Pater Vertenten optrad met zijn fel gesmaakte voordrachten over de Kaja-Kaja's. Hamme kreeg natuurlijk de primeur van de reeks, die verder liep over Eekloo, Blankenberge, Antwerpen, St.-Niklaas, Assche, Hoogstraten, Bree en tal van steden en dorpen.

Na Pinksteren hield Pater Vertenten een reeks lezingen in Nederland, waar de naam van de « Redder der Kaja-Kaja's » volle zalen lokte. Te Amsterdam sprak hij op uitnodiging van de koloniale kring en van het R.-K. Studentengenootschap. Te Den Haag voerde hij het woord voor meer dan 600 studenten. Utrecht, Haarlem, Rotterdam, Rolduc, 's Hertogenbosch, Tilburg, Delft, Leiden en vele andere plaatsen in Nederland luisterden naar zijn boeiende causeries.

Intussen was ook in Nederland het gerucht doorgedrongen, dat Pater Vertenten mogelijk niet naar Nederlandsch Indië zou terugkeren. Het nieuws wekte opspraak. Niet zonder verzet liet Nederland zulk een verdienstelijk man los. In het Mei-nummer van « Roomsche-Katholiek Artsenblad », dat reeds meer artikelen van en over Pater Vertenten had gepubliceerd, schreef de redactie onder de titel : « Een Held » een zeer lovend overzicht van Pater Vertentens pionierswerk in Nieuw-Guinea : « Intussen doet een boos gerucht de

ronde. Na de oorlog zijn Nederland en België, die voorheen één provincie van de Missionarissen van het H. Hart uitmaakten, gescheiden in twee provincies.

Waar Pastoor Vertenten vroeger was uitgezonden naar een Nederlandse missie, komen de oversten nu voor de moeilijkheid te staan, of zij nog bij de veranderde toestand een Belgisch missionaris naar een Nederlandse Missie kunnen uitzenden. En nu heeft men ons reeds toegefluisterd, dat men er over denkt de Pastoor maar liever naar Belgisch Congo uit te zenden.

Wij vleien ons geen ogenblik met de illusie, dat wij op enigerlei wijze invloed zouden kunnen uitoefenen op de plannen, die men met Pastoor Vertenten heeft.

Hijzelf legt zich bij voorbaat neer bij alles wat de oversten zullen beslissen... Maar wel willen we veronderstellen dat de missie in Nederlandsch Nieuw-Guinea toch wel buitengewoon slecht met een dergelijke verandering zou zijn gediend. Dat het langdurig werk van Pastoor Vertenten, waardoor hij alleen door de omgang met de Kaja-Kaja's in staat was in die 15 jaar de taal der Marindinezen te leren en te beheersen en een woordenboek dier taal samen te stellen, voor een groot deel verloren is. Men stelle zich voor hoe hij met zijn kennis in Kongo zal staan kijken. Verder dat de gehele hygiënische toestand, de verhouding van woning en samenleving dier oorspronkelijke wilden, de aard en de verbreiding, en later de behandeling der verschrikkelijke ziekte en niet het minst het contact met het N. I. Gouvernement zo moeizaam verkregen en zo roemrijk uitgebuit, even zovele argumenten in de schaal zijn, waarop zij dienen afgewogen te worden voor het behoud van Pastoor Vertenten als missionaris van Nederlandsch Nieuw-Guinea. »

Ondanks dit met zoveel redenen omkleed betoog zou de overheid van Pater Vertenten niet aarzelen hem voor de Kongo-missie op te eisen. Een man van zijn gehalte was een zo flinke aanwinst voor een jonge en zware missie, dat

de overheid meende over alle bezwaren te mogen heenstapen. Pater Vertenten was nog jong en sterk genoeg om zich in een nieuwe taak in te werken. Op 26 Juni 1926 werd hij benoemd tot eerste religieuze overste van de Tshuapamissie in Belgisch Kongo.

Nederlandsch Indië treurde om het verlies van de grote man, die er zoveel vrienden achterliet en een volk, waarvan hij de redder was. Pater Vertenten trad op zijn eigen hart, toen hij, gehoorzaam als altijd, de opdracht aanvaardde en Nieuw-Guinea opofferde. In zijn hart zou het land van zijn eerste liefde de ereplaats behouden. Hij had er het beste van zijn krachten gegeven, diepe desillusie gekend en, na koppige strijd, de vreugde van het veelbelovend succes.

« Er zijn er die zaaïen, er zijn er die maaiën », is een woord, dat vertrouwd was op zijn lippen. Het slaat treffend terug op de periode van zijn missieleven, die nu voorgoed was afgesloten. Met grote belangstelling bleef hij de ontwikkeling volgen van de missie op Zuid-Nieuw-Guinea, waar de missionarissen de oogst binnenhaalden, die hij met zoveel moeite had gezaaid.

Met voorliefde zouden zijn herinneringen in latere jaren teruggaan naar Nieuw-Guinea. De ontroerende woorden, waarmee hij zijn boek : « Vijftien jaar bij de Koppensnellers » afsloot, getuigen van zijn heimwee naar het land van zijn hart en van zijn oprechte genegenheid voor zijn kinderen, de Kaja-Kaja's :

« Mijn laatste woord is voor u, mijn dierbare Kaja-Kaja's, die u zelf mijn broers, mijn kinderen en klein-kinderen noemde.

Als de maan blinkt boven de zee van de Zuidkust, dan spreekt gij — meer dan eens met tranen in de ogen — *Koehoem-meën*, taal van verlangende genegenheid tot uw dierbare afwezigen. Ik ben er zeker van, dat ge dan soms nog de naam prevelt van Toean Petloes.

Als ik op de Congostroom of in de bossen van Equato-

riaal Afrika de maan zie glanzen op de palmen, zoals eens in uw land, dan gaan ook mijn gedachten en verlangens naar u.

Wananga, mijn dierbare kinderen uit Marindland, God zegene u allen ! »

De overheid had gesproken. Pater Vertenten legde zijn hart het zwijgen op en bereidde zich voor op de zware taak, die hem in Kongo wachtte.

ONDER DE KONGOVLAG

*

NAAR KONGO WILLEN WIJ VAREN

NOGMAALS VAARWEL

NA EEN JAAR VERLOF SCHEEPTE PATER Vertenten op 23 Maart 1927 te Antwerpen in naar zijn nieuwe bestemming.

Een flauw Lentezonneke kijkt naar de miërendrukte om de « Anversville » : kranen hijsen ratelend de laatste lading aan boord, matrozen lopen af en aan, bevelen weerklinken. Hard rinkelt de bel en jaagt de bezoekers van boord : 275 passagiers nemen afscheid van familie en vrienden. De stoomfluit gilt, de bel rinkelt, bevelen klinken boven het geroezemoes uit. De valreep wordt opgehaald. Langzaam schuift de witte boot de Schelde in achter de dansende slepers aan. Handen, hoeden en zakdoeken wuiven. Aan de reling staat Pater Vertenten met een vol maar gelukkig hart en wuift vaarwel naar zijn zusters en vele vrienden... De gestalten vervagen... De ogen blijven hangen aan bekende groepen : daar staan de schoolkinderen van Hamme, die hun dorpsgenoot lang en luidruchtig najuichen : daar de ijverige missiekrans van Borgerhout en de kruistochters van Sint-Willebrordus, die Pater Vertenten tot hun missionaris hebben aangenomen.

Langzaam zinkt Antwerpen weg achter een bocht van de Schelde... Alleen de Lieve-Vrouwe-toren houdt nog stand en lost dan op in de nevelige verte. Boten kruisen op de mat-glinsterende stroom, waarover meeuwen drijven naar de steeds verwijdende oevers.

De passagiers steken zakdoeken en verrekijkers weg en

keren zich tot het leven aan boord, dat hen drie weken zal opnemen. De missionarissen zijn goed vertegenwoordigd : rondom Mgr Roelens, een der pioniers van Kongo, — « een superieur man, groot van gestalte, groot van geest en ziel, groot van eenvoud » — wemelen Paters, Broeders en Zusters in bonte kledij.

's Morgens danst de « Anversville » de Noordzee in. « De meeste passagiers staan op, maar verdwijnen met een bleek gezicht. De kraakschone gangen, vloer en wanden moeten het ontgelden, want zeeziekte kent geen fatsoen ! Drie dagen speelt de zee met de « Anversville », ze bekijkt ze van alle kanten, keert en draait ze, spoelt ze schoon van onder tot boven, met massa's water van twee meter dik. »

Ter hoogte van Gibraltar gaat de zee liggen. De verdere reis wordt een rustige pleziertocht. Even legt de boot te Teneriffe aan en stoomt dan in één trek door naar Matadi. Met bidden en schrijven, lezen en tekenen vult Pater Vertenten de zonnige dagen. Hij tekent een schets van de karaktervolle kop van Mgr Roelens en krijgt weldra zoveel aanvragen, dat hij onmogelijk iedereen kan voldoen. Op 9 April stoomt de « Anversville » de brede Kongostroom op. « Het licht is verblindend : het land van de tropenzon ! 't Is heet als in een oven, maar groots en schoon : diepblauwe lucht met malse witte wolken, daaronder een breeddeinend landschap met veel palm-groen en dat alles weerspiegelt in het bruine maar diafane water van de blinkende rimpelloze stroom. »

Vanuit Matadi voert een puffend treintje de missionarissen langs de voortdurende afwisseling van verrukkelijke vergezichten de bergen over. Te Kisantu, waar de reizigers in de heerlijke Paasdruchte worden opgenomen, brengt Mgr De Vos zijn bezoekers naar de wondertuin van Broeder Gillet en naar het seminarie van Lemfu. Mgr Roelens spreekt de seminaristen toe en Pater Vertenten laat zich overhalen om hun een lezing te geven over de Kaja-Kaja's.

Zelden had hij een aandachtiger en sympathieker gehoor.

Kinsjasa, waar de trein op derde Paasdag de missionarissen afzet, maakt een frisse, opgewekte indruk : nieuwe huizen, grote moderne gebouwen, prachtige lanen, waarover honderden auto's zoeven. « Hier voelt men de geweldige groei van Kongo. Over die grote bedrijvigheid hangt de blijheid en levenslust van pionierswerk met het zekere vooruitzicht op een grootse toekomst. »

Op 28 April vaart Pater Vertenten met vier Dochters van Onze Lieve Vrouw van het H. Hart, die mee naar Tshuapa gaan, uit Leopoldstad af. Traag wielt de boot van de H. C. B. (Huileries du Congo Belge) tegen de zware stroming op. Een eentonige, dagenlange reis. Eindelijk duiken achter een bocht de twee zware torens van Coquilhatstad op boven de brede stroom.

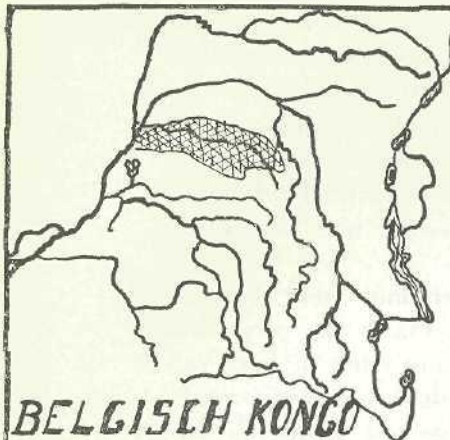
Op de kaai, tussen de wriemelende drukte van de zwarten, wuiven witte gestalten hun Pater Overste welkom toe. Als de loopplank is geworpen, valt Petrus in de armen van zijn broer, Pater Louis Vertenten, sinds 1924 missionaris in het Evenaarsgebied. Een hartroerend weerzien na 17 jaren !

De dagen van samenzijn te Coquilhatstad blijken te kort voor het vele nieuws, dat verteld, en de oude herinneringen, die moeten opgediept worden. De twee broers gelijken zo sprekend op elkaar, dat het meer dan eens tot prettige vergissingen komt. De zwarten hebben bijzonder schik in het geval : « één vader, één moeder, één gezicht ! » zeggen ze.

Na enkele dagen keert Pater Louis naar zijn post te Flandria terug, terwijl Petrus te Coquilhatstad het eerste contact zoekt met zijn nieuwe werkkring, waaraan hij zijn beproefde krachten zal geven.

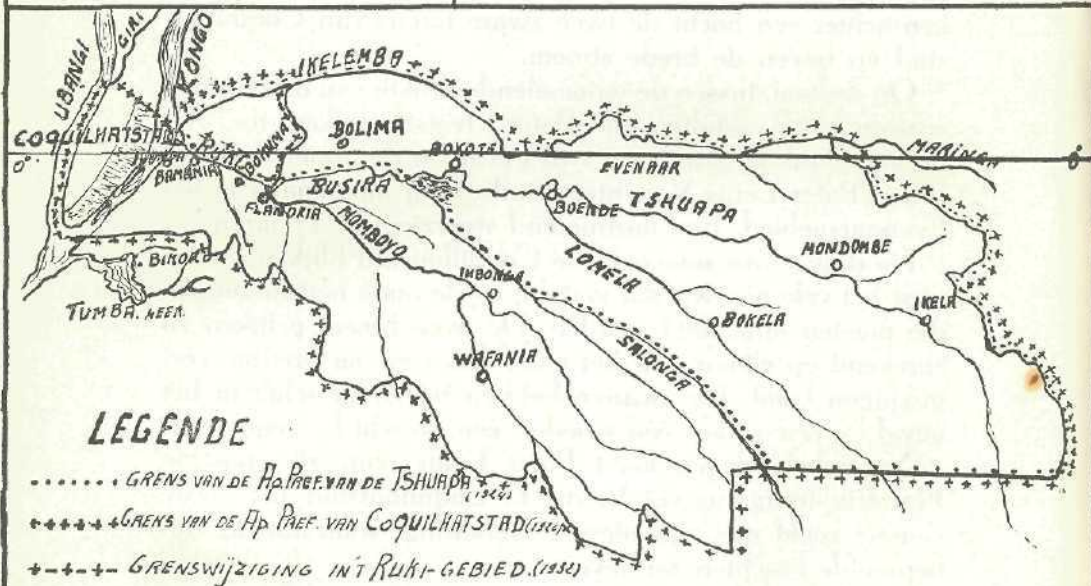
EEN ZWARE ERFENIS

Aan de voet van de reusachtige boog, die de Kongostroom op de koord van de Evenaar spant, ligt de missie van Coquilhatstad.

APOSTOLISCH VICARIAAT VAN COQUILHATSTAD

SCHAAL : 1/3.000.000

LEGENDE

- ..... GRENS VAN DE AP. PREEF. VAN DE TSHURPA (1927)
- + + + + + GRENS VAN DE AP. PREEF. VAN COQUILHATSTAD (1927)
- + - + - + GRENSWIJZIGING IN 'T RUKT-GEBIED. (1932)

Op aandringen van Leopold II hadden de Paters Trappisten van Westmalle in 1892 een missie aanvaard in Belgisch Kongo. In Mei 1895 vestigden de eerste missionarissen — twee Paters en drie Broeders — zich te Bamania aan de Ruki. Hetzelfde jaar volgde een tweede karavaan. In 1898 kwamen de Zusters van het Heilig Bloed (Aarle-Rikstel) de Trappisten te hulp.

De eerste jaren waren een epos van aangrijpende schoonheid en diepe tragiek. Met heilige roekeloosheid en nooit falende moed dreven de weinige missionarissen het werk op : wegen werden gebaad, posten gesticht, zieken verpleegd, kinderen onderwezen en kristenen gevormd. In 1905 telde de missie reeds drie posten en zeven kapelhoeven met 7000 kristenen en 8000 catechumenen.

Het protestantisme bedreigde de veroveringen, de slaapziekte teisterde de bevolking, het klimaat en de bovenmenselijke arbeid sloegen de missionarissen neer. Op het kerkhof te Bamania groeide de rij kruisjes snel naast het graf van abt Peeters, de stichter van de missie († 1898). Maar het kruis bracht zegen en vruchtbaarheid. In 1913 werd Bokote aan de Busira gesticht en drong men door tot Ikela, in de oosthoek van het Tshuapa-gebied. De oorlog stremde de ontwikkeling van de missie en legde bittere beperkingen op. Zelfs de missieboot moest verkocht, hoe zwaar dit offer ook viel. Heldhaftig hielden de Trappisten recht wat elk ogenblik dreigde te vallen. Met durvend vertrouwen werd in 1917 zelfs een nieuwe post begonnen te Wafania aan de Momboyo.

Na de oorlog kon aan verdere verovering worden gedacht. In 1920 echter oordeelde het algemeen kapittel van de orde, dat de arbeid van de *missionaris moeilijk te verenigen* viel met het beschouwend leven van de monnik. De missie moest worden opgegeven.

In 1924 namen de *Missionarissen van het H. Hart* van de Belgische Provincie de noordelijke helft van de Trap-

pistenmissie over. Dit gebied, dat bij de overdracht tot apostolische prefectuur van de Tshuapa werd verheven, besloeg 75.000 km² en telde 250.000 inwoners.

Een zware erfenis !

Onder de brand van de Evenaarszon schiet het dichte oerwoud uit de lage, drassige bodem omhoog. Het land is rijk dooraderd met rivieren, die in het regenseizoen hele gebieden in echte moerassen herscheppen. Oerwoud en moeras, de grote hinderpalen van de missionaris op reis, zodra hij de rivieren verlaat.

Warmte en vochtigheid maken het klimaat uiterst zwaar voor een Europeaan, die door veelvuldige malaria in zijn werkzaamheid wordt verlamd.

In heel het Evenaarsgebied wonen 450.000 Nkundo-zwarten — een tak van de Bantu, — verspreid in kleine dorpen langs de rivieren of in het diepe binnenland. In de donkere bossen leven hier en daar groepen Batswa's of Halfdwergen, die de dienstbaarheid trachten te ontduiken, waarin ze door de Nkundo's worden gehouden.

Veelwijverij is hier een der grootste hinderpalen van de missionering. Slaapziekte, zedenverwildering en hoge kindersterfte hebben het bevolkingscijfer ongenadig naar omlaag gehaald. De missionaris in deze zware missie weet, dat hij worstelt om een volk van de ondergang te redden.

Tot apostolisch prefect van de nieuwe missie werd benoemd Mgr Edward Van Gothem uit Beveren-Waas. Sinds 1903 had hij in Engels-Nieuw-Guinea pionierswerk verricht in de Papoea-missie, waar nijpende armoede, koorts, hard labeur en eenzaamheid het hoogste van de missionaris eisen. Zopas had hij als missieoverste een propagandatocht door Australië ondernomen om zijn ontredde missie weer op dreef te brengen. Toen men voor de nieuwe missie aan de Evenaar zocht naar een beproefde, durvende en door-drijvende voorman, deed men een beroep op de overste van Papoea. Met zulk een leider moest het nieuwe werk slagen.

In September 1924 vertrok Mgr Van Goethem met Pater Van der Kinderen en Pater Louis Vertenten, broer van Pater Petrus Vertenten. Te Bokote aan de Busira, de enige missiepost in de nieuwe prefectuur, ontvingen zij gastvrijheid en taalles bij de Paters Trappisten. Met jonge veroveringsdurf vielen de missionarissen aan het werk. Boënde werd uit de bossen gekapt. Hetzelfde jaar volgde een doorstoot tot Mondombe, 300 km. verder. Een tweede karavaan was intussen de pioniers komen versterken. In 1926 bouwden Pater Louis Vertenten en Broeder Brants op aanvraag van de « Huileries du Congo Belge » een kerk en een school te Flandria, ten grieve van de werkkrachten van de maatschappij.

In 1926 werd de gehele Trappistenmissie op de Missionarissen van het H. Hart overgedragen. De nieuwe benaming « apostolische prefectuur van Coquilhatstad » sloeg terug op een gebied van 185.000 km², meer dan zesmaal zo groot als België. Met verlof van Rome bleven 14 Trappisten hun hart en hun kracht aan de missie wijden en sloten zich, na een miniatuurnoviciaat, bij de Missionarissen van het H. Hart aan.

30.000 kristenen en 7.000 catechumenen leefden rondom 8 missieposten, vlammen in dit donkere land, waar 30 priesters en broeders het licht van het Evangelie ronddroegen. Rusteloze veroveringsdrang dreef hen over boswegen en rivieren naar de verspreide en moeilijk te bereiken negerdorpen. Het aantal katholieken steeg in regelmatig tempo, ofschoon in die eerste jaren meer aan versteviging en verdieping dan aan uitbreiding van het missiewerk moest gedacht.

DE EEUWIGE MENS

In de verdere ontwikkeling van de jonge prefectuur kreeg Pater Vertenten een voornamelijk rol toebedeeld. Als religieus overste moest hij waken over het geestelijk leven en de kloostergeest van zijn missionarissen.

Een vaste traditie, waarlangs leven en werk zou worden geleid, was hier niet voorhanden en kan overigens bij de gestadige evolutie van het missiewerk niet strak worden gevolgd. Het groeiende leven stelt steeds nieuwe problemen, die om aanpassing en oplossing roepen. Om zijn jarenlange ondervinding en zijn rijke persoonlijkheid was Pater Vertenten de geknipte man voor deze post, die naast mensenkennis en aanpassingsvermogen, tact en wijze voorzichtigheid veronderstelt.

De eerste zorg van de nieuwe overste was, zich in te werken in zijn nieuwe taak. Voor de drie en veertigjarige, die sinds vijftien jaar heel zijn leven en denken op Nieuw-Guinea had ingesteld, was dit geen lichte opgave. Vreemd was het leven, dat hem hier te gemoet trad, vreemd de omgeving, vreemd het volk en de taal. De lenigheid van de jeugd is op die leeftijd reeds verstramd in de plooiën, die het leven onvermijdelijk heeft gelegd in karakter en gewoonten. Met zijn frisse en immer jonge bezieling zou Pater Vertenten zich op de hoogte hijsen van zijn nieuwe taak en er na korte tijd in slagen Kongolees met de Kongolezen te worden. Hij schrikte niet terug voor een moeilijkheid en aarzelde niet school te gaan bij het dagelijks leven en bij meer ervaren mensen, om taal, zeden en gebruiken te leren kennen.

Zijn notaboekjes en andere aantekeningen getuigen, hoe hij « blokte als een student op zijn examen » om de neger-taal, het Lonkundo, stevig onder de knie te krijgen. Al zijn vrije tijd kroop in deze studie, die door zijn vele reizen aan boord van de rivierboten niet werd onderbroken. Tot de virtuositeit, waarmede hij het Marindinees bespeelde, zou hij het niet meer brengen, maar de vaardigheid, waarmede hij de inlandse taal in Kongo hanteerde, mocht menig missionaris en koloniaal hem benijden. Aan deze ernstige en doorgedreven taalstudie zat het hoog besef voor : « in de taal spreekt de ziel en het karakter van een volk zich uit ».

Taal is de sleutel om de ziel van de zwarte binnen te dringen. « Hoevele blanken in de kolonie », schreef Pater Vertenten in 1930. « gaan aan de zwarte voorbij zonder ooit in zijn psyche te zijn doorgedrongen. »

Met voorliefde houdt Pater Vertenten stil bij de spreekwoorden en de fabels van de negers. De talrijke studies en artikels, die hij aan dit onderwerp wijdde, willen geen aanspraak maken op wetenschappelijke verdienste, maar wijzen op zijn belangstelling en zijn eerbied voor het eigene van de zwarte. Langs deze volkswijsheid dringt hij door tot de kern van de volksziel en ontdekt er de eeuwige mens.

« De zwarte is niet het primitieve wezen, lijk men zich in Europa voorstelt. Zulke primitieven als er leven in de verbeelding van vele Europeanen bestaan niet in werkelijkheid en hebben nooit bestaan.

Onze Nkundo-zwarten zijn verstandige mensen, met rijke fantasie zeker, maar ze zijn ook rijk aan ware levenswijsheid. Hun ontwikkeling is een heel andere richting uitgegaan, ook hun gevoel voor kunst en schoonheid is volgens andere lijnen ontwikkeld dan de onze, immers in zo heel andere omstandigheden en levensvoorwaarden. Maar is het niet waar, dat, de uiterlijke vorm daargelaten, wij ons zelf helemaal in deze Congolese spreekwoorden herkennen en voelen, dat op slot van rekening het essentiële in ons zich heel nauw met hen verwant voelt ?

Nee, de inlander is geen primitief, waarvan men de voorvader in skeletvorm moet zoeken, die de ontbrekende schakel zou zijn tussen hem en een redeloos wezen waaruit hij zich langzaam zou hebben ontwikkeld, *the missing link* (de ontbrekende schakel).

De Kongolees is een mens in de volle zin des woords. Maar zijn maatschappelijke toestanden tonen ons waartoe een mens vervalt, enkel aan eigen verstandelijke kracht overgelaten, verstoken van de openbaring. »

Vrij scherp kon de goede Pater Vertenten van leer trek-

ken tegen sommige nieuwlichters, die van uit hun superieure hoogte de zwarten... als laagstaande dieren beschouwen. Op zijn terugreis uit Kongo in 1932 werd zijn prettige verlofstemming bedreigd door een pretentieus heertje met zeer « moderne » theorieën.

« Er waren — als men de Darwinisten moet geloven — twee passagiers meer aan boord dan er officieel op de lijst gedrukt stonden : twee grote apen, twee chimpansees. Zij werden dagelijks buitengebracht op het tussendek, deden daar zeer aapachtig en hadden veel beziens. Daar waren zelfs dames, die ze elke dag een handje gaven. De geweldige oerdieren staken dan hun lange vangarmen uit en legden de gore, behaarde klauw met de grijpduim in die verijnde verzorgde vingertjes.

De lieve dieren ! « Ils sont charmants ! » — « N'est pas, Père ? Als men ze eens goed beschouwt, dan is er toch niet veel verschil tussen hen en uw lieve Kaja-Kaja's en zwarten ! »

Die me dat zei, was een man van een wat verouderde elegantie, waarover ik humoristische opmerkingen hoorde, maar zijn ideeën waren zeer modern : hij had een puike positie en een vrouw, die volgens onze achterlijke begrippen de eigendom was van een ander. Hij had er zelfs niet voor betaald, wat een inlander in zulk geval wel doet.

« Mijnheer, van zwarten en Kaja-Kaja's kan ik meespreken, ik leef nu reeds meer dan twintig jaar in hun midden en hoe meer ik die mensen leerde kennen met hun lief en leed, hun tradities, met hun prachtige taal, hun mythen en hun legenden, rijk aan verbeelding, hun spreekwoorden en fabels, die getuigen van veel wijsheid en een schalkse geest, hoe meer ik tot de overtuiging ben gekomen, dat zij echte, verstandige mensen zijn, met hun gebreken en hoedanigheden, maar 100 percent mens zoals u en ik... en hoe meer ik die apen zie, hoe meer ik vind dat het apen zijn, meer beest dan een koe of een paard.

Misschien is mijn smaak bedorven in Nieuw-Guinea en

in Kongo, maar op mij — zoals op de inlanders — maakt dat gesol en geknuffel van sommige dames met die apen een misselijke indruk. »

« C'est votre idée, Père ».

Maar dan een idee dat van een heel wat hogere levensbeschouwing getuigde en van een schoon besef van het beschavingswerk !

Onder de ruwe schors leeft in de zwarte de mens met zijn noden en verlangens, met zijn hunker naar goedheid en geluk. Die innerlijke waarde moet de missionaris ontdekken en doen openbloeien in het licht van de genade. Dat vraagt geduld en goedheid, dat kan alleen de fijne mens, die weet lief te hebben en te waarderen. Die gave bezat Pater Vertenten in een zeldzame maat, en zij alleen kan ons verklaren, waarom de zwarten hem zo op de handen droegen.

Het missionarisleven brengt naast last en teleurstelling ook ogenblikken van diepe vreugde mee. Die vreugde had Pater Vertenten in Nieuw-Guinea gekend, als plots in een intieme aanraking een ziel zich blootgaf met haar zuivere hunker naar hoger leven. Die vreugde vond hij ook in Kongo terug, bij ogenblikken van dieper contact, die meer goed deden dan een preek.

Op een reis van Coquilhatstad naar Bokuma had de raderboot van de S. A. B. (Société Anonyme Belge) zoveel vertraging dat men Bokuma slechts in de kleine uurtjes zou bereiken. « Wij lieten », vertelt Pater Vertenten in een brief, « de grote kabien aan een dame en haar kind, die de reis meemaakte. Mijn confrater ging rond 9 uur wat rusten in zijn ligstoel, het was zo 'n heerlijke avond en ik liep liever wat op en neer, bad een rozenhoedje en zo meteen ging de slaap over.

De maan kwam op om 11 uur, er woei een frisse wind : zulke weldoende temperatuur heeft men zelden in Kongo. De maan steeg helder in de zuivere lucht en heel de brede stroom blonk ervan.

Alles sliep aan boord, men hoorde alleen het zware geruis van het scheprad, een geruis als van een watermolen, en gezocht van de stoom in de stoomzuigers.

Vooraan stond de zwarte kapitein en naast hem aan het rad de stuurman. Ik ging er bij zitten en begon te spreken over het schone weer en de heldere maan.

Ik vertelde hun, dat de maan groter was dan heel Kongo... ja, daar hadden ze al meer van gehoord; de belangstelling was gewekt. De stuurman had eens gehoord van de blanken, dat de vlekken op de maan mensen waren, die kwaad hadden gedaan en daar nu voor hun straf gevangen zaten. Ik lei hun uit, dat zulk maar een vertelselke was, zoals zij er zovele hebben. Ik moest hun die vlekken verklaren en de verschillende fasen van de maan.

Ja, *Njakomba* (God) is groot en machtig en goed, Zijn wijsheid en verstand gaat alle menselijk gedacht te boven. De maan is groot, de wereld nog groter en de zon buitenmate groot... en die millioenen sterren zovele andere zonnen... Wat moet God dan zijn, dan is de mens toch niets... en toch is de mens het grootste van heel de zichtbare schepping: de mens heeft verstand en vrije wil, God schreef Zijn wet in 's mensen hart, wij moeten die wet volgen en het goede doen; toch doen veel mensen moedwillig het kwaad... en dat is weer de oorzaak van al het kwaad op deze wereld, want *Njakomba* is *rechtvaardig*.

Wat is er veel schoons en goeds in Kongo, vruchtbaar land met veel eten, de stroom en de moerassen met de vele soorten vis, die ze niet alleen met name kennen, ze hebben ze geproefd: en de grote wouden met hun overvloed aan wild, wilde vruchten, bouwmetaal en brandhout... Zij deden er het hunne bij en het werd een soort lofzang op de wondere werken Gods, een Kongolese commentaar op psalm 148.

Wij spraken over de Kerk en over de Paus, over zijn verlangen dat er meer zwarte priesters zouden komen en

dat zij zelf hun eigen bisschoppen zouden hebben, hoe dat kon... hoeveel er al veranderd was in Kongo... en zij vroegen of vader en moeder nog leefden en over mijn verdere familie, moesten lachen, toen ik hun vertelde, dat ik mijn broer Fafa Louis (Pater Louis Vertenten), eens had mogen vasthouden, toen hij pas geboren was en dat moeder gezegd had : « dat is nu uw nieuw broerke, pas op dat ge hem niet laat vallen ! »

Of ik Fafa Hilario¹⁾ vroeger gekend had ? O ja, zijn dorp was zo ver niet van het onze als Bokuma van Eala. Ik had hem voor het eerst gezien toen hij pas zijn eerste Communie had gedaan, ik heb zijn vader en zijn moeder, zijn broers en zusters gekend.

Ik vertelde hun hoe vader zaliger elf kinderen had en dat er drie klein gestorven waren.

— « Van één moeder, Fafa ? »

— « Ja, van één moeder. En dat was een braaf mens ! »

De zwarten houden heel veel van hun moeder *ekolomwa ea yomba*, zegt het spreekwoord : de grootste schat, die er op de wereld bestaat.

Ze vergaten uur en tijd. Een andere stuurman kwam de wacht overnemen, maar de eerste bleef nog. Men zou zo heel de nacht door kunnen praten.

De maneschijn wekt heimwee, een stil zoet heimwee bij de Kaja-Kaja naar zijn afwezige dierbaren, naar hen die niet meer zijn. Door mijn lang verblijf in Nieuw-Guinea ben ik ook een beetje Kaja-Kaja geworden in dit opzicht... Ik dacht terug aan mijn oude missie, aan de vele vrienden die ik er achter liet en nooit meer zal weerzien. Maar 't meest dacht ik aan thuis en aan mijn kinderjaren. En ik vertelde maar verder.

— Toen ik nog een heel klein ventje was, vroeg vader mij eens, toen ik met hem mocht meegaan naar de hoog-

---

¹⁾ E. Pater Hilaire Vermeiren, thans Mgr Vermeiren, ap. vicaris van Coquilhatstad.

mis : « Zoudt ge niet geerne Fafa en missionaris worden ? »
Ze lachten een stille lach, toen ze hoorden dat ik daar toen niets voor voelde, maar veel liever bij vader en moeder bleef.

Het stuurrad was al een heel tijdje overgegeven. Het was wel geweest, ik ging nog wat heen en weer wandelen, wij zouden spoedig in Nkombo zijn, waar we hout moesten laden, brandhout.

De eerste stuurman ging naar beneden. « Fafa, ik ga slapen, houd u goed, *otsikala bolotsi, o !* »

De kapitein herhaalde diezelfde woorden toen wij te Bokuma aan wal gingen, hij had heel de nacht doorgevaren om ons plezier te doen.

En ik dacht aan die deftige mijnheer op de Kongoboot, die zo minachtend sprak over zwarten, die toch niet minder mens zijn dan hij ! »

HET DRUKKE BEDRIJF

B A M A N I A

Bamania aan de Ruki was de gewone verblijfplaats van Pater Petrus Vertenten gedurende de negen jaar van zijn bestuur (1927-1936). De nabijheid van Coquilhatstad, centrum van de missie en hoofdplaats van de Evenaarsprovincie, liet het nodige contact toe met kerkelijke en burgerlijke overheid, terwijl het verblijf op een grote missiepost alle kans bood om het werkelijke leven van nabij te volgen.

In 1895 door de Paters Trappisten gesticht, was Bamania in dertig jaar uitgegroeid tot een grote en welingerichte missiepost. Langzamerhand waren de lemen woningen door stenen gebouwen vervangen : een groots complex, dat rondom de ruime kerk was opgetrokken : jongens- en meisjescholen, internaat voor mulattenkinderen, dispensarium, slaappleatsen, Paters- en Zustershuis, werkpleatsen en huis-

jes voor de catechumenen. Meer naar de rivier toe lagen de woningen van het werkvolk der missie. In 1929 zouden de flinke gebouwen, waarin de Broeders van de Christelijke Scholen de normaalschool openden, al het vorige in de schaduw stellen.

Achter het gebouwencomplex lagen de tuinen met links het missiekerkhof en zijn stille kruisjes, een brok geschiedenis en een bedevaartplaats, waar de missionarissen kwamen bidden en nieuwe krachten opdoen.

Driehonderd kinderen en meerdere volwassenen volgden lager onderwijs in de missiescholen. De catechumenen ontvingen op de post hun laatste voorbereiding op het H. Doopsel. Zieken en werkvolk hadden hun eigen verblijf. Heel die talrijke bevolking werd door de missie gevoed, gekleed en gehuisvest. Er moest gebouwd en verbouwd, stenen gebakken, bomen gezaagd, gewerkt in de tuinen. Over heel dit bedrijvig leven hield de missionaris toezicht : beurtelings was hij metser en steenbakker, tuinier en timmerman, onderwijzer en ziekenverpleger, man van alle werk, om wie heel het rusteloze leven van het missiedorp zich bewoog.

Van meet af aan stond Pater Vertenten in de volle bedrijvigheid, die een missiepost maakt tot een groeiend centrum van beschaving en godsdienstig leven.

« Elke dag », schrijft hij in 1928, « sta ik van 7.30 u. tot 8.30 u. in de klas voor de hogere cursus », die bij de grootste bollebozen een torentje van wijsheid tracht te bouwen op de basis van hun bewaarschool-wetenschap.

Het voorbeeld van de blanken, de bevoorrechte positie van meer ontwikkelde rasgenoten en de nabijheid van de stad, waar de uiterlijke glans van de beschaving hun de ogen uitsteekt, hebben in de zwarten een zucht naar kennis gewekt. « Schrijven en lezen, rekenen en een klad Frans doen de zwarten een kop groeien in de achting van de anderen en minstens twee koppen in zelfbewustzijn... Aan die drang moet de missie te gemoet komen, om de mensen

ook moreel op te werken en op gevaar af ze anders elders te zien gaan om hun licht op te steken. »

Leukweg vertelt Pater Vertenten een anecdote, die het ontzag tekent, waarmee zijn « geleerde bollen » opkijken tegen de wetenschap van hun leraar. « Op zekere dag bewees ik hun, door een vierkant te tekenen met zes en dertig gelijke vakjes, dat de oppervlakte van een vierkant gelijk is aan de lengte maal de breedte. Ze zagen daarin ook duidelijk dat $1/6 \times 1/6 = 1/36$. Ik tekende in datzelfde vierkant een driehoek, een trapezium, etc. en zo zagen ze aanschouwelijk de juistheid der formules die ik hun had opgegeven.

Toen sloegen ze allemaal hun zwarte handen tegen hun grote mond van louter verwondering over zoveel vernuft. « Mo ! Mo ! Mo !... Fafa Petrus, had Kardinaal Mercier — die ze kenden uit de omslagtekening op hun schrijfboeken — zoveel verstand als gij ?... »

Daar stond ik paf van.

Toen ik hun zei, dat ik in vergelijking met Kardinaal Mercier maar een druppel verstand had en de Kardinaal een hele emmer, toen geloofden ze het maar half. »

Met voorliefde hielp Pater Vertenten de missionarissen om de catechumenen voor te bereiden op het H. Doopsel, dat tweemaal per jaar het maandenlange onderricht op de missiepost bekroonde. « 't Is hier effenaf troostend werk », schrijft hij in 1928. « Zeker, moeilijkheden en kruisen ontbreken hier niet, maar welk een verschil met Nieuw-Guinea. »

Hoogtepunten van kristelijk leven waren de grote feestdagen. Van heinde en ver zijn de inlanders naar de missiepost gekomen. Urenlang schuiven de rijen aan voor de biechtstoel, urenlang luistert de missionaris naar het donker verhaal van menselijke zwakheid en tekent het kruis der verzoening over deemoedig gebogen hoofden. De benauwende engte van de kerk, de muffe lucht en de broeierige hitte maken hem misselijk-moe en doen hem verlangend uitkijken naar de laatste van de laatste rij en naar de rust op zijn stille kamer.

Maar hoe sterkend en troostvol als 's morgens de lange rijen aanschuiven aan de communiebank en honderden kristenen in de versierde kerk de plechtige diensten bijwonen. Pater Vertenten geniet van die luister — hoelang had hij die in Nieuw-Guinea gemist ! — en gaarne gaf hij zijn tijd en zijn kunst om de glans van het feest te verhogen.

Meer dan elk ander feest blijft Kerstmis hem bekoren om de innige en eenvoudige sfeer, die hangt over het gebeuren. Met een lijn nagenieten schrijft hij zijn ontroering en zijn blijdschap uit : « Een onvolgroeide maan zit helblinkend in de hoge stille lucht en veel sterrekens houden de wacht.

Roerloos staan de palmen. Een fijne nevel hangt koel en laag over het open veld, tot tegen de boskant.

« Het Kerstkindeke is geboren », zingt het klokske en het arme kerkske van Bamanía is stampvol stille mensen, buiten staan er ook vele, even stil.

Het Jezuskindje ligt in een Kongolees stalleke, in een Nganda-huizeken, een noodhutje aan de stroom.

't Is het hutje van Piosi, met houtskool heeft hij onhandig zijn naam op de lemen wand geschreven.

Piosi zelf kijkt door het raampje naar het wondere gebeuren.

De kleine tamtam staat buiten, de slaghouten liggen gereed om er op te slaan.

Een schaapke komt aarzelend uit zijn kotje om te zien wat er gaande is.

Links op drie ruwe stenen staat nog de kookpot, tegen de omheining staat vlechtwerk, waarmee men de kleine beekjes afzet voor de visvangst, aan een koord hangen wat kleren te drogen.

Vóór, in het open gedeelte van de hut, knielen Maria en Jozef. Het kindeke Jezus ligt met armpjes open en lacht op al de negers en negerkinderen, die hier gekomen zijn in deze nacht voor Hem.

Boven op de dwarslegger van het gebint ligt een fuik en

besiki, de lange stokken met ijzeren punt, waarmee de neger vis steekt en kopal.

Zwarte kinderen zingen een lief Congolees kerstliedeke. Fafa Alfonsi heeft het gemaakt, Lonkundo-woorden op Lonkundo-melodie.¹⁾

Vijf grote Engelen, gans in 't wit, komen naar het stalleke, zij dragen elk een borelingske, dat zij aan het Jezus-kindje komen aanbieden.

Als het lieken uit is, nemen de moeders haar schatjes weer in de armen, gelukkig zijn zij en fier, zij gaan niet terug achter in de kerk, maar zetten zich op de grond bij Mama Muttu, Moeder Nivarda.

De plechtige H. Mis begint en onder de twee gelezen Missen deel ik de H. Communie uit aan honderden en honderden, die allen hun hart schoon hebben gewassen omdat het Kerstdag is.

Heel de dag door zullen groot en klein komen zien naar het Kindeken Jezus in zijn stalleke.

Om half vier plechtig Lof door Monseigneur zelf. Weer zingen de kinderen schone Kerstliederen.

Op drie dagen deelden wij 5000 H. H. Communies uit.

Het is een schoon Kerstfeest. Tata Jozef (Pater Moeyens) en Tata Alfonsi (Pater Walschap) hadden er hard voor gewerkt. Zij zijn gelukkig.

Na het lof voert een meester-danser kunstvolle dansen uit, de trommels klinken feestelijk, al het volk staat in een grote kring en geniet. Het is Kerstmis en kermis in Bamania.

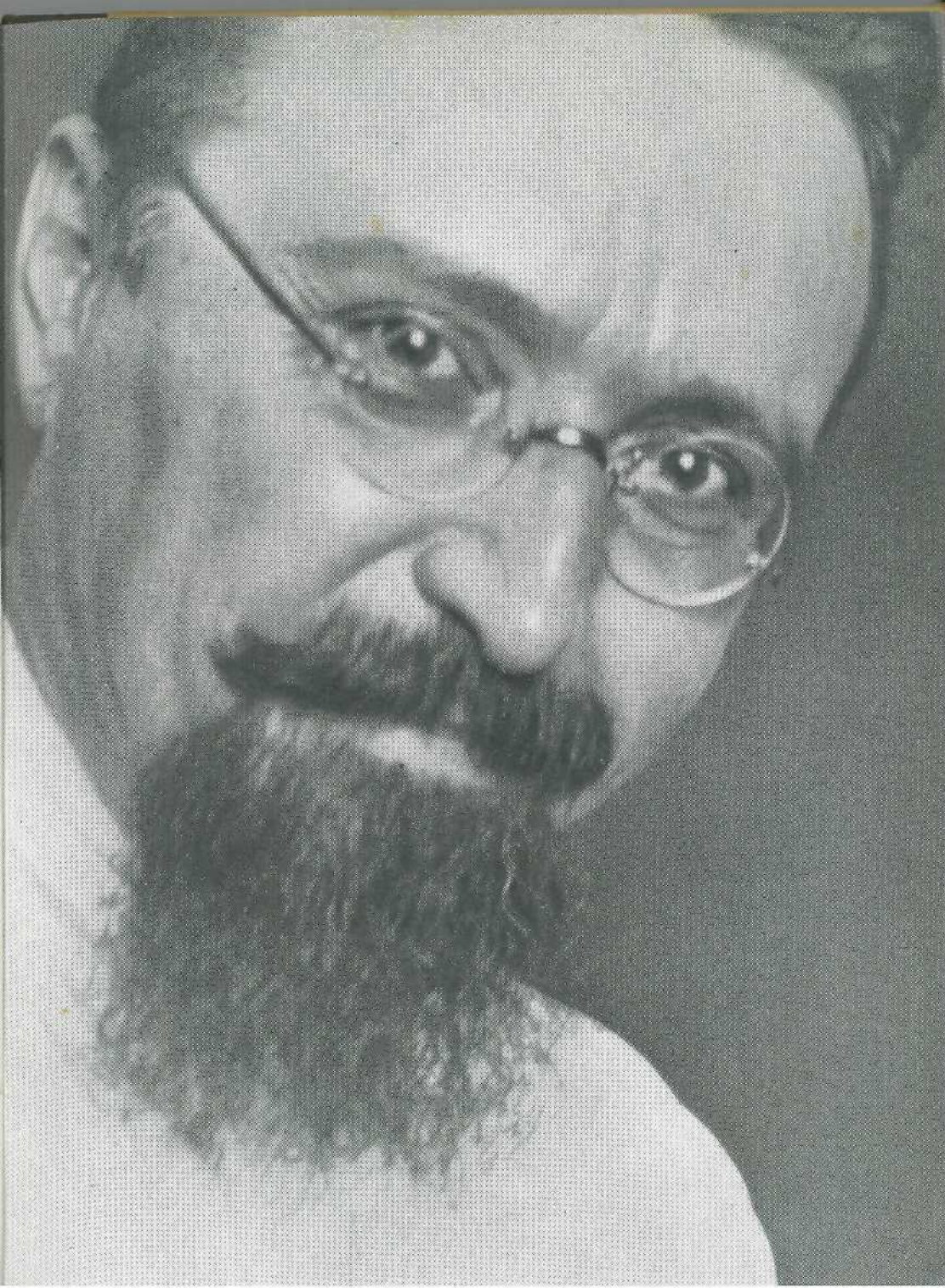
— *Bolotse mongo, Fafa*, — Heel schoon, Fafa !

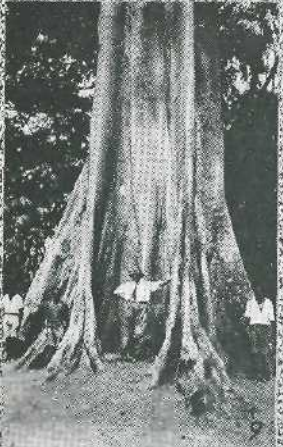
---

¹⁾ E. P. Alfons Walschap (Londerzeel-St.-Jozef 1903 — Antwerpen 1958) vertrok in 1952 naar de missie van Coquilhatstad, waar zijn streven om een inlandse religieuze muziekstijl te scheppen, met wonderbaar succes werd bekroond. Hij componeerde op inlandse motieven: een Kerstoratorium, twee missen en een bundel volksliederen. De vroege dood van deze kunstenaar-missionaris, die ook voor de missieliteratuur een sterke belofte was, brak plotseling zijn pionierswerk af, dat door enkele confraters wordt voortgezet.

Als kloosteroverste had Pater Vertenten de verplichting geregeld de verschillende missieposten te bezoeken. Reizen is in de tropen een slopende karwei, maar nooit heeft Pater Vertenten zich er aan onttrokken. Met reden mocht hij, wijzende op zijn vele tochten, guitig op zich zelf het schriftuurwoord toepassen : « wij hebben hier geen blijvende woonplaats. »

Dagenlang ging het de rivieren op : Ruki, Busira, Tshuapa, Momboyo, op de gastvrije boten van de compagnies, die graag een kabien ter beschikking stelden. Eentonig was de vaart, waarop slechts armtierige hutten op de oever de monotonie van water en oerwoud breken. Maar het was een paradijs tegenover de scheepsgelegenheid in Nieuw-Guinea. Pater Vertenten kon in zijn kabien vrij rustig studeren, bidden en schrijven, en ondertussen het leven aan boord opnemen, kennis aanknopen met meereizende blanken en zwarten. 's Avonds legde de boot aan bij een houtpost en vertrok in de vroege morgen na het inslaan van de nodige brandstof. Van dit oponthoud maakte Pater Vertenten gebruik om de eenzame kristenen uit de buurt te verzamelen, hun biecht te horen en hun geschillen op te lossen, onderricht te geven en 's morgens de H. Mis op te dragen. Troostvol werk voor de missionaris, die voelt hoe de verspreide en vereenzaamde kristenen staan op zo een buitenkansje. « Het is negen uur als we een lantaren zien waar Ngombe Malata ligt. » vertelt Pater Vertenten over een reis op de Boven-Tshuapa in 1929. « Er zijn maar weinig mensen te zien. Morgen al heel vroeg varen we verder, ik kan hier dus niet veel uitrichten, bid mijn avondgebed en ga slapen. Maar als ik goed en wel in mijn bed lig en al half ingedommeld, meen ik mijn naam te horen roepen : « Fafa Pierre ». Wat later staat mijn kleine boy voor mijn kabien : « Fafa, hier zijn vele kristenen en zij willen u spreken. » Ik kleed mij

1 & 5. De oud-chef en een meisje van Wafania, getekend door P. Vertenten. — 2, 3, 4, 12, 13, 15 & 16. Volkstypen. — 6. Een termitennest te Coquilhatstad. — 7. Z. H. Exc. Mgr. Edw. Van Goethem, eerste Apostol. Vicaris van Coquilhatstad. — 14. De gebroeders P. en L. Vertenten, beiden miss. van het H. Hart. — 9. Een wilde katoenboom. — 8 & 10. Dansen te Flandria. — 11. Nieuwe hutten worden gebouwd.

weer aan en ga aan wal. In de maneschijn staan daar een dertigtal mensen die neerknielen om de zegen te ontvangen. Zij zouden zo gaarne weer eens tot de sacramenten naderen maar ik zal onmogelijk voor hen de H. Mis kunnen lezen, want misschien zijn we om drie uur in de morgen al weer aan 't varen. En zo vroeg slapen de meesten nog en trouwens is er geen fatsoenlijke plaats om aan wal de H. Mis op te dragen.

Ik ga met de mensen naar het dorp, een paar honderd meters verder. De Catechist is afwezig. Een kerkje hebben zij nog niet. Ik ga op de veranda zitten van het huis van de Catechist. Men brengt mij een stoel. Sommigen hangen over de balustrade van de veranda, anderen zitten er op, de vrouwen hurken op de grond buiten in de maneschijn. Ik maak een kruis en wij bidden samen een Vaderons en een Weesgegroet. Het is vandaag het Feest van Christus Koning en ik spreek hun daarover. « Alle volk en alle rijk, dat U niet zal dienen, zal ten onder gaan; en volkeren zullen door eenzaamheid verwoest worden. » Wat prachtige teksten vindt men in de H. Mis en het officie van deze dag. Allen luisteren in stilte. Zij voelen hun zwakheid, zouden zo gaarne beter zijn.

Wij praten nog wat. « Fafa, wij zouden gaarne biechten. »

« Dat is goed, kinderen. »

Ik zet de stoel midden in de open kamer van het huis en een voor een komen de mensen biechten. Zij knielen op de grond naast mij en sommigen gebruiken mijn knieën als armleuning. Als zij weer buiten zijn, knielen zij op de grond en bidden hun penitentie.

Daarna brengen zij mij een kieken en enkele eieren. Het is elf uur als ik weer aan boord ben. »

Hoe gastvrij de compagnie-boten ook waren voor de missionaris, toch diende zijn reisplan vaak gewijzigd naar de voorkomende bootgelegenheid. Toen de vrijgevigheid van de katholieken uit het moederland in 1929 de missie een

eigen boot bezorgde, de « Theresita », kon het reizen vlugger en gemakkelijker gebeuren, en kregen de kristenen onderweg ruimer gelegenheid tot de H. Sacramenten.

Over de missieposten bracht het bezoek van Pater Overste een hoogdagstemming. Het beste uit de voorraad werd bovengehaald, het nieuws uit Europa en van de andere posten verteld, herinneringen opgediept en plannen besproken. Pater Vertenten was een zeer gezellig confrater, die ongemerkt overal levensvreugde en optimisme ontstak. In de eenzaamheid van een verre missiepost of van de « brousse » was zijn bezoek een zegen en een balsem. Hij bezat het vertrouwen van zijn missionarissen, die gaarne hun moeilijkheden en lasten aan zijn hartelijke goedheid toevertrouwden en van zijn rijke ervaring de oplossing verwachtten van hun vele problemen.

Als inspecteur van het onderwijs, — een ambt, waartoe hij in 1929 was benoemd —, bezocht hij de scholen van de missiepost, ondervroeg de leerlingen, moedigde aan waar ondanks vele moeilijkheden succes het pogen van het onderwyzend personeel bekroonde.

Dikwijls bleef Pater Vertenten langere tijd op een missiepost om de overbelaste missionarissen bij te springen of een zieke confrater te vervangen. Bij de voorbereiding der catechumenen op het Doopsel of bij de drukte van grote feestdagen werd zijn hulp nooit te vergeefs ingeroepen. Voor de Zusters viel er dan, als kostbare kruimel, een fijne conferentie af.

Door de Kongolezen op de missiepost werd Pater Overste steeds met luide vreugde onthaald. Zij luisterden graag naar zijn wijs en eenvoudig woord, voelden zich geleid als hij hen nog herkende en bij naam aansprak. Zij brachten hem hun kleine geschenken en onderwierpen hun moeilijkheden en geschillen aan zijn rechtvaardig oordeel. Dat zij hierbij ooit speculeerden op zijn goedheid en in het begin zijn gebrek aan ondervinding trachtten uit te buiten, bewijst

alleen, hoe mensen overal dezelfde zijn. Bij een van zijn eerste bezoeken aan Bokote, waagden timmerlieden en metselaars van de missie een grootscheepse aanval op het hart en... op de beurs van de Overste : een staaltje van inlandse welsprekendheid, dat bij geen klassieke voorbeelden moet achterstaan.

« Beleefd staan ze in een lange rij vóór mij, met een gewichtig gezicht. De best bespraakte *Kapita* of ploegbaas staat in het midden. Allen hebben het oog op hem gericht. Hij begint na een sierlijke buiging; zijn stem klinkt sympathiek, zijn houding is bescheiden, welsprekende gebaren begeleiden zijn goed-overdacht woord. Hij praat Lonkundo om er jaloers op te worden :

« Gegroet, *Fafa Bokonji*, Vader Overste, onze vader. Wij zijn blij u te zien. Als kinderen komen wij tot vader, als kinderen zullen wij tot vader spreken.

Ziet, velen komen naar de Missie om het Doopsel te halen en dan verdwijnen zij weer, keren terug naar hun verre dorpen. Wij zijn op de missie en blijven op de Missie. Wij werken voor God, voor de Kerk, voor de *Bafafa* en de *Mamama* (Paters en Zusters).

Het is u niet onbekend, *Fafa Bokonji*, dat men in Bandaka (Coquilhatstad) veel geld verdient. Maar Bandaka is ver. Laten wij spreken over plaatsen, die dichtbij zijn.

In Busira betaalt de S. A. B. hoge daglonen (Société Anonyme Belge — 5 uur van hier). En nemen wij nog dichterbij, Monieka, de Protestantse Missie. Daar ook betaalt men beter daglonen dan hier.

Zie, *Fafa Bokonji*, de heidenen en de christenen, die niet op de Missie blijven, werken in hun tuinen en verkopen hun vruchten aan de voorbijgaande man, de vele bootslieden.

Wij werken twee *gongs* (de *gong* kondigt de werktijd af) in de voor- en in de namiddag. Wanneer zullen wij in onze tuinen werken ?

Wij vragen niet veel, *Fafa Bokonji*, slechts een weinig

opslag, om nu en dan een kledingstuk te kunnen kopen voor vrouw en kinderen.

Ik heb gezegd. »

Heel stil is het. Wat zal de nieuwe Overste daarop antwoorden? Wie steekt daar iets tussen?

« Mijn kinderen », zeg ik — en ik spreek nog rustiger dan de Kapita — « gij spreekt als kinderen tot vader, ik zal spreken als een vader tot zijn kinderen.

De Kapita heeft zeer schoon gesproken en niet alleen schoon, maar wat hij gezegd heeft, is waar. »

Ze zien elkander even aan. Ze voelen, dat ze het gaan verliezen.

« Ja, het is waar, dat men in Bandaka veel geld verdient. Maar waarom zegt men: Bandaka, veel geld en veel honger? Waarom gaat gij niet werken naar Bandaka? En waarom gaat gij niet werken in Busira, bij de S. A. B.?

Wat Monieka betreft: de Protestantse Missie in de nabijheid: als uw geloof u niet meer waard is dan dit klein verschil van loon, kinderen, gaat gerust werken naar Monieka.

Maar... (en nu neem ik het offensief) ...daar staan lieve stenen huisjes hier op de missie van Bokote, gij woont daarin, betaalt gij huur? Heeft de Broeder ze niet gebouwd en wonen de Bafafa niet nog in een huis van stampeerde? Wie heeft u het metselen geleerd en het timmeren? En zijt ge daar niet altijd voor betaald? Wie betaalt de kleigravers en de steenvormers? Wie betaalt al het vele, dat nodig is om stenen te drogen en te bakken? De droogloodsen, de oven, het vele stookhout?

Het Huis Gods is bouwvallig en meer dan arm. Wie zal de nieuwe kerk betalen, waarop Bokote groot zal gaan? Zult gij de stenen leveren en de nodige cement? Zult gij gratis daaraan metselen en timmeren? Ziet, in Mputu (Europa), daar zeggen de Kristenen: « Paters, Broeders, Zusters, komt, wij zullen scholen en huizen voor u bouwen,

in uw onderhoud zullen wij voorzien » ...en gij ? Wie heeft de schoolgebouwen van Bokote betaald ?... zijn die voor ons of voor uw kinderen ?

Uwe handelwijze, kinderen, uw *elenge*, verwondert mij zeer. »

Zij zijn verslagen en verlegen. Allen buigen tegelijk een diepe groet. « *Tokosima, Fafa Bokonji, oh.* » Wij danken U, Vader Overste ».

...Een half uur later kreeg ik een schotel met 80 eieren. »

ER IS BLOEI IN DE BOMEN

Met voldoening mocht de Overste vaststellen dat het werk vooruitging. In 1930 telde de apostolische prefectuur van Coquilhatstad 37.000 katholieken en 12.000 catechumenen. 27 Paters, 16 Broeders en 47 Zusters droegen zorg voor deze groeiende kristenheid en zware kommer om de bekering van meer dan 400.000 heidenen. Vanuit 10 hoofdposten en 400 bijposten drongen de missionarissen, bijgestaan door een legertje van 400 catechisten, het heidendom verder terug. De invloed van de missie trok steeds bredere kringen over het zwarte land. In 15 lagere en 9 beroepsscholen werd de jeugd tot haar nieuwe taak gevormd. Vele dorpen vroegen om een missionaris of een catechist, de toevloed van volk achterhaalde telkens de best berekende uitbreiding van de missieposten. Er lag zegen over het werk, dat echter jammerlijk werd geremd door financiële zorgen en tekort aan arbeidskrachten.

De missionarissen vielen onder het overmatig werk en het moordend klimaat, — in de missie van Coquilhatstad is dit geen gemeenplaats noch romantiek ! Meestal hadden zij zo de handen vol op de missiepost, dat zij zelden de kristenen in het binnenland konden bezoeken. Hoe nodig daar de steun was van hun woord en van de sacramenten, wisten zij uit de pijnlijke bekentenissen van hun neophieten. Als

de jonge kristenen, na enkele maanden verblijf op de missiepost, naar hun dorpen terugkeerden, werd hun goede wil weldra bestormd door zovele oude demonen. Er was heldhaftigheid nodig om recht te blijven te midden van talloze neerhalende factoren. Moet het verwonderen, dat zij zo dikwijls hervielen in het oude kwaad?... Maar zij berustten er niet in gelijk vroeger... telkens keerden zij terug om goed te maken wat zij hadden verkorven.

Pater Vertenten citeerde graag het woord van Kardinaal Lavigerie : « il faut les porter de chute en chute au paradis ». Hij stond met mild begripen tegenover hun zwakheid want hij kende de strijd die zij voerden tegen zoveel kwaad.

Ligt in de vraag, die een kleine zwarte jongen hem stelde, niet een grootse tragiek en een subliem verlangen naar het goede ? — « Fafa, U zegt altijd dat wij ons moeten sterken voor de vacantie door gebed en sacramenten. Hoe zullen wij ons sterken, als we nog niet gedoopt zijn ? Doop ons vroeger en dan kunnen wij nog twee weken elke dag te Communie gaan vóór de vacantie. »

Lange tijd bewaarde Pater Vertenten een briefje, stuntelig geschreven door een kleine schooljongen van Bokote en gericht aan een Zuster : « Dag Mama. Luister naar wat uw kind u te zeggen heeft over de vacantie, ziehier : ik heb vader, moeder en familie in welzijn gevonden, maar ik ben bedroefd omdat de duivel hier zeer sterk is en hij wil mij in het kwaad doen vallen. Ik bid tot Moeder de Maagd Maria. Toch laat de duivel mij niet met rust.

Welnu, Mama, vraag gij aan Moeder Maria voor mij, dat zij mij een beetje genade geve, opdat ik niet in zonde valle.

Hebt gij het verstaan ? Ik eindig. Aanvaard mijn boodschap en mijn groeten.

Ik, Uw kind, Casimir. »

Er ligt iets tragisch in die strijd van deze kinderziel tegen het kwaad, een tragiek, die elk jong kristelijk leven in dit heidens land bloedig heeft getekend.

In deze dagelijkse en onmeedogende strijd kreeg de Biecht een grote betekenis. « Elke inlander », schreef Pater Vertenten, « heeft behoefte aan zegen en vergiffenis. Hij voelt en meent te voelen den boze en boze krachten — echte en vermeende — overal, althans op vele plaatsen.

De zwarte is een zwak mens. Spreek hem de taal der boete-psalmen van David, hij begrijpt ze ten volle. Hij voelt meer dan wij de macht van de hartstochten, die ongebreideld zich uitvieren in zijn heidense omgeving : hoogmoed, hebzucht, bedrog, de zwakheid van het vlees...

Maar Christus' Bloed blijft de zielen wassen in berouw en biecht... De Biecht is de grote hefboom tot morele verheffing en het schoonste werk van de missionaris. Wij danken de goede Meester hier zijn nederige werktuigen te mogen zijn als Missionarissen, als biechtvaders. »

Zwakheid en strijd... en de genade die vele zielen stuwt naar hoger leven. Er is een Frans Ikuba, catechist, die jaren lang geduldig de pijn van een etterend gezwel in het hoofd verdraagt voor de bekering van zijn stamgenoten; er zijn kinderen, bij wie het hoogste verlangen ontloken is : priester te worden en die op het klein-seminarie van Bokuma de verwezenlijking van die hoge droom hardnekkig nastreven...

*

In Maart 1932 keerde Pater Vertenten naar België terug om als missieoverste deel te nemen aan het provinciaal kapittel, dat van 28 Maart tot 5 April werd gehouden in het missiehuis te Gerdingen-Bree. Dit kapittel stuurde hem als afgevaardigde van de Belgische Provincie naar het algemeen kapittel der Congregatie, dat in September te Rome bijeenkwam. Voor de priester en kunstenaar, een buitenkansje ! Rome zien, de monumenten van de oude wereldstad bewonderen en zijn vroomheid voeden aan het hart van de kristenheid. Pater Vertenten las de H. Mis op het graf van

de H. Cecilia en van de H. Joannes Berchmans, daalde af in de catacomben en zag voor zijn ogen de eerste eeuwen van de Kerk herleven.

Maar het hoogtepunt van dit Rome-verblijf was de audiëntie, die Z. H. Pius XI welwillend verleende aan de leden van het kapittel. Toen Pater Vertenten aan Zijne Heiligheid werd voorgesteld, herhaalde de Paus met bewonderende stem : « Nieuw-Guinea ! Kongo ! » Het liet op Pater Vertenten een onverwelkbare indruk na. Maanden later schreef hij van uit Kongo : « Rome ! Rome ! dat geluk hangt nog altijd over mijn ziel. In de ogen van de H. Vader las ik iets als van O. L. Heer zelf. »

Gaarne ware Pater Vertenten, na zijn terugkeer uit Rome, spoedig ingescheept naar zijn missie, maar het advies van de geneesheer eiste uitstel. De missieoverste benutte dit oponthoud om bij zijn jongere confraters in de vormingshuizen de belangstelling voor de missie te scherpen en op verscheidene plaatsen conferenties te geven over het werk aan de Evenaar. Op 14 November hield hij in de uitverkochte grote aula van het Koloniaal Instituut te Amsterdam een zeer gesmaakte lezing over de Nkundo-zwarten. De Nederlandse bladen, zoals « De Tijd » en « Het Algemeen Handelsblad », brachten in een interview de oud-pastoor van de Kaja-Kaja's voor hun lezers.

Toen het veto van de geneesheer was ingetrokken, scheepte Pater Vertenten zich op 2 December 1932 met blijde moed in op de « Thysville ». Onderweg studeerde hij Lonkundo en tekende niet min dan 29 koppen van medepassagiers. Op 30 December kwam hij behouden te Coquilhatstad aan.

Intussen was, bij pauselijk decreet van 22 Maart 1932, de missie van Coquilhatstad tot apostolisch vicariaat verheven. Tot eerste apostolische vicaris werd benoemd Z. Exc. Mgr Van Goethem, die sinds 1924 met wijsheid en kracht de prefectuur had geleid.

Na de plechtige bisschopswijding in zijn geboortedorp Beveren-Waas, keerde Mgr Van Goethem in September 1933 naar Kongo terug met een flinke groep missionarissen, die de veroveringsplannen van de nieuwe missiebischof zouden helpen verwezenlijken. Met enthousiasme werd Monseigneur door zijn missionarissen, door blanken en negers op zijn rondreis in het vicariaat ontvangen.

In 1934 werden twee nieuwe missieposten gesticht : Bolima en de inlandse wijk te Coquilhatstad, waar de snelle toevloed van zwarte werkkrachten speciale zielzorg eiste. Een Pinksterwind waaide over de Evenaar; de genade dreef de negers in versneld tempo naar de missieposten. In 1935 zou het aantal katholieken de 50.000 overschrijden, 10.000 catechumenen wachtten ongeduldig op het H. Doopsel. Bloemen begonnen te bloeien in dit zwarte land : de eerste inlandse kandidaten voor het kloosterleven boden zich aan in het nieuwe noviciaat der Broeders van de Christelijke Scholen te Bamania.

In 1935 richtte Mgr Van Goethem officieel de Katholieke Actie op in zijn vicariaat. Bij de geweldige kentering die zich voltrok in de inlandse maatschappij en bij de geestdriftige poging van de missie om de bevolking spoedig in de Katholieke Kerk te brengen, moesten ook de inlandse katholieken hun rol gaan vervullen.

Met dankbaar hart volgde Pater Vertenten de groei van het vicariaat. In 1935 was hij voor een derde triënnaat als kloosteroverste bevestigd. Met grote luister vierde Bamania en heel de missie in December 1934 het zilveren priesterfeest van *Fafa Bokonji*, Pater Overste. De jubilaris mocht wel een hartelijk Te Deum zingen en dankbaar terugblikken op zijn rijk en gevuld priesterleven, dat zovelen tot zegen was geweest. Vlaanderen, Nederland en ook Nederlandsch Indië lieten zich niet onbetuigd bij de dankbare hulde, die aan de grote missionaris werd gebracht.

In 1935 verscheen eindelijk bij het Davidsfonds het boek,

waaraan Pater Vertenten sinds maanden met veel liefde had gewerkt : « Vijftien jaar bij de Koppensnellers van Nederlandsch Zuid-Nieuw-Guinea ». Hierin bundelde de schrijver zijn studies over de Marindinezen en de vele herinneringen aan zijn verblijf en zijn werking op de Zuidkust. Het boek bracht slechts een voorproef van een tweedelig werk, dat Pater Vertenten over Nieuw-Guinea had ontworpen. « Koppensnellers » kreeg een goede pers. In « Boeken-gids » schreef A. De Groeve : « Een schoon boek te meer uit de geschiedenis van de alles overwinnende kracht van Gods genade, geholpen door heldhaftige jarenlange troosteloze opoffering van enige jonge priesters. De hartroerende geschiedenis van de langzame opgang van een diep bedorven oervolk tot de schoonheid van het kristelijk leven. Men weet niet waarover zich meer te verwonderen : de bovenmenselijke moeilijkheid van dit bekeringswerk der Kaja-Kaja's of de stille verborgen heldhaftigheid van wie het tot stand bracht. » (14° jg. Maart 1936).

« Kerk en Missie », het orgaan van de Priester-Missiebond, kondigde het boek met enthousiasme aan : « Een volk van de ondergang gered : het volk der Kaja-Kaja's, de primitieven bij wie het koppensnellen nog algemeen in gebruik was en in wier midden Pater Vertenten vijftien jaar doorbracht in hard werken en veel lijden. Velen hoorden Pater Vertenten toen hij vóór enkele jaren hier zijn voordrachten hield. Dezelfde geestdrift, dezelfde genegenheid voor zijn dierbare kinderen uit Marindland die hij tot betere mensen maakte en deels tot kristenen, dezelfde vertelkunst die telkens zijn avonden maakte tot een succes, vindt men terug in dit boek, een der beste uit onze volksliteratuur over de missies. » (Kerk en Missie, 17° jg. bl. 127).

In « Kongo-Overzee » bracht Prof. Burssens meer de ethnologische betekenis van het boek naar voren : « Het is over deze stam (de Marindinezen), dat Pater Vertenten een boek schrijft, hetwelk zich als « volksboek » aandient, doch

dat eigenlijk bij een hogere categorie thuis hoort en beslist verdient door de ethnologen te worden gelezen. Het is de eerste maal niet dat schrijver voor de Marind-Anim met de pen wil getuigen. Wij herinneren ons zijn ophefmakende bijdragen welke door de Nederlandse pers, vijftien jaar geleden, werden overgenomen, en waarin hij de wereld toeschreeuwde, dat de bevolking van Zuid-Nieuw-Guinea aan het uitsterven was. Dank zij deze noodkreet kwam de reactie los en werd het volk ten slotte van een gewisse ondergang gered. Wie dat volk zó van dichtbij heeft gekend, wie zó met de moed der wanhoop haast voor de levensbelangen van dat volk heeft gestreden en niet minder voor en door dat volk heeft geleden, kan er met kennis van zaken en met liefde over schrijven, al spaart dan deze liefde de roede niet.

Het boek bestaat eigenlijk uit twee delen : het eerste is hoofdzakelijk van ethnographische, het tweede van historisch-missiologicalische aard. Het zijn vooral de korte hoofdstukken over geboorte en huwelijk, eigendom en erfrecht, geesten, toverij, bloedwraak, geheime sekten, totemisme, rouwtijd en niet het minst over het koppensnellen, het prepareren der koppen en het koppenseest, die de ethnoloog zullen interesseren. Verscheidene illustraties werden naar eigenhandige tekeningen van de schrijver gemaakt. Ook zij zijn van meer dan gewoon belang : plaat III b. v. geeft technische details bij de preparatie der gesnelde koppen.

Een bescheiden boek, dat meer bevat, dan het in zijn bescheidenheid laat vermoeden. Een boek, daarenboven, dat men niet zonder ontroering leest. » (3^e jg. Dec. 1936).

EEN DIEPE WONDE

Op zijn dienstreizen had Petrus nu herhaaldelijk het geluk zijn broer Louis te ontmoeten. Dat werden telkens gezellige uren, waarin de twee broers de schade van hun jarenlange scheiding trachtten in te halen. Wegens zijn

gezondheidstoestand werd Pater Louis in 1928 van Flandria naar Boënde overgeplaatst. De zieke knapte weer op door die verandering, maar meer nog door de wakende zorg van Petrus, die zijn overwerkte broer vertroetelde en rust oplegde. « Wat Petrus zei was voor Louis evangelie ».

Steeds meer leerde Petrus zijn broer waarderen om zijn dappere werkzaamheid maar ook om zijn zachtmoedigheid en zijn sympathieke eenvoud. Hij was een echt Missionaris van het H. Hart. Door blanken en zwarten werd hij op de handen gedragen. De inlanders hadden hem de tekenende bijnaam gegeven : *Is' ea booto* — « vreedzame vader — vader van de vrede ».

In 1934 werd Pater Louis, na een versterkend verlof in België, naar Mondombe aan de Tshupa gezonden. In Augustus 1935 keerde hij van een lange dienstreis terug met een koppige moeraskoorts. Daar zijn toestand niet verbeterde, bracht men hem over naar Boënde, vanwaar Petrus hem meenam naar Coquilhatstad. De puike verzorging in het hospitaal knapte de zieke weer op maar na een maand verergerde zijn toestand zó dat de dokter geen hoop meer gaf. Monseigneur Van Goethem zond onmiddellijk een motorboot om Petrus, die op dienstreis was, te halen. Gelaten en bereid wachtte Pater Louis de dood af. Liefdevol speelde Petrus ziekenoppasser voor zijn broer, waakte en bad bij dit stichtende ziekbed. Elke morgen bracht hij hem de H. Communie. Toen de zieke op zekere morgen de H. Hostie niet kon inhouden, nam Petrus ze eerbiedig op, legde ze in een glas water en nuttigde ze. « Zo communiceerden wij samen met dezelfde hostie » schreef Petrus naar huis. « Louis heeft ze eerst tien minuten onder het hart gedragen. »

Troostend was de sympathie, die dit ziekbed omgaf. Blanken kwamen vragen naar de toestand van de zieke, zwarten lieten kaarsen branden voor het Lieve-Vrouwenbeeld in de kerk, op alle missieposten werd de hemel geweld aangedaan. Na een lichte heropflakking, begon de zieke zien-

derogen te verzwakken. Kalm en sereen stierf hij in de armen van zijn broer op Zaterdag 27 Juni. Zijn laatste woord was een dankwoord voor allen, die hem goed hadden gedaan. Tot Petrus zei hij : « Petrus, laten we Onze Lieve Heer en Onze Lieve Vrouw bedanken voor mijn leven. Ik heb altijd, als kleine jongen reeds, verlangd missionaris te zijn en ik zou gaarne als missionaris sterven. Als Onze Lieve Heer wil, ben ik bereid nog te blijven werken voor de Missie, maar de Wil van Onze Lieve Heer boven alles, hé. »

De algemene deelneming van blanken en zwarten, die de overledene een prinselijke begrafenis bezorgden, was een troost voor Petrus. Mgr Van Goethem, die een werker van het eerste uur verloor, zei snikkend : « Pater Overste, Pater Louis is gelukkig, hij is te benijden. Onze Lieve Heer heeft ons het beste gevraagd, dat gaat grote zegen brengen over onze missie. »

Op het kerkhof te Bamania rust Pater Louis Vertenten naast de stichter van de missie, abt Jozef Peeters. « Louis was medestichter, » schrijft Petrus. « Was hij niet een der eerste gezellen van Mgr Van Goethem, toen de Missionarissen van het H. Hart deze missie aannamen ? »

Pater Petrus Vertenten had onlangs voor het missiekerkhof van Bamania eenvoudige grafzerken in gewapend beton laten maken : vlakke steen met kruis in relief. Hij had niet gedacht, dat de eerste zerk het graf van zijn broer zou dekken.

Het werk nam Pater Vertenten weer op in zijn barmhartige drukte. Begin Juli reisde hij per vliegtuig naar Basankusu, waar hij de retraite predikte aan de Zusters en in haar kapel een levensgrote Kristus schilderde. « 't Was of Louis voortdurend bij mij was », schreef hij naar huis. Ondanks de diepe wonde was er heerlijke vrede in zijn hart.

In Augustus 1936 werd Pater Vertenten als missie-overste opgevolgd door Z. E. Pater Gustaaf Hulstaert uit Melsele en benoemd tot rector en schoolbestuurder van Flandria, aan de Momboyo.

Deze missiepost omvatte twee onderscheiden afdelingen : de school en de eigenlijke missie. Op aanvraag van de H. C. B. (Huileries du Congo Belge) bouwden Pater Louis Vertenten en Broeder Brants in 1926 te Flandria een school voor de kinderen van het zwart personeel der compagnie. Naast de school verrees weldra een kerk en een woonhuis voor de missionarissen. Toen Pater Louis Vertenten in 1928 om gezondheidsredenen naar Boënde werd verplaatst — *Boteke afosime* — Boteke (Flandria) neemt hem niet aan, zeiden de inlanders, hij aardt niet in Flandria — werd Pater Hulstaert directeur van de school. De maatschappij subsidieerde het onderwijs, dat vijf lagere klassen omvatte.

Pas in 1929 kon met de eigenlijke missiepost worden begonnen. Op een hoog terrein, een tiental minuten van de school van de compagnie, bouwde Pater August Wauters uit Hamont de voorlopige gebouwen van de missie. Om het terrein met de rivier te verbinden sloeg hij, met de hulp van zijn zwarte jongens, dwars door het moeras een reusachtige dijk, tweehonderd meter lang en bij plaatsen drie tot vier meter hoog ! Een prestatie die eerbied afdwingt !

In de streek van Flandria leven in de dichte bossen vrij talrijke groepen van Batswa's of halfdwergen, die als lijfeigenen aan de Nkundo-zwarten zijn onderworpen. Pater Wauters werd de eerste apostel van dit primitieve en zo schuwe volkje.

De afstand tussen meesters en onderhorigen verplichtte de missionarissen, voorlopig althans, de scheiding tussen Nkundo's en Batswa's ook op de missie door te voeren. Alleen het kristendom zou mettertijd tussen beide groepen een brug kunnen slaan.

Voor Pater Vertenten werd het leven nu rustiger maar niet zonder zorgen. De 350 kinderen, die op de missie verbleven, moesten gevoed worden en gekleed. Er was geld nodig om het loon uit te keren aan het werkvolk, de onderwijzers en de 120 catechisten. Hoe de goddelijke Voorzienigheid dit klaar speelde met zo een berooide missiekas, is Pater Vertenten steeds een raadsel gebleven maar met de hulp van zijn talrijke vrienden en weldoeners, die edelmoe-dig reageerden op zijn bedelbrieven, kreeg hij telkens de twee eindjes bij elkaar.

Het mirakel van Gods stille Voorzienigheid was niet het enige dat de dagen van de missionaris doorzonde. Steeds verder en steviger werd door het moeras van het heiden-dom de dijk van het kristendom getrokken, waarover de inlanders kwamen tot het zuivere leven van de genade. De zielen stegen uit de modder naar het licht. De grote feesten waren dagen van zware arbeid en sterkende troost, als honderden kristenen van heinde en verre naar de missie kwamen om gezuiverd en gesterkt te worden door de H. Sacramenten. En in sommige zielen rees teder het verlangen naar een hoger leven.

In 1938 hielden de Broeders te Flandria hun jaarlijkse retraite. « Onze jongens, die vele zwarte jongens, die zéér levenslustig zijn en voor een groot deel echte kwâjongens, maar van de goede soort, ontkwamen niet aan de invloed van die dagen van gebed. Zij zagen de Broeders geregeld naar de kerk gaan om daar te bidden en uren en uren te luisteren naar de onderrichtingen in de zaken Gods.

Zij hebben de retraitanten niet gestoord, zij waren stil en veel braver dan gewoonlijk. Zelfs kwamen er na de retraite 17 leerlingen vragen om Broeder te worden.

Zeker dat is naïef maar het is toch schoon.

« Fafa, » zeiden zij, « de dingen van de wereld bedriegen ons, zijn de moeite niet waard, wij willen gaan in de zaken Gods. »

...Is het niet schoon, dat die kinderen, al is het maar even, de mogelijkheid hebben ingezien — en daarnaar verlangd — van een Christelijk ideaal : het ideaal van een aan God gewijd leven, in armoede, in zuiverheid en gehoorzaamheid ? »

Een kleine zwarte jongen, die na de vakantie uit zijn heidens dorp naar de missie terugkeerde, zei : « Fafa, ik werd zwaar bekoord, maar ik heb gebeden, gebeden, en ik heb geen kwaad gedaan. » Is dat niet subliem ? en van aard om een missionaris tot alles geven aan te drijven ?

De missie groeide. Nieuwe plannen rezen op en vroegen de aandacht. Pater Vertenten wilde voor de Batswa's een afzonderlijke kerk en school bouwen. In September 1939 diende hij een aanvraag in om voor dat doel een terrein van 10 ha te bekomen.

Onder de grote vakantie van 1939 legde hij de laatste hand aan de kruisweg, die hij in de kerk op platen van ruwe cement had geschilderd. Reeds vroeger had hij in vrije uren het koor versierd met grote fresco's, die het eenvoudige stenen kerkje een feestelijke luister bijzetten.

De zorgen en het klimaat noodzaakten Pater Vertenten zijn bedrijvigheid te milderen. De benen wilden niet mee, allerlei ongemakken dwongen hem zijn werkring steeds meer in te krimpen. De geneesheer schreef rust voor en verandering van klimaat. Begin October 1939 nam Pater Vertenten afscheid van Flandria; op 27 October scheepte hij te Matadi in op de « Anversville » en kwam op 15 November te Antwerpen aan, blij verwelkomd door zijn familie, die hij zeven jaar te voren vaarwel had gezegd.

DE SCHONE VOLEINDING

*

DE TRAGE DOOD

BEGIN JANUARI 1940 TROK PATER VERTENTEN op reis naar het gastvrije Nederland, waar zovele vrienden op hem wachtten.

Op 12 Januari hield hij te Amsterdam in het Koloniaal Instituut een lezing over zijn geliefkoosd onderwerp : « Negers en Koppensnellers zijn echte mensen ». Er was ruime belangstelling — de naam Vertenten had met de jaren niets van zijn goede klank ingeboet. Voor de missionaris was het een groot genoegene verscheidene vroegere medewerkers uit Nieuw-Guinea en vele bekenden uit de Oost te ontmoeten.

De kalender van de « missionaris op rust » was druk bezet : bezoeken aan de familie van de missionarissen, aan zijn vele vrienden en weldoeners, missievoordrachten, preken en recollecties. Pater Vertenten kon niet weigeren en van die zwakheid werd ruim gebruik gemaakt.

Op 9 Mei reisde Pater Vertenten naar Nederlandsch Limburg, waar hij welkome gast was bij zijn confraters te Overhoven-Sittard. In zijn vaste slaap — een weldaad die hem overal volgde — hoorde hij de vliegtuigen niet die in de vroege morgen van 10 Mei uit het oosten aandreunden noch het rumoer van de inrukkende Duitse troepen. De oorlog was reeds Sittard voorbij toen de werkelijkheid tot Pater Vertenten doordrong met het ontstellend besef dat hij de wolf nog wel in de muil was gelopen.

Aan terugkeer naar België viel voorlopig niet te denken. De « gevangene » maakte van de nood een deugd en gaf in verscheidene kloosters lezingen over Nieuw-Guinea. Met Pater Jacques Schreurs hield hij wandelingen « als een zomerdroom langs de prinselijke Maas » en in de Sittardse kloostertuin luisterde Pater Molenaar verrukt naar Gezelle in de Vlaamse mond van Pater Vertenten.

Begin Juni kon de missionaris over Tilburg terugkeren naar België, waarover intussen de Duitse storm was uitgewoed.

In September stak Pater Vertenten andermaal de grens over om een bezoek te brengen aan Mevrouw Henriette Roland Holst-Van der Schalk. Hij had haar « Peerken » toegestuurd en « Vijftien jaar bij de Koppensnellers », dat de dichteres met grote interesse had gelezen. « Uit zijn brieven, » schrijft Mevrouw Henriette Roland Holst in een herdenkingsartikel over Pater Vertenten,¹⁾ « kreeg ik zo 'n sympathiek beeld zijner persoonlijkheid, zijn eenvoud, gulheid, hartelijkheid en vroomheid, dat ik ging verlangen met de schrijver van die brieven persoonlijk kennis te maken en hem enige dagen te logeren vroeg op de Buissche Heide. Na veel moeite slaagde hij erin van de Duitse overheid vergunning te krijgen voor een uitstapje over de grens. Eilaas is het bij die ene keer gebleven, maar die is genoeg om het beeld van Pater Vertenten te doen voortleven bij de eenvoudige hartelijke mensen van de Buissche Heide. Nog zie ik hem heen en weer lopen op het zonnige pad voor het landhuisje, al lezend in zijn brevier, af en toe even opkijkend naar het wekje met wilgen aan de ene en het tuintje vol zomerbloemen aan de andere kant. Hij paste zo wonderwel in die vredige omgeving, Pater Vertenten, hij was altijd een man van de buiten gebleven. Veel vertelde hij mij in die dagen van zijn ouders en zusters, waaraan hij zo verknocht was : van zijn beschavingswerk onder de in

---

¹⁾ Annalen van O. L. Vrouw van het H. Hart, 1946, bl. 60.

diepe ellende gedompelde zwarten in Nieuw-Guinea en van de grote school voor inlandse jongens die hij in Kongo bestuurde. Zeker had hij als zovele Vlaamse priesters een mystieke ader, maar hij was ook een mannelijk priester, een man van de daad. »

De oorlog eerst, daarna zijn ziekte zouden Pater Vertenten weerhouden gevolg te geven aan de herhaalde uitnodiging van de dichteres om haar op de Buïssche Heide te komen bezoeken, maar steeds bleven zij in levendige briefwisseling met elkaar. De dichteres bezorgde hem haar nieuwste dichtwerk, Pater Vertenten, in wie de priester naast de vriend stond, stuurde haar geestelijke boeken en berichten over haar vele vrienden in Vlaanderen, van wie zij wegens de oorlog zonder nieuws bleef. Op haar verzoek spoorde hij in 1940 twee Duitse socialisten op, die voor het nazisme uit hun vaderland, daarna, bij de invasie, uit Nederland waren gevlucht. Vanuit Antwerpen lieten ze de dichteres weten, dat zij verhongerden en vroegen hulp. Pater Vertenten gelukte er in hun schuilplaats te ontdekken en zette het liefdewerk voort, dat Mevrouw Roland Holst niet langer aan haar beschermelingen kon plegen. Hij wist wat geld voor hen bijeen te brengen en sprak met hen af, dat ze eens per week naar het missiehuis zouden komen, waar ze een flinke maaltijd kregen. Na een poos moesten zij voor de Gestapo elders onderduiken. Te vergeefs trachtte Pater Vertenten hun spoor terug te vinden. « De armen zijn zeker van honger gestorven » schreef hij, vol deernis om het lot van deze dompelaars, die fijne, sympathieke mensen waren.

Door Mevrouw Roland Holst kwam Pater Vertenten in betrekking met Juffrouw Belpaire. Soms las hij de H. Mis in haar huiskapel en bij vele gelegenheden werd hij in haar huis op de Markgravelei ten lichamelijke of ten geestelijke dis genodigd. Juffrouw Belpaire bewonderde in Pater Vertenten zijn blijmoedig hart, zijn kinderlijk geloof en zijn warm woord, dat enthousiast en boeiend kon vertellen over

de missie. In dit Vlaams cenakel, waar de schoonheid ijverig en liefdevol werd geteeld, genoot zijn kunstenaarsziel met volle teugen. « Hij had een artiestenziel », schreef Juffrouw Belpaire in haar herinneringen, « muziek, letterkunde, alles vond weerklank bij hem en hij kon met iedereen de nodige woorden vinden. Eens trof hij bij ons twee muzikanten aan, die sonaten voor piano en viool uitvoerden. Hij luisterde geboeid naar hun tonen. Maar daarna waren zij het, die vol belangstelling luisterden naar hetgeen hij hun vertelde over de muziek in Nieuw-Guinea en naar de wijzen en liederen van de inboorlingen, die hij neuriede.

Wat hij hun daarna vertelde over het geloof van die simpele mensen en hun overgave aan Onze Lieve Heer, scheen een revelatie voor de twee kunstenaars, die beide ongelovig waren. »

Als priester en vriend werd Pater Vertenten ingewijd in de verheven apostolaatsplannen van deze « Edele Vrouwe », die vaak een beroep deed op zijn hulp om een of ander van haar beschermelingen nader tot God te brengen.

Toen Pater Vertenten zolang machteloos op zijn ziekbed lag, beval zij hem gaarne haar intenties aan. Haar fijngevoelig medelijden ging gepaard met een diep geloof in de apostolische kracht van het lijden van Pater Vertenten, die zij als een heilige vereerde.

Bij haar geestelijke zoon, dichter August Van Cauwelaert, was Pater Vertenten een vriend des huizes. De Zaterdagmiddag, vóór hij ging biechthoren in het Sint-Camil-lusgesticht, liep Pater Vertenten graag even binnen bij Juffrouw Belpaire en bij de Van Cauwelaerts. Dat waren goede uren waarvan de huisgenoten een blijvende herinnering meedragen. Kon het anders of die twee in-goede mensen, dichter Van Cauwelaert en Pater Vertenten, moesten elkaar begrijpen en hoogschatten ?

Toen de oorlog elke terugkeer naar de missie afsloot, nam Pater Vertenten hier zijn plaats in de rangen weer in en stond weldra in een vrij drukke werkkring, die op zijn tijd en talenten beslag legde. Missievoordrachten, preken, recollecties en retraiten waren hem een welkome gelegenheid om het blijmoedige Godsvertrouwen te prediken aan de mensen, die in oorlogstijd grote nood hadden aan kristelijke levensmoed. De gruwel van de oorlog deed zijn goed hart pijn : met moederlijke deernis kon hij de wonden zalven van de velen, die bij hem om raad en hulp kwamen aankloppen en gesterkt en getroost van hem weggingen.

Als biechtvader had Pater Vertenten een drukke werkkring in verscheidene Antwerpse kloosters en klinieken. In deze bezadigde en in-goede priester vonden zusters en zieken een ervaren leidsman en een wijs raadgever.

In 1941 werd Pater Vertenten geestelijk adviseur van « Familieleven », een nieuwe katholieke vereniging tot verdediging en bevordering van het kristelijk gezinsleven. Onder de bezielende stuwning van pioniers als Leo Roels, Prof. Dr A. Kriekemans e. a. zou deze vereniging, die te Antwerpen werd gesticht, weldra invloed uitoefenen over heel Vlaanderen. In de voornaamste centra van het Vlaamse land werden « Familiale Leerscholen » opgericht. Door voordrachten, familieweken, brochuren, enz., trachtte « Familieleven » de zo bedreigde en mishandelde kristelijke opvatting van het gezinsleven in recht en eer te herstellen. Aan de geestelijke adviseur was in deze actie een niet onbelangrijke rol toegewezen. Met raad en daad hielp Pater Vertenten de jonge beweging, bestudeerde de vele opgeworpen problemen en sprak op de vergaderingen zijn rustig-wijs woord, dat sympathiek werd beluisterd. Wegens zijn dikwijls wankelende gezondheid gaf hij in October 1942 zijn taak over aan een jongere confrater, die met meer dynamisme de groeiende beweging zou leiden.

Niet straffeloos had Pater Vertenten zeven en twintig jaar onder de tropen gewerkt. In zijn volle mannenkracht was hij in 1927, na vijftien jaar verblijf in Nieuw-Guinea, naar zijn nieuw arbeidsveld in Kongo vertrokken. Het zware klimaat van de Evenaar brak deze felle man na enkele jaren. De rust, die hij in 1939 in Europa kwam zoeken, bracht nooit volledig herstel. Na een periode van beterschap doken de ongemakken weer op : de benen wilden niet mee en het gevoel van lamme moeheid liet hem niet meer los. Latent woekerde de kwaal in dit lichaam. Het waren soms pijnlijke verwittigingen, meestal niets meer dan een vervelende maar scherpe dwang om te rusten. Herhaaldelijk moest hij in 1941 en 1942 zijn uiterlijke bedrijvigheid milderen of stilleggen.

Het kamerarrest verdroef Pater Vertenten niet. Nu kon hij eindelijk vrije teugel geven aan zijn studie- en leeslust, die onder de beslomming van het drukke misieleven al te dikwijls waren verongelijkt. Hij las alleen het schoonste en het beste : geestelijke boeken, studies over missionering en kunst, werken uit de wereldliteratuur, waarmee hij zijn op schoonheid beluste ziel kon verrijken.

Regelmatig verschenen artikelen, tekeningen en lino's van zijn hand in de « Annalen van O. L. Vrouw van het H. Hart », het maandschrift van zijn Congregatie. Het was opvallend, hoe de voorkeur van zijn herinneringen ging naar Zuid-Nieuw-Guinea.

Nieuwe plannen doken op : heruitgave van « Peerken », een prettig bundelke jeugdherinneringen, die Pater Vertenten in 1927 had laten verschijnen en dat nu met nieuwe schetsen zou worden aangevuld. « Koppensnellers », dat uitverkocht was, werd opnieuw onder handen genomen. Deze keer werd een meer wetenschappelijke studie opgezet over het interessante volk der Kaja-Kaja's, met zijn wrede gebruiken en zonderlinge zeden. Door zijn lang verblijf op de Zuidkust en zijn grondige kennis van de Marindinezen

was Pater Vertenten stellig de aangewezen man om over dit onderwerp het boek te schrijven, dat de ethnologen zou bekoren. Zijn langdurig contact met de zwarten in Kongo en dagelijkse vergelijking met zijn eerste werkgebied hadden zijn geest verbreed en zijn oordeel gescherpt. Nota's en herinneringen werden opgedolven, opinies van oud-kolonialen en wetenschapsmensen gevraagd en getoetst, eigen opvattingen na zovele jaren herzien en vergeleken met de bevindingen en ontdekkingen van zijn opvolgers.

Het zou echter bij een plan blijven. De tijdsomstandigheden belemmerden uitgebreide consultatie, de oorlog lag als een zware schaduw over het leven en vooral, het verzwakte lichaam kon de spankracht van de ziel bij zulk een arbeid niet langer dragen.

Op 3 October 1943 woonde Pater Vertenten te Hamme een koordienst bij voor E. H. Karel Van Driessche, een jeugdvriend, die als missionaris jaren had gewerkt onder de Roodhuiden van Noord-Amerika en de Eskimo's van het barre Noorden. Het was zijn laatste bezoek aan Hamme, het laatste samenzijn met zijn zusters in het stille huis van het « Kromstraatje », waar zijn komst telkens een hartelijke feeststemming bracht. Een week later moest Pater Vertenten met hevige pijnen het bed houden. De lumbago vlijmde haar scherpe scheuten door rug en lenden en deed hem soms huilen van de pijn. Het medelijden van confraters en vrienden stond machteloos bij deze marteling, die rondkroop in dit geteisterd lichaam. Spreekbeurten te Antwerpen en te Eekloo moesten afgeschreven, de Kristus-Koning-preek te Hamme afgezegd... Stilaan luwde de pijn. Tegen Kerstmis was de zieke zover hersteld, dat hij voorzichtig in huis kon rondzwerven en op gunstige dagen de H. Mis lezen. « Deo Gratias ! », schreef hij opgetogen. Heel het voorjaar 1944 bleef het toch sukkelen, zodat ernstige arbeid was uitgesloten. Pater Vertenten las, tekende, schreef artikelen en gedichten en ontving het bezoek van zijn

vrienden, o. a. van August Van Cauwelaert en Meester Ost, de grote schilder, met wie hij intiem was bevriend.

Met Pasen 1944 legde de ziekte hem voorgoed te bed. Een donkere machteloosheid verlamde dit lichaam, waardoor bij pozen scherpe pijnvlagen joegen. Dokter De Vel, die hem behandelde, diagnoseerde een aantasting van het ruggemerg (radiculite) en liet hem in Mei naar Stuivenberg-gasthuis overbrengen voor grondig onderzoek. De ultraviolette bestralingen brachten veel ongemak maar weinig verbetering. In Juni werd Pater Vertenten overgebracht naar de St.-Augustinuskliniek te Wilrijk, waar hij door de zusters liefdevol werd opgenomen en verpleegd.

Twintig lange maanden heeft Pater Vertenten gelegen in de stille ziekenkamer, die zijn sterfkamer zou worden. Een stijgend martelaarschap, waarin zijn grootheid werd beproefd en echt bevonden. Vreselijk heeft hij geleden : de dagen waren vol zeer en miserie, de slapeloze nachten stonden schier stil; bitter beleefde hij het vers van Frederik Van Eeden, dat hij soms citeerde : « ...en lang, lang, lang zijn de uren der nachten ». Er was de verlatenheid van Gethsemani, de trage uren van de passie-nacht.

Met sereen geduld heeft hij deze lange marteling, die hem zelden met rust liet, ondergaan. De onverbeterlijke optimist zag in elke tijdelijke verlichting een voorteken van genezing; elke verscherping van zijn toestand deed hem geloven, dat het ergste nu wel voorbij was. Moed hield hij altijd.

Door de pijnvlagen heen blonk een glimlach van liefdevolle gelatenheid. Met schertsende mond kon hij zeggen : « Ja, de andere mensen moeten hun kruis dragen, ik lig erop... ». Hij kruigde zijn lijden met schietgebeden en humor. Met een monkel om zijn schone mond moet hij geschreven hebben dat aardige « Karekiet » :

« Karekiet ! kiet-kiet !

Karekiet ! kiet-kiet !

Ik ben een hele Piet
Al in mijn warme bedde,
Daarbuiten deug ik niet !
Karekiet ! kiet-kiet !
Karekiet ! kiet-kiet !
Daarbuiten deug ik niet ! »

Behalve de twee laatste maanden van volledige hulpeloosheid, kon Pater Vertenten zich op zijn bed nog wat bewegen en behelpen. Hij las, schreef en tekende tijd en verveling weg. Er waren nog zovele plannen, die op verwezenlijking wachtten; hij bleef tot aan zijn dood belang stellen in alles wat in de wereld gebeurde. Dikwijls en met grote gemakkelijke schreef hij verzen, die de letterkunde niet hebben verrijkt, ondanks sommige gelukkige regels en geslaagde strofen, maar waaruit zijn vroom gemoed en zijn schone ziel spreken. Alles was hem « dichtensstof » : een vogel, een bloem, het bezoek van een vriend, een herinnering...

Hij overschouwde zijn leven : « het is als een film », zei hij, « waarvan ik elke dag een bobijntje afrol. Nieuw-Guinea... Kongo... het staat alles zo fris voor mij, het is zo schoon... » Zijn gedachten dwaalden gaarne in het verleden. Hij bevolkte zijn kamer met zijn Marindinezen en zijn negers, met zijn vrienden en familie, die zijn eenzaamheid kwamen verzoeten. Pater Vertenten was nooit een kluizenaar geweest. Hij hield van lach en leven, hij kon boeiend vertellen en geboeid luisteren, hij verbleef gaarne onder de mensen, bij zijn familie, zijn vrienden en zijn confraters. Het moet hem veel leed hebben gedaan, die gedwongen eenzaamheid, die onvermijdelijke afzondering, waartoe zijn lange ziekte hem veroordeelde. Hij heeft in stilte diep geleden onder de verwaarlozing van sommigen en de achteloosheid van anderen. Vanop zijn ziekbed leefde hij in gedachten en door briefwisseling zoveel mogelijk in trouwe communie met zijn vrienden.

Ziëken bezoeken is een werk van barmhartigheid. Het is ook een kunst. Bij Pater Vertenten op bezoek komen was een gunst. Wie daar zijn medelijden en zijn troost bracht, ging zelf getroost en gesterkt heen, met een wondere jubel in zijn hart. De mensen en de dingen stonden in een ander licht. Men werd in de straling van deze schone ziel met een wondere glans doorschienen. Diep in zijn hart droeg men het besef mee, dat het leven schoon is en de mensen goed, dat ook het lijden een genade kan zijn en een middel om zich zelf en anderen te heiligen en te verrijken. Men voelde een broederlijke verwantschap groeien met alle mensen, een vriendschap voor al wat lijdend en dolend door de wereld ging. Men had een goed en schoon mens gezien. Het Miserere-gevoel van het binnentreden was veranderd in een Te Deum-stemming !

Vrienden kwamen met hun schoon medelijden en hun weldoende troost bij dit zonnig ziekbed. « In de Zomer van '45 », schrijft Mevrouw Henriette Roland Holst in « Herinneringen aan Pater Vertenten » « bezocht ik de doodzieke tweemaal in het St.-Augustinusgasthuis. Hij leed toen nog niet die martelende pijnen der laatste weken en kon zich nog een weinig bewegen. Ik had wat bloemen en een pompoentje voor hem meegebracht. Enige dagen later stuurde hij mij een van die eenvoudige zangerige verzen, zoals hij ze placht te maken, waarin hij het pompoentje bezong. »

Pater Schreurs bracht hem tweemaal in 1945 de heerlijkheid van het Limburgse Maasdal in schone herinneringen en zangerige verzen; de Van Cauwelaerts kwamen geregeld op bezoek maar de dichter begon zelf te sukkelen en zou zijn vriend nog voorgaan naar de hemel. Hij stierf op 6 Juli 1945. Pater Vertenten schreef aan de bedroefde familie : « Vaders sterfdag is zijn geboortedag ten eeuwige leven... En hoe moet Moeder Maria hem verwelkomd hebben ! Ons arm mensenhart is geneigd meer te denken aan eigen leed dan aan 't overheerlijk geluk van die ons voorgaat.

In Paradisum deducant te angeli. Ja, de engelen hebben vader juichend binnen de hemelpoorten geleid. Van uit de stralende eeuwige blijdschap ziet hij met een glimlach op u neder. »

« God is liefde », schreef hij een andere keer, « en Hij ontnemt ons het beste om zich nog meer aan ons — en onze beminden — te kunnen geven. Met wat een dankbaarheid moet vader nu het « Sanctus, sanctus, sanctus » meezingen. Laten wij daaraan denken in de prelatie : gratias agamus Domino Deo nostro ! Neen, aan onze dankbaarheid komt geen einde ! »

Zo wist deze man eigen leed te vergeten om anderen te troosten met de rijkdom van zijn eenvoudig-schoon geloof.

De bevrijding kwam in September 1944 als een plotse zonnedag. Antwerpen vierde. « De vrede is nu wel heel dicht bij », schreef Pater Vertenten jubelend, « en de Pax Christi hebben we altijd ». De verschrikking van de vliegende bommen deed spoedig de vreugde verstommen in de Antwerpse harten. Duizenden ontvluchtten de stad en het gevaar. Pater Vertenten bleef, noodgedwongen, maar met kalm vertrouwen.

In Februari 1945 sloeg een V 1, die in de buurt neerstortte, al de vensters stuk aan de zuidkant van de kliniek. Pater Vertenten kwam ongedeerd van onder een vlaag vliegende scherven. Een weinig later schreef hij aan een bevriende familie : « Zet uw hart wijd open voor de Paasvreugde. Kapotte deuren en ruiten, dat is allemaal niets, 't is goed dat die eens stukgeslagen worden. Wij zitten veel te opgesloten in onze kleine wereld : eeuwigheidsgedachten, Godsgedachten moeten onze harten verruimen, ons hartegeluk mag niet afhankelijk zijn van wat hout en glas. »

Ook Juffrouw Belpaire bleef te Antwerpen in de storm. Zij schreven elkaar opwekkende brieven vol geloof en Godsvertrouwen. Toen Mei 1945 de vrede bracht, herleefde Antwerpen uit zijn lange doodsangst. Pater Vertenten kon weer

het versterkende bezoek van zijn zusters ontvangen. Hij had hun verboden te komen, zolang de bommenregen aanhield. Nu kon ook het contact hersteld worden met verre vrienden en vele bekenden van overzee. « Kongo », schreef een confrater uit de missie, « verwacht u spoedig terug ». — « Daar zullen we maar een kruiske over maken, » mijmerde de zieke weemoedig, maar hij verheugde zich over de groei van de missie, die 75.000 katholieken telde en in volle oorlog een nieuwe post had aangedurfd.

Uit Nederland kwamen Pater Nic. Verhoeven en Pater Geurtjens Jobstijdingen brengen over het vicariaat van Nederlandsch Nieuw-Guinea. Mgr Aerts werd met 12 van zijn missionarissen op de hoofdstatie Langgoer door de Japannezen neergeschoten. Nog 7 andere missionarissen hadden onder de kogels of in de concentratiekampen de dood gevonden. De prachtige missie van Kei- en Tanembar-eilanden lag in puin. Nieuw-Guinea bleef gespaard. Maar de ontwikkeling van de missie was geremd. Met nieuwe moed en verse krachten zouden de Nederlandse confraters het werk heropnemen. In de ogen van Pater Vertenten moest zulke zware beproeving grote bloei en zegen meebrengen.

*

Dankbaarheid is het aroom van fijne zielen. Hoe wist Pater Vertenten het kleinste te waarderen, dat voor hem werd gedaan : het gebed van een kind, een brief, een bloem, het « begrijpend aanwezig zijn » van zijn vrienden, al die dingen, die men niet wegen kan en die hij in een vers het « imponderabile » noemt :

« Daar zijn van die dingen héél broos en héél fijn,
die met schaal en gewicht niet te wegen zijn;
het « imponderabile » noemt men dat,
— 't is een geur, een smaak, een streling, wat

aroom van een bloem, van een lelie, een roos,
van reseda, perzik of abrikoos;
't is een fijn gevoel, aroom van een hart,
de zachtste balsem in leed en smart.

Vergeet toch dat fijne, dat tere niet,
het allerbeste, dat vriendschap biedt;
het ligt in een houding, een klein geschenk,
een bloempje of pompoentje, een stille wenk,

het ligt in een handdruk, een klein gedacht,
dat zelfs de geliefde niet had verwacht;
het is als fluweel van zacht mos,
dat strelend zich legt om de boom in het bos.

De grootste troost in harde pijn, —
is het begrijpend aanwezig zijn... »

Een vriend bracht hem een bezoek en wat Paasbloemen,
een ander liet een ruikertje heide in de ziekenkamer achter...
Beiden bedacht hij met een innig versje. De Zusters die
hem verzorgden, kregen hun deel in gebed en vers... Voor
de keukenzuster dichtte hij op haar feestdag dit guitig rijm :

« Heilige Valeria,
Maagd en Martelares,
gij zijt de patrones
van alle Valeria-vrouwen,
van jonge, middelsoort en ouwe,
van alle koleur en geur.
Doe heden een woordje veur
ôns Valeria; o wil haar gedenken
en nu en altijd rijk beschenken
met véél geduld en deugd
en plichtbetrachtende vreugd,

want véél heeft zij vandoen,
van 's morgens tot de noen,
en van den noen tot completen,
altijd die kwestie « eten ! »
H. Valeria,
zij ook es
Maagd en Martelares,
want z' is keukenprinses ! »

Gaarne trachtte Pater Vertenten aan de zusters dienst te bewijzen : hij werd de verzenfabrikant bij alle voorkomende gelegenheden, hij tekende modellen voor handwerkjes en motieven voor palla of stoel, hij had zijn goed woord voor de zusters, die bij hem raad of troost kwamen zoeken. Een oude zuster, die sinds jaren treurde over de geloofsafval van haar broer, ging opgebeurd heen met de stellige verzekering dat alles zou terechtkomen. Enkele weken later kreeg zij bericht dat haar broer in de beste gevoelens was gestorven.

Allen die tot hem kwamen ondergingen de stralende geest, die deze ziekenkamer doorlichtte. Ook de zieken brachten hem gaarne bezoek en keerden bemoedigd naar hun eenzaamheid terug.

Het was hem een troost op zijn lijdensbed apostel te kunnen zijn door zijn woord en zijn voorbeeld. Door zijn lijden nog het meest. « Ik ben hier oprecht gelukkig, kan ook op en vanuit mijn kamer nog wat goed doen », schreef hij in Januari 1945.

Geen klacht kwam over zijn lippen of uit zijn pen bij deze lange opgang naar zijn Golgotha. In zijn nota's vinden we een versregel :

« de nacht is zo lang en zo hevig de pijn, »...

maar de woorden zijn met krachtige trekken doorgehaald. Een ogenblik, in dat vlamvend lijden, rilde een kreet, spoedig onderdrukt. Gelaten en blij droeg hij zijn miserie

met een zuiver apostolische intentie... hij offerde voor de zielen, voor de missie vooral. Hij bevruchtte en zegende op tragische wijze met eigen vernietiging het werk, dat zijn leven had gevuld en schreef dan, simpel-subliem, enkele maanden vóór zijn dood : « Laten we Onze Lieve Heer voor alles danken. Zijn Voorzienigheid is wonderbaar. »

Met ups en downs zette de ziekte haar slopend werk voort. « Ik heb dit jaar een lange, zware vasten gehad, » schreef hij in April 1945, « maar ik heb nog nooit in mijn leven zo het lijden van Jezus begrepen en meegevoeld als op deze Goede Vrijdag. Dat was geen kleine genade. »...

In de Zomermaanden werd de greep van de ziekte losser. De pijn werd milder en de bestrijding van radiculitis en ont-kalking gaf de dokter hoop en Pater Vertenten goede moed. Hij kon nu een tijd op zijn rechter zij liggen en in Augustus mocht hij voor het eerst wat opkomen. Steunend op een stoel reisde hij zijn kamer rond en bleef een tijdje voor het venster kijken naar lucht, vogels en bloemen. « Ik verlang zó weer de H. Mis te kunnen lezen ! », schreef hij. Dat te derven was wel de zwaarste beproeving van zijn leven. Had hij zich in de eenzaamheid van Nieuw-Guinea niet elke morgen opgericht aan het altaar ? Hij wist wat de H. Mis betekende in het leven en daarom voelde hij zo diep het gemis van die troost.

« Als ik nu stilaan mag versterken in de ruggegraat, » schreef hij opgetogen, « dan zijn w' er als 't God belijft boven op ! Deo Gratias !... Toen ik zoveel vooruitgang mocht vaststellen heb ik Te Deum en een halve mis gezongen ! »

Het najaar vond hem echter weer vast te bed met een grote behoefte aan rust en een pijn, die ongenadig het verloren terrein heroverde. In December verergerde zijn toestand onrustwekkend. De twee laatste maanden vóór zijn dood waren een vreselijke marteling. Gulziger vrat de pijn aan dat ellendig lichaam; geen rust meer, dag noch nacht;

pijn, pijn... Elke beweging, elke aanraking riep de pijn wakker. De zusters moesten soms de noodzakelijke verzorging onderbreken uit vrees, dat hij het besterven zou.

Onderworpen en geduldig doorstond Pater Vertenten dit gruwelijk torment... « Gods Wil geschiede... Fiat ! » fluissterde zijn smartelijke mond. Het was de heldhaftige trage kruisdood van deze andere Christus.

Zijn zuster zei hem eens bij een bezoek : « Petrus, gij hebt toch een zwaar leven gehad : eerst in Nieuw-Guinea, dan in Kongo, en nu die ziekte... » En simpel kwam het antwoord : « ...een schoon leven... ».

Aan de familie Van Cauwelaert, die hem bezocht, vertelde hij met stralend gelaat een schone droom. In zijn eenvoud herhaalde hij steeds, dat het maar een droom was, maar zij kregen de indruk dat het meer was dan een gewone droom. « Ik heb O. L. Heer gezien. Dààr, vóór mijn bed. Hij droeg een grijs violet kleed en kwam naar mij toe. Zijn gezicht zal ik nooit vergeten. Ik wist dat Hij het was, ik heb Hem herkend. Ik kon Hem zo goed zien, alleen Zijn voeten bleven onduidelijk en vaag als in een mist. »

Was het een droom ? Of was het in werkelijkheid O. L. Heer, die hem kwam zeggen dat de verlossing nabij was ? Het einde kon niet lang meer uitblijven. Pater Vertenten wist het. De eeuwige optimist, die nooit aan zijn genezing had getwijfeld, gaf zich gewonnen. De laatste draden werden doorgeknipt. « Fiat ! Fiat ! » Met heel zijn ziel keerde hij zich naar de hemel. Met vreugde aanvaardde hij het voorstel om de laatste H. Sacramenten te ontvangen, die hem op 12 Januari werden toegediend. Hij was reisvaardig. Rustig wachtte hij de dood af, die hij zo dikwijls aan het werk had gezien, in Nieuw-Guinea vooral. En met vreugde dacht hij eraan, dat vader en moeder, zijn broer-priester, zijn andere broer en zusters zich daarboven gereed maakten om hem te ontvangen.

Een voor een kwamen de vrienden afscheid nemen :

Juffrouw Belpaire, de Van Cauwelaerts, de zusters en de zieken, zijn confraters... Toen zijn zusters wenend stonden bij dit kruis op Calvarië, zei hij : « Kom, laten we samen nog eens het « Onze Vader » bidden ! » Zulk Onze Vader hadden zijn zusters nog nooit gebeden !

Mevrouw Henriette Roland Holst zond hem op 25 Januari een afscheidsbriefje : « ...Ik dank u zeer voor de vriendschap, die u mij in de laatste jaren bewezen hebt en voor de warme belangstelling in mijn lichamelijk en geestelijk welzijn. U hebt er velen ten zegen kunnen zijn in uw leven, eerst door uw werkzaamheid en daarna door de heldhaftige wijze waarop gij uw leed droegt. En ik weet dat gij dat ook verder zult zijn en mij uw bescherming niet zult onttrekken... »

Begin Februari kreeg Pater Vertenten veel last van een pneumonie, die de ademhaling zeer bemoeilijkte. Wegens gevaar van verstikking zat de zieke nu opgeschoord in de kussens. Toen de verpleegster in de morgen van 15 Februari alles kwam in gereedheid brengen voor de H. Kommunie, vond zij hem in een rustige slaap, waaruit hij niet meer ontwaakte. Rond 7.30 uur stierf hij zachtjes in de armen van zijn confrater, aalmoezenier der kliniek.

Op Zaterdag 16 Februari werd in de parochiekerk van O. L. Vrouw van het H. Hart te Borgerhout de uitvaart gehouden. Een flauwe voorjaarszon schemerde door de twijfelflucht. Zijn familie, zijn medebroeders en een groep trouwe vrienden begeleidden hem naar zijn laatste rust. In hun hart vocht het Magnificat met het Requiem. Een groot missionaris, een heilig priester, een schoon mens was hun ontvallen. Allen stonden in de glans van zijn rijke persoonlijkheid.

EEN GROOT MISSIONARIS, EEN SCHOON EN EDEL MENS

Zeven en twintig jaar, bijna de helft van zijn leven, heeft Pater Vertenten in de missie doorgebracht.

Hoe bevreemdend het moge klinken na al het voorgaande : in zijn gevulde loopbaan is weinig plaats geweest voor eigenlijk missiewerk. In Nieuw-Guinea begon de arbeid pas voorgoed, toen hij in 1925 het land verliet. Als overste heeft hij in Kongo negen jaar lang het Evenaarsgebied doorkruist maar zijn tochten hielden op, waar die van zijn missionarissen begonnen : op de missiepost. De bereidwillige hulp, waarmee hij medebroeders in nood of overlast bijspong, was slechts een vluchtig proeven van het volle apostolaat, dat hem zo bekoorde. Toen hij daarna aan het hoofd kwam van de missiepost te Flandria, hielden bestuur en afnemende krachten hem gebonden aan zijn missiestatie. Zijn tijd en zijn aandacht werden er vooral opgeëist door de leiding van de grote school.

Toch aarzelen we niet Pater Vertenten een *groot missionaris* te noemen, wie een eervolle plaats toekomt in de rij van onze grote Vlaamse missionarissen. In Nederland en in Nederlandsch-Indië was hij een gevierd en bewonderd man om de grootse taak, die hij in Nieuw-Guinea heeft volbracht : *hij redde een volk van de ondergang.*

Hierboven werd uitvoerig verhaald, hoe Pater Vertenten met eindeloos geduld en onverwoestbaar optimisme jarenlang heeft gestreden tegen de fatale afglijding van « zijn » volk naar de vernietiging. De oprichting van de modeldorpen te Okaba en te Merauke wierp op de donkere toekomst een smalle lichtstraal, die spoedig door nieuwe rampen werd gedoofd. Toen allen de hopeloze strijd opgaven, bleef Pater Vertenten alleen hopen en vertrouwen, eenzaam en groots te midden van een stervend volk. Hij kon zich niet voorstellen, dat deze mensen zouden vallen buiten Gods

vaderlijke liefde. Aan dat geloof klampte hij zich vast, met dat geloof haalde hij bij God en de mensen zijn slag thuis. De stam der Kaja-Kaja's werd gered. God alleen weet, welke offers de prijs van deze heropstanding zijn geweest en welke zielesterkte deze lange uitzichtloze strijd heeft geveerd van deze missionaris.

Wat Pater Vertenten van zijn voorgangers schreef : « euntes ibant et flebant, mittentes semina sua », mag met volle recht op hem zelf worden toegepast. In leed en tranen heeft hij gezaaid. Het « venire cum exultatione », de oogstvreugde, was voor zijn opvolgers. Toen hij in 1925 Nieuw-Guinea verliet, had hij de eerste garven gesneden van een oogst, die anderen met volle zeis zouden maaien.

Als een lichtende vreugde stond boven zijn afscheid de zekerheid, dat Nieuw-Guinea was gered. De missie klom in de volgende jaren tot verheugende bloei. De kwijnende stam der Marindinezen werd tot een levenskrachtig volk herschapen. Reeds in 1926 mocht Pater Verhoeven,¹⁾ zijn opvolger te Merauke, schrijven : « In 1921, na 15 jaren werken en tobben, geen enkele katholiek, nu na 5 jaar, is ruim een vierde van de gehele bevolking gedoopt of catechumeen. »

Weldra werden Fak-Fak, Mimika en Frederik-Hendrik-Eiland in de missionering betrokken. Ook de binnenlanden gingen open voor het Evangelie. Steeds verder drongen de missionarissen het land in, steeds dieper werden de voorposten verschoven. Aan de wrede Digoel bloeien vreedzame kristelijke dorpen en onvermoeibaar jagen « woudlopers » als Pater Verschueren en Pater Hoeboer thans het hoger gelegen Mapi- en Kaugebied af. Het zwaartepunt van het apostolisch vicariaat van Nederlandsch Nieuw-Guinea werd verlegd naar het eens zo donkere grote eiland, dat thans 16.000 katholieken telt.

Zonder het koppig optimisme van Pater Vertenten ware

---

¹⁾ Thans Mgr Verhoeven, apostolisch vicaris van Menado (Celebes).

dit resultaat nooit behaald. « Zijne grote verdienste », schreef Pater Verhoeven, « is niet Nederlandsch Zuid-Nieuw-Guinea te hebben opgebouwd, — hij kende zelf maar een zeer beperkt gedeelte van het terrein, waarop zich nu de Zuid-Nieuw-Guinea-missie ontwikkeld heeft — maar zijn grote verdienste is, dat zonder hem die missie nooit zou zijn opgebouwd, dat Nieuw-Guinea zonder hem verloren gebied ware geweest, een uitgestorven Zuidkust en een binnenland, waarvoor men bang zou zijn geweest als het experiment na twintig jaar op de Zuidkust mislukt ware.

Onze Lieve Heer moet veel van hem gehouden hebben om alle zielen, die zonder hem nooit Gods liefde hadden gevonden. »

De missiegeschiedenis van Nieuw-Guinea zal zijn naam met eerbiedige bewondering vermelden.

« *Redder der Kaja-Kaja's* » : dat zal de onvergankelijke ere-titel blijven van Pater Vertenten.

*

Onze Lieve Heer had Pater Vertenten naar geest en hart uitgerust met meer dan gewone gaven, die op gelukkige wijze zijn apostolaat hebben gediend. Zonder die eigenschappen ware zijn missiearbeid voor een groot deel onvruchtbaar of zelfs onmogelijk geweest.

Dit geldt in de eerste plaats voor het *stralend optimisme*, dat heel zijn leven met Lente en zon heeft doorschenen en zelfs in zijn donkerste dagen op Nieuw-Guinea nauwelijks werd verduisterd. Zonder deze lichtende gestemdheid zou Pater Vertenten nooit het nutteloze werken en het ontmoedigend wachten hebben volgehouden; nooit zou Nieuw-Guinea het heerlijk resultaat hebben gekend, dat nu openbloeit over dit wilde land.

Ongetwijfeld berustte dit optimisme op natuurlijke aanleg, maar deze werd gesteund en versterkt door zijn eenvoudig, groot geloof. Dat geloof was de onwrikbare mast,

waaraan de vlag van zijn optimisme onbedreigd bleef wapperen. Dat geloof — een erfstuk van moeder — gaf hem een grenzeloos vertrouwen op de Goddelijke Voorzienigheid, dat als onvermoeid refrein in al zijn brieven terugkeert. Op Haar kantelde hij alle zorgen af met de twijfellose zekerheid, dat God als een Vader over Zijn kinderen waakt en nooit Zijn missionarissen in de steek laat.

Dat eenvoudig, recht naar God gaande geloof, heeft het hem mogelijk gemaakt zijn taak te blijven vervullen in de moeilijke omstandigheden, die anderen tot wanhoop of tot aftocht brachten. Dat geloof maakte hem *eeuwig blij en jong*, vol plannen en idealen, die hij pas opborg toen de dood zich aandiende. Die blijde blik op het leven bleef hij bewaren tijdens zijn laatste maanden van nameloos leed. De dood vermocht enkel die blik te breken voor een glanzend gezicht op het eeuwig geluksland, dat hij open zette.

Pater Vertenten had niets van de moderne getormenteerde mens, voor wie hij nochtans breed en begrijpend openstond. Hij was van nature eenvoudig als de bloem, waarover Gezelle zingt :

« 't is wezen 't geen mijn oog aanziet,
't is waarheid en ge dobbelt niet. »

Zijn leven kreeg van het geloof die simpele lijn, die altijd en overal op God uitmondt. Alle problemen vonden in God hun klare en ondubbelzinnige oplossing. Men heeft hierbij ooit smalend gesproken van naïveteit, zonder te beseffen, dat zulke naïveteit het benijdenswaardig voorrecht is van Gods lievelingen.

Dit eenvoudig geloof en die zonnige blijheid maakten Pater Vertenten tot een innemende persoonlijkheid, die overal sympathie wekte en zoveel vrienden won als hij mensen benaderde. Zeer talrijk waren de ongelovigen of andersdenkenden, met wie hij in aanraking kwam en die zich aangetrokken voelden tot dit eerlijk eenvoudig geloof.

Hoeveel sympathie hij verworven had bij niet-katholieken bleek op zijn ziekbed en uit de talrijke bewijzen van meevoelen die zijn confraters bij zijn dood ontvingen.

Het eenvoudige en zo eerlijke leven van Pater Vertenten was een apologie van het onvervalste kristendom. Toen hij in Februari 1921 uit Java naar Nieuw-Guinea terugkeerde, maakte hij op de boot kennis met de marconist, een Oostenrijkse communist, die wegens rode propaganda uit Duitsland was gezet. De omgang met « de Pastoor der Kaja-Kaja's » was voor de vurige leerling van Lenin een opening, die hij samenvatte in deze belijdenis : « ja, Pastoor, als ze maar allen waren zoals U ! »... Wat bij Pater Vertenten nederig maar beslist protest uitlokte.

Voor het reddingswerk op Nieuw-Guinea is de sympathieke persoonlijkheid van Pater Vertenten van uitzonderlijke betekenis geweest. Zijn persoon maakte ook het werk sympathiek; de genegenheid, die men hem persoonlijk toedroeg, sloeg op heel de missie terug.

Zijn eenvoudig optreden en zijn sympathiek mens-zijn won hem te Batavia de vriendschap van de Gouverneur-Generaal en diens vrouw, wat grote invloed had op de verdere onderhandelingen. Zij bleven vrienden, ook toen de Gouverneur-Generaal reeds lang gezant was te Berlijn. Dezelfde mooie eigenschappen, die het hoger bestuur tot inschikkelijkheid en de ambtenaren tot welwillende hulp bewogen, bewerkten het succes van zijn conferenties op Java. Iedereen was voor hem ingepalmd. Het Vertentencomité werd opgericht, de kranten kwamen los. Nieuw-Guinea was bekend en bemind om hem.

De aantrekkelijke eenvoud was ook de grondslag van de buitengewone *goedheid*, die zijn persoon kenmerkte. In « Dietsche Warande en Belfort » schreef Mevrouw Henriette Roland Holst : « ... Vele uitnemende en sympathieke persoonlijkheden heb ik bij Juffrouw Belpaire ontmoet, in de eerste plaats haar dierbare pleegzoon, de dichter August

Van Cauwelaert, die in de vreselijke laatste oorlogswinter als een zoon over haar waakte en Pater Vertenten, een mens van grote begaafdheid en uitzonderlijke goedheid, wien zulk een lang en zwaar lijden wachtte... » (Julinummer 1948 « In memoriam M. E. Belpaire ».)

Die goedheid had niets opdringerigs, zij was hem een tweede natuur, die zijn woord zacht en zijn oordeel mild maakte. Zij bracht hem ertoe altijd en overal in mensen en dingen de goede kant te zien. « Toen wij er ons eens vrolijk over maakten », schrijft Pater Geurtjens, « dat hij het voor een door de wol geverfde schavuit opnam, repliceerde hij heel gemoedelijk : maar het zou toch de duivel in eigen persoon moeten zijn, als er geen enkel goed kantje aan te be-
kennen viel... »

Hij was naar waarheid « *vir sine dolo* », wat Mevrouw Henriette Roland Holst dit wonderschone woord in de pen heeft gegeven : « Zou er in elk hart boosheid zijn ? Ik kan het van Pater Vertenten niet geloven. God brengt toch telkens een mensenhart voort, zuiver als het fijnste goud om ons anderen aan te verkwikken. » (Herinnering aan Pater Vertenten).

Pater Vertenten bezat de hoge kunst

« het goede te doen, zonder gehoord,
zonder herkend te zijn. » (Jeanne Van de Putte)

en vond in dat bescheiden weldoen zuivere en diepe vreugde. « De enige werkelijke vreugde », zei hij dikwijls, « is : licht en geluk verspreiden rondom zich. »

Goedheid heeft zijn leven vruchtbaar gemaakt. Zij gaf hem dat heerlijk-eenvoudig missiedevies in : « *ze geerne zien* », dat als een wapenspreuk stond boven zijn missieleven.

Daar lag het geheim van zijn wonderbare invloed op de Kaja-Kaja's. De Koppensnellers schenen weinig ontvankelijk voor zulke fijne waarden, die zij op hooghartige spot onthaalden. Maar ten slotte ontkwamen ook zij niet aan de

dwingende macht van die liefde. Het was Pater Vertenten's enig wapen, maar het drong door de ruwe bast van deze wilde mannen, waaruit hij een kern van goede kristenen vormde.

Die goedheid heeft hem een enkele keer hartebloed gekost, toen hij ondervond hoe gegeven vertrouwen werd misbruikt. Bitterheid en wrok hebben nooit zijn hart bewoond, daarvoor was hij een te fijn en edel mens, die de adel van zijn gemoed droeg als de bloesem van zijn priesterlijk kristendom.

Zijn confraters, ook die het niet altijd eens waren met zijn zienswijze of beslissingen — hebben eenparig zijn goedheid geroemd. Als overste « ging hij in de missie rond met kwispel en olie », om het werk te zegenen en de wonden te balsemen. Hij was een kostelijk confrater, zeer gezellig en vol fijne attenties. Als in Nieuw-Guinea de Broeders na dagen afwezigheid uit de dorpen of de bossen terugkeerden, haalde Pater Vertenten telkens uit lade of kelder een kleine verrassing boven, die hij voor hen had bewaard. Zijn notaboekjes in Kongo stonden volgekribbeld met wensen en verlangens, die hij bij zijn missionarissen had opgevangen en die hij vlijtig trachtte te vervullen. Nooit liet hij naam- of verjaardag van een missionaris voorbijgaan zonder zijn gelukwensen aan de feesteling te sturen.

Met diezelfde fijne aandacht omgaf hij zijn vele vrienden en weldoeners. Het verdient bewondering, hoe deze man die fijngevoeligheid diende door een drukke correspondentie, die zijn ontspanning en soms zijn nachtrust opeiste. Nooit liet hij een brief onbeantwoord, al kwam hij « slechts » van een onbekend « zesdelingske ». Wie in een zwaar klimaat als Kongo heeft geleefd of lang op een pijnlijk ziekbed heeft gelegen, weet welke last Pater Vertenten aldus op zich heeft geladen !

Meer dan eens werd in dit werk gewezen op de sterke verbondenheid van Pater Vertenten met zijn familie. Een

ontroerende samenhorigheid, een wondere eenheid van hart en geest sloot het Vertentengezin aaneen. Hoe ver ook van huis, steeds bewaarde de missionaris in zijn hart de aderslag van dit intieme leven. Zijn belangstelling kende geen verflauwing en omringde met een fijne bezorgdheid broers en zusters, vader en moeder vooral. Zijn kloostergeloften stonden hem hierbij nooit in de weg. Dit zo menselijk gevoel was door geloof en zuiver inzicht als de natuurlijke uitstraling van zijn diep-religieus leven.

Evenmin heeft zijn intense verbondenheid met zijn vrienden ooit zijn opgang naar God gestoord. Hij zag alles in het licht van zijn geloof en trok door zijn eenvoudige goedheid en sterke overtuiging anderen mee de hoogte in.

In deze fijnvoelende mens leefde een kunstenaar met een rijk en diep gemoed en een kinderlijke opgetogenheid om al wat schoon is. Goedheid was volgens hem grondslag van schoonheid. Een goed mens heeft een schone ziel en is meer dan elk ander ontvankelijk voor het schone in al zijn vormen. Zelf was Pater Vertenten een levende illustratie van deze theorie.

Aan elke schoonheid heeft deze fijne man de adel van zijn ziel gevoed : aan de luister van de godsdienst en de pracht van de natuur, aan de klank van een lied en het spel van kleur en licht, aan de spontane bloei van een woord op inlandse lippen en de gerijpte taal van de kunst.

Hoe heeft Gezelle vaak de eenzaamheid van de missionaris op Nieuw-Guinea verzoet en zon gelegd over donkere dagen. Met kinderlijke vreugde genoot hij de Franciscaanse eenvoud van onze grote priester-dichter en proefde met fijne lippen het rythme- en klankenspel van zijn poëzie.

Zeer sterk onderging Pater Vertenten de bekoring, die uitgaat van de voorname en innige kunst van zijn vriend August Van Cauwelaert; ook de rijke gedachtenpoëzie van Mevrouw Henriette Roland Holst was hem dierbaar, vooral om de felle en diep-menselijke toon, die eruit opklinkt.

Pater Vertenten heeft zelf veel geschreven. Hij had een vlotte pen, die vooral in Nieuw-Guinea over tijd beschikte. Vrij druk verschenen in de pers van Nederlandsch Indië zijn graag gelezen artikelen, die hem tot een van de meest geziene publicisten over Nieuw-Guinea maakten. In niet geringe mate hebben zij zijn apostolaat gediend. Boven zijn zonnig « Peerken » en boven vele vulgarisatiewerkjes over de Marind-Anim, blijft « Vijftien jaar bij de Koppensnelers » zijn beste boek. Waar hij schrijft over het zware missieleven, bereikt hij soms een eenvoudige, diep ontroerende schoonheid.

Pater Vertenten is op zijn best in schetsen en korte verhalen, die een gevoelige atmosfeer oproepen. Uit stukken als Samoei en Piep-ti¹⁾ blijkt dat hij een fijne pen kon voeren en zijn ontroering een tere en zuivere vorm wist te geven. De eigenaardige wendingen en de soms primitieve wijze van voorstellen en spreken duiden op invloed van het milieu en geven aan zijn vertellingen een wondere bekoring en vaak een diep en direct accent.

Zijn pentekeningen, die een klein missiemuseum vormen, getuigen van een waarachtig talent, dat vooral het portret goed wist te treffen. Zijn « koppen » die hij tekende of borstelde, verdienen meer aandacht dan er tot nog toe aan geschonken werd en mogen naast het beste gesteld, dat uit de missie kwam. Voor werken van sterkere compositie was hij niet opgeleid. De schilderijen, waarmee hij zijn missiekerkjes heeft opgeluisterd, waren grotendeels copie-werk, dat geen grote aanspraak laat gelden. Als missionaris heeft Pater Vertenten geen kans gekregen zijn talenten verder te ontwikkelen. Hij heeft er zich nooit over beklagd maar zich verheugd in de hogere roeping, die hem was weggelegd en waaraan hij zich zonder voorbehoud heeft gegeven : de goddelijke waarheid en schoonheid doen stra-

---

¹⁾ Zie « Missionarissen Vertellen ». Uitgave Missiehuis Borgerhout 1947.

len in de zielen van de meest achterlijke en verworden mensen. Daar ligt de grootheid en de schoonheid van zijn leven, dat zovelen tot zegen is geweest. Hij was een groot missionaris, een schoon en edel mens, in wie natuur en bovennatuur tot wondere en schoonmenselijke harmonie waren vergroeid. Allen die hem hebben gekend, dragen door hun verder leven de kostbare herinnering mee aan zijn zonnige en heilige persoonlijkheid.

's Avonds voor zijn dood gaf hij aan een confrater zijn geestelijk testament :

« Zeg aan mijn confraters en aan mijn vrienden als ik in de hemel ben, dat ik God zo dankbaar ben omdat ik Missionaris van het H. Hart heb mogen zijn,

dankbaar omdat ik lange jaren heb mogen werken aan de bekering van Nieuw-Guinea,

dankbaar dat ik de laatste jaren van mijn krachtig leven mocht gebruiken voor het heil van de Kongolezen,

dankbaar dat ik zovele maanden heb mogen lijden voor de heiliging van de priesters en voor de bekering van de zondaars ».

Het was zijn Nunc Dimittis, de heerlijke samenvatting van zijn schoon leven !

Imprimi potest : Antverpii in festo Sacratissimi Cordis Jesu die 24 Junii 1949.
J. Wijnants M. S. C. Sup. Prov.

Nihil obstat : Mechliniæ, die 25 Junii 1949. *R. Tavernier, can. libr. cens.*

Imprimatur : Mechliniæ, die 23 Junii 1949. *f. L. Suenens, v. g.*

I N H O U D

SPEL VAN LICHT EN SCHADUW

HEMELHUIS		INTROÏBO	
Peerken	5	Roeping.	12
Een jongen wordt groot.	9	Student.	15
		Magnificat.	19

IN HET LAND VAN DE KOPPENSNELLERS

VAARWEL, MIJN BROEDER	25	De snaar trilt.	82
HET EILAND DER BOZEN		Machteloos.	87
Een nieuwe wereld.	31	De kluis van Okaba.	90
Uebmenschen.	43	OP LEVEN EN DOOD	
Koppensnellers.	46	Het modeldorp.	95
Wolken.	54	Hoge nood.	105
Toverij.	57	Het stervende land.	117
Bloedwraak.	59	De noodkreet.	127
		Zuid-Nieuw-Guinea sterft uit.	128
DE MISSIE		REDDING	
De verkennet.	61	De zegenrijke tocht.	137
Pioniers.	65	Het daghet in den Oosten.	143
OKABA		De eerste garven.	148
Ginoe.	68	Op verkenning naar de Digoel.	151
Troosteloos werk.	69	Kroon en Kruis.	158
De muur brokkelt af.	76	VLAANDEREN ROEPT	164

ONDER DE KONGOVLAG

NAAR KONGO WILLEN WIJ VAREN		HET DRUKKE BEDRIJF	
Nogmaals vaarwel.	175	Bamania.	188
Een zware erfenis.	177	Zegen en balsem.	193
De eeuwige mens.	181	Er is bloet in de bomen.	198
		Een diepe wonde.	204
		Rector te Flandria.	207

DE SCHONE VOLEINDING

De trage dood.	211	Een groot missionaris, een schoon en edel mens.	228
------------------------	-----	--	-----